शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे

राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर

(स्वायत्त)

शिव छत्रपती शिक्षण संस्था लातूर

॥ आरोह तमसो ज्योतिः ॥

स्थापना : १९७०

शब्दगंध

२०२२-२३

भारताचे संविधान

प्रास्ताविक

ओंजी

भारताचे लोक,

भारताचे एक सार्वभौम

समाजवादी धर्मनिरपेक्ष लोकशाही गणराज्य

घडवण्याचा व त्याच्या सर्व नागरिकांस :

सामाजिक, आर्थिक व राजनैतिक न्याय, विचार,

अभिव्यक्ती, विश्वास, श्रध्दा व उपासना यांचे

स्वातंत्र्य; दर्जाची व संधीची समानता;

निश्चितपणे प्राप्त करुन देण्याचा आणि त्या सर्वांमध्ये

व्यक्तीची प्रतिष्ठा व राष्ट्राची एकता आणि एकात्मता

यांचे आश्वासन देणारी बंधुता

प्रवर्धित करण्याचा संकल्पपूर्वक निर्धार करुन;

आमच्या संविधानसभेत आज दिनांक सव्वीस

नोव्हेंबर, १९४९ रोजी याद्वारे हे

संविधान अंगीकृत आणि अधिनियमित

करुन स्वतः प्रत अर्पण करत आहोत.

शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे

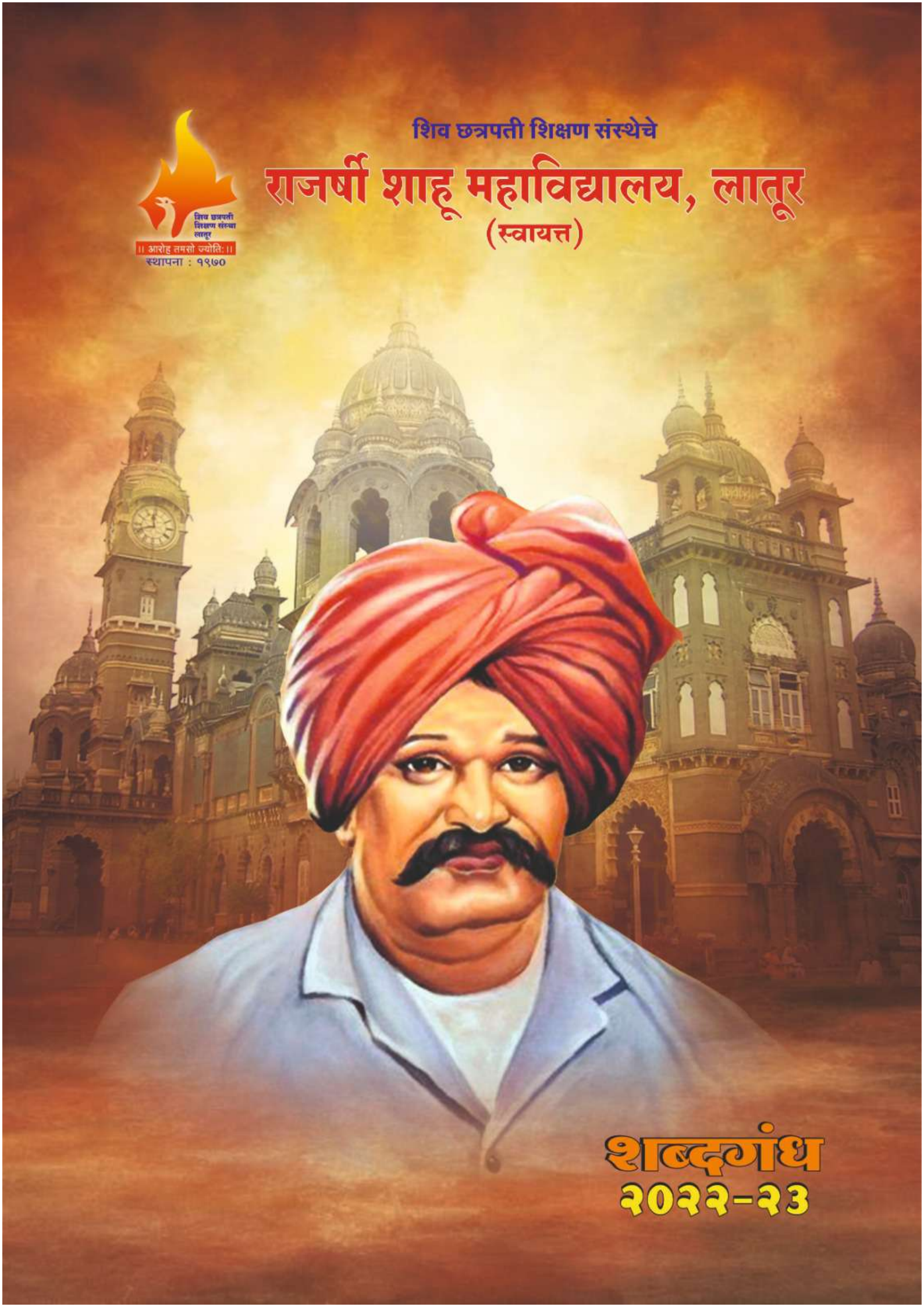
राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर

(स्वायत्त)

शिव छत्रपती शिक्षण संस्था लातूर

॥ आरोह तमसो ज्योतिः ॥

स्थापना : १९७०

शब्दगंध

२०२२-२३

मान्यवरांच्या भेटी

मा.डॉ. पंडीत विद्यासागर, माजी कुलगुरु, स्वा.रा.ती.म.वि.,नांदेड

मा. मकरंद अनासपुरे, सिनेकलाकार

मा.बी.पी.पृथ्वीराज, जिल्हाधिकारी, लातूर

मा. अभिनय गोयल, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, लातूर

डॉ.श्रीकांत अंधारे, वित्त व लेखा अधिकारी, स्वा.रा.ती.म.वि.,नांदेड

लातूर वुमेन्स प्रीमिअर लिग - २०२३ प्रसंगी श्रीमती कस्तुरी सानप, संस्थापक, कौशल्य शाळा व डॉ.आमृपाली देशमुख, सचिव अस्तित्व सेवाभावी बहुउद्देशीय शिक्षण प्रसारक मंडळ, लातूर

आमचे प्रेरणास्थान

मा. डॉ. गोपाळराव विठ्ठलराव पाटील,
अध्यक्ष, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर

आमचे मार्गदर्शक

मा. डॉ. पंढरीनाथ रावसाहेब देशमुख,
उपाध्यक्ष, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर

आमचे मार्गदर्शक

मा. प्राचार्य अनिरुद्ध साहेबराव जाधव
सचिव, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर

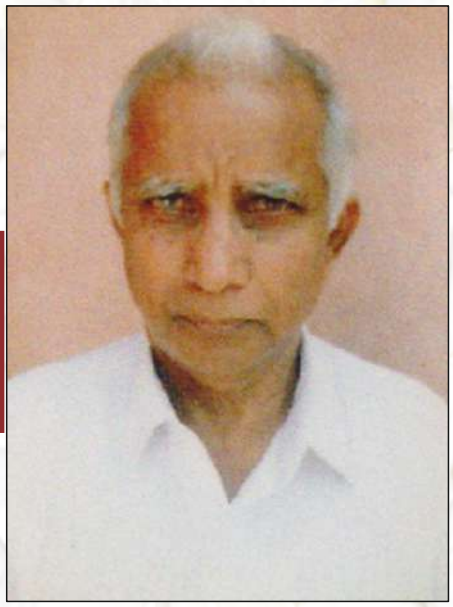
भावपूर्ण श्रद्धांजली

स्व.एन.आर.देशमुख

सदस्य, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर

(मृत्यू दिनांक - ३१.०५.२०२२)

स्व.ॲड.शिवराज पाटील सुल्लाळीकर

सदस्य, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर

(मृत्यू दिनांक - ०४.१२.२०२२)

स्व.नारायण सरवदे

सदस्य, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर

(मृत्यू दिनांक - २२.१२.२०२२)

पुरस्कार व निवड

महाविद्यालाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे यांना 'उत्कृष्ट प्राचार्य' पुरस्कार स्वा.रा.ती.म.वि., नांदेड द्वारा प्रदान करताना.

स्वा.रा.ती.म.विद्यापीठ., नांदेडच्या विविध प्रधिकरणावर नियुक्ती

डॉ.महादेव गव्हाणे
व्यवस्थापन समिती सदस्य,
राज्यपाल नियुक्त विद्या परिषद सदस्य,
विद्वत्त परिषद सदस्य

प्रा. डॉ.सुरेश फुले
सदस्य, भूगोल अभ्यास मंडळ,
सदस्य, मानव्यविद्या व सामाजिकशास्त्रे

डॉ. दिपक वेदपाठक
सदस्य, सुक्ष्मजीवशास्त्र अभ्यास मंडळ

डॉ. अभिजीत यादव
सदस्य, भौतिकशास्त्र अभ्यास मंडळ

प्रा. राजेंद्रप्रसाद शास्त्री
सदस्य, संस्कृत अभ्यास मंडळ

डॉ. विजय दळवी
सदस्य, प्रशासकीय सेवा अभ्यासक्रम
अभ्यास मंडळ

प्रा. डॉ. महेश वावरे
अध्यक्ष, गणित अभ्यास मंडळ

डॉ. रेणुका लोंढे
सदस्य, संगणकशास्त्र अभ्यास मंडळ,
सदस्य, विज्ञान व तंत्रज्ञान विद्याशाखा

स्वा.रा.ती.म.विद्यापीठ., नांदेड द्वारा लघुशोध प्रबंध मंजूर

डॉ.अनुजा जाधव
इंग्रजी विभाग

डॉ.पुष्पलता त्रिमुखे
वाणिज्य विभाग

डॉ.कल्याण सावंत
वनस्पतीशास्त्र विभाग

डॉ. सचिन भंडारे
इंग्रजी विभाग

डॉ. विजय दळवी
भूगोल विभाग

डॉ. व्यंकट धुमाळ
वाणिज्य विभाग

उल्लेखनीय यश

Dr. Prakash Rodiya
Best Educator Award, National Builder Award,
Best Academioian Award

Bagwan Samreen Nizam
Ph.D. Awarded in Commerce,
by S. R.T.M.U., Nanded

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ चे गुणवंत विद्यार्थी

Bachelor of Arts

Shinde Dipali Harishchandra
Merit First
CGPA : 8.97

Sangave Nikita Prakashrao
Merit Second
CGPA : 8.85

Agarkar Anisha Dayananda
Merit Third
CGPA : 8.70

Bachelor of Commerce

Joshi Amit Kamalakar
Merit First
CGPA :9.26

Agarwal Isha Manoj
Merit Second
CGPA : 8.63

Deshpande Nikhil Rajkumar
Merit Third
CGPA : 8.58

Bachelor of Science

Sirsat Gokul Vyankati
Merit First
CGPA : 8.94

Yelgatte Anuja Nagnath
Merit Second
CGPA : 8.68

Patil Gauri Dinkar
Merit Third
CGPA : 8.47

Bachelor of Computer Application

Jivani Mohd Ismail Mohd Salim
Merit First
CGPA : 9.06

Karpude Rijvana Khurshidmiya
Merit Second
CGPA : 9.03

Kutwade Pallavi Balaji
Merit Third
CGPA : 8.91

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ चे गुणवंत विद्यार्थी

Bachelor of Science (Computer Science)

Nagashankare Vaishnavi Prakash
Merit First
CGPA : 9.02

Jogdand Vaishali Uttam
Merit Second
CGPA : 8.66

Auti Rupali Vikas
Merit Third
CGPA : 8.62

Bachelor of Science (Biotechnology)

Shaikh Samina Mahamad
Merit First CGPA : 8.74

Mulajkar Mahesh Deepakrao
Merit Second
CGPA : 8.57

Singare Aditi Ramkrushan
Merit Third
CGPA : 8.52

Bachelor of Vocation (Computer Technology)

Shaikh Mubashira Mohammad Rasool Sab
Merit First
CGPA : 8.59

Kamble Pradnya Nitin
Merit Second
CGPA : 8.38

Kankal Prajyot Prakash
Merit Third
CGPA : 8.15

Bachelor of Vocation (Food Processing & Technology)

Pulle Avantika Ramakant
Merit First
CGPA : 7.71

Devamane Gayatri Balaji
Merit Second
CGPA : 7.31

Latpate Mayuri Ganpatrao
Merit Third
CGPA : 7.01

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ चे गुणवंत विद्यार्थी

Master of Arts (Economics)

Gaikwad Prashant Baburao
Merit First
CGPA : 8.01

Shete Kiran Govind
Merit Second
CGPA : 7.89

Somwanshi Shradha Tukaram
Merit Third
CGPA : 7.81

Master of Arts (Geography)

Wadgave Pallavi Krishnadas
Merit First
CGPA : 8.59

Raut Megha Bandu
Merit Second
CGPA : 8.31

Poul Durga Dhondiram
Merit Third
CGPA : 8.20

Master of Commerce

Jagtap Aarti Sanjay
Merit First
CGPA : 8.83

Ganjkar Pratiksha Dattatray
Merit Second
CGPA : 8.70

Khanapure Arti Ajay
Merit Third
CGPA : 8.61

Master of Science (Computer Science)

Potdar Priyanka Pradip
Merit First
CGPA : 8.66

Shendge Rohini Munjabhau
Merit Second
CGPA : 8.63

Shaikh Saniya Rasool
Merit Third
CGPA : 8.58

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ चे गुणवंत विद्यार्थी

Master of Science (Physics)

Bhosale Kranti Babanrao
Merit First
CGPA : 8.59

Jagtap Mayuri Hanmant
Merit Second
CGPA : 8.44

Patil Vishakha Bhaskar
Merit Third
CGPA : 8.37

Master of Science (Chemistry)

Kapse Mayuri Rajkumar
Merit First
CGPA : 8.76

Jagtap Pratiksha Nandkumar
Merit Second
CGPA : 8.51

Shinde Rohini Pratap
Merit Third
CGPA : 8.49

Master of Science (Biotechnology)

Dandime Rushikesh Ramchandra
Merit First
CGPA : 8.51

Rupnar Vaishnavi Gundaji
Merit Second
CGPA :8.51

Waghmare Priyanka Baban
Merit Third
CGPA : 8.43

Master of Arts (English)

Ghodke Sushma Sampatrao
Merit First
CGPA : 8.32

Shaikh Samreen Ashraf
Merit Second
CGPA : 8.01

Chapole Megha Manohar
Merit Third
CGPA : 7.76

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ चे गुणवंत विद्यार्थी

Master of Arts (Political Science)

Kulkarni Priyanka Gunderao
Merit First
CGPA : 8.97

Savat Harshada Dagdu
Merit Second
CGPA : 8.31

Mandole Pratiksha Kisan
Merit Third
CGPA : 7.73

Master of Science (Mathematics)

Kale Shivkanya Suryakant
Merit First
CGPA : 8.47

Ghogare Prashanti Gunvant
Merit Second
CGPA : 8.37

Gunale Rachana Nivrutti
Merit Third
CGPA : 8.36

Master of Science (Botony)

Shaikh Nujhat Nabisahab
Merit First
CGPA : 8.78

Khadap Neha Sunil
Merit Second
CGPA : 8.76

Mulla Ayesha Siddiqui Abdul Rahim
Merit Third
CGPA : 8.50

Master of Science(Zoology)

Hashmi Mushtakh Rahimoddin
Merit First
CGPA : 8.62

Shaikh Sayeeda Sirat Md Ibrahim
Merit Second
CGPA : 8.43

Bhosale Rutuja Someshwar
Merit Third
CGPA : 8.36

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ चे गुणवंत विद्यार्थी

Master of Science (Microbiology)

Bhandare Sayali Prakash
Merit First
CGPA : 7.50

Kshirsagar Jyoti Shirish
Merit Second
CGPA : 7.28

Jadhav Nikita Atul
Merit Third
CGPA : 7.03

Master of Arts (Mass Communication and Journalism)

Wagh Vaishnavi Babruwan
Merit First
CGPA : 6.41

पदवी प्रमाणपत्र वितरण समारंभ

वार्षिक स्नेहसंमेलन २०२२-२३

वार्षिक स्नेहसंमेलन उद्घाटन प्रसंगी संस्थेचे अध्यक्ष मा.डॉ. गोपाळराव पाटील, सिनेकलाकार मकरंद अनांसपुरे व इतर मान्यवर

विनोदी विडंबन सादर करताना विद्यार्थी

लोकनृत्य सादर करताना विद्यार्थी

मुक अभिनय सादर करताना विद्यार्थी

लोकनृत्य सादर करताना विद्यार्थी

लघुनाटीका सादर करताना विद्यार्थी

Department of Physical Education & Sports

National / IUT Award Winner & Participated Player List 2022-2023

Mukesh Londhe
Mini Golf - Gold
AIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur

Aditya Chakre
Mini Golf - Gold
AIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur

Ramakant Vachane
Mini Golf - Gold
AIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur

Mahadhan Swami
Cricket (M) - Bronze
19th Youth National Super Seven Cricket Championship (M.P.)

Junaid Shaikh
Cricket (M) - Bronze
19th Youth National Super Seven Cricket Championship (M.P.)

Sumit Kamble
Cricket (M) - Bronze
19th Youth National Super Seven Cricket Championship (M.P.)

Shivam Agrawal
Cricket (M) - Bronze
19th Youth National Super Seven Cricket Championship (M.P.)

Ajay Kamble
Cricket (M) - Bronze
19th Youth National Super Seven Cricket Championship (M.P.)

Shivam Sutar
Cricket (M) - Bronze
19th Youth National Super Seven Cricket Championship (M.P.)

Arjun Jadhav
Cricket (M) - Bronze
19th Youth National Super Seven Cricket Championship (M.P.)

Ajit Sirsat
Cricket (M) - Bronze
19th Youth National Super Seven Cricket Championship (M.P.)

Shraddha Pawar
Soft Ball (W) - Bronze
Inter Zonal National Soft Ball Championship (M&W)

Pranjal Mugale
Soft Ball (W) - Bronze
Inter Zonal National Soft Ball Championship (M&W)

Shital Chamle
Basket Ball (W)-Participation
WZIUT- Shri Vaishnav Vidyapith, Indoor (M.P.)

Anushka Belure
Basket Ball (W)-Participation
WZIUT- Shri Vaishnav Vidyapith, Indoor (M.P.)

Smruti Bhange
Basket Ball (W)-Participation
IUT Krida Mahostav, Dr. B.A.M.U., Sambhaji Nagar

Prashant Jadhav
Basket Ball (M)-Participation
WZIUT, M.L.Sukodia University, Udaypur.
IUT Krida Mahostav, Sambhaji Nagar
AIIU, Anna University, Chennai.

Suraj Bhujanga
Basket Ball (M)-Participation
WZIUT, M.L.Sukodia University, Udaypur.
IUT Krida Mahostav, Sambhaji Nagar

Vishvajeet Udte
Basket Ball (M)-Participation
WZIUT, M.L.Sukodia University, Udaypur.
IUT Krida Mahostav, Sambhaji Nagar

Tekale Suyash
Net Ball -Participation
AIIU, Anna University, Chennai.

Jain Rutuja
Kho Kho (W) -Participation
WZIUT, Dr. Harishing Gaur Sagar University, Madhya Pradesh.

Akshata Patil
Kho Kho (W) -Participation
WZIUT, Dr. Harishing Gaur Sagar University, Madhya Pradesh.

Rushikesh Kokate
Kho Kho (M) -Participation
WZIUT, Dr. Harishing Gaur Sagar University, Madhya Pradesh.
IUT, Krida Mahotsav, Dr. B.A.M.Uni., Sambhaji Nagar

Omkar Lade
Athleics (M) -Participation
AIIUT, Physical Education & Sports Uni., Madhya Pradesh
IUT, Krida Mahotsav, Dr. B.A.M.Uni., Sambhaji Nagar

Pratiksha Kadrale
Athleics (W) -Participation
AIIUT, Physical Education & Sports Uni., Madhya Pradesh IUT, Krida Mahotsav, Dr. B.A.M.Uni., Sambhaji Nagar

Vaishnavi Shinde
Athleics (W) -Participation
AIIUT, Physical Education & Sports Uni., Madhya Pradesh IUT, Krida Mahotsav, Dr. B.A.M.Uni., Sambhaji Nagar

Sanika Kale
Mallkhamb (W) -Participation
AIIUT, Rajaram Mahendra Pratapsingh State, University, Aligadh.

Shrikant Dube
Boxing (M) -Participation
AIIUT, Gurunanak Dev University, Amrutsar.

Dhanashree Madne
Taekwando (W) -Participation
AIIUT, KIIT Deemed University, Bhuwneshwar.

Pratiksha Boyane
Volley Ball (W) -Participation
WZIUT- Sant Gadgebaba University, Amravati.

Sanjana Devkare
Volley Ball (W) -Participation
WZIUT- Sant Gadgebaba University, Amravati.

Diksha Sonawane
Chess (W) -Participation
AIIUT-IES University, Bhopal.

Rutuja Lokare
Chess (W) -Participation
AIIUT-IES University, Bhopal.

Namrata Waghmare
Chess (W) -Participation
AIIUT-IES University, Bhopal.

Prajakta More
Fencing (W) -Participation
AIIUT- University of Jammu, Jammu & Kashmir

Pragati Bedre
Hand Ball (W) -Participation
WZIUT- Maharaja Chatrasal Bundelkhand University, Chhatrapur.

Balaji Surve
Base Ball (M) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati.

Kishor Shinde
Base Ball (M) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati.

Rohit Faridabadkar
Base Ball (M) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati.

Mohammad H. Mulla
Base Ball (M) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati.

Osman I. Shaikh
Base Ball (M) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati.

Ganesh B. Pitle
Base Ball (M) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati.

Saniya Shaikh
Soft Ball (W) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Anjali Munde
Soft Ball (W) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Shraddha Pawar
Soft Ball (W) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Rutuja Kadam
Soft Ball (W) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Kalyani Sakhare
Soft Ball (W) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Vedika Surkute
Soft Ball (W) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Pranjal Mugle
Soft Ball (W) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Sadhana Pawar
Soft Ball (W) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Durga Kakde
Base Ball (W) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati

Sadhana Pawar
Base Ball (W) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati

Shradha Pawar
Base Ball (W) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati

Anjali Mundhe
Base Ball (W) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati

Rutuja Kadam
Base Ball (W) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati

Kalyani Sakhare
Base Ball (W) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati

Vedika Surkute
Base Ball (W) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati

Pranjal Mugle
Base Ball (W) -Participation
AIIUT- Royal Global University, Guwahati

Balaji Surve
Soft Ball (M) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Kishor Shinde
Soft Ball (M) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Rohit faridabadkar
Soft Ball (M) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Mahadhan Swami
Soft Ball (M) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Vishal Tenkale
Soft Ball (M) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Ganesh Pitale
Soft Ball (M) -Participation
AIIUT- Punjabi University, Chandighar.

Mukesh Londhe
Mini Golf (M) -Participation
AIIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur.

Shriniwas Mali
Mini Golf (M) -Participation
AIIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur.

Shubham Mule
Mini Golf (M) -Participation
AIIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur.

Athrva Deshmukh
Mini Golf (M) -Participation
AIIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur.

Aditya Kakde
Mini Golf (M) -Participation
AIIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur.

Prashant Kamble
Mini Golf (M) -Participation
AIIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur.

Samyak Kolhe
Mini Golf (M) -Participation
AIIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur.

Umer Inayat Sayyad
Mini Golf (M) -Participation
AIIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur.

Samir V. Shaikh
Mini Golf (M) -Participation
AIIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur.

Aditya Chakre
Mini Golf (M) -Participation
AIIUT- Suresh Gyan Vihar University, Jaipur.

शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये आयोजित कार्यशाळा / चर्चासत्र / परिसंवाद

ICSSR, New Delhi Sponsored Two Day National Seminar on "Contribution of Marathwada in Hyderabad Freedom Struggle Movement" on 06-07 Jan. 2023

SERB, New Delhi Sponsored National Symposium on "Applied Zoology, Profitable Animal Production and Health: Current Status and Future Progress" on 23-24 Sept. 2022

ICSSR, Mumbai One Day National Conference on "Knowledge Splendar in Ancient India" on 10 Oct. 2022

शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये आयोजित कार्यशाळा / चर्चासत्र / परिसंवाद

ICSSR, Mumbai Sponsored One Day National Conference on "The Role and Contribution of Chhatrapati Rajarshi Shahu Maharaj in Nation Building" on 10 Oct. 2022

Nehru Yuva Kendra Sponsored Zilla Yuva Mahotsav - 2022

ICSSR, Mumbai Sponsored 6th National Pali Parishad on "Importance of Philosophy of Pali Literature to Modern Human" on 24-25 Dec.2022

Maharashtra State Sahitya Sanskriti Mandal Sponsored "Kadambari Lekhan Karyashala" on 28 Dec.2022

Programs Organized by Health Care Center

Principal Dr. Mahadev Gavhane, Dr. Vaishali Datal, Dr. Rachna Jaju, Dr. Snehal Deshmukh on the occasion of Women Day on 08 March 2023

Eye Checkup Camp during NSS camp at Shiur Tq. Dist. Latur

लोकमत

ज्येष्ठ स्वातंत्र्यसेनानी जवाहरलाल दर्डा यांच्या जन्मशताब्दीचे औचित्य साधून साधू वासवानी मिशनच्या वतीने व राजर्षी शाहू महाविद्यालयाच्या सहकार्याने आयोजित मोफत जयपूर फुट शिबिरात २३१ दिव्यांग बांधव व त्यांच्या नातेवाईकांनी हजेरी लावली. • (छाया : मच्छिंद्र आमले)

Hello Latur
Page No. 1 Feb 06, 2023
Powered by: erelego.com

Jaipur Foot camp organized by the college

Health Check-up Camp for Villagers at Ausa Tanda

Run For Leprosyon World Leprosy Day

Leprosy Day Oath

World Hearing Day 3rd march 23

Yoga for Physical & Mental Health Workshop 15/06/22

Aids Day 1 December 2022

शब्दगंध पदाधिकारी

संपादक	: प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे
सहसंपादक	: उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे
सहसंपादक	: डॉ. अभिजीत यादव
कार्यकारी संपादक	: डॉ.व्यंकट धुमाळ
सहकार्यकारी संपादक	: प्रा. सूर्यकांत मस्के

सहाय्यक संपादक मंडळ

डॉ.संभाजी पाटील	: (मराठी विभाग)
डॉ.गोविंद ऊफाडे	: (मराठी विभाग)
प्रा. सूर्यकांत चव्हाण	: (हिंदी विभाग)
डॉ.सचिन भंडारे	: (इंग्रजी विभाग)
डॉ. चंद्रशेखर दवणे	: (इंग्रजी विभाग)
प्रा.सोमदेव शिंदे	: (संस्कृत विभाग)
प्रा. राजीव सावरे	: (रशियन विभाग)
डॉ.सुरेश सोनोने	: (पाली विभाग)
प्रा.मारोती सुद्देवाड	: (विज्ञान विभाग)
प्रा.रियाज शेख	: (आयटी विभाग)
डॉ. उदयभानु सरदेशमुख	: (बीटी विभाग)

अक्षर जुळवणी

पार्वती ग्राफिक्स, खंडोबा गल्ली, लातूर

२०२२-२३

या वार्षिक अंकातील साहित्य स्वलिखित आहे असे गृहीत धरले आहे. साहित्यात व्यक्त झालेली मते संबंधित लेखक व कवींची आहेत. त्याच्याशी संस्थाचालक, प्राचार्य, संपादक मंडळ व मुद्रक हे सहमत असतीलच असे नाही.

संपादकीय

प्रिय वाचक विद्यार्थी मित्र हो..!

राजर्षी शाहू महाराजांच्या सामाजिक न्यायविषयक भूमिकेच्या, कार्याच्या प्रेरणेतून सुमारे ५४ वर्षापूर्वी आपल्या सन्माननीय संस्थाचालकांनी जाणीवपूर्वक आमच्या महाविद्यालयास राजर्षी शाहू महाविद्यालय असे नाव दिले, जे की मराठवाड्यास यापूर्वी फारसे परिचित नव्हते. त्यामुळे या परिसरात शाहू महाराजांच्या कार्याचा मोठा परिचय झाला. आपल्या महाविद्यालयात शाहू महाराजांच्या नावे मागील ४८ वर्षांपासून अखंडपणे 'शाहू व्याख्यानमाला' चालवली जाते. यात प्रा. मधु दंडवते, डॉ. बापूसाहेब काळदाते, मा. शरद पवार, श्री. मा. म. देशमुख, डॉ. भालचंद्र नेमाडे, डॉ. एन. डी. पाटील, आदिंसारख्या नामवंताना निमंत्रित करण्यात आले होते. यंदा राजर्षी शाहू महाराजांचे स्मृती शताब्दी वर्ष असून त्यानिमित्त आमचे महाविद्यालयात विविध कार्यक्रम घेण्यात आले आहेत.

प्रयोगशीलता हा आपल्या महाविद्यालयाचा स्थायीभाव राहिलेला आहे. गुणवत्तेचे नव-नवे मानदंड महाविद्यालयाने निर्माण केले आहेत. शिवाय सामाजिक जबाबदारी म्हणून नैसर्गिक आपत्तीत आपल्या संस्थेने व महाविद्यालयाने नेहमीच पुढाकार घेऊन मदतीचा हात पुढे केला आहे. आगदी अलीकडील उदाहरण म्हणजे 'कोव्हिड-१९' च्या महामारीत दोन टप्यात एकूण रु.१९,९७,९६४/- (अक्षरी- एकोणीस लाख सत्यानव हजार नऊसे चौसष्ट रुपये) व सांगली-सातारा, केरळ पुरग्रस्तांसाठी रु. ८,२२,६२१/- (अक्षरी- आठ लाख बावीस हजार सहाशे एकवीस रुपये) मदतीचा चेक मुख्यमंत्री निधीसाठी पाठविण्यात आला आहे. हे केवळ अलीकडील एका वर्षातील उदाहरण आहे.

२०२२-२३ हे वर्ष राजर्षी शाहू महाराज यांचे स्मृती शताब्दी वर्ष असल्याकारणाने वर्षभर विविध उपक्रम घेण्यासाठी एका संयोजन समितीचे आयोजन करण्यात आले होते. समितीच्या मार्गदर्शनाखाली '२० कलमी कार्यक्रमा'चे आयोजन करण्यात आले. यात संदर्भमूल्ये असलेला आणि मान्यवरांचे लेख असलेला एक संपादित ग्रंथ प्रकाशित करणे, शाहू व्याख्यानमालेतील विशेष व्याख्यानाचे आयोजन, विविध राष्ट्रीय-राज्यस्तरीय चर्चासत्रांचे आयोजन, विद्यापीठस्तरीय विद्यार्थी चर्चासत्र, कृषी अवजारे प्रदर्शन व आधुनिक शेती मार्गदर्शनपर शेतकरी मेळावा, स्टाफ अकादमीत शाहू महाराजाच्या संस्थात्मक कार्यावर-पैलूंवर व्याख्यान, मॉडेल बेस्ड- विज्ञान प्रदर्शन, राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा, ऐतिहासिक वस्तू, कागदपत्रे पुराभिलेख विभागाच्या सहकार्याने प्रदर्शन भरविणे, विद्यापीठस्तरीय कुस्ती आणि कब्बडीस्पर्धांचे आयोजन, शाहू महाराजांच्या नावे- विद्यार्थी भांडारगृह, पथनाट्यातून शाहू महाराजांच्या जीवनातील काही निवडक प्रसंगावर पथनाट्यातून गावोगावी सादरीकरण करणे, शाहू महाराजांच्या जीवनावर आधारित काही लघुपट गावोगावी दाखविणे, वार्षिक स्नेहसंमेलन हे 'शाहू कृतज्ञता सोहळा' म्हणून साजरा कारणे आणि महाविद्यालयाचा वार्षिक अंक शब्दगंध हा राजर्षी शाहू महाराज विशेषांक म्हणून प्रकाशित करणे, राजर्षी शाहू महाराजांचे संस्थात्मक कार्य पाहण्यासाठी कोल्हापूर आणि परिसर प्राध्यापकांसाठी शैक्षणिक सहलीचे आयोजन, विद्यार्थ्यांसाठी शैक्षणिक सहलींचे आयोजन, शाहू महाराजांच्या जीवनावर आधारित- पोवाडे, गीतगायन स्पर्धा, एकपात्री प्रयोग, उद्योग उभारणी कार्यशाळा व काही सांस्कृतिक कार्यक्रमाचा यात सहभाग होता. यातील जवळजवळ ८०% उपक्रम पूर्ण करण्यात यश आले आहे, हे सांगताना मला अतिशय आनंद होत आहे. यातील एक उपक्रम म्हणजे हा अंक प्रकाशित करणे होय.

सामान्य जनतेच्या न्याय हक्कासाठी व बहुजन समाजाच्या सामाजिक उन्नतीसाठी शाहू महाराजांनी अथक प्रयत्न केले आहेत. कोल्हापूर संस्थानात प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे व मोफत केले. स्त्री शिक्षणाचा प्रसार व्हावा म्हणून त्यांनी राजाज्ञा काढली. अस्पृश्यता नष्ट करण्याच्या दृष्टीने त्यांनी सवर्ण व अस्पृश्यांच्या वेगळ्या शाळा भरवण्याची पद्धत बंद केली. जातिभेद दूर करण्यासाठी त्यांनी आपल्या राज्यात आंतरजातीय विवाहाला मान्यता देणारा कायदा केला. पुनर्विवाहाचा कायदा करून विधवा विवाहाला कायदेशीर मान्यता मिळवून दिली. बहुजन समाजाला राजकीय निर्णयप्रक्रियेत सामावून घेण्यासाठी प्रयत्न केले. 'शाहू छत्रपती स्पिनिंग अँड वीव्हिंग मिल', शाहूपुरी व्यापारपेठ, शेतकऱ्यांची सहकारी संस्था, शेतकी तंत्रज्ञानाच्या संशोधनासाठी किंग एडवर्ड यांच्या नावे एक संस्था कोल्हापुरात स्थापन करण्यात त्यांचा प्रमुख वाटा होता. राधानगरी धरणाची उभारणी, शेतकऱ्यांना कर्जे उपलब्ध करून देणे, अशा उपक्रमांतूनही त्यांनी कृषिविकासाकडे लक्ष पुरवले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना शिक्षणासाठी, तसेच मूकनायक वृत्तपत्रासाठीही सहकार्य केले होते. स्वातंत्र्यापूर्वी कैक वर्षे आधी समता, बंधुता, धर्मनिरपेक्षता, सर्व घटकांना विकासाची समान संधी ही तत्त्वे शाहू महाराजांनी करवीर संस्थानात अमलात आणली. म्हणूनच त्यांचा 'महाराजांचे महाराज' असा गौरव होतो. सामान्य माणसला त्यांचे हक्क व न्याय मिळवून देण्याचे कार्य शाहू महाराजांनी केले आहे. या सर्व सुधारणा करणारे शाहू महाराज हे पहिले सुधारक होत. त्यांचे हे ठळक कार्य सर्वश्रुत आहे.

शाहू महारांजांच्या कार्याचे विविध पैलू आहेत. लोककल्याणकारी राजा, असामान्य कार्यकर्तृत्त्व असलेले राजर्षी शाहू महाराज, त्यांची सामाजिक न्यायविषयक भूमिका, आरक्षणाचे प्रणेतेअसणारे राजर्षी शाहू महाराज, आधुनिक समाजक्रांतीचे जनक म्हणून असणारे राजर्षी शाहू महाराज, भटक्या जात-जमातींना सामजिक न्याय देणारे राजर्षी शाहू महाराज, दीन-दलितांना सामाजिक न्याय देणारे राजर्षी शाहू महाराज, अस्पृश्योद्धाराचे कार्य करणारे राजर्षी शाहू महाराज, सामाजिक सुधारणाविषयक धोरण राबविणारे राजर्षी शाहू महाराज, वेदोक्त प्रकरण हाताळणारे राजर्षी शाहू महाराज, वसतिगृह चळवळ, शैक्षणिक कार्य, स्त्री-शिक्षणविषयक धोरण, स्त्री सबलिकरणाचे कायदे, शेती-शेतकरीविषयक धोरण, जल व्यवस्थापन धोरण आणि कार्य, उद्योगविषयक धोरण, क्रीडाविषयक धोरण आणि कार्य, कला व क्रीडाप्रेमी म्हणून असणारे जाणते राजर्षी शाहू महाराज, एक दिलदार राजा म्हणून कलावंतांना दिलेला आश्रय असे अनेकविध कार्याचे पैलू आहेत. शिवाय राजर्षी शाहू महाराजांच्या जीवनात काही संघर्षाचे प्रसंगही आले होते. याबरोबरच राजर्षी शाहू महाराज आणि सत्यशोधक चळवळ, राजर्षी शाहू महाराज आणि ब्राह्मणेतर चळवळ, राजर्षी शाहू महाराज आणि लोकमान्य टिळक, राजर्षी शाहू महाराज आणि ब्रिटिश सरकार, राजर्षी शाहू महाराज आणि बसवअण्णा, राजर्षी शाहू महाराज आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, राजर्षी शाहू महाराज आणि महात्मा जोतिबा फुले, राजर्षी शाहू महाराज आणि कर्मवीर भाऊराव पाटील, राजर्षी शाहू महाराज आणि महाराजा सयाजीराव गायाकवाड असे काही नव्याने संशोधन करण्यासारखे विषय आहेत, हे नव्याने संशोधन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी याची विशेष नोंद घ्यावी, हा आमचा हेतू आहे.

राजर्षी शाहू महाराज यांच्या स्मृती शताब्दी वर्षानिमित्त यावर विद्यार्थ्यांनी चर्चा कराव्यात, त्यावर लिहावेत, चिंतन व्हावे हा प्रमुख हेतू आहे. कारण आज वर्तमान काळातही राजर्षी शाहू महाराजांच्या विचारांची नितांत गरज आहे म्हणून यावर्षीच्या अंकाचे आयोजन करण्यात आले आहे. त्यामुळे 'राजर्षी शाहू महाराज विशेषांक' आज आपल्या हाती देताना विशेष आनंद होतो आहे.

धन्यवादः!

(डॉ. महादेव गव्हाणे)

प्राचार्य

मनोगत

'सर्वांगपूर्ण राष्ट्रपुरूष' लोकराजा छत्रपती शाहू महाराज यांचे सन २०२२-२३ हे स्मृती शताब्दी वर्ष. राजर्षी शाहू महाराजांचा जन्म २६ जून १८७४ रोजी कागलच्या घाटगे घराण्यात झाला. शाहू महाराजांचे मूळ नाव यशवंतराव होते. छत्रपती शाहू महाराज, राजर्षी शाहू महाराज, कोल्हापूरचे शाहू व चौथे शाहू अशा विविध नावांनी ते प्रसिध्द होते. कोल्हापूरचे राजे चौथे शिवाजी यांना राणी आनंदीबाई यांनी १८ मार्च, १८८४ रोजी दत्तक घेतले व ते कोल्हापूर संस्थानाचे छत्रपती शाहू महाराज झाले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना त्यांच्या शिक्षणासाठी सहकार्य केले, चित्रकार आबालाल रहिमान यांच्या सारख्या कलावंतांना राजाश्रय देऊन प्रोत्साहन दिले, सरकारी नोक-यात मागासवर्गासाठी पन्नास टक्के जागा राखून ठेवण्याचा निर्णय घेतला, वाघ्या-मुरळी प्रतिबंधक कायदा केला, स्त्री पुनर्विवाह कायदा केला, आंतरजातीय विवाहाला मान्यता देणारा कयदा केला, अशा प्रकारच्या विविध समाजिक व आर्थिक सुधारणा त्यांनी घडवून आणल्या. त्यांच्या या कार्याची दखल घेऊन महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे यांनी 'सर्वांगपूर्ण राष्ट्रपुरूष' अशा शब्दात त्यांना गौरविलेले आहे.

शाहू महाराजांना 'राजर्षी' ही उपाधी कानपूरच्या कुर्मी क्षत्रिय समाजाने दिली. महाराजांनी सुमारे २८ वर्षे राज्यकारभार केला. शाहू महाराजांचा जन्मदिवस 'सामाजिक न्याय दिन' म्हणून साजरा करण्याचे महाराष्ट्र शासनाने घोषित केले आहे. महाविद्यालयाने त्यांच्या कार्याची ओळख विद्यार्थ्यांना व्हावी म्हणून सन २०२२-२३ वर्षाचा शब्दगंध हा वार्षिकांक त्यांच्या स्मृतीप्रित्यर्थ प्रकाशीत करण्याचा निर्णय घेतला, त्यास विद्यार्थ्यांनी भरपूर प्रतिसाद दिला आहे.

या अंकात छत्रपती शाहू महाराजांची चित्रे कु. गायत्री मोरे व कु. सानिका चिलवंत यांनी छान पध्दतीने रेखाटलेली आहेत. शब्दगंधमध्ये विद्यार्थ्यांकडून लिहिण्यात आलेली राजर्षी शाहू महाराजांच्या जीवन चरित्रावरील लेख अभ्यासपूर्ण आहेत. यात लोककल्याणी राज्यकर्ता : राजर्षी शाहू महाराज, अस्पृश्यता निवारणात राजर्षी शाहू महाराजांचे योगदान, राजर्षी शाहू महाराजांचे सामाजिक, राजकीय, कृषि धोरण हे अभ्यासपुर्ण लेख विद्यार्थ्यांनी लिहिलेली आहेत. एकंदरीत राजर्षी शाहू महाराजांचे विविध क्षेत्रातील योगदान विद्यार्थ्यांना माहिती होण्याचा हेतू साध्य झाल्याचेच दिसून येते. राजर्षी शाहू महाराजांच्या कार्याचा आढावा घेणा-या लेखा सोबतच इतरही विषयावरील लेख हे अभ्यासपूर्ण आहेत.

हा अंक प्रकाशीत करण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उप-प्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांचे वेळोवेळी मार्गदर्शन लाभलेले आहे, त्यामुळेच हा अंक सुबक व आकर्षक झाला असून प्रकाशीत होवू शकला. हा अंक प्रकाशीत करण्यासाठी शब्दगंध समितीच्या सदस्यांनी मोलाचा वाटा उचलला आहे. संपादक मंडळ प्राचार्य, उपप्राचार्य व शब्दगंध समिती सदस्यांचे आभारी आहे. पार्वती ग्राफिक्स, लातूर यांनी वेळ देऊन अंक सुबक बनविण्यासाठी मदत केली त्यांचे ही संपादक मंडळ आभारी आहे. हा अंक प्रकाशीत करण्यासाठी प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष ज्यांनी ज्यांनी सहकार्य केले, त्या सर्वांचे संपादक मंडळ आभार व्यक्त करते.

डॉ. व्यंकट धुमाळ
कार्यकारी संपादक

Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha's

Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous)

Student Council : 2022-2023

Sr. No.	Class	Name	Designation
1	M.Sc.(BT) II	SAUNDALE ASHWINI DHONDIRAM	Secretary
2	M.Sc.(Chem) I	SIRSAT GOKUL VYANKATI	Joint Secretary
3	M.Sc.(Phy) II	GUND SURAJ MADHUKAR	Joint Secretary
4	B.Sc. III	MOMIN SALEHA FATEMA AH . RIYAZODDIN	Joint Secretary
5	B.A. I (A)	ANKUSHE SUSMITA KHANDU	Member
6	B.A. I (B)	LAKHADIVE ROHINI VIRUPAKSH	Member
7	B.A. I (C)	WAGHMARE NAMRATA BALAJI	Member
8	B.A. II (A)	BHANDARE ASHISH GANESH	Member
9	B.A. II (B)	MANE RUTUJA VISHNU	Member
10	B.A. II (C)	YADAV GAURI SUBHASH	Member
11	B.A. III (A)	GURALE MOHINI PIRAJI	Member
12	B.A. III (B)	RATHOD KOMAL VILAS	Member
13	B.A. III (C)	KOLHE SARITA DEVIDAS	Member
14	B.Com. I (A)	GHOGARE PRANITA PRAVIN	Member
15	B.Com. I (B)	MORE KEDARLING HARSHVARDHAN	Member
16	B.Com. I (C)	MUSANDE VAISHNAVI CHANDRASHEKHAR	Member
17	B.Com. II (A)	KAMBLE SHUBHANGI GOPAL	Member
18	B.Com. II (B)	ZUNJE BALAJI MURLIDHAR	Member
19	B.Com. II (C)	SOMWANSHI SAKSHI NILKANTH	Member
20	B.Com. III (A)	BEG ASIYA YUSUF	Member
21	B.Com. III (B)	WATTAMWAR SHIVSHANKAR SANJAY	Member
22	B.Com. III (C)	UDGIRKAR TEJASVI KONDIBA	Member
23	B.Sc. I	JADHAV TRUPTI DNYANESHWAR	Member
24	B.Sc. II	MAHAJAN PURVA SHRIRAM	Member
25	BCA I (A)	BELURE AYUSH BASWARAJ	Member
26	BCA I (B)	CHAVAN SHWETA SHIVAJI	Member
27	BCA II (A)	KULKARNI PRATIKSHA GOVIND	Member
28	BCA II (B)	THOMBRE YOGITA VIKAS	Member
29	BCA III	KULKARNI PRATHMESH GOVIND	Member
30	B.Sc.(CS) I (A)	KADAM AKSHAY SANJAY	Member
31	B.Sc.(CS) I (B)	MANALE SHRADDHA MADHAV	Member
32	B.Sc.(CS) II (A)	JAIN PAYAL YUVRAJ	Member
33	B.Sc.(CS) II (B)	JADHAV RUTUJA TANAJI	Member
34	B.Sc.(CS) III	KILCHE ACHAL SATISH	Member
35	B.Sc.(BT) I	SURVASE KESHAV TUKARAM	Member

Sr. No.	Class	Name	Designation
36	B.Sc.(BT) II	KAWDALE VIKRAM VIJAYKUMAR	Member
37	B.Sc.(BT) III	THAKURDESHMUKH DIVYA SHRIKRISHNA	Member
38	B.Voc. (CT) I	MAGAR PRAVIN DATTATRAY	Member
39	B.Voc. (CT) II	SHAIKH AIMAN FATEMA ISMAIL	Member
40	B.Voc. (CT) III	MAHALINGE DIKSHA BALAJI	Member
41	B.Voe. (FPT) II	JADHAV VIKAS DATTATRAYA	Member
42	B.Voe. (FPT) III	BHOSALE ANIKET SHIVAJIRAO	Member
43	B.Voe. (A & T) III	LAD NIKITA BHIMRAO	Member
44	B.Voe. (RM) III	THAKUR YOGESHWARI DATTUSING	Member
45	M.A.(Eco.) I	THOMBRE SUPRIYA SHIVAJI	Member
46	M.A.(Eco.) II	BUYE SAVANI NARESH	Member
47	M.A.(Geo .) I	RASAL MANISHA LAXMAN	Member
48	M.A.(Geo.) II	DESHMUKH MANSI DHONDIRAM A	Member
49	M.A.(Pol.Sci .) I	SURWASE SONALI SUGRIV	Member
50	M.A.(Pol.Sci .) II	SASTE PRATIBHA PRABHAKAR	Member
51	M.A.(Eng.) I	KORE SEJAL JITENDRA	Member
52	M.A. (Eng.) II	KHOSE PRATIMA HANUMANT	Member
53	M.A.(MCJ) II	MAHAJAN KISHOR BAJIRAO	Member
54	M.A. (Pali) I	DAWKAR PANCHSHILA KERBA	Member
55	M.Com. I	JOSHI AMIT KAMALAKAR	Member
56	M.Com. II	ONI VIDHYA VIJAYKUMAR	Member
57	M.Sc.(CS) I	SURYAWANSHI SHITAL DEVANNAND	Member
58	M.Sc.(CS) II	GAIKWAD PUNAM NAMDEV	Member
59	M.Sc.(Phy) I	KHAN HARIS JALISKHAN	Member
60	M.Sc.(Chem) II	JADHAV PRAJAKTA ANGAD	Member
61	M.Sc.(Math) I	SHAIKH FILOMEENA SHARFODDIN	Member
62	M.Sc.(Math) II	GUMADE YADNESHWAR NAMDEV	Member
63	M.Sc.(Bot.) I	MATHAPATI AARTI UMAKANT	Member
64	M.Sc.(Bot.) II	KAMBLE NEHA SUGRIV	Member
65	M.Sc.(BT) I	JANGID PANKAJ BALAJ I	Member
66	M.Sc. (Micro.) I	BIDADA SHRUSHTI SHIVPRASAD	Member
67	M.Sc. (Micro.) II	PANCHAL BALAJI GOPAL	Member
68	M.Sc.(Zool.) I	KARAD BAJRANG RAMRAO	Member
69	M.Sc.(Zool.) II	PATIL PRATIKSHA SHIVNARAYAN	Member
70	B.Sc.(CS) II	KADAM NIKITA SANJAY	NSS Representative
71	B.VoC. (CT) III	KANAME OMKAR VIKRAM	NCC Representative
72	M.Com. II	CHAMLE SHITAL RAM	Sports Representative
73	B.Com. III (A)	CHAVAN PRUTHVIRAJ PREMDAS	Cultural Representative
74	M.A.(Eng.) II	WAGHMARE MAHADEVI BALAJI	Ladies Representative

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	लेख/कविता	पृष्ठ क्र.
	मराठी विभाग	
१.	राजर्षी शाहू महाराजांचा जीवन परिचय	०१
२.	छत्रपती शाहू राजा	०२
३.	छत्रपती शाहू महाराज	०३
४.	लोककल्याणी राज्यकर्ता: राजर्षी शाहू महाराज	०४
५.	अस्पृश्यांसाठीचे शाहू कार्य	०५
६.	अस्पृश्याता निवारणात राजर्षी शाहू महाराजांचे योगदान	०७
७.	राजर्षी शाहू महाराज आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा स्नेहबंध व त्यांचे जलधोरण	०८
८.	राजर्षी शाहू महाराजांचे सामाजिक, राजकीय, कृषि न्यायाचे धोरण	१०
९.	करवीररत्न शाहू माझा	१३
१०.	राजर्षी शाहू महाराजांची कार्ये	१३
११.	प्रदुषण : एक समस्या	१७
१२.	घरटं माझ्या आई बाबाचं	१७
१३.	आई माझी	१८
१४.	माझी माय मराठी	१८
१५	हीच तर मैत्री असते.	१८
१६.	प्रगती बोले देश डोले	१९
१७	कधी कधी वाटतं	१९
१८.	मुलीचं जीवन जगण्या-मरण्याचं कोड असतं	१९
१९	चिमण्या	२०
२०.	खरजुलं कुत्र	२०
२१.	हे ही एक कसक	२१
२२.	वेळ आली की संपले सारे	२१
२३.	वृद्धाश्रम	२२
२४.	आपलं शाहू कॉलेज	२२
२५.	बाबा	२३
२६.	भावना जनतेच्या	२३
२७.	मुलगी कोन आहे	२४
२८.	बाबा मला एकदा माझ्या राजाचा रायगड पहायचाय	२५
२९.	शाहू कॉलेज	२४
३०.	स्त्री	२४
३१.	स्वराज्यरक्षक	२४

अ.क्र.	लेख/कविता	पृष्ठ क्र.
	हिंदी विभाग	
१.	अस्पृश्यता निवारण में राजर्षि शाहू महाराज का योगदान	२५
२.	राजर्षि शाहू महाराज का औद्योगिक विकास में योगदान	२६
३.	गुरू	२६
४.	छत्रपति राजर्षि शाहू महाराज की आरक्षण व्यवस्था	२७
५.	नारी शक्ति जिंदाबाद	२७
६.	छत्रपति राजर्षि शाहू महाराज एक सच्चे समाज सुधारक	२८
७.	राजर्षि शाहू महाराज का जीवन परिचय	२९
८.	पहली एवं आखरी मित्रता	२९
९.	हम भी किसी से कम नहीं	३०
१०.	आज़ादी का अमृत महोत्सव	३०
११.	आधुनिक हिंदुस्तान	३१
१२.	जिंदगी	३१
	इंग्रजी विभाग	
1.	Rajarshi Shahu Maharaj : An Educationist	33
2.	Rajarshi Shahu Maharaj : An Epitome of Reformer	34
3.	The song	34
4.	Shahu Maharaj : Life and Works	35
5.	Rajarshi Shahu Maharaj : Real King of People	36
6.	Rajarshi Shahu Maharaj : A Versatile Genius	37
7.	Journey of Biotechnology	37
8.	Rajarshi Shahu Maharaj's Policy of Social Justice	38
9.	What my Poetry is ?	38
10.	Rajshri Shahu Maharaj	39
11.	Motivation thought	39
12.	Nation's Unity	40

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	लेख/कविता	पृष्ठ क्र.
13.	Change of betterment	40
14.	My Mam	41
15.	Life of Autumn	41
16.	You	41
17.	My Birds	41
18.	Time	41

संस्कृत विभाग

१.	राष्ट्रियैक्यस्यावश्यकता।	४३
२.	भारतीय अर्थव्यवस्थाया: मार्गक्रमणम्	४३
३.	राष्ट्रियैकतायाः स्वरूपम् लाभाश्च।	४४
४.	राजर्षि शाहू महाराजः	४४
५.	राष्ट्रियैकता	४५
६.	का नाम राष्ट्रिया एकता ?	४५
७.	समाजशास्त्री राजर्षि शाहू महाराजः।	४६

पाली विभाग

१.	गांधारपाले लेणी	४७
२.	सम्राट कनिष्क	५२
३.	सम्राट अशोक	५३
४.	तथागतांचा पहिला उपदेश	५४
५.	आम्रपाली	५६
६.	अंगुलिमाल	५७
७.	सम्राट हर्षवर्धन	५९
८.	लेणी	६०
९.	बुद्धत्व मानवाचा आदर्श	६२

अ.क्र.	लेख/कविता	पृष्ठ क्र.

रशियन विभाग

१.	Русская культура	63

वार्षिक अहवाल ६५-२१५

मराठी विभाग

मंगल देशा !
पवित्र देशा !

राजर्षी शाहू महाराजांचा जीवन परिचय

माने जान्हवी विष्णू
बी.ए. द्वितीय वर्ष

राजर्षी शाहू महाराज हे भारतीय समाजसुधारक व कोल्हापूर संस्थानाचे छत्रपती होते. ब्रिटीश राजसत्तेच्या काळामध्ये सामान्य जनतेला न्याय मिळवून देण्यासाठी व बहुजन समाजाच्या सामाजिक उन्नतीसाठी या काळामध्ये शाहू महाराजांनी प्रयत्न केले. सामाजिक परिवर्तनाला गती प्राप्त करून दिली. सनातनी वर्गाच्या विरोधाला न जुमानता त्यांनी अस्पृश्य व मागासवर्गीय समाजाच्या विकासासाठी महत्त्वाची भूमिका बजावली, महाराष्ट्राला तीन महान समाजसुधारकांचा वैचारिक वारसा लाभला असल्यामुळे राज्यास फुले-शाहू-आंबेडकरांचा महाराष्ट्र असे म्हणतात.

जन्मः

राजर्षी शाहू महाराजांचा जन्म २६ जून इ.स. १८७४ मध्ये झाला. लक्ष्मी-विलास राजावाडा, कसबा बावडा, कोल्हापूर या ठिकाणी राजर्षी शाहू महाराजांचा जन्म झाला. त्यांच्या वडीलांचे नाव आबासाहेब घाटगे व त्यांच्या आईचे नाव राधाबाई असे होते, त्यांचे मुळ नाव 'यशवंत' असे होते.

यशवंत ते शाहू :

कोल्हापूर संस्थानाचे राजे चौथे शिवाजी महाराज यांच्या मृत्युनंतर त्यांच्या पत्नी आनंदीबाई यांनी १७ मार्च १८८४ रोजी यशवंतरावांना दत्तक घेतले. व त्यांचे नाव 'शाहू' असे ठेवले. त्यांचे शिक्षण ब्रिटीश अधिकारी फ्रेजर यांच्या हाताखाली झाले, पुढील शिक्षण राजकोटच्या राजकुमार कॉलेजमध्ये व धारवाड येथे झाले.

अभ्यास व शैक्षणिक सहलीद्वारे मिळालेले व्यवहारज्ञान यामुळे शाहू महाराजांचे यांचे व्यक्तिमत्व विकसित झाले होते. शिक्षण चालू असतानाच १ एप्रिल १८९१ रोजी बडोद्याच्या गुणाजीराव खानविलकर यांच्या मुलीशी त्यांचा विवाह झाला. त्यांचे नाव लक्ष्मीबाई असे होते. २ एप्रिल १८९५ रोजी त्यांचा राज्यरोहन समारंभ झाला. राज्याभिषेक झाल्यानंतर इ.स. १९२२ सालापर्यंत म्हणजे २८ वर्षे ते कोल्हापूर संस्थानचे राजे होते.

शैक्षणिक कार्य :

शाहू महाराजांनी बहुजन समाजात शिक्षण प्रसार करण्यावर विशेष भर दिला. त्यांनी कोल्हापूर संस्थानात प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे व मोफत केले. स्त्री शिक्षणाचा प्रसार व्हावा म्हणून त्यांनी राजाज्ञा काढली. अस्पृश्यता नष्ट करण्याच्या दृष्टीने त्यांनी इ.स. १९१९ साली सवर्ण व उस्पृश्य लोकांच्या वेगळ्या शाळा भरवण्याची पद्धत बंद केली. शाहू महाराजांना बहुजनांच्या शिक्षणाविषयी तळमळ होती. म्हणून कोल्हापूर संस्थानात सक्तीच्या मोफत शिक्षणाचा कायदा केला. तसेच ५०० ते १००० लोकवस्तीच्या गावांमध्ये शाळा काढल्या. जे पालक आपल्या मुलांना शाळेत पाठवणार नाहीत त्या पालकांना प्रतिमहिना १ रु. दंड आकारण्याची कायदेशीर तरतूद केली.

शाहू महाराजांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना त्यांच्या शिक्षणासाठी, तसेच त्यांच्या 'मुकनायक' वृत्तपत्रासाठीही सहाकार्य केले.

जातीभेद निर्मूलन :

जातीभेद दूर करण्यासाठी त्यांनी आपल्या राज्यात आंतरजातीय विवाहाला मान्यता देणारा कायदा केला. इ.स. १९१७ साली त्यांनी पुनर्विवाहाचा कायदा करून विधवा विवाहाला कायदेशीर मान्यता मिळवून दिली. अस्पृश्यता नष्ट करण्याच्या दृष्टीने त्यांनी सवर्ण व अस्पृष्यांच्या वेगळ्या शाळा भरवण्याची पद्धत १९१९ मध्ये बंद केली. शाळा, दवाखाने, पाणवठे, सार्वजनिक विहिरी, सार्वजनिक इमारती इत्यादी ठिकाणी अस्पृश्यांना समानतेने वागवावे असा आदेश त्यांनी कोल्हापूर संस्थानात काढला.

जातिभेदाची प्रथ नष्ट व्हावी म्हणून आपल्या संस्थानात आंतरजातीय व आंतरधर्मीय विवाहास कायदेशीर मान्यता दिली. या कायद्याची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी करताना आपल्या चुलतबहिणीचे लग्न धनगर समाजातील यशवंतराव होळकर यांच्याशी लावून दिले. एवढेच नव्हे तर संस्थानात जवळ जवळ १०० मराठा-धनगर विवाह घडवून आणले. अशा अनेक कार्याच्या माध्यमातून स्त्रियांना सन्मानाची वागणूक व दर्जा मिळवून देण्याचे कार्य शाहू महाराजांनी केले.

तसेच त्यांनी 'देवदासी' प्रथा बंद करण्यासाठीही कायद्याची निर्मिती केली. त्याकाळी धर्माच्या नावाखाली देवांना मुले-मुली वाहण्याची विचित्र पद्धत भारतात चालू होती. परंतु राजांनी आपल्या संस्थानात जोगत्या-मुरळी प्रतिबंधक कायदा करून ही पद्धत बंद केली.

बहुजन समाजाच्या उन्नतीसाठी कार्यः

बहुजन समाजाला राजकीय निर्णयप्रक्रियेत सामावून घेण्यासाठी त्यांनी इ.स. १९१६ साली 'डेक्कन रयत असोसिएशन' ही संस्था स्थापन केली. अस्पृश्यांच्या आर्थिक स्थितीत सुधारणा करण्याच्या उद्देशाने शाहू महाराजांनी अस्पृष्यांना स्वावलंबी बनवण्याचे ठरवले. त्यासाठी अस्पृश्यांना स्वतंत्र व्यवसाय करण्यास प्रोत्साहन दिले. दूकाने, हॉटेल्स काढण्यासाठी प्रोत्साहन दिले, तसेच आर्थिक मदत देखील केली. अस्पृश्यांना शिवण यंत्रे देऊन स्वतंत्र व्यवसाय करण्यास प्रोत्साहन दिले, राजवाड्यातील कपडे त्यांच्याकडून शिवून घेण्यास सुरुवात केली.

मागासलेल्या लोकांना प्रगतीच्या प्रवाहात आणायचे असेल तर त्यांच्यासाठी राखीव जागांची तरतूद केली पाहिजे, हा व्यापक दृष्टिकोन डोळ्यासमोर ठेवून ६ जुलै १९०२ रोजी कोल्हापूर संस्थानात मागास जातींना ५० टक्के जागा राखीव राहतील अशी घोषणा केली व तिची त्वरित अंमलबजावणी करून संबंधित अधिकाऱ्यांकडून अहवाल मागविले. शाहू महाराजांच्या या निर्णयाला तेव्हा अनेक उच्चवर्णीयांनी, पूढाऱ्यांनी विरोध केला. बहुजन, अस्पृश्य समाजाचा सर्वांगीण विकास साधण्याचे कार्य करताना त्यांनी एका अर्थाने महात्मा फुले यांचीच परंपरा पूढे चालवली. त्यांनी सत्यशोधक चळवळीला प्रत्यक्ष सहकार्य

केले.

शाहू महाराजांनी राधानगरी धरणाची उभारणी केली, शेतकऱ्यांना कर्जे उपलब्ध करून देणे अशा उपक्रमांतून त्यांनी कृषिविकासाकडे लक्ष दिले. प्रजा व उपेक्षित समाजाला त्यांचे हक्क व न्याय मिळवून देण्याचे कार्य शाहू महाराजांनी केले. आपल्या संपूर्ण जीवन कार्यामध्ये त्यांची समाजातील बहुजन समाजाला त्यांचे न्याय व हक्क मिळवून देण्यासाठी आपल्या अधिकाराचा पूर्णपणे वापर केला. म्हणूनच ते लोककलयाणकारी राज्यकर्ते ठरले.

कलेला आश्रयः

राजर्षी शाहू महाराजांनी कोल्हापूर संस्थानात संगीत, चित्रपट, चित्रकला, लोकला आणि कुस्ती या क्षेत्रातील कलावंतनांना राजाश्रय देऊन कलेला प्रोत्साहन देण्याचे महत्त्वाचे कार्य केले.

'समाजाचे कल्याण म्हणजे
स्वतःचे कल्याण'
अशी महाराजांची धारणा होती.

राजर्षी शाहू महाराज यांचे सामाजिक कार्य

बहूजन समाज सुशिक्षित झाल्याशिवाय त्यांचा उद्धार होणार नाही. त्यांच्या मागासलेपणाचे एक महत्त्वाचे कारण त्यांच्यातील शिक्षणाचा अभाव होय. ही गोष्ट शाहू महाराजांनी ओळखून; बहुजन समाजाचा शिक्षणाचा प्रसार करण्याचे ठरविले.

- इ.स. १९०१ मध्ये त्यांनी मराठा विद्यार्थ्यांसाठी 'व्हिक्टोरीया मराठा बोर्डिंग' ची स्थापना केली. त्यांनी कोल्हापूरात निरनिराळ्या जातिधर्मांच्या विद्यार्थ्यांसाठी वसतिगृहांची स्थापना केली.
- इ.स. १९०२ मध्ये राजर्षी शाहू महाराजांनी आपल्या राजवटीत सरकारी नोकऱ्यांत मागास वर्गांसाठी पन्नास टक्के जागा राखून ठेवण्याचा क्रांतीकारी निर्णय घेतला.
- इ.स. १९०६ मध्ये राजर्षी शाहू महाराजांनी 'शाहू छत्रपती स्पिनिंग आणि विव्हिंग मिल'चा पाया घातला.
- इ.स. १९०६ मध्ये सरकारी तत्वावर एक कापड गिरीणीची त्यांनी उभारणी केली. अस्पृश्य विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाची सोय व्हावी म्हणून कोल्हापूरात 'मिस क्लार्क बोर्डिंग' या नावाचे वसतिगृह उघडले.
- इ.स. १९०७ मध्ये कोल्हापूरच्या पश्चिमेला सूमारे ५५ कि.मी. अंतरावर दाजीपूरजवळ भोगावती नदीला बंधारा घालून जमिनीला पाणीपूरवठा करण्याची योजना त्यांनी आखली. ती इ.स. १९०८ मध्ये अमंलात आणून त्या बंधाऱ्याला महाराणी लक्ष्मीबाई तलाव असे नाव देण्यात आले.
- इ.स. १९११ मध्ये शाहू महाराजांच्या प्रेरणेने कोल्हापूरात सत्यशोधक समाजाची पूनःस्थापना झाली.
- इ.स. १९१३ मध्ये शाहू महाराजांच्या आदेशानुसार खेड्यांमध्ये चावडी, धर्मशाळा, मंदिरे होते. येथे शाळा सूरु झाल्या.
- इ.स. १९१६ मध्ये बहुजन समाजाला राजकीय हक्क मिळवून देण्यासाठी त्यांनी निपाणी येथे 'डेक्कन रयत संस्थेची' स्थापना केली. १९१७ मध्ये शाहू महाराजांनी प्रथमिक शाळेतील फी माफीची घोषणा केली. २१ नोव्हेंबर १९१७ रोजी काढलेल्या जाहीरनाम्यानुसार कोल्हापूर संस्थानात प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे करण्यात आले.
- इ.स. १९१७ मध्ये त्यांनी पूनर्विवाहाचा कायदा करून विधवा विवाहाला कायदेशीर मान्यता मिळवून दिली. इ.स. १९१८ मध्ये अस्पृश्यांच्या नावावर जमीन करून दिल्या. अस्पृश्यांकडून वेठबिगारी पद्धतीने कामे करून घेण्यास कायद्याने बंदी घातली. तसेच १९१८ मध्ये शाहू महाराजांनी आपल्या सस्थानात आंतरजातीय विवाहाला मान्यता देणारा कायदा केला, तसेच त्यांनी असे काही विवाह घडवून आणले.
- इ.स.१९२० मध्ये कोल्हापूर संस्थानातील माणगाव येथे त्यांनी अस्पृश्यांची परिशद भरविली. इ.स. १९२० मध्ये त्यांनी घटस्फोटाचा कायदा केला.
- २६ जून हा शाहू महाराजांचा जन्म दिवस महाराष्ट्र शासनाने २००६ पासून 'सामाजिक न्याय दिन' म्हणून साजरा करण्याचे घोषित केले आहे.

राजवैभव थोर असेलः
पण मी रयतेशी वचनबद्ध आहे.
ती वचनबद्धता त्या वैभवाहूनही थोर आहे!
असे महाराजांना वाटत असत.

छत्रपती शाहू राजा

कसबे शिवम अर्जून
एम.एस्सी. प्राणीशास्त्र द्वितीय वर्ष

माणसांच्या ओळखीचा, माणसांचा राजा!
माणसात माणुसकी, मानणारा राजा!!
राजा म्हणूं की तुला, माय-बाप म्हणू!
माया दिली पोटातल्या, पोरावानी जणू
एकदाच देवदूत धाडला देवानी,
पुन्हा नाही राजा असा, पाहिलाच कुणी...!

आरक्षण देणारा पहिला राजा,
जे पालक आपल्या मुंलांना शाळेत घालणार नाहीत
त्यांना १ रु. दंड ठोठावणारा राजा,
कला, संस्कृती, क्रीडा, शिक्षण यांना राजाश्रय देणारा राजा,
अंधश्रद्धा, कर्मकांडाकडे, देववाद यावर प्रहार करणारा राजा,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या घरी जाऊन त्यांचा सन्मान करणारा राजा
सर्व क्षेत्रात आपला वेगळा ठसा उमटवणारा राजा...
म्हणजेच
छत्रपती राजर्षी शाहू महाराज ...!

छत्रपती शाहू महाराज

अरुंधती बापूसाहेब देशमुख
बी.एस्सी. प्रथम वर्ष

लोकराजा कर्तव्यदक्ष, आरक्षणाचे जनक बहुजनांचा आधार... कुशल व्यवस्थापक, जलनीती तज्ञ, छत्रपती राजर्षी शाहु महाराज यांना माझा मानाचा मुजरा.

या महापुरुषाचे जेवढे कौतुक करावे तेवढे की, महाराष्ट्राने देशाला अनेक थोर समाज सुधारक दिले, त्यापैकी समतेची शिकवण देणारे, जातीव्यवस्थेविरुद्ध लढा उभारून समाजात स्वतंत्र्य, समता, बंधुता आणि न्याय ही लोकशाही मूल्य रुजविणाऱ्या आपल्या पदाची वाहवा न करता सर्वांसाठी समान कायदा लागू करणारे योगपुरुष लोकराजा छत्रपती राजर्षी शाहू महाराज होते.

मला आवडणाऱ्या समाज सुधारकांपैकी शाहू महाराज हे एक. मला आणखीणही आठवते, मी सातवी इयत्तेत शिकताना इतिहास या विषयात शाहू महाराजांबद्दल मी पहिल्यांदा वाचलेले, त्यांनी आपल्या महाराष्ट्रासाठी केलेले कार्य, त्यांचे देशप्रेम त्यांची समाज सुधारणाची धोरणे असे अनेक कार्य माझ्या वाचनात आली. तेव्हापासूनच मला महाराजांना आणखीन जवळून ओळखायचे आहे असे विचार येऊ लागले. तेव्हा लेखक प्रा. नानासाहेब साळुंके यांचे 'शाहूंच्या आठवणी' हे पुस्तक माझ्या हातात पडले. या पुस्तकात शाहू महाराजांचे संक्षिप्त चरित्र, त्यांचे व्यक्तीमत्त्व, त्यांचे समाजातील योगदान, महाराजांचा छत्रपती होण्याचा प्रवास आणि बरच कांही यात अगदी सोप्या शब्दात लेखकांनी मांडलेले आहे.

माणसांच्या ओळखीचा, माणसांचा राजा!
माणसात माणुसकी, मानणारा राजा!!
राजा म्हणावं की, तुला माय बाप म्हणू!
माया दिली पोटातल्या पोरावनी जनु!!
एकदाच देवदूत धाडला देवानी!
पुन्हा नाही राजा असा, पाहिलाच कुणी!!

या कवितेत आपल्याला शाहू महाराजांची अस्पृश्य समाजातील लोकप्रियता अगदी ठळकावून जाणवते. राजर्षी शाहू महाराजांनी अस्पृश्य समाजाच्या सर्व स्तरांवरील विकासासाठी व जातियभेद नष्ट करण्यासाठी अविरत जे प्रयत्न चालविले त्यांची ख्याती हिंदुस्तानभर पसरलेली आहे. त्यामुळे संपूर्ण देशातील अस्पृश्य समाज त्यांना आपला देवच मानतो. शाहूंच्या आठवणी या पुस्तकातही लोखकांनी महाराजांचा आणि अस्पृश्य समाजातील लोकांचा प्रसंग सांगितला आहे. ब्रिटिशांच्या सत्तेतील हा प्रसंग १५ फेब्रुवारी १९२२ रोजी ब्रिटिश युवराज दिल्लीला येणार होते ही संधी साधून अस्पृश्यांचे कार्यकर्ते गौंश गवई यांनी दिल्ली येथे १३ व १४ फेब्रुवारी रोजी भारतीय बहिष्कृत परिषदेचे, आयोजन केलेले. भारत सरकारने युवराजांसाठी एक खास दरबार भरवला होता. त्यात भारतातील सर्व संस्थानिक आणि जवळजवळ सर्वच राजे या छत्रपती राजर्षी शाहू महाराज सोहळ्यात सहभागी होते.

हा सोहळा झाल्यानंतर ब्रिटिश युवराज जेव्हा बाहेर पडले, त्याच वेळी गणेश गवई यांच्या नेतृत्वाखाली ६० हजार अस्पृश्य, युवराजांची वाट पाहत होते. युवराजांची गाडी येताच त्या ६० हजार अस्पृश्य समाजाने ब्रिटिश युवराजांचा खूप जयजयकार केला. या जयजयकाराने ते युवराज आनंदी झाले व त्यांनी त्यांच्या गाड्या थांबवल्या व त्या लोकांच्या नेत्याला बोलवायला सांगितले. गवईनी युवराजांना समाजाची कथा सांगितली व ते ऐकल्यानंतर युवराज निघून गेले.

नंतर एक-एक राजे तेथे जमलेल्या अस्पृश्य समाजाला भेटू लागले, पण तो सर्व समाज अगदी शांत उभा होता, हे पाहून सर्व राजांना आश्चर्य झाले. एवढा मोठा जनसागर अत्यंत शांत कसा? या विचारात हे राजे पुढे जाऊ लागले. त्या समाजाचे डोळे हे एकाच राजाला शोधत होते ते म्हणजे राजर्षी शाहू महाराज आणि जेव्हा शाहू महाराज त्यांच्या जवळ आले तेवढ्या त्या ६० हजार जनसागरातून एकच जयघोषना ऐकू येत होती, दलितोद्धारक छत्रपती शाहू महाराज की जय-येवढ्या मोठ्या आवाजात ती जयघोषणा ऐकणाऱ्यांना असे वाटले की, आकाशच फाटते की काय? लोकांनी शाहु महाराजांचे दर्शन घेतले. शाहु महाराजांच्या दर्शनाने काहींच्या तर डोळ्यात अश्रू येऊ लागलेले. ''देवळातील देव आम्ही कधी पाहिला नाही. त्या देवाने आम्हाला कधीही काही दिले नाही, पण आमच्या याच देवाने आम्हाला सर्व काही दिले.'' असे म्हणून महाराजांना आर्शीवाद देऊ लागले.

आपण असे जेव्हा कधी ऐकतो आपल्यालाही त्या व्यक्तीबद्दल आणखीन जाणून घ्यावेसे वाटते. राजर्षी शाहू महाराजांचे व्यक्तीमत्त्वच असे होते की, ते लोकांना त्यांच्या प्रेमात पाडत. त्यांच्या अनेक गुणांपैकी एक गुण म्हणजे त्यांची समोरच्या माणसाची पारख करण्याची शक्ती. ते सर्व प्रकारची माणसे जाणण्यात तरबेज होते. याचाच एक प्रसंग, 'शाहूंच्या आठवणी' या पुस्तकात दिलेला आहे. त्यात एक कामगार आणि शाहू महाराजांची पहिली भेट कशी होती व त्या कामगाराचे शाहु महाराजांकडे असलेले काम महाराजांनी कसे ओळखले हे या प्रसंगात सांगितले आहे.

राजर्षी शाहू महाराज हे आदर्श देशभक्ताचे उदाहरण आहेत. त्यांच 'स्वदेश' प्रेम ही विचारसरणी त्यांच्या रक्तात होती. पुस्तकात याबद्दलच शाहू महाराजांच्या लेकीच्या विवाहातील प्रसंग सांगितला आहे. शाहू महाराजांनी त्यांच्या लेकीचा विवाह अगदी थाटा-माटात संपन्न केलेला. त्यातील कार्यक्रम पूर्ण १५ दिवस चालले. त्यात संस्थानातील राजे, राजकुमार व अस्पृश्य समाजालाही सामील करून घेतले होते. या कार्यक्रमात आपले स्वदेशी खेळ मनोरंजनासाठी घेण्यात आले, जसे की, कुस्त्या, रेड्यांच्या झुंजी, बकऱ्यांच्या टकरी, वगैरे वगैरे. पण क्रिकेट, टेनिस असे खेळ यात कुठेही दिसले नाही. जेव्हा तेथील राजकुमार महाराजांना विचारतात की तुम्ही क्रिकेट, टेनिस असे खेळ का ठेवले नाहीत. तेव्हा महाराजांना वाटले की पुढच्या पाहुण्यांचा अपमान व्हायला नको म्हणून त्यांनी अत्यंत संयमाने उत्तर दिले.

क्रिकेट, टेनिस किती केले तरी विदेशी! त्यांचे साहित्यही आणण्यासाठी आपल्याला आपल्या देशातील पैसा विदेशात द्यावा

लागतो. आपण देशी खेळल्यास देशातला पैसा देशातच राहतो. त्याशिवाय आपल्या लोकांना कामही मिळते. तसेच शारीरिक संपदा पण वाढते.

ब्रिटिशांच्या गुलामगिरीत अनेक वर्ष काढल्यामुळे तेथील राजकुमारांना स्वदेशी शक्ती कोणती, कशी असते, तिचे लाभ कोणते व कसे असतात हे माहित नव्हते. पण महाराजांच्या उत्तराने त्यांचे डोळे उघडले असावे.

खरं सांगायच तर, राजर्षी शाहू महाराज या नावाची आख्या महाराष्ट्राला ओळख आहे. पण खंत ही आहे की, आजची तरूण पिढी त्यांना केवळ नावाने ओळखते. आजचा तरूण व्हाट्सअप, फेसबुकवर फक्त महाराजांचा फोटो डी.पी. म्हणून ठेवण्यात व्यस्त आहे. एक दिवस स्टेटस ठेवले किंवा फेसबुकला एखादी पोस्ट शेअर केली की झाली. वाळीत टाकल्याप्रमाणे जगणाऱ्या दलित समाजाच्या त्या काळी खंबीरपणे पाठीशी उभ्या राहणाऱ्या या लोकनायकाची जाती-पातीच्या अंधळ्या जगात पुन्हा अडकत जाणाऱ्या महाराष्ट्र देशाला आज पुन्हा नव्याने ओळख करून देण्याची गरज आहे. मागासलेल्या वर्गांना विकासाच्या प्रवासात आणायचे असेल, लोकांना दुष्काळाच्या परिस्थितीस मदत करणे असेल, प्लेगच्या साथीमुळे लोकांचे मृत्यू थांबवण्यासाठी त्यांनी केलेल्या योजना असतील. तसेच शेतकऱ्यांसाठी सहकारी संस्था उभारणी. राजर्षी शाहू महाराजांनी समाजाला विकिसत करण्यासाठी खूप कामे केली. त्यातच कलावंतांना प्रोत्साहन भेटण्यासाठी कोल्हापूर संस्थानात संगीत, चित्रपट, चित्रकला, लोककला आणि कुस्ती अनेक उपक्रम राबवले. शिक्षणाची संकल्पना स्वावलंबन, शिस्त, सहकार्य नियमितता, सहिष्णूता, देशप्रेम इत्यादी गुणवाढीसाठी प्रयत्न केले.

लोकशाही, नवनिर्मितीक्षम आणि सामाजिक सुधारणेचा पाया रचणारे राजर्षी शाहू महाराजांचे शिक्षणविषयक धोरण आजही देशाला प्रेरणादायी ठरत आहे. त्यामुळे अशा राष्ट्र पुरुषांच्या कार्याची दखल घेतल्याशिवाय इतिहास पूर्ण होऊ शकत नाही. म्हणून या थोर माणसाच्या विचार व कार्याला समाजापर्यंत पोहचविणे गरजेचे आहे.

लोककल्याणी राज्यकर्ताः राजर्षी शाहू महाराज

रुचिता गोविंद बोळेगावे
बी.एस्सी. बायोटेक्नॉलॉजी प्रथम वर्ष

महाराष्ट्राचे आधुनिक शिल्पकार म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या शाहू आंबेडकर-फुले या त्रिकुटांपैकी एक धडाडीचे नेतृत्व म्हणजेच राजर्षी शाहू महाराज. शाहू महाराजांनी समाजासाठी केलेले कार्य आवर्णनीय आहे. ते समाजासाठी झटले, जगले म्हणूनच ते शाहू झाले.

शाहू महाराजांचे मूळ नाव हे यशवंतराव घाटगे होते परंतु कोल्हापूर संस्थानाचे राजे चौथे शिवाजी महाराजांच्या मृत्युनंतर त्यांच्या पत्नी आनंदी बाई यांनी त्यांना दत्तक घेतले व ते शाहू झाले. त्यांच्या शैक्षणिक व शारीरिक विकासानंतर ते कोल्हापूर संस्थानचे राजे झाले. त्यांनी आपल्या कारकिर्दीत अद्वितीय अशी कामे केली. ब्रिटीश राज्यसत्तेच्या काळात सामान्य जनतेला न्याय मिळवून देणे व बहूजन समाजाच्या उन्नतीसाठी त्यांनी अनेक प्रयत्न केले, सामाजिक परिवर्तनाला गती प्राप्त करून दिली, दलित समाजाच्या विकासासाठी महत्त्वाची भूमिका बजावली.

शाहू महाराजांनी बहुजन समाजात शिक्षणप्रसार करण्यावर विशेष भर दिला. कोल्हापूर संस्थानात प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे व मोफत केले. अस्पृष्यता नष्ट करण्याच्या दृष्टीने त्यांनी इ.स.१९१९ साली सवर्ण व अस्पृष्यांच्या वेगळ्या शाळा भरवण्याची पद्धत बंद केली. जातिभेद दूर करण्यासाठी त्यांनी आपल्या राज्यात आंतरजातीय विवाहाला मान्यता दिली. बहुजन समाजाला राजकीय निर्णय प्रक्रियेत सामावून घेण्यासाठी त्यांनी इ.स.१९१६ साली निपाणी येथे 'डेक्कन रयत असोसिएशन' ही संस्था स्थापली. त्यांनी राधानगरी धरणाची उभारणी केली. ज्याचा ते उल्लेख माय लाईफ स्टोरी म्हणून करतात. त्यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेकडकरांना त्यांच्या शिक्षणासाठी तसेच 'मुकनायक' वृत्तपत्रासाठीही सहकार्य केले. गुन्हेगारांना शासन करणारा सत्ताधीश सर्वत्र पाहायला मिळेल मात्र त्यांना प्रेमाने, मायेने आपलेसे करून स्वाभिमान निर्माण करणारा हा राजा. कोल्हापूर संस्थानामध्ये सत्यशोधक चळवळीचा प्रसार व प्रचार करण्याचे काम छत्रपती शाहू महाराजांनी पार पाडले. तसेच संगीत, चित्रपट, चित्रकला, लोककला आणि कुस्ती या क्षेत्रातील कलावंतांना राजाश्रय देऊन प्रोत्साहन दिले. स्त्रीयांविरोधातील 'देवदासी' सारख्या प्रथा बंद केल्या. पुनर्विवाहाला मान्यता मिळवून दिली. 'चॅरेटी बिगीन्स ॲट होम' या उक्तीप्रमाणे त्यांनी आंतरजातीय विवाहांचा पुरस्कार केला व आपल्या चुलतबहिणीचा त्यांनी आंतरजातीय विवाह लावून दिला. छत्रपती शिवाजी महाराजांचा वारसा समर्थपणे चालवणारा राजा म्हणून सुद्धा त्यांची ओळख निर्माण केली. म्हणून कुर्मी समाजाने त्यांना 'राजर्षी' ही पदवी बहाल केली. डॉ. बाबासाहेब यांनी शाहू महाराजांना सामाजिक लोकशाहीचे आधारस्तंभ म्हणून गौरव केला आहे. अशा या महान लोककल्याणी राज्यकर्त्याचा मृत्यु इ.स.१९२२ मध्ये मुंबई येथे झाला.

अस्पृश्यांसाठीचे शाहू कार्य

रोहन अनिल कदम
बी.ए. द्वितीय वर्ष (सी.ई.पी.)

स्वातंत्र्यावर अस्पृश्यतेचा पहिला कायदा १९५५ ला संमत झाला. त्यानंतरही अस्पृश्यतेच्या प्रमाणात घट न झाल्याने त्यात दुरुस्ती करून तो अधिक कडक बनवला गेला. पण या पूर्वीच आपल्या संस्थनात अस्पृश्यता निवारणाचे सलग चार जाहीरनामे प्रसिद्ध करणारे शाहू महाराज हे काळाच्या ५० वर्षे पुढे होते. हे वाचकांच्या लक्षात येईलच. फक्त अस्पृश्यता निवारणच नाही, तर काही मूलभूत अधिकार जसे सार्वजनिक स्थळांवर समानता, मुलांना मोफत व सक्तीचे शिक्षण, इत्यादी महाराजांनी करवीर वासियांना देऊ केले होते. जे इतरांना स्वातंत्र्योत्तर काळात संविधानाद्वारे मिळाले. शाहू महाराजांनी अनेक क्षेत्रात विविध समाजसुधारणा घडवून आणल्या परंतु अस्पृश्यता व जातीभेद निर्मुलणासाठी केलेले कार्य विशेष उल्लेखनीय आहे.

हे कार्य करण्यामागे त्यांच्या आयुष्यात घडलेले अनेक प्रसंग शाहु महाराजांना समाजाकडे मानवतावादी दृष्टिकोणातून पहायला लावतात. यातील प्रथम प्रसंग म्हणजे वेदोक्त प्रकरण! पंचगंगेच्या तिरावर स्नान करत असताना नारायण भटजी पुराणोक्त मंत्र विना स्नान करता म्हणत आहे, हे महाराजांचे स्नेही राजारामशास्त्री यांनी ओळखल्यानंतर विचारणा केली असता, नारायण भटजी कडून शुद्रांना वेदोक्त मंत्राची गरज नाही व पुराणोक्त मंत्रांना स्नानाची गरज नाही, हे उत्तर महाराजांच्या कानी विजासारखे पडले. क्षत्रीयकुलसंपन्न असून वेदोक्ताला मिळालेला नकार व त्याही पुढे जाऊन मनात घोंघावणारा एक प्रश्न की, छत्रपती असूनही माझ्या वाट्याला शुद्र म्हणून अवहेलना येत असणाऱ्या समाजात मुळात शुद्र व अस्पृश्यांच्या वाटेला काय मरण यातना येत असाव्यात? येथूनच महाराजांच्या मनात समाजसुधारकी विचारांची पायाभरणी झाली असावी. दुसरा प्रसंग असा, एका उच्चवर्णीयाच्या घरी जेवण्याच्या आमंत्रणावर गेले असता जेवणापूर्वी शिवाशिवी होईल म्हणून आचारीने मुद्पाकखाण्यात जाण्यास अडवल्याने त्यांचे मन कष्टी झाले. याची आठवण बॅ. केळवकरांना सांगताना शाहू महाराज म्हणतात. अशा विचारांच्या लोकांपेक्षा मला महारांच्या घरी जाऊन जेवण करावे वाटते. असे प्रागतिक विचार किंवा इच्छा बाळगणारे शिवछत्रपतींनंतर दुसरे व शेवटचे छत्रपती शाहू महाराज असावेत.

महाराजांनी सर्वप्रथम घेलेले क्रांतीकारी पाऊल म्हणजे १९०२ चा जाहीरनामा, यात मागासलेल्या वर्गातील लोकांच्या शिक्षणास उत्तेजण देण्यासाठी संस्थानातील नौकऱ्यांत त्यांना पन्नास टक्के आरक्षण देऊ केले. पूर्वी एकाच वर्गाकडे असणारे शिक्षणातील व शासकीय पदांतील मक्तेदारी नष्ट केल्यामुळे वर्तमानपत्रांतून या विरुद्ध टिकेचे झोड उठवली गेली. परंतू शाहू चरित्रकार धनंजय कीर यांनी म्हटल्याप्रमाणे, "ही मागासवर्गीयांसाठी नव्या युगाची घोषणा करणारा अग्रदुत होता".

नोकऱ्यांत आरक्षण दिले तरी मागासवर्गीय व अस्पृश्यांत शिक्षणाबद्दल अनास्था होती. त्यातही काही होतकरू विद्यार्थी शिक्षणात होणाऱ्या गैरसोयीमुळे मागे सरकत होते. याला पर्याय म्हणून शाहू महाराजांनी सर्वप्रथम 'व्हिक्टोरीया मराठा बोर्डींग' या पहिल्या वसतिगृहापासून ते अस्पृश्यांसाठी 'मिस क्लार्क हॉस्टेल' अश्या २० जातींसाठी स्वतंत्र वसतिगृह निर्माण केले. यात मराठा, जैन, लिंगायत, मुस्लीम, अस्पृश्य, सोनार, शिपी, पांचाळ, गौंड, सारस्वत, प्रभू, वैश्य, ढोर, चांभार, सुतार, नाभीक, कोष्टी अश्या जातींचा समावेश होता. या वसतिगृहाचे फलस्वरूप अनेकांनी इतिहासात नावे कोरली. जसे कृषितज्ञ पी.सी. पाटील, माजी उपराष्ट्रपती बी. डी. जत्ती, माजी नागरी पुरवठा मंत्री रत्नाप्पा कुंभार, भारताचे शैक्षणिक सल्लागार जे. पी. नाईक, नगरपालिकेचे पहिले अस्पृश्य चेअरमन डी. एस. पवार, ही चळवळ पुढे चालू ठेवणारे कर्मवीर पद्मभुषण डॉ. भाऊराव पाटील याच वसतिगृहाचे विद्यार्थी होते. वसतिगृहाची चळवळ शाहू महाराजांनी सुरू केली. अनेक लोक प्रश्न उपस्थित करतात. जातीभेद निर्मूलन करताना महाराजांनी एकच वसतिगृह न करता जातवार निर्मिती का केली? हा प्रश्न सहाजिकच असून त्याचे उत्तरही तेवढेच सहाजिक आहे. हजारोंवर्ष भक्कम पायावर उभी असणारी ही जातीभेदाची इमारत, महाराज एका दिवसात नष्ट करू शकले नसते. तसे केल्यास त्याचा हा शिक्षणाचा क्रांतिकारी प्रयोगही अयशस्वी ठरला असता. त्यामुळे त्यांनी प्रथम शिक्षणावर भर दिला, एकदा शिक्षण मिळवून समाजाची वैचारिक पातळी उंचावल्यानंतर ही अस्पृश्यता व जातिव्यवस्था मुळात किती पोकळ व घृणास्पद आहे हे समाजाला समजून येईल, असा दूरदृष्टिकोण छत्रपती शाहू महाराजांचा होता.

हा फक्त विचार मांडून न थांबता इ.स.१९०२ मध्ये वसतिगृहाची चळवळ सुरू करून बराच काळ लोटल्यानंतर इ.स.१९१८-१९ मध्ये शाहू महाराजांनी अस्पृश्यांसाठीच्या स्वतंत्र वसतिगृहाचे एकत्रीकरण केले व अस्पृश्यांना सरकारी शाळेत प्रवेश देण्याचा आदेश काढून त्यांनी हा विचार प्रत्यक्ष कृतीत उतरवला.

शाहू महाराजांनी अस्पृश्यांच्या शिक्षणाकरिता इ.स.१९०७-०८ पर्यंत १६ शाळा काढल्या. इ.स.१९०७ मध्ये अस्पृश्यांतील मुलींसाठीही विशेष शाळा काढली. पुढे अस्पृश्यांत असणारी हालाकीची परिस्थिती पाहता त्यांनी आदेश काढून अस्पृश्यांसाठी शिक्षण मोफत व सक्तीचे केले. अस्पृश्यांतील वयवर्षे ७ ते १४ मधील मुलांच्या याद्या करून त्यांची शाळेत भरती केली. महाराजांच्या या आदेशाचे अंश पुढे 'भारतीय संविधानातील राज्यधोरणाच्या मार्गदर्शक तत्वांत' दिसतो. होतकरू मुलांसाठी शिष्यवृत्ती सुरू केली. तसेच आर्य समाजातील स्वामींच्या मदतीने अस्पृश्य मुलांना धार्मिक व वेदांचे शिक्षण दिले. एका वर्गापूरते मर्यादित असणारे धार्मिक शिक्षण अस्पृश्यांपर्यंत पोहचवणारे शाहू महाराज इतिहासातील पहिले राजे ठरले.

सुरुवातीला म्हटल्याप्रमाणे अस्पृश्यांच्या मुक्तीसाठी सलग चार जाहीरनामे काढले गेले. यात पहिला महसूल व न्याय खात्यासाठी, दुसरा आरोग्य खात्यासाठी, तिसरा विद्या खात्यासाठी होता. या जाहीरनाम्यातून सदरील शासकीय ठिकाणी आलेल्या व्यक्तीस अस्पृश्यांची व वेगवेगळेपणाची वागणूक न देता त्यांची न्यायाने सेवा करण्याचे आदेश देण्यात आले. तसे न होता गैरवर्तन आढळून आल्यास संबंधीत व्यक्तीस नौकरीतून वजा केले जाईल व पेन्शनही मिळणार नसल्याची सुचना देण्यात आली. हा आदेश मुळात वाचण्यासारख्या आहे. यातून महाराजांची अस्पृश्यांविषयीची तळमळ व आत्मीयता दिसून येते. चौथा जाहिरनामा म्हणजे संविधानाचे कलम १५ म्हणता येईल. ज्यात सार्वजनिक स्थळांवर जातिभेद व अस्पृश्यता न पाळण्याचा आदेश शाहू महाराजांनी दिला.

ज्या ठिकाणी महर्षी वि.रा.शिंदे काँग्रेसच्या व्यासपीठावर अस्पृश्यतेचा ठराव मांडण्यासाठी १० वर्ष प्रयत्न करीत होते व प्रत्येक वर्षी तो बारगळत होता, शेवटी इ.स.१९१७ साली ॲनी बेझंटच्या अध्यक्षतेत तो मंजूर झाला. अशा परिस्थितीत शाहू महाराज एक दोन नव्हे तर चार जाहीरणामे करवीरात प्रसिद्ध करत होते.

पूर्वी गावोगावी दोन माणाची पदे होती. पाटील व कुलकर्णी. ब्रिटीशांनी कुलकर्णी च्या जागी तलाठी हे पद निर्माण केले. छत्रपती शाहू महाराजांनी संस्थानात तलाठी पदावर अस्पृश्यांची नियुक्ती केली. गावात पाटलासमोरही जाण्याची धास्ती खाणारा अस्पृश्य आज पाटलांच्या मांडीला मांडी लावून कारभार पाहू लागला. दया करा सरकार! म्हणणारा अस्पृश्य आज गावाचे रामराम स्वीकारू लागला. ही सामाजिक क्रांती छत्रपती शाहू महाराजांनी घडवून आणली होती.

महाराजांनी अस्पृश्यांसाठी भरीव कामे केली असली तरी त्यांनी या चळवळीचे पुढारीपण नको होते. अस्पृश्यांचा नेता अस्पृश्यच असावा, तोच त्यांच्या समस्या प्रभावीपणे मांडू शकतो. असा त्यांचा विचार होता. परंतु असा नेता न मिळाल्याची खंत त्यांना होती. म्हणूणच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांसारखा अस्पृश्यांतील तरूण परदेशातून उच्चविद्या प्राप्त करून आल्याचे समजताच मोठ्या उत्सुकतेने त्यांनी त्यांची भेट घेतली. याच भेटीचे फलस्वरूप हजारोंवर्ष मुक्या समाजाला बोलते करण्यासाठी शाहू महाराजांच्या सहकार्याने बाबासाहेबांनी 'मुकनायक' सुरू केले. पुढे माणगावच्या परिषदेत बाबासाहेब आंबेडकरांच्या रूपाने अस्पृश्यांना त्यांचा नेता मिळाल्याचे प्रतिपादन त्यांनी केले.

अस्पृश्यता नष्ट करण्यासाठी जातिव्यवस्था नष्ट करावी लागेल व जातिव्यवस्था नष्ट करण्यासाठी तिन निर्बंध मोडून काढावे लागतील. रोटी बंदी, बेटी बंदी व्यवसाय बंदी! रोटीबंदी नष्ट करण्यासाठी शाहू महाराज प्रत्येक सभेनंतर अस्पृश्यांच्या हातचे अन्न घेऊन ही प्रथा धुडकावत होते. व्यवसायबंदीनुसार प्रत्येक जातिला आपला पिढीजात व्यवसाय करावा लागे. शाहू महाराजांनी इ.स.१९१८ मध्ये जाहीरनामा काढून बलुतेदार पद्धती खालसा केली. त्यामुळे बलुतेदारांना व्यवसायाची सक्ती राहीली नाही. याचे सुप्रसिद्ध उदाहरण म्हणजे गंगाराम कांबळेंना छत्रपती शाहू महाराजांनी चहाचे हॉटेल टाकून दिले, ते स्वतः ते स्वतः हॉटेलवर चहा घेत व इतरांनाही तो घ्यायला लावत. पुढे गंगाराम कांबळे अस्पृश्यांचे मोठे नेते बनले व शाहू महाराज निवर्तल्यानंतर त्यांचे कोल्हापुरातील पहिले स्मारक फंड गोळा करून गंगाराम कांबळेंनी बांधले.

बेटीबंदी संदर्भात आंतरजातीय विवाहास मान्यता देणारा कायदा छत्रपती शाहू महाराजांनी संमत केला. त्यांनी याबाबतीत धाडसी कृत्य करायचे ठरवून आपल्या चुलत भगीनी चंद्रप्रभाबाई यांचा विवाह इंदूरच्या यशवंतराव होळकरांशी लावला. या पाश्वभूमीवर १०० मराठा-धनगर विवाह लावण्याचे नियोजन केले. त्यातील २५ विवाह शाहू महाराज हयात असताना झाले.

अशा कायद्यास देशातील परंपरावाद्यांचा विरोध होता. इ.स.१९१७ साली केंद्रीय कायदेमंडळात आंतरजातीय विवाहाचे फक्त विधेयक मांडल्याबद्दल विठ्ठलभाई पटेलांवर देशभरातील कर्मठ वृत्तपत्रांनी टिकास्त्र डागले होते. ही कठीण परिस्थिती असूनही छत्रपती शाहू महाराज करवीरात फक्त कायदा पास करून न थांबता प्रत्यक्ष प्रत्यक्ष आंतरजातिय विवाह घडवून आणत होते.

वरील कार्याचे आज एकविसाव्या शतकात आश्चर्य वाटत नसले तरी ते कार्य ज्या कार्य ज्या काळात घडवून आणले तो मोठा खडतर काळ होता. हजारों वर्षांपासून लादलेल्या जातिभेदाच्या जोखडापासून मुक्त होण्यास खुद्द अस्पृश्यच घाबरत होते. छत्रपती शाहू महाराज त्यांच्यासाठी कार्य करत असताना. आमच्या जवळ नका येऊ, आपला विटाळ होईल! असे केवीलवाणीपणे अस्पृश्यच त्यांना सांगायचे. सर्वप्रथम अस्पृश्यांचा उद्धार करण्याची ही परंपरा महात्मा ज्योतिबा फुलेंनी सुरू केली, छत्रपती शाहू महाराजांनी विधायक कामे करुन ती रुंदावली व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी तिला योग्य दिशा देऊन शतकानोशतके बंधनात असणाऱ्या समाजाच्या येणाऱ्या संपूर्ण पिढ्यांचा उद्धार केला. ज्या काळी छ.शाहू महाराज हे क्रांतिकार्य करत होते तेव्हा समाजातील बहुतांश नेते सवर्णांतील होते. त्यामुळे छ.शाहू महाराजांवर आजन्म टिका होत राहीली, अडथळा निर्माण करण्याचे प्रयत्न होत राहीले. परंतु या सर्वांना दुर्लक्षीत करून अस्पृश्यता निर्मुलनाच्या ध्येयात खंबीर व बेदरकारपणे आयुष्याच्या शेवटपर्यंत अवीरत कार्य करण्याच्या समाजक्रांतीकारी धाडसी वृत्तीतच छत्रपती महाराजांचे शाहू पण दिसून येते!

संदर्भसूची

१. समाजक्रांतिकारक राजर्षी शाहू महाराज - **डॉ. जयसिंगराव पवार**
२. राजर्षी शाहू महाराज - **धनंजय कीर**
३. श्री.छत्रपती शाहू महाराज यांचे चरित्र - **आ. बा. लठ्ठे**
४. छत्रपती राजर्षी शाहू महाराज - **तु. बा. नाईक**
५. लोकराजा शाहू महाराज व्यक्तीत्त्व आणि विचार - **धनंजय कीर**
६. समाज क्रांतिकारक राजर्षी शाहू महाराज - **डॉ. सुवर्णा नाईक निंबाळकर**

अस्पृश्याता निवारणात राजर्षी शाहू महाराजांचे योगदान

सूर्यवंशी यशोदा ज्ञानेश्वर
बी.ए. प्रथम वर्ष

जातीभेद, बहुजनांना शिक्षण, स्त्रीमुक्तीसाठी कायदे, अस्पृश्यता निवारण अशा अनेक सामाजिक सुधारणांचे पुरस्कर्ते राजर्षी शाहू महाराज यांचे कार्य अलौकिक आहे.

सामाजिक सुधारणाबरोबरच त्यांनी कला, साहित्य, शेती सुधारणा, जलप्रकल्प उभाराणी असा विविध कार्याची कामगिरी बजावली. त्याचप्रमाणे लोकनेते राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज यांनी अस्पृश्यता निवारणात खूप मोठे योगदान दिले आहे.

शिक्षण प्रसारात योगदानः

शाहू महाराजांनी अस्पृश्य समाजातील व्यक्तींना योग्य ते शिक्षण मिळावे यासाठी विविध धोरण आखून त्यांनी दलित समाजाला शिक्षण प्राप्त करून दिले. त्यामध्ये त्यांनी (शाहू महाराजांनी) आपल्या संस्थानातील सर्वच मागासवर्गीय जातींचा उद्धार शिक्षणाच्या साधनाने करण्याचे धोरण त्यांनी स्वीकारले होते, आणि त्या अनुसार निरनिराळ्या जातींच्या विद्यार्थ्यांसाठी वसतिगृहे कोल्हापुरात स्थापन होऊ लागली होती. यामध्ये शाहू महाराजांचे पहिले महत्त्वाचे काम पार पडले होते.

इ.स.१९०८ मध्येच राजर्षी शाहू महाराजांनी त्यांच्या अनेक सहकारी मंडळांनी मिळून अस्पृश्यांचे वसतिगृहे सुरू केले होते. यामध्ये भास्करराव जाधव, शिंदे, बागल या मंडळींना पुढे करून या कार्याची सुरुवात केली. त्यासाठी महाराजांनी अस्पृश्य मानलेल्या जातीत विद्याप्रसारक मंडळी नावाची संस्थाही स्थापन केली होती. भास्करराव हे त्यांचे प्रमुख होते.

या वसतिगृहात अस्पृश्यांची मुले मिळत नव्हते कारण त्या अस्पृश्य समाजात शिक्षणाची इतकी प्रचंड अनास्था होती की, त्यांच्या पोहऱ्यात पुरेसे पाणी येणे मुश्किल होते. अशा या परिस्थितीत राजर्षी शाहू महाराजांनी वसतिगृहास मुले मिळवण्यापासून ते त्यांच्या सर्व शैक्षणिक खर्च पूर्ण करून या मुलांचा शैक्षणिक दर्जा स्पृश्य शाळांतील मुलांच्या दर्जाइतका आणण्यापर्यंत असे सर्व प्रकारचे प्रयत्न स्वतः शाहू महाराज व त्यांची मंडळी पार पाडायचे. महाराजांनी या सर्व अडचणीवर मात करण्याचे प्रयत्न सुरू केले होते व या त्यांच्या प्रयत्नाला यशही प्राप्त झाले.

त्या काळी सर्वत्रच स्पृश्यांच्या व अस्पृश्यांच्या शाळा वेगवेगळ्या होत्या. स्पृश्यांस्पृश्य भावना इतकी तीव्र होती, स्पृश्य विद्यार्थी अस्पृश्य विद्यार्थ्यांबरोबर बसणेही शक्य नव्हते. कायद्याने ही भावना नष्ट करण्याचा प्रयत्न करण्यास त्यावेळी परिस्थिती अनुकूल नव्हती, अशी अनुकूल परिस्थिती निर्माण होण्यासाठी समाजप्रबोधन करण्याचे छत्रपती राजर्षी शाहू महाराजांनी ठरविले व त्यांनी शिक्षणासंबंधीचे समाजप्रबोधन करण्यास सुरुवात केली.

अशा प्राप्त परिस्थितीमध्ये त्यांनी अस्पृश्यांमध्ये शिक्षणासाठी जागृती घडवून आणली व त्यांच्या शाळेच्या संस्थेत वाढ केली, एवढेच नव्हे तर त्यांनी या लोकांमध्ये शिकण्याची इच्छा प्रवृत्ती केली. या त्यांच्या समाजप्रबोधनामुळे अनेक बदल घडून आले. त्यामध्ये अनेक बाबींचा समावेश आहे.

समाज प्रबोधनामुळे घडून आलेले बदलः

राज्य रोहणाच्या वेळी (इ.स.१८९४) संस्थानात अस्पृश्यांसाठी केवळ ५ शाळा होत्या व त्यामधील विद्यार्थ्यांची संख्या १६८ होती. इ.स.१९०७-०८ साली अस्पृश्य शाळांची संख्या १६ व विद्यार्थ्यांची संख्या ४१६ झाली. महाराजांच्या या अथक प्रयत्नांमुळे शाळांची संख्या उत्तरोत्तर वाढत गेली आणि विद्यार्थी संख्येत वाढही होत गेली. अवघ्या ४ वर्षात १९१२ साली अस्पृश्य शाळांची संख्या २७ व विद्यार्थी संख्या ६३६ झाली होती. अस्पृश्यांमध्ये महार, मांग, चांभार, ढोर या प्रमुख जाती होत्या. त्यांची संस्थानातील लोकसंख्या ही शतकाच्या प्रारंभी एक लाखाहून अधिक होती. अशा लोकसंख्येत हे शिक्षणाचे अत्यल्प प्रमाण वाटत असले तरी त्या जातीचा पूर्व इतिहास लक्षात घेता शिक्षणाला पूर्णपणे वंचित राहिलेल्या या समाजाची प्रगती कमी किंवा संथ असली तरी लक्षणीय होती व त्याचे सर्व श्रेय छ.शाहू महाराजांच्या अस्पृश्यांविषयीच्या उदार शैक्षणिक धोरणास होते.

अस्पृश्यता-निवारणाचे जाहिरनामेः

शाहू महाराजांनी अखील मानवजातीय कलंक असणाऱ्या अस्पृश्यतेच्या रुढीने निर्दालन करण्यासाठी अनेक उपाययोजना केल्या आहेत. आपल्या संस्थानातून अस्पृश्यतेचे उच्चारण करण्याच्या उद्देशाने महाराजांनी इ.स.१९९१ च्या जानेवारीच्या पहिल्या तारखेच दोन जाहिरनामे मंजूर केली. त्यातील पहिला महसूल, न्याय, इ. खात्यांसंबंधी होता.

त्यामध्ये कोल्हापूर इलाक्यातील रेव्हिन्यु, ज्युडिशियल आदिकरून सर्व अधिकाऱ्यांनी आमच्या संस्थानात जे अस्पृश्य नोकरी स्वीकारतील त्यांना प्रेमाने व समतेने वागविले पाहिजे व तसेच कोणाही इसमाला जनावराप्रमाणे न वागवता मनुष्यासारखे वागवले जाईल, असे शाहू महाराजांनी सांगितले.

असाच एक जाहिरनामा त्याच दिवशी संस्थानाच्या आरोग्य विभागासाठी मंजूर केला होता. त्यानंतर १५ दिवसांनी विद्या खात्यातील अस्पृश्यता नष्ट करणारा जाहिरनामा मंजूर झाला.

स्त्रीशिक्षणाला प्रोत्साहनः

स्त्रीमुक्तीची सुरुवातही छत्रपती शाहू महाराजांनी आपल्या घरापासूनच केली. महाराजांनी आपल्या सुनबाई 'इंदुमती राणीसाहेब' यांना अकाली वैधव्य प्राप्त झाल्यानंतर त्यांनी शिक्षण दिले. त्यांनी स्त्री शिक्षणास प्रोत्साहन देऊन राजाराम कॉलेजमध्ये मुर्लीना फी माफी दिली. स्त्रियांना शिक्षण दिले. कोल्हापूर संस्थानात प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे व मोफत केले. धर्माच्या नावाखाली मुले-मुली राहण्याची अघोरी प्रथा बंद केली. स्त्री पुनर्विवाह कायदा केला.

संदर्भ ग्रंथ :

राजर्षी शाहू महाराज आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा स्नेहबंध व त्यांचे जलधोरण

अक्षय कांबळे
बी.ए. द्वितीय वर्ष

इ.स. १९९८ च्या सुमारास डॉ. बाबासाहेबचे नाव छत्रपती शाहू महाराजांच्या कानावर आले असावे. बाबासाहेबांनी अमेरिकेतील कोलंबिया विद्यापीठाच्या एम.ए. पी.एच.डी. आणि इंग्लडमधील लंडन विद्यापीठाच्या एम.एस्सी. व बार-ॲट-लॉ या पदव्या संपादन केल्या होत्या.

महार समाजातील एक तरूण परदेशातील इतक्या पदव्या प्राप्त करून मायदेशी आल्याचे समजताच, महाराजांनी त्याचा विलक्षण आनंद झाला एवढ्यावरच न थांबता त्यांनी आपणहून मुंबई मुक्कामी डॉ. बाबासाहेबांच्या घरी जाऊन त्यांची भेट घेतली. या भेटीपासून या दोघांत स्नेहाचे व सहकार्याचे संबंध सुरू झाले.

बाबासाहेबांनी बहिष्कृत समाजात जागृती करण्यासाठी व त्यांच्यावरील अन्यायास वाचा फोडण्यासाठी 'मुकनायक' हे वृत्तपत्र सुरू केले. बाबासाहेबांच्या या उपक्रमामागे शाहू महाराजांनी आपले अर्थसहाय्य उभे केले होते. 'मुकनायक' सुरुवातीपासून मदत करणे ही त्यांची एक स्वाभाविक प्रतिक्रिया होती. अशा प्रकारचे सहकार्य महाराजांकडून बाबासाहेबांना मिळत गेले.

माणगाव परिषद आणि बाबासाहेबांचा उदयः

इ.स. १९२० साली राजर्षी शाहू महाराजांनी दलित समाजाच्या उत्थानासाठी 'अस्पृश्यता मानगाव परिषद' भरविली. या परिषदेसाठी आपला अमूल्य वेळ काढून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे उपस्थित राहणार होते. बाबासाहेब या परिषदेचे अध्यक्ष होते. बाबासाहेबांच्या रूपाने अस्पृश्य समाजास एक उमदे नेतृत्व मिळत आहे याचा महाराजांना मोठा आनंद झाला.

महाराजानी आपला आनंद व्यक्त करताना म्हणाले होते की, तुम्ही तुमचा खरा पुढारी शोधून काढला, याबद्दल मी तुमचे अंतःकरणपूर्वक अभिनंदन करतो. माझी खात्री आहे की, एक दिवस डॉ. बाबासाहेब हे तुमचा उद्धार केल्याशिवाय राहणार नाहीत.

इतकेच नव्हे, तर अशी एक वेळ येईल की, ते सर्व हिंदुस्थानाचे पुढारी होतील. माझी मनोदेवता मला असे सांगते. महाराजांनी आपल्या दूरदृष्टीने बाबासाहेबांविषयी केलेले मत किती अचूक होते, हे इतिहासाने सिद्ध केले आहे. याच परिषदेत बाबासाहेबांच्या विद्वत्तेचा महाराजांनी मोठा गौरव केला. ते म्हणाले , आज त्यांना पंडीत ही पदवी देण्यास तरी काय हरकत आहे? विद्वानांत ते एक भूषणच आहेत. डॉ. बाबासाहेबांच्या पुढाकाराने परिषदने, शाहू छत्रपतींनी आपल्या राज्यात बहिष्कृतांना समानतेचे हक्क देऊन त्यांचा उद्धार करण्याचे सत्कार्य केल्याबद्दल अभिनंदन करून त्यांचा वाढदिवस प्रत्येक बहुजन व्यक्तीने सणाप्रमाणे साजरा करावा असा खास ठराव या परिषदेने मंजूर केला.

कोल्हापूरच्या या भेटीत महाराजांनी बाबासाहेबांना मोठ्या सन्मानाने वागविले व शेवटी निरोप देताना, कोल्हापूरी जरीपटक्याचा प्रेमाचा आहेर ही केला. हा आहेर स्वीकारताना बाबासाहेबांचे डोळे पाणावले आणि ते उद्‌गारले, 'छत्रपतीनी मानाचा जरीपटका माझ्या मस्तकी चढविला, त्याचा मी सदैव मान राखीन.' आयुष्यभर दलितोद्धाराचेच कार्य करून बाबासाहेबांनी छत्रपतीच्या जरीपटक्याचा मान राखला असाच त्यांनतरचा इतिहास सांगतो.

आर्थिक टंचाई काही प्रमाणात दूर होईल या हेतूने व जे ज्ञान त्यांच्याजवळ आहे जे विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहचावे म्हणून बाबासाहेब मुंबईच्या सिडन हॅम कॉलेजमध्ये प्राध्यापकाची नोकरी करीत होते. पण त्यांचे लक्ष आपल्या अपुऱ्या राहिलेल्या शिक्षणाकडे लागून राहिले होते. ते करण्यासाठी ठराविक मुदतीतच त्यांनी जुलै १९२० मध्ये लंडनला गेले. बाबासाहेबांच्या उच्च शिक्षणासाठी महाराजांनी आर्थिक मदत केलीच पण बाबासाहेबांची स्वतः जाऊन त्यांची विचारपूस केली.

एवढेच नव्हे तर, 'रमाबाई ही माझी धाकटी बहिण; तुम्ही लंडनहून परत येईपर्यंत मी तिला माहेरी कोल्हापूरी घेऊन जातो'. असे अंतरीच्या प्रेमाचे बोलणे केले. महाराजांच्या या उद्‌गाराने बाबासाहेब गहिवरून गेले. असा अंतरिक जिव्हाळा क्वचितच अनुभवण्यास मिळतो.

सामाहिजक लोकशाहीचे आधारस्तंभः

इंग्लंडमध्ये राहत असलेले बाबासाहेब महाराजांशी पत्रव्यवहार करत होते. ४ सप्टेंबर १९२१ या दिवशी लिहिलेल्या पत्रात इंग्लंडमधील चलनाचे भाव घसरल्यामुळे आपणापुढे आर्थिक अडचण निर्माण झाली असून, ही निवारण्यासाठी २०० पौंडाची रक्कम देण्याची बाबासाहेबांनी विनंती केली होती. याच पत्राच्या शेवटी, ाबासाहेबांनी लिहिले होते. महाराज आपली प्रकृती ठीक असेल. अशी मला आशा आहे. कारण, हिंदुस्थानात प्रगती करत असलेल्या सामाजिक लोकशाहीच्या महान चळवळीचे आपण एक आधारस्तंभ आहात.

लोकमान्य आंबेडकरः

महाराजांनी बाबासाहेबांना लिहिलेल्या एका पत्राचा मायना मोठा वैशिष्टपूर्ण आहे. त्यामध्ये महाराजांनी बाबासाहेबांना 'लोकमान्य आंबेडकर' असे संबोधिले आहे. ही पदवी फक्त टिळकांना लावली जात होती. येथे ती बाबासाहेबांना लावून ते हिंदुस्थानातील तमाम मागासवर्गीयांचे लोकमान्य नेते होणार आहेत, असे शाहू महाराजांना म्हणायचे होते.

राजर्षी शाहू महाराजांचे जल धोरणः

शिकार ही राजर्षी शाहू महाराजांचा आवडता छंद जरी असला तरी, या छंदातून दऱ्याखोऱ्यात रानामाळावर वस्ती करून राहिलेल्या गरीब जनतेशी प्रत्यक्ष संपर्क साधणे व त्यांच्या अडी-अडचणी कोणत्या आहेत हे समजून घेणे हाही एक प्रमुख उद्देश असे.

घोड्यावर आपली पोलादी मांडी घालून महाराज ज्या वेळी शिकारीसाठी भटकंती करीत, त्या वेळी वाटेत भेटणाऱ्या गरीब

शेतकऱ्यांशी, धनगरांशी, फासेपारध्यांशी अथवा इतरांशी सामाजिक, आर्थिक, कृषिक्षेत्राची माहिती करून घेत. आपण छत्रपती आहोत हे महाराजांना कधीच वाटत नव्हते.

साधे राहणे, मिळेल ते अन्न, समोरच्या व्यक्तीप्रमाणे भाषेचा वापर यांमुळे जनता देखील महाराजांच्या स्वभावात, वागण्यात वेगळेपणा पाहत नव्हती. त्यामुळे जनता त्यांच्याशी दिलखुलास बोलत असे. अशा चर्चेतून महाराजांना कळून आले की, आपल्या राज्याचे शेतीचे क्षेत्रफळ जरी भरपूर असले तरी, या शेतीला पाण्याचा पुरवठा होणे गरजेचे आहे. यासाठी काय केले पाहिजे? हा प्रश्न नेहमीच त्यांना सतावीत होता.

दाजीपूरच्या जंगलात शिकारीसाठी नेहमी जा-ये करत असल्यामुळे या भागाची पूर्ण माहिती महाराजांना होतीच. दाजीपूरजवळ भोगावती नदीचा उगम होतो. ही नदी डोंगराळ भागातून कोल्हापूरकडे येते. या नदीला कोल्हापूराच्या थोडे आलिकडे तुलसी, कुंभी व कासारी या नद्या मिळतात.

अशा नद्यावर जर धरण बांधले तर या पाण्याचा उपयोग शेती क्षेत्रासाठी मोठ्या प्रमाणावर होईल हे महाराजांना कळाले. शेतकऱ्यांचे, गोरगरीबांचे आश्रू जर कायमचे पूसायचे असतील तर 'धरण' हाच एक उपाय आहे. या उपायातून सामर्थ्यवान शरीरात बलवान बुद्धीचे पण दर्शन घडते.

कोल्हापूर-गैबी खिंड आणि निपाणी-फोंड घाट या रस्त्याच्या बाजूने भोगावती जी पुढे धावते केले. धरणाचा आराखडा महाराजांनी आपल्या देखरेखी खाली तयार करून घेतला. धरणाची लांबी २६०० फुट, उंची ११० फुट धरण्यात येऊन, धरणाच्या ओलिताखालची २० हजारांवर एकर जमीन येईल असे गृहीत धरण्यात आले.

तसेच धरण उभारण्याचा खर्च अंदाजे ३० लाख रु. गृहित धरण्यात आला. महाराजांनी निवडलेली जागेची ख्यातनाम तीन स्थापत्य विशारद आणि एक भूगर्भशास्त्राचे तज्ज्ञ प्राध्यापक यांनी त्या जागेची काळजीपूर्वक करून तपासणी व अभ्यास करून सर्वोत्कृष्ट असल्याची माहिती दिली. पण अश्चर्य म्हणजे महाराजांनी ही जागा केवळ एक दिवसात निवडली. त्याचे सार्थ उत्तर काळाने दिलेले आहेच.

महाराजांनी ज्या जागेची निवड केली, ती जागा कोल्हापूर पासून ३१ मैल अंतरावर असून ही जागा. फेजिवड गावाच्या हद्दीत येते. या धरणाचे पाणलोट क्षेत्र ३८.२२४ चौ मैलाचे ग्रहीत धरण्यात आले. संपूर्ण धरण दगडाने बांधण्याचे निश्चित करण्यात आले. हे बांधकाम चुन्यात करायचे असे ठरले चुन्याशिवाय त्या वेळी दुसरा पर्याय ही उपलब्ध नव्हता.

धरणामुळे होणाऱ्या जलाशयाला महाराणी लक्ष्मीबाई यांच्या शुभहस्ते इ.स.१९०९ साली पूजन होऊन काम वेगाने सुरू झाले. महाराजांचे बंधु बापूसाहेब महाराज स्वतः उपस्थित राहून धरण बांधकामावर राबणाऱ्या दोन हजार कामगारांच्या नवचैतन्य निर्माण करीत होते. एका ध्येयात बांधलेले कामगार कामात कसूर न करता प्रयत्नांची शिकस्त करीत होते.

आजच्या एखाद्या म्युनिसिपालिटीच्या कामगारांप्रमाणे वेळेचा व्यर्थ अपव्यय करून दिवस ढकलित एक तारखेवर नजर ठेवणारे ते कामगार नव्हते, तर आपल्या लाडक्या राजर्षींचे स्वप्न साकार करण्यासाठी श्रम आणि जिद्द पणाला लावून काम करीत होते.

महाराज धरणाला भेट देण्यासाठी ज्या ज्या वेळी येत होते, त्या-त्या वेळी घामाने चिंब झालेले कामगार महाराजांकडू डोळ भरून पाहता. नंतर लेगेच नव्या उमेदिने, नव्या प्रेरणेने कामास लागत. कामगारांच्यातील हा बदल इंजि. गुप्ते व सुपरवायजर मिन्नर यांच्या ध्यानी येऊन ते विचार करीत महाराजांच्या दर्शनात अशी कोणीती जादू लपलेली आहे की, जिच्या दर्शनाने दिवसभर काम करून थकलेले कामगार परत नव्या उमेदेने कामास लागतात.

शाहू महाराज कामगार काम करीत असताना स्वतः त्यांच्याजवळ जात कित्येकांची विचारपूस करून त्यांची काही अडचणी असल्या तर ते सोडवीत, कांहींच्या पाठीवर थाप मारुन प्रोत्साहन देत. त्यांच्या मुलांसाठी खाऊ आणलेला देत. महाराजांविषयी मुळातच रयतेला अपार श्रद्धा होती त्यात त्याच्या अशा वागणुकीमुळे तर कामगार वेडेपिसे होते.

प्रेमाने पाषाणाची फुले होतात. काट्यांचे मुकुट होतात, मरणाचे जीवन होते. हे तर कामगार महाराजांच्या एका शाळासाठी वाटेल ते करावयास तयार होते.

इ.स.१९१६-१७ साल उजाडलं, बांधकाम तेरा लाख शहाऐंशी हजार अठ्ठावीस घनफुट झाले. बांधकामावर आतापर्यंत तेरा लाख छत्तीस हजार, एकशे तीस रुपये खर्च झाले. इतक्यात महायुद्धाच्या अग्नीने जगाला घेरले. महागाईने तर आक्राळ-विक्राळ रूप धारण केले. धरणाचे बांधकाम तात्पुरते थांबविण्यात आले. पुढे लवकरच अचानक राजर्षींचे निधन झाले व राजर्षींचे पुत्र राजाराम छत्रपती यांनी धरण बांधकामाची योजना पूर्ण केली. राजर्षींचे स्वप्न सफल झाले!

राजर्षी शाहू महाराजांचे सामाजिक, राजकीय, कृषि न्यायाचे धोरण

माने ऋतूजा विष्णू
बी.ए. द्वितीय वर्ष

प्रस्तावना :

राजर्षी शाहू महाराज पुरोगामी महाराष्ट्राच्या निर्मितीत महत्त्वपूर्ण योगदान देणारे समाज क्रांतीकारक राजे म्हणून ओळखले जातात. त्यांनी आपल्या संस्थानात विविध समाजोपयोगी आर्थिक कार्ये केली. आपल्या अल्प काळात त्यांनी विविध आर्थिक सुधारणा केल्या. समाजातल्या प्रत्येक घटकासाठी त्यांनी कार्यो केले. समाजास शिक्षण मिळावे यासाठी प्रयत्न केले. शिक्षण घेणाऱ्या बहुजन वर्गासाठी आरक्षणाद्वारे नोकरीची संधी उपलब्ध करुन दिली.

शाहू महाराज जीवन परिचय व त्यांच्या काळातील स्थिती :

राजर्षी शाहू महाराजांचा जन्म कागलच्या घाटगे घराण्यात झाला. घाटगे घराणे हे छत्रपतीच्या संस्थानांतर्गत जहागीरदार होते. त्यांचे वडील आबासाहेब घाटगे हे कर्तबगार होते. शाहू महाराजांना छत्रपतीच्या गादीवर दत्तक वारसा प्रदान केला.

शाहू महाराजांच्या काळात समाजात आचार विचार सनातनी होते. सामाजिक समतेचे कार्य करणे म्हणजे खूपच अवघड कार्ये होते. समाजात स्त्रियांना, अस्पृश्यांना खूप वाईट वागणूक मिळत होती. या काळात जातीव्यवस्थेचे स्त्रोत मोठ्या प्रमाणात माजले होते. या काळातील सामाजिक आणि राजकीय परिस्थिती प्रतिकूल होती. शिक्षणक्षेत्रात आणि सार्वजनिक क्षेत्रातील नोकऱ्यात ब्राह्मणवर्गाची मक्तेदारीच होती. त्यामुळे मागासलेल्या व अस्पृश्य लोकांना समाजात न्याय मिळत नसे. अशा प्रतिकूल परिस्थितीतून राजर्षी शाहू महाराजांनी समाजात अनेक सामाजिक कार्य केले.

राजर्षी शाहू महाराजांचे सामाजिक न्यायाचे धोरण :

भारतीय स्वातंत्र्यपूर्व काळातील वर्षानुवर्ष चालत आलेल्या सामाजिक कनिष्ठ प्रथेच्या विरोधात खंबीरपणे विरोध करीत आपल्या राजकीय सत्तेच्या आधारावर सर्वसामान्यांना समाज विकासात योगदान देणाऱ्या राजर्षी शाहू महाराज यांचे सामाजिक विचार यांचे अध्ययन आवश्यक आहे ते खालीलप्रमाणेः

मोफत व सक्तीचे प्राथमिक शिक्षण :

भारतात शिक्षणाच्या सार्वत्रिकीकरणासाठी ब्रिटीशांनी प्रयत्न केले. सन १८५४ साली भारतीयांनी शिक्षण देण्याची घोषित करून भारतात ठिकठिकाणी शाळा स्थापन केल्या. शासन, खाजगी संस्थांनी शाळा काढल्या. भारतात मिशनऱ्यांच्या शाळा ही अस्तित्वात होत्याच परंतू त्यात अस्पृश्य समाजातील मुलांना प्रवेश दिला जात नव्हता यासंदर्भात शाहू महाराज म्हणतात. खालच्या वर्गाच्या बुद्धीवर व ज्ञानावर हे जे जड व जुलमी जू लादले होते ते जूगारून देण्याची सक्ती बहूजन समाजाच्या अंगी येण्यास प्राथमिक शिक्षण जरुरी आहे. म्हणून त्यांनी बहुसंख्य अज्ञानांचा ज्ञानाच्या प्रवाहात आणण्यासाठी प्राथमिक शिक्षणावर भर दिला.

उच्च व व्यवसाय शिक्षणातील योगदान :

सक्तीच्या व मोफत प्राथमिक शिक्षणाची हिंदूस्थानाला अत्यंत गरज आहे हे ओळखून त्याची तातडीने अंमलबजावणी करण्यासाठी कायदा केला. शाहू महाराज दूरदृष्टीचे राजे होते. भविष्याचा अचूक वेध घेऊन संस्थानातील लोकांचे जीवनमान उंचावण्यासाठी व्यवसायिक शिक्षणाला महत्त्व दिले. त्यांनी कोल्हापूर संस्थानामाध्ये जयसिंगराव घाटगे टेक्नीकल इंस्टिट्युट , ओब्रायन टेक्निकल स्कूल, पाटील शाळा तलाठी स्कूल इ. संस्थेमधून तांत्रिक शिक्षण देण्याची व्यवस्था केली.

सामाजिक समतेच्याससाठी आरक्षण विषयक कार्ये :

सर्वसामान्य लोकांचे जीवन ज्ञानाने उजळून निघावे, त्यांना न्याय मिळावे यासाठी शाहू महाराजांनी आपल्या राज्यातील प्रशासनिक सेवेत ५० टक्के जागा राखीव करण्याचा ऐतिहासिक जाहिरनामा प्रसिद्ध केला. यामूळे समाजातील गोरगरिबांना शासकीय नोकऱ्या मिळू लागल्या.

सामाजिक समेच्या दृष्टीने सुधारणा :

तात्कालीन समाजव्यवस्थेत विषमता मोठ्या प्रमाणात पसरली होती. सामाजिक विषयमतेमूळे भेदभाव उचनिचता समाजात मोठ्या प्रमाणात होती त्यातून सामाजिक समता निर्माण करणे कठीण कार्य होते. त्यांनी ठिकठिकाणी सामाजिक विषमतेविरुद्ध परिषदा आयोजित केल्या, अनेक ठिकाणी विषमतेचे बंधन तोडून टाकण्यासाठी व्याख्याने लिहिली व अशाप्रकारे अस्पृश्योद्धाराचे कार्य त्यांनी केले.

शेतकरी वर्गासाठी समान न्यायाची कार्ये:

राजर्षी शाहू महाराज यांनी राज्याची सूत्रे हाती घेतल्यानंतर शेतकरी वर्गासाठी सूधारणा करण्याचे धोरण हाती घेतले. कोल्हापूर संस्थानात रयतेच्या सर्वांगीन विकासासाठी विविध सुधारणा केल्या आपल्या संस्थानात शेती, उद्योगधंदे, व्यापार इ. बाबतीत भरभराट व्हावी या उद्देशाने अनेक उपाययोजना केल्या, त्यांनी शेतकरी वर्गासाठी सिंचनाची सोय करून दिली.

महिला विषयक सूधारणा:

राजर्षी शाहू महाराजांनी महिलांच्या विकासासाठी त्यांना सामाजिक विषयमतेतून बाहेर काढण्यासाठी बहुमोल कार्य केले. स्त्री शिक्षणास प्रोत्साहन दिले. त्यांनी आपले स्नुषा, राणी इंदूमती देवी हिला शिक्षण देण्यासाठी व्यवस्था केली. समाजातील अनिष्ठ रुढींचे उच्चाटन करण्यासाठी इ.स. १९१७ मध्ये पूनर्विवाहाचा कायदा पास केला. विधवा विवाहास कायदेशीर मान्यता दिली. अशाप्रकारे महिलांसाठी समाजात सन्मानपूर्वक जीवन जगण्यासाठी हक्क मिळवून दिले.

धार्मिक समतेच्या दृष्टीने सूधारणा:

राजर्षी शाहू महाराजांच्या कार्यकाळात धार्मिक स्तोम माजले होते. स्पृश्य, अस्पृश्य, भेदाभेद यांनी समाज ग्रस्त झाला होता. याविरुद्ध त्यांनी लढा उभारला समतेच्या आड येणाऱ्या अशा बाबी विरुद्ध त्यांनी प्रखर विचार व्यक्त केले. त्यांच्यावर उद्भवलेल्या वेदोक्त प्रकरणाच्या माध्यमातून त्यांनी राज्यातील विषमता: अनुभवली. त्यातून बहून

वर्गाच्या उद्धारासाठी त्यांनी कार्य केले.

शैक्षणिक कार्ये:

बहुजन वर्गाच्या मागासलेपणाचे प्रमुख कारण हे अज्ञान आहे, हे राजर्षी शाहू महाराजांनी जानले होते. त्यातूनच त्यांनी बहुजन समाजाला शिक्षण देण्याचे धोरण आखले. समाजातील समानता प्रस्थापित करण्यासाठी शिक्षणाच्या माध्यमातून मागासलेल्या वर्गास शिक्षणाची संधी उपलबध करून देण्याचे मत मांडले.

वसतीगृह स्थापना :

शाहू महाराजांनी इ.स.१८९६ मध्ये सर्व जाती जमातीच्या विद्यार्थ्यांसाठी एक वसतिगृह सुरू केले. परंतू त्यात केवळ ब्राह्मणच प्रवेश घेत असत. परिणामी महाराजांनी प्रत्येक जातीतील विद्यार्थ्यांसाठी स्वतंत्र वसतिगृह स्थापन केले. त्यामध्ये मराठा, बोर्डींग, जैन बोर्डींग, मिस क्लार्क, होस्टेल, सारस्वत बोर्डिंग कायस्थ प्रभू बोर्डिंग, देवांग बोर्डिंग, सुतार बोर्डिंग इ. वसतिगृहांचा समावेश होता.

भटक्या व विमुक्तांचे संरक्षण :

माणून हा इथून-तिथून पण सारखाच पण परिस्थिती त्याला गुन्हेगार बनवते. यात बदल करण्याचे कार्य शाहू महाराजांनी केले.

अस्पृश्यता निवारण :

अस्पृश्यता हा हिंदू धर्मावरील कलंक होता. ही रुढी अमानुष व क्रुर होती. या पाश्वभूमीवर शाहू महाराजांनी आपल्या संस्थानात या दुष्ट रुढीस दूर करण्यासाठी कायद्याद्वारे निर्णय केला, त्याआधारे जाहीरनामे मंजूर केले.

१. अस्पृश्यांना प्रेमाने व समतेने वागवले पाहिजे.

२. अस्पृश्यांचा कोणीही विटाळ पाळायचा नाही.

वरीलप्रमाणे त्यांनी जाहीरनामे प्रसिद्ध करून अस्पृश्यता निवारणात त्यांनी कार्य केले.

शाहू महाराजांचे राजकीय धोरण :

महाराष्ट्रामध्ये अनेक राजे महाराजे होऊन गेले. यामध्ये कोल्हापूर संस्थनिकांचे राजे राजर्षी शाहू महाराज हे उल्लेखनीय आहेत. समाजातील सवर्ण-दलित हा भेद संपुष्टात आणण्याकरीता दलित वर्गाला नोकरी, शिक्षण, व्यवसाय इत्यादीमध्ये आरक्षण दिले. बहुजनामध्ये केल्या. स्त्रियांचा सर्वांगीण विकास घडवून यावा म्हणून त्यांना व्यक्ती स्वातंत्र्य, शैक्षणिक सुविधा, नौकरीमध्ये आरक्षण दिले. अनिष्ठ प्रथा परंपरा कायमस्वरुपी बंद करण्यासाठी कायद्याची तरतूद केली. राजर्षी शाहू महाराजांनी समाज विकासाकरिता केलेल्या सुविधा आणि कायदे यांच्या माध्यमातून राष्ट्रबांधणीला योग्य दिशा मिळाली. त्यांच्या कृतीशील कार्यातून समाज एकसंघ निर्माण झाला. त्यामूळे राष्ट्रीय एकात्मतेची संकल्पना विकसित झाली.

बहूजनांचा उद्धार :

शाहू महाराजांनी सवर्ण-दलित हा भेद संपूष्टात आणण्याकरिता दलितांना व्यक्ती स्वातंत्र्य, व्यवसाय स्वातंत्र्य दिले. तसेच दलितांना सार्वजनिक ठिकाणी हॉटेल, रसवंतीगृह, उपहारगृह, फळभाज्या विक्री करण्याकरिता आर्थिक मदत केली. राजदरबारी दलितांना नोकरी दिली. त्याबरोबर प्रशासनामध्ये बहुजन वर्गाला ५० टक्के आरक्षण दिले.

स्त्री-पुरुष समानता:

शाहू महाराजांनी स्त्री-पुरुष, मुलगा-मुलगी असा कोणताही भेद न बाळगता ते म्हणतात स्त्री-पुरुष हे दोन्ही एकाच रथाची दोन चाके आहेत. त्या दोन्हीला समान स्वरूपाचे अस्तित्व आहे. त्यामूळे मुलगा-मुलगी हे समान आहेत मुलांप्रमाणेच मुलींनाही स्वातंत्र्य आहे अशी विचारप्रणाली राजर्षी शाहू महाराजांनी मांडली.

राजदरबार व प्रशासक:

शाहू महाराजांनी आपल्या राजदरबारात अनेक महार, मांग, चांभार या बहुजन वर्गातील व्यक्तींना नोकरी दिली. तर काही बहुजनांना राजदरबारातील उच्च पदावर नेमले. त्याच बरोबर आपल्या संस्थानातील प्रशासकीय कार्यालयात बहुजन वर्गाकरिता ५० टक्के राखीव जागा देण्यात आल्या.

५० टक्के आरक्षणाचा अभूतपूर्व जाहीरनामा १९०२:

राजर्षी शाहू महाराजांचा मूख्य उद्देश प्राथमिक शिक्षणाच्या सार्वत्रिकरणावर होता. राजर्षी शाहू महाराजांनी ५० टक्के जागा खालच्या जातीतील वर्गातील लोकांना आरक्षित करण्याचा निर्णय घेतला हा निर्णय क्रांतीकारक होता.

सर्वांना मताधिकार :

कोल्हापूर संस्थानात एकच नगरपालिका होती त्या काळात फक्त सुशिक्षित ब्राह्मणांनाच मतदानाचा अधिकार होता. शाहू महाराजांनी १९०४ साली कोल्हापूर नगरपालिका बरखास्त केले व राजर्षी शाहू महाराजांनी प्रत्येक प्रौढ महिला पुरुषांना मतदानाचा हक्क दिला.

आरक्षण धोरणाचे जनक:

छत्रपती शाहू महाराज विचाराचे पाईक असलयामुळे त्यांना कोल्हापूर संस्थानात सामाजिक समता प्रस्थापित करावयाची होती. वर्षानुवर्षापासून प्रचलित असलेली अस्पृश्यता नष्ट करण्यासाठी सर्वांना समान संधी प्राप्त होणे गरजेचे आहे, हे लक्षात घेऊन त्यांनी ५० टक्के आरक्षण दिले.

अशा प्रकारे राजर्षी शाहू महाराजांनी राजकीय क्षेत्रात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावली.

राजर्षी शाहू महाराजांचे शैक्षणिक धोरण :

आधूनिक काळात लोकशाही शासनाचे यशापयश मोजण्याचे साधन म्हणजे त्यांच्या सार्वजनिक धोरणाचे मूल्यमापन करणे होय. आज शिक्षण सर्वांना हवे आहे. स्वातंत्र्यपूर्व काळात शिक्षण हे गूणवत्तापूर्ण पण ते सर्वांना मिळत नव्हते. अशा परिस्थितीत महात्मा फुले यांनी अंगीकारलेला सक्तीच्या व मोफत प्राथमिक शिक्षणाच्या सार्वत्रिकी-करणाचा वसा छत्रपती राजर्षी शाहू महाराजांनी स्वीकारला. शिक्षण प्रसाराच्या ध्यासाने प्रेरित होवून त्यावेळच्या समाजाची शैक्षणिक गरज ओळखून शाहू महाराजांनी आपले शैक्षणिक धोरण आखले. अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीत लोकांच्या वैचारीक मागासलेपणाचा सामना करीत

त्यांनी आपले शैक्षणिक धोरण आखले व राबवले.

राजर्षी शाहू महाराजांची शैक्षणिक भूमिका:

शिक्षणाची गंगा समाजाच्या तळागळापर्यंत जाऊन पोहचली पाहीजे, समाजातील अगदी शेवटचा माणून सज्ञान झाला पाहिजे, आपला समाज सर्व अर्थानी उन्नत व्हावा ही शाहू महाराजांची महत्वकांक्षा होती, कालबाह्य झालेला हा समाज हा नवसमाजाची निर्मिती होऊ देत नव्हता त्यावर शिक्षण हाच एकमेव उपाय आहे, असे शाहू महाराजांचे ठाम मत होते.

शिक्षण हे साधन आहे:

शाहू महाराज प्रामूख्याने बुद्धीप्रामाणवादी होते. शिक्षण हे समाजसूधारणा आणि सामाजिक जागृतीचे प्रमुख साधन आहे, असे त्यांचे मत होते. छत्रपती शाहू महाराजांनी बहूजनांच्या शिक्षण वंचिततेचे हे दुष्टचक्र भेदायचे ठरवून आपल्या प्रजेसाठी शैक्षणिक धोरण राबविले. त्यांनी ३० सप्टेंबर १९१७ रोजी कोल्हापूर संस्थानात सक्तीचा व मोफत शिक्षणाचा जाहीरनामा प्रसिद्ध केला.

स्त्रीशिक्षण :

राजर्षी शाहू महाराजांनी स्त्री शिक्षणाकडेही विशेष लक्ष दिले होते. आपल्या राज्यात दौरे केल्यानंतर त्यांच्या असे लक्षात आले की, मुलींच्या शाळेची नितांत आवश्यकता आहे. म्हणून त्यांनी भूदरगड, गडहिंग्लज भागात मूलींची शाळा काढण्याचा आदेश त्यांनी दिला. अनेक स्त्रियांना त्यांनी शिक्षणासाठी आर्थिक मदत केली. स्त्रियांच्या सर्वांगीन विकासासाठी त्यांनी टप्प्याटप्प्याने वाटचाल केली.

कोल्हापूर वस्तीगृहांचे माहेरघर:

दारीद्र्यामध्ये खितपत पडलेल्या बहुजन समाजाला शिक्षण घेणे सूलभ व्हावे म्हणून शाहू महाराजांनी गरीब मुलांसाठी कोल्हापूरात अनेक वसतिगृह सुरू केले होते. मुस्लीम बोर्डींग, लिंगायत बोर्डींग, सारस्वत बोर्डींग, आर्य समाज बोर्डींग इ. सारखी वसतिगृह सुरू करून विद्यार्थ्यांच्या राहण्याची सोय केली.

शिक्षणातून समाजपरिवर्तन:

जातीभेद, अंधश्रद्धा, निरक्षरता इ. मूळे मागास राहीलेल्या संस्थानातील प्रजेला शिक्षणातून आधूनिक बनवण्याची गरज शाहू महाराजांनी ओळखलेली होती. शिक्षणाच्या माध्यमातून समाजपरिवर्तन घडवून आणण्याचा प्रयत्न त्यांनी केला.

मोफत व सक्तीचे शिक्षण:

राजर्षी शाहू महाराजांनी आपल्या संस्थानात २१ सप्टेंबर १९१७ रोजी मोफत सक्तीच्या प्राथमिक शिक्षणाचा कायदा केला. शिक्षण घेणे, देणे सक्तीचे केले. सर्वांना शिक्षण हे अनिवार्य केले.

अशा प्रकारे राजर्षी शाहू महाराजांनी आपल्या संस्थानात शैक्षणिक क्षेत्रात अभिनव प्रयोग केला.

राजर्षी शाहू महाराजांचे कृषी धोरण :

प्राचीन काळापसून आपला देश हा कृषीप्रधान देश होता. आजही आधूनिक उद्योगधंद्याचा बऱ्यापैकी विकास होऊनही तो कृषीप्रधान समजला जातो. शेती हा आपल्या अर्थव्यवस्थेचा कणा आहे. शेती उद्धार म्हणजे शेतकऱ्यांचा उद्धार पर्यायाने देशाचा उद्धार हे लक्षात घऊन राजर्षी शाहू महाराजांनी आपल्या संस्थानात शेतीसाठी व जलसंवर्धनासाठी मूलभूत सूधारणा केल्या. त्याला जोड म्हणून उद्योगधंदे सूरू केले यातून सहकार तत्वाला उर्जा दिली. म्हणून आज महाराष्ट्रात शेती व जलनितीचे क्षेत्रात कोल्हापूर आघाडीवर आहे. या प्रगतीचा पाया अनेक वर्षापूर्वी शाहू महाराजांनी घातला.

कृषी विषयक दृष्टिकोन:

शाहू महाराजांनी कोल्हापूर संस्थानाच्या कृषी विकासाला महत्त्वाचे स्थान दिले होते. कृषी हा भारताचा पारंपारिक व प्राचीन व्यवसाय असून संस्थानातील ८० टक्के लोक कृषी क्षेत्रावर अवलंबून होते. शाहू महाराजांनी इ.स.१८९४ ते १९२२ या त्यांच्या कारकिर्दीत कृषी विकासासाठी भरीव योगदान दिले. कृषी विकासाची चळवळ त्यांच्या भाषणातून स्पष्ट दिसून येते.

कृषी अर्थव्यवस्थेचे महत्त्व:

शाहू महाराज आणि कृषी अथव्यवस्थेचे महत्त्व लक्षात घेऊन संस्थानातील कृषी सुधारणावर भर दिला होता. शेतकऱ्यांचे अज्ञान व भोळेपणा, भांडवलाची कमतरता, शेतीचे विभाजन, बाजारपेठेची समस्या इ. कृषी समस्यांचा त्यांना सखोल अभ्यास केला. कृषी अर्थव्यवस्थेचे महत्त्व लक्षात घेऊन राज्यात कृषी धोरण राबविले. शेतकरी कर्जमुक्ती, शेतकरी शिक्षण व कृषी जलसिंचन सुधारणा यावर शाहू महाराजांनी भर दिला.

कृषी संशोधनावर भर:

शाहू महाराजांनी कृषी संशोधनावर कोल्हापूर संस्थानात मोठ्या प्रमाणात भर दिला. संस्थानात चहा-कॉफी सारख्या नवीन पिकांची लागवड केली. पडीत जमीन लागवडी योग्य बनवली. नगदी पिके व व्यापारी पिके लागवडीसाठी शेतकऱ्यांना प्रोत्साहन दिले.

कृषी शिक्षण व शेतकरी शिक्षणावर भर :

शेतकऱ्यांचे अज्ञान दूर करून त्यांनी कृषी शिक्षण दिल्याशिवाय शेतीची प्रगती होणार नाही. अशी भूमिका शाहू महाराजांची होती. कृषी क्षेत्रात नवीन तंत्रज्ञान आणायचे आल्यास शेतकऱ्यांचे शिक्षण होणे गरजेचे आहे. १८९६ मध्ये शेती हा नवीन विषय सुरू केला.

कृषी प्रदर्शनाचे आयोजन:

शेतकऱ्यांना प्रोत्साहन देणे व नवीन कृषी तंत्राची माहिती करून देण्यासाठी महाराजांनी कृषी प्रदर्शनाचे आयोजन केले. शेतकऱ्यांना कृषी प्रदर्शनातून प्रेरणा मिळत असे.

कृषी कर्ज पुरवठा:

कृषी वकास हा भांडवलाशिवाय होऊ शकरणार नाही हे शाहू महाराजांनी ओळखले होते. त्यांनी संस्थानात कर्जपुरवठ्याच्या विविध योजना हाती घेतल्या. १९०४ मध्ये विक्टोरीया फंड या संस्थेची स्थापना केली. शाहू महाराजांनी कृषी विकासासाठी एकूण २५,५३,२८० रु. इतका कर्जपूरवठा केला होता.

अशाप्रकारे छत्रपती शाहू महाराजांनी शेती व शेतकऱ्यांच्या

विकासासाठी मोलाची कामगिरी केली.

समारोपः

महाराष्ट्रातील पुरोगामी सुधारक म्हणून राजर्षी शाहू महाराजांना ओळखले जाते. राजर्षी शाहू महाराजांनी आपल्या कोल्हापूर संस्थानाच्या माध्यमातून विविध सामाजिक कार्य, महिलांविषयक कार्य, शिक्षणविषयक कार्य, जातीभेद निर्मुलनविषयक कार्य, अंधश्रद्धा निर्मूलन, शेतकऱ्यांविषयक कार्ये, कलावंताविषयी कार्य अशा विविध सामाजिक कार्याच्या माध्यमातून समाजात सामाजिक सुधारणा घडवून आणण्याचा प्रयत्न केला. राजर्षी शाहू महाराज हे केवळ बोलके सुधारक नव्हते तर ते कर्ते सुधारक होते.

पुरोगामी विचारसरणी रुजविण्याच्या दृष्टीने त्यांनी केवळ विचार केले नाही तर ते प्रत्यक्षात उतरवीले त्यांच्या कार्यकाळात त्यांनी अनेक सुधारणा केल्या. त्यांनी सर्व सामान्य बहुजन वर्गासाठी आपले राजपद पणाला लावले. त्यांनी आपल्या सत्तेचा उपयोग बहुजन हितासाठी केला. जनहितासाठी त्यांनी अनेक कायदे केले. अशाप्रकारे राजर्षी शाहू महाराजांनी समाजहितासाठी अनेक कार्य केली.

करवीररत्न शाहू माझा...

शुभम अनिल मोहिते
बी.एस्सी. जैवतंत्रज्ञान प्रथम वर्ष

शिक्षणाचा दिपस्तंभ स्वराज्याचा पुर्नआरंभ
अस्पृशांचा आधारस्तभ शाहू माझा ।।१।।
बहुजनांचा कैवारी दिनदुबळ्यांचा वाली
सामाजिक सर्वदूरविचारी श्री शाहू माझा ।।२।।
मराठाक्रांतीचे वादळ, ज्ञानहितवादाची वेळ
अन्यायाशी लढण्या 'स'बळ शाहू माझा ।।३।।
धैर्याची शक्ती, विचाराची युक्ती,
कनिष्ठांची उन्नती राजर्षी शाहू माझा।।४।।
लोकशाहीचे आद्यप्रवर्तक, लोकाभिमुख प्रशासक
कर्मकांड विरोधक शाहू माझा ।।५।।
समाजवादी लोकराजा, राजयोगी महाराजा,
खरा कर्मयोगी राजा शाहू माझा।।६।।
फुले आणि कर्मवीर सोबतीला आंबेडकर,
शिवरायांचा विचार शाहू माझा ।।७।।
कलेचा आश्रयदाता, बंधुतेतली एकात्मता,
राजवाड्यातला लोकनेता छत्रपती शाहू माझा।।८।।
स्वातंत्र्य, समता, बंधुता त्रिगुणाची एकात्मता
हे वर्म जाणणारा नेता शाहू माझा ।।९।।
समाज हितकारक राष्ट्राचे उद्धारक
माझे स्फुर्तीदायक शाहू माझा ।।१०।।

राजर्षी शाहू महाराजांची कार्ये

वाघे गौरी केशव
बी.ए. द्वितीय वर्ष

प्रस्तावना :

राजर्षी शाहू महाराज हे दक्षिण महाराष्ट्रातील कोल्हापूर या लहानशा संस्थानाचे अधिपती होते, परंतु एक संस्थानाधिपती यापेक्षा महाराष्ट्रातील बहुजन समाजाचे महान नेते, हीच त्यांची खरी ओळख आहे. येथील बहुजन समाजावर त्यांनी त्यांची खरी ओळख आपले दैवतच मानले आहे. राजर्षी शाहू महाराजांचा जन्म २६ जून १८७४ रोजी कागलच्या घाटगे घराण्यात झाला. कोल्हापूर हे त्यांचे जन्मस्थळ त्यांचा जन्म कोल्हापूर येथील राजवाड्यात झाला. हे स्थळ आता विश्रामधाम म्हणून ओळखले जाते.

राजर्षी शाहू महाराज यांचे शैक्षणिक कार्यः

राजर्षी शाहू महाराजांच्या काळात बहुजन समाज शिक्षणापासून वंचित राहिला होता, शिक्षण ही फक्त वरिष्ठ वर्गाचीच मक्तेदारी बनी होती. येथील बहुजन समाजाच्या मागासलेपणाचे एक महत्त्वाचे कारण त्यांच्यातील शिक्षणाचा मागासलेपणाचे एक महत्त्वाचे कारण त्यांच्यातील शिक्षणाचा अभाव होय, ही गोष्ट शाहू महाराजांनी ओळखली म्हणून बहुजन समाजात शिक्षणाचा प्रसार घडवून आणण्याच्या कार्याला त्यांनी आग्रक्रम दिला.

वसतिगृहांची स्थापनाः

महाराजांनी त्या दिशेने उचललेले एक महत्त्वाचे पाऊल म्हणजे कोल्हापूरात निरनिराळ्या जातिधर्मांच्या विद्यार्थ्यांसाठी केलेली वसतिगृहांची स्थापना होय. वसतिगृह ही त्या काळातील एक महत्त्वाची गरज होती, कारण त्या काळी शिक्षणाच्या सोयी फक्त शहरातच उपलब्ध होत्या. ग्रामीण भागातील सर्वसामान्य लोक अतिशय हलाखीच्या परिस्थितीत जीवन जगत होते. सहाजिकच, आपल्या मुलांना शिक्षणासाठी शहराच्या ठिकाणी पाठविण्याची कुवत त्यांच्याकडे नव्हती.

तेव्हा ग्रामीण भागातील गोरगरीब मुलांचे शिक्षण मार्गी लावायचे असेल, तर शहरात त्यांच्या वास्तव्याची अल्पखर्चात व्यवस्था करणे गरजेचे आहे, ही गोष्ट शाहू महाराजांच्या लक्षात आली. म्हणून त्यांनी कोल्हापूरात वसतिगृहे सुरू करण्याचा निर्णय घेतला. त्यानुसार १८ एप्रिल, १९०९ रोजी मराठा विद्यार्थ्यांसाठी 'व्हिक्टोरीया मराठा बोर्डींग हाऊस' ची स्थापना करण्यात आली.

विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्तीः

बहुजन समाजातील गरजू व होतकरू विद्यार्थ्यांसाठी शिष्यवृत्त्या देऊन त्यांना शिक्षण घेण्यास प्रोत्साहन देण्याचे धोरण राजर्षी शाहूंनी अवलंबिले होते. २० मे १९११ रोजी त्यांनी एक जाहीरनामा काढून १५ टक्के विद्यार्थ्यांना नादारी आदेशही त्यांनी काढला. देण्याची घोषणा केली ही सवलत प्रथम गरीब विद्यार्थ्यांना देऊन

नंतर राहिल्यास इतर विद्यार्थ्यांना द्यावी, असा आदेश त्यांनी काढला.

सक्तीचे व माफत प्राथमिक शिक्षण :

राजर्षी शाहू महाराजांनी शिक्षण क्षेत्रात उचललेले आणखी एक क्रांतिकारक पाऊल म्हणजे त्यांनी आपल्या राज्यात राबविलेली सक्तीच्या व मोफत प्राथमिक शिक्षणाची योजना होय. ८ सप्टेंबर १९१७ रोजी त्यांनी कोल्हापूर संस्थानात प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे व मोफत करण्यासंबंधीचा आदेश जरी केला. त्या संदर्भात आपले विचार व्यक्त करताना महाराजांनी म्हटले होते. शिक्षणाशिवाय कोणत्याही देशाची उन्नती झाली नाही, असे इतिहास मोफत शिक्षणाची हिंदूस्थानाला अत्यंत आवश्यकता आहे. अज्ञानात बुडून गेलेल्या देशात उत्तम मुत्सद्दी व लढवय्ये वीर कधीही निपजणार नाहीत, म्हणून सक्तीच्या व ३० सप्टेंबर १९१७ पासून ही सक्तीच्या प्राथमिक शिक्षणाची योजना करवीर संस्थानात लागू झाली. करवीर तालुक्यातील चिखली या गावी सक्तीचे पण माफत प्राथमिक शिक्षण देणारी पहिली शाळा ४ मार्च १९९८ रोजी सुरु झाली.

राजर्षी शाहू महाराज यांचे अस्पृश्यांद्धाराचे कार्य

पददलित व मागासलेल्या वर्गाची उन्नती हे शाहू महाराजांनी आपले जीवितकार्य मानले होते. साहजिकच, अस्पृश्यांवरील अन्यायाचे निवारण करण्यासाठीही ते सतत प्रयत्नशील राहिले. अस्पृश्य विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाची सोय व्हावी म्हणून १९०७ मध्ये राजर्षींनी त्यांच्यासाठी कोल्हापूरात 'मिस क्लार्क बोर्डींग' या नावाचे एक वसतिगृह उभारले १४ एप्रिल १९०८ पासून या वसतिगृहाचे कामकाज प्रत्यक्षात सुरू झाले.

अर्थात, अस्पृश्यतेच्या प्रश्नाची सोडवणूक करण्यासाठी अस्पृश्यांना प्रथम आर्थिकदृष्ट्या स्वतःच्या पायावर उभ राहता येईल, अशी परिस्थिती निर्माण केली पाहिजे, याची महाराजांना जाणीव होती. म्हणून त्यांनी अस्पृश्यांना स्वतंत्र व्यवसाय सुरू करण्यात प्रोत्साहन दिले.

त्यासाठी अस्पृश्यजातीच्या लोकांना उपहारगृहे २ दुकाने चालविण्याकरिता त्यांनी आर्थिक सहाय्य केले. अस्पृश्यांना मानाने जगता यावे म्हणून शाहू महाराजांनी त्यांना सरकारी नोकऱ्या मिळवून दिल्या. जे सरकारी अधिकारी किंवा नोकर या आदेशांचे पालन करणार नाहीत, त्यांच्याविरुद्ध कडक कारवाई करण्याचा इशाराही त्यांनी दिला होता. राजर्षी शाहूंनी अस्पृश्यांची गुलामगिरी नष्ट करण्याच्या उद्देशाने १८ सप्टेंबर १९१८ रोजी आपल्या राज्यातील महार वेतने रद्द केली आणि त्या जमिनी अस्पृश्यांच्या नावावर करुन दिल्या.

समाजसुधारणेच्या क्षेत्रातील कार्य

अस्पृश्यता निवारणाच्या कार्यांबरोबरच अन्य प्रकारच्या सामाजिक सुधारणांना चालना देण्याचे कार्यही शाहू महाराजांनी केले होते. समाजसुधारणेच्या बाबतीत त्यांचा दृष्टिकोन अत्यंत पुरोगामी होता. जातिभेदाला त्यांचा विरोध होता. जातिभेद नष्ट झाल्याखेरीज आपल्या समाजाची उन्नती होणार नाही, असे त्यांचे ठाम मत होते. म्हणून जातिभेद दूर करण्यासाठी त्यांनी प्रयत्न चालविले होते.

कार्य:

शाहू महाराजांनी बहुजन समाजात शिक्षणप्रसार करण्यास विशेष भर दिला. त्यांनी कोल्हापूर संस्थानात प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे व मोफत केले. स्त्री शिक्षणाचा प्रसार व्हावा म्हणून त्यांनी राजाज्ञा काढली. त्यांचे शिक्षण ब्रिटीश अधिकारी फ्रेजर यांच्या हाताखाली झाले. पुढील शिक्षण राजकोटच्या राजकुमार कॉलेजमध्ये व धारवाड येथे झाले.

सामाजिक सुधारणा:

छत्रपती शाहूंनी १८९४ ते १९२२ पर्यंत २८ वर्षे कोल्हापूरच्या गादीवर कब्जा केला आणि या काळात त्याने आपल्या साम्राज्यात अनेक सामाजिक सुधारणे सुरू केल्या. खालच्या जातीसाठी बरेच काम करण्याचे श्रेय शाहू महाराजांना दिले जाते आणि खरच हे मुल्यांकन पक्की आहे. अशाप्रकारे त्यांनी सुशिक्षित विद्यार्थ्यांना योग्य रोजगार मिळवून दिला.

हा इतिहासातील सर्वात जुना होकारार्थी कृती (दुर्बल घटकांसाठी ५० टक्के आरक्षण) बनला आहे. यातील बरेच उपाय २६ जुलै१९०२ रोजी लागू झाले. रोजगार मिळावा म्हणून त्यांनी १९०६ मध्ये शाहू छत्रपती विणकाम व स्पिनिंग मिल सुरू केली. राजाराम कॉलेज शाहू महाराजांनी बांधले आणि नंतर त्यांच्या नावावर ठेवले. त्यांचे शिक्षण शिक्षणावर भर होते आणि लोकांपर्यंत शिक्षण उपलब्ध करून देणे हे त्यांचे उद्दीष्ट होते. आपल्या विषयातील शिक्षणाला प्रोत्साहन देण्यासाठी त्यांनी अनेक शैक्षणिक कार्यक्रम सुरू केले.

त्यांनी समाजातील संघटित घटकांसाठी मिस क्लार्क बोर्डिंग स्कूलची स्थापना केली. मागास जातीतील गरीब पण गुणवंत विद्यार्थ्यांसाठी त्यांनी बऱ्याच शिष्यवृत्ती सुरू केल्या. तसेच त्यांनी आपल्या राज्यात सर्वांसाठी सक्तीचे मोफत प्राथमिक शिक्षण सुरू केले.

त्यांनी चांगले प्रशासक बनविण्यासाठी त्यांनी गाव प्रमुख किंवा पाटलांसाठी खास शाळा सुरू केल्या छत्रपती शाहू समाजातील सर्व स्तरातील समानतेचे प्रबल समर्थक होते आणि त्यांनी ब्राह्मणांना विशेष दर्जा देण्यास नकार दिला. त्यांनी १९१६ मध्ये निपाणी येथे 'डेक्कन दंगल' संघटनेची स्थापना केली.

राजर्षी शाहू महाराजांचे योगदान काय होते:

आपल्या राजवटीत त्यांनी समानतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी जाती भेदभाव व्यवस्थेत अनेक क्रांतीकारी योजना सुरू केल्या. त्यांनी आपल्या राज्यामध्ये सक्तीचे मोफत प्राथमिक शिक्षणही सुरू केले. राजर्षी शाहू महाराजांनी शेतकऱ्यांची परिस्थिती सुधारण्यासाठी शाश्वत उपाययोजना केल्या.

आरक्षणातून प्रगती:

चातुवर्णव्यवस्था प्रचंड मोठ्या प्रमाणावर बोकाळलेली असल्यामुळे आणि प्रत्येकाला जातीनुसार काम वाटून दिले असल्यामुळे

अस्पृश्य समाजात प्रगती होत नव्हती. शिक्षण नव्हते, जीवनमान उंचवाचे म्हणून राजर्षी शाहू महाराजांनी अस्पृश्यांसाठी नोकऱ्यांमध्ये पन्नास टक्के जागा राखून ठेवण्याची क्रांतिकारी घोषणा करून २६ जुलै १९०२ ला लंडनहून आदेश काढून क्रातिकारी पाऊल उचलले आहे.

आंतरजातीय विवाहाला मान्यताः

स्त्रियांच्या प्रगतीसाठी आणि जातीयता नष्ट करण्यासाठी शाहू महाराजांनी कार्य केले. १९१८ साली त्यांनी आपल्या राज्यात आंतरजातीय विवाहाला मान्यता देणारा कायदा केला. स्वतःच्या घरात धनगर घराण्याशी नाते जूळून कृतीत उतरवून आणला.

व्यापार, कला, क्रिडा, साहित्य व इतर कलांना मदतः

छत्रपती राजर्षी शाहू महाराजांना व्यापार, कला, नाट्य, संगीत या विषयीही आवड व आदर होता. व्यापारी क्षेत्रात गरुड झेप घेऊन सूतगिरण्या कापडगिरण्या वाढविल्या, राधानगरी धरण अस्तित्वात आणले. शेतीसाठी, शेतकऱ्यांसाठी बंधारे बांधले.

स्त्री-शिक्षणासाठी प्रयत्नः

शाहू महाराजांनी करवीर संस्थान स्त्री शिक्षणाविषयी अत्यंत पुरोगामी धोरण स्वीकारले होते. संस्थानातील स्त्री शिक्षणाची व्यवस्था पाहण्यासाठी त्यांनी स्त्री शिक्षणाधिकाऱ्यांचे विशेष पद निर्माण केले होते. मुलींच्या उच्च शिक्षणाच्या बाबतीतही शाहू महाराजांनी उदार दृष्टिकोन ठेवला. राजाराम कॉलेजमध्ये शिकवणाऱ्या सर्व मुलींना त्यांनी शिक्षण मोफत केले. रखमाबाई यांच्याच मुलीना, कृष्णाबाई यांना महाराजांनी वैद्यकीय शिक्षणासाठी मुंबईच्या ग्रॅट मेडीकल कॉलेजमध्ये पाठवले व डॉक्टर बनवले.

बहुजन समाज सुशिक्षित झाल्याशिवाय त्यांचा उद्धार होणार नाही. त्यांच्या मागासलेपणाचे एक महत्त्वाचे कारण त्यांच्यातील शिक्षणाचा अभाव होय ही गोष्ट शाहू महाराजांनी ओळखून बहुजन समाजात शिक्षणाचा प्रसार करण्याचे ठरविले.

- इ.स. १९०१ मध्ये त्यांनी मराठा विद्यार्थ्यांसाठी 'व्हिक्टोरीया मराठा बोर्डींगची' स्थापना केली. त्यांनी कोल्हापूरात निरनिराळ्या जातिधर्माच्या विद्यार्थ्यांसाठी वसतिगृहाची स्थापना केली.
- इ.स. १९०२ मध्ये राजर्षी शाहूंनी आपल्या राज्यातील सरकारी नोकऱ्यांत मागास वर्गांसाठी पन्नास टक्के जागा राखून ठेवण्याचा क्रांतीकारी निर्णय घेतला.
- इ.स. १९०६ मध्ये शाहू महाराजांनी शाहू छत्रपती 'पिनिंग आणि विव्हिंग मिल' चा पाया घातला.
- इ.स. १९०७ मध्ये सहकारी तत्वावर एक कपडा गिरणीची त्यांनी उभारणी केली.

राजषी शाहू महाराज करवीर संस्थानाचे राजे होते. मात्र, त्यांनी कारभार करताना संपूर्ण भारताचा विचार करून समाजाला नवी दिशा देण्यासाठी सातत्याने प्रयत्न केले. सहकार, कृषी, सामाजिक, शैक्षणिक अशा सर्वच क्षेत्रात त्यांनी उत्तुंग कामगिरी केली. राजर्षी शाहू महाराजांचे चरित्र ग्रंथ ज्या निवडक चरित्रकारांनी लिहिले त्यामध्ये प्रा. डॉ. रमेश जाधव यांचा समावेश आहे.

कशाप्रकारे राजर्षी शाहू महाराज हे सामान्य माणसात मिसळणारे, सामान्यांसाठी झटणारे राजा होते. सामाजिक लोकशाही निर्मितीसाठी शाहू महाराजांनी अतोनात कष्ट उपसले. सर्वांना न्याय मिळावा, माणुसकीची वागणूक मिळावी, वैज्ञानिकता त्यांच्या अंगी यावी म्हणून त्यांनी आपल्या सत्तेचा उपयोग केला.

...राजर्षी शाहू
होता शूर अन तिकाच दिलदार शाहू राजा
राज्यात त्यांच्या सदा सुखीच होती सारी प्रजा
जाणून घेतले हृदयापासनी दुःख शुद्र-अतिशुद्रांचे
जीवन सारे अर्पिले दुःख दूर करण्या तयांचे
केले अनक कायदे स्त्रीमुक्तीसाठी राजा शाहूने
शिक्षा केले खुले सर्वांसाठी तोडूनी सारी बंधने
कला, संस्कृती अन् साहित्याचाही राखला सदा सन्मान
राजातला माणून अन् माणसातला राजा होता मोठा विद्वान

संदर्भ :

१. राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज विचार आणि कार्य - प्रा. डॉ. शिरीश पवार

लोकराजा छत्रपती राजर्षी शाहू महाराज यांच्या विषयासंदर्भातील (मर्यादित) संदर्भसूची

अ.क्र.	लेखकाचे नाव	पुस्तकाचे नाव	प्रकाशन
१.	कीर, धनंजय	प्रेषित राजर्षी शाहू छत्रपती, श्री. शाहू स्मारक व्याख्यानमाला पहिले पुष्प, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर	१९७०
२.	कीर, धनंजय	लोकमान्य टिळक आणि राजर्षी शाहू एक मुल्यमापन	१९७१
३.	कुरणे द.य.	राजर्षी छत्रपती श्री शाहू महाराज यांच्या आठवणी	१९६८
४.	कुलकर्णी मीना	श्री. शाहू छत्रपतींचे अर्थकारण	१९७५
५.	खेणे बी.डी., संगवे विलास	राजर्षी शाहू छत्रपती पेपर्स-खंड २	
६.	जाधव, भगवानराव	राजर्षी श्री. शाहू महाराजांची भाषणे	१९७१
७.	जाधव बी. बी.	राजर्षी शाहू महाराजांची भाषणे	१९७१
८.	जाधव रमेश	लोकराजा राजर्षी शाहू	
९.	जाधव रमेश	राजर्षी शाहू छत्रपती : वाद आणि वास्तव	
१०.	ठुले आ. बा.	श्री.छत्रपती शाहू महाराज यांचे चरित्र	
११.	तोफखाने वा. द.	राजर्षी श्री शाहू छत्रपती यांचे अंतरंग	
१२.	धारावकर भास्कर (संपादक)	शाहू छत्रपतींचे निवडक आदेश भाग - १	
१३.	नाईक तु. बा.	छत्रपती राजर्षी शाहू महाराज	युनिर्व्हसल प्रकाशन १९७८
१४.	पवार आप्पासाहेब(संपादक)	राजर्षी शाहू छत्रपती पेपर्स खंड-१	
१५.	पवार वसुधा	समाज क्रांतीकारक राजर्षी शाहू छत्रपती	
१६.	पाटील बा. आ.	राजर्षी शाहू छत्रपती	
१७.	फडके य. दि.	शाहू छत्रपती आणि लोकमान्य	
१८.	फाटक न. र.	शाहू स्मारक व्याख्यान	१९७२
१९.	फाटक न. र.	श्री शाहू छत्रपती सामाजिक सुधारनेबाबत विचार जागृती, श्री शाहू स्मारक व्याख्यानमाला पुष्प तिसरे शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर	१९७२
२०.	बगाडे द. रा.	शाहू महाराज आणि कायदेकानून	पद्म प्रकाशन १९८२
२१.	बन्ने डी. एस.	राजर्षी शाहू स्मारक ग्रंथ	
२२.	बागल माधवराव	छत्रपती श्री शाहू महाराज यांच्या आठवणी	१९५०
२३.	बाबर कृ. भा.	शाहू महाराजांची माणसे	
२४.	भागवत रा. तु.	राजर्षी शाहू छत्रपती जीवन व शिक्षण	चैतन्य प्रकाशन १९६४
२५.	भोसले एस. एस.	क्रांतीसुक्ते : राजर्षी छत्रपती शाहू	
२६.	मंगुडकर मा. प.	महाराष्ट्रातील समाज प्रबोधन आणि छत्रपती शाहू महाराजांचे कार्य	१९७५
२७.	येडेकर श्याम	राजर्षी शाहू छत्रपती यांची भाषणे	
२८.	शिर्के दा.म.	कोल्हापूरचा राज्यकारभार	
२९.	साठम ह. ना.	आधुनिक भगीरथ राजा शाहू	
३०.	साळुंखे पी. बी. (संपादक)	राजर्षी शाहू गौरवग्रंथ	
३१.	सुर्यवंशी कृ.गो.	राजर्षी शाहू : राजा व माणूस	

प्रदुषण : एक समस्या

शेख सुफिया लुखमान
एम.ए. द्वितीय वर्ष

अरे मानवा नको करू प्रदुषण
होऊ नको रे या प्रदुषणाचे कारण
तू थांबव रे आता तरी प्रदुषण
नको आणू-रे जवळ मरण

या पर्यावरणीय प्रदुषणामुळे अनेकवेळा मानवी जिवणावर व सजीवसृष्टीवर अनिष्ठ परिणाम होत आहेत. जर आपल्याला हवा प्रदुषण, वायु प्रदूषण, जल प्रदूषण थांबवायचे असेल तर आपल्याला वृक्ष लागवडी शिवाय पर्याय नाही.

हवेचे प्रदूषण माणसांच्या स्मरणशक्तीला बाधा आणते. त्यांना वैफल्यग्रस्त करते असे ओडियो स्टेट विद्यापीठाच्या शास्त्रज्ञांनी शोधून काढले. प्रदूषित हवेत श्वसन केल्याने माणसाच्या मेंदूतील जडणघडणीवर विपरीत परिणाम होतो. असे तिथल्या संशोधनातून सिद्ध झाले आहे. जल प्रदूषणामुळे तर मानवाचे जगणेच कठीण झाले आहे. माणूस पाण्याविना अन हवेविना जगूच शकत नाही. याच गोष्टी जर प्रदुषित असतील तर मानवाचे काय होईल?

आपल्या देशात शहरीकरण, औद्योगिकरण, कारखानदारी आदी कारणांमुळे जंगल तोड होत आहे. त्यामुळे खूप मोठ्या प्रमाणात प्रदूषण होत आहे. तसेच कारखाण्यांचे दुषित रासायनिक पाणी नदीत सोडले जात आहे, त्या जल प्रदुषणामुळे अनेक साथीचे रोगही निर्माण होत आहेत. उदाः डेंग्यू, मलेरिया यासारखे संसर्गजन्य रोग होताना दिसतात.

वृक्षामुळेच आपली सजीवसृष्टी अस्तित्वात आहे आणि आता मनुष्यच या वृक्षाचा स्वतःच्या फायद्यासाठी नाश करत आहे यामुळे प्रदुषणात दिवसेंदिवस वाढ होत आहे. आजच्या काळात सर्वच मनुष्याला श्रीमंत व्हावे अशी अपेक्षा असते आणि श्रीमंत होण्याच्या प्रयत्नात लोक वाटेल ते करतात ठिकठिकाणी झाडे-झुडपे तोडणे आणि मोकळ्या जागी आपले कारखाने किंवा टोलेजंग घरे बांधतात. त्यामुळे हवा, ध्वनी, जल प्रदुषण या सारखी अनेक प्रकारची प्रदुषने होत आहेत.

मागील कांही वर्षात झाडे नाहीत म्हणून पाऊस पडला नाही आणि बऱ्याच पिकांचे नुकसानही झाले. इतकेच नव्हे मराठवाड्यात दुष्काळ पडला आणि खूप शेतकऱ्यांनी आत्महत्या केली. जवळपास सर्व लोकांची शेती उन्हाने करपून गेली होती.

या सर्व बाबींना कारणीभूत माणूस आहे. अशा प्रकारे प्रदुषण होत गेले तर सर्व सजीवसृष्टी धोक्यात येण्याची शक्यता आहे. हे प्रदुषण आटोक्यात आणण्याचे काम मनुष्यच करू शकतो. ही काळाची गरज अत्यंत महत्त्वपूर्ण गरज आहे.

झाडे लावा, झाडे जगवा, प्रदुषण टाळा
माणूस वाचवा, देश वाचवा!

घरटं माझ्या आई बाबाचं

प्रशांत कांबळे
एम.एस्सी. गणित द्वितीय वर्ष

चिमणी चिमणी दोघे आहेत छान,
त्यांना आहेत मुल सात.
चाराला बांधून दिल घरटं त्यांच,
ते आहेत खुशाल छान.
पाचव्याला घरट बांधुन दिलं
एक-महिना झालं, आलं गरान
पाचवी आली, आपलं घरटं सोडुन
आईच्या घरट्यात!
म्हणत होती आईला कशी,
खूप त्रास देतात गं आई, त्या घरट्यातले सारे.
आईचे डोळे भरुन येत होते, पाहुन मुलीचा चेहरा,
बाप मुलीच ऐकूण रडत होता, मनातल्या मनात.
आई मनातल्या मनात, करत होती विचार,
कसलं घरटं दिल बांधून, पाऊसात पण साथ देईना,
लेक माझी हसत फिरायची, दुःख दिलं तिच्या नशीबी.
बापाच्या मनात आहे खूप दुःख
स्वतःच्या डोळ्यांने मुलीच्या घरट्यातलं पाहिलेत दुःख
एवढे दुःख असून सुद्धा आई-बाप
ठेवत आहेत चेहऱ्यावर स्माईल
कुनास सांगू माझ्या मुलीचं गरानं
कोन आहे ऐकणारं
हळुच अलगत आईस विचारते लेक,
आई भैय्यास फोन लाव गं,
आठवण त्याची येत आहे गं,
कस सांगु तुला तो बोलत नाही गं आम्हाला
त्याच दुःख आजुन घेऊन झुरत होते आई-बाप माझे.
देवा सांग रे त्या मुलीला छान होईल तुझं
संयम ठेव म्हणाव खूप-खूप छान होईल तुझं
नको घेऊ दुःख कोणत्या गोष्टीचं
आहे मी आई वडिलांच्या रूपात तुझ्या पाठीशी.

आई माझी

प्रशांत कांबळे
एम.एस्सी. गणित द्वितीय वर्ष

आई पाहत होतो तुझ्याकडं,
आम्हा भावंडाना घास भरवताना.
दुरडीत नसायची भाकर;
तेव्हा तुला पाहिल उपाशी झोपताना.
आई पाहत होतो तुझ्याकडं;
तु कामाला जात असताना.
पोटाला न काय खाता;
पै पैका जमा करून ठेवताना.
आई पाहत होतो तुझ्याकडं;
तेच पैका मला शाळेला देताना.
तुला खूप कष्ट झाले;
आम्ही भावंडांना मोठे करताना.
आई पाहत होतो तुझ्याकडं;
तु आजाराशी संघर्ष करताना.
आई पाहणार आहे मी;
तुझ्या डोळ्यात आनंद आश्रू येताना.

माझी माय मराठी

कांबळे शुभांगी गोपाळ
बी. कॉम. द्वितीय वर्ष

मी मराठी, आमची माय मराठी
आम्ही संगळेच नेहमी म्हणतो
पण एकमेकांशी बोलत असता
मराठीला मात्र कमी गणतो।।

भाषा सर्वच चांगल्या आहेत
त्याचा आदर नक्की करावा
पण इतर भाषांचा आदर करताना
माझया मराठीचा निरादर नसावा।।

हाय, हॅलो, गुड मॉर्निंग म्हणताना
फार एज्युकेटेड वाटतं
पण शुभ सकाळ म्हणताच चेहऱ्यावर
खिचट हसू का दाटतं? ।।

पुरे झाला आता इंग्रजीचा रुबाब
आणि पुरे तिचा गर्व
माझी माय मराठी करण्या श्रेष्ठ
कसा, आता तरी कंबर...
कसा, आता तरी कंबर...।।

हीच तर मैत्री असते...

पाटील वैष्णवी विजय
बी.ए. द्वितीय वर्ष

प्रत्येक संकटात साथ देते
हरण्यात तर यशाकडे घेऊन जाते
आयुष्यातील श्वास बनते
पडल्यास तर उठ म्हणते
जीच तर मैत्री असते...

दु:खात विश्वास ठरते
सु:खात चेहऱ्यावर हसु आणते
निस्वार्थी मनाने आल्यासाठी धावत येते
संकटात आपल्यासोबत खंबीरपणे उभी राहते.

कधी मनातील खात्री ठरते
मनापासून आपल्यावर प्रेम करते
कधी आनंदाने जगायला शिकवते
न सांगता काय झालय ते ओळखते
हीच तर मैत्री असते...

कधी अबोला धरते
जर, ती तुटली तर एकटे वाटते
ती स्वत:पेक्षा जास्त आपली काळजी घेते
ती दूर गेली तर, रडू येते
हीच तर मैत्री असते...

आई प्रमाणे प्रेम करते
भावा प्रमाणे भांडते
वडिलांप्रमाणे सांभाळते
बहिणीप्रमाणे माया करते
हीच तर मैत्री असते...

प्रगती बोले देश डोले

आरती शंकर डोके
११ वी कला

राज्याला आले गंगा यमुनाचे पाणी
राज्याभिषेक झाला थेंबा-थेंबाने
गांधीजींनी दिला स्वातंत्र्याचा अभिमान
इंदिराताई होत्या देशाच्या पंतप्रधान
प्रगती बोले अन् भारत डोले ।।१।।

पुन्हा म्हणूया भारत आमुचा महान
गंगा यमुना आणि गोमती
भारत देशाची झाली प्रगती
संत गाडगे बाबा झाले
स्वच्छतेचे महत्त्व पाठविले
प्रगती बोले अन् भारत डोले।।२।।

डॉ. बाबासाहेब होते महान
त्यांनी दिला संविधानाचा आठवणीत क्षण
सावित्रिबाईच शिक्षण छान
मुलींना मिळाला हक्क समान
मुला-मुलींना दिले शिक्षणाचे ज्ञान
प्रगती बोले अन् भारत डोले ।।३।।

कधी कधी वाटतं

माळी ऋतुजा बालाजी
बी. कॉम. तृतीय वर्ष

कधी कधी वाटतं सगळी बंधन तोडून जगावी मनाची
पंख लावून निळ्या आसमंतात उंच उंच उडावं
कधी कधी वाटतं या उधानलेल्या सगळ्याच लाटांवर
आरुढ होऊन त्या बुडणाऱ्या सूर्याला अलगत उचलून घ्यावं.

कधी कधी वाटतं अल्लड वाऱ्यासोबत
आपणही चंचल अल्लड व्हावं
कधी कधी वाटतं विसरून साऱ्या चिंता
ओढाळ वासरासारखं नाचावं, बागडावं
कधी कधी वाटतं इंद्रधनुष्याचे रंग चोरून
बेरंग आयुष्याला सप्तरंगी बनवावं

कधी कधी वाटतं सुखद अल्हाददायक पाऊस व्हावं
भेगाळलेल्या, तहानलेल्या भुईसाठी अमृतधारांनी बरसावं
कधी कधी वाटतं मोहक सुगंधित गुलाबाचे फुल व्हावं
बोटात असले जरी कितीही वास्तवाचे काटे, तरी आपणमात्र
आनंदी राहवे आनंद, सुगंध पसरवत जावं...

मुलीचं जीवन जगण्या-मरण्याचं कोड असतं

फावडे राजकन्या राजकुमार
बी.ए. प्रथम वर्ष

खरंच मुलीच जीवन हे
जगण्या-मरण्याचं कोड असतं
सुखात जीवन जगणं हे
तिच्या नशिबी थोडच असतं.

कितीही आकडून जगलं तरी
तिच्या जक्षण्याला काहीच अर्थ नसतो
समाजाचा तिच्याकडे बघण्याचा
एक वेगळाच स्वार्थ असतो.

जगण्यालाही खचते ती
मरणालाही भित असते
शिक्षण घेऊन व्हावे मोठे
असे तिलाही वाटत असते

असतात काही नालायक
त्यांच्या मुलींवरती वाईट नजरा असतात
खरंच दोन चापटा देऊन विचारावं वाटतं
की, त्यांच्या घरी काय आया-बहिणी नसतात?

रस्त्यानं जाताना एकटी मुलगी पाहिलं की,
समाजाच्या नजरा लालचावतात
अरे, हे नालायक, ती आपली मुलगी म्हणून
जिम्मेदारी नाही तर एक मौका समजतात.

तिच्या जगण्याला घराचचं काय
समाजाचं सुद्धा दडपण असतं
खरच मुलींच जीवन हे
जगण्या-मरण्याच कोड असतं.

चिमण्या

इरले आकांक्षा श्रीराम
बी.ए. प्रथम वर्ष

दिसे नाशा झाल्यात
हल्ली चिमण्या!
त्यांचे थेवेच्या थेव
शेतावर, भातावर
नदीच्या काठावर,
सोप्यात, खोप्यात
राजरोस चिवचिवायचे
पण हल्ली, दिसेनाश्या झाल्यात चिमण्या..!
भरल्या ज्वारीतून उडून
बाभळीच्या झाडात
अन् पलिकडे
काटेरी झुडपांत
गुडूप होणाऱ्या चिमण्या...
आजीच्या सुपातले दाणे
मोठ्या धिटाईने टिपणाऱ्या
अंगणभर एकच गलका करणाऱ्या
अन् पाळण्यातल्या बाळाला
खुदकन हसविणाऱ्या चिमण्या...
पण हल्ली, दिसेनाश्या झाल्यात चिमण्या..!
आम्ही शाळेत होतो तेव्हा.
अर्धा वर्ग त्यांचाच असायचा
त्या मंदिरात जायच्या
मैदानात खेळायच्या, हिंदळायच्या
वडाच्या पारंबीला लोंबकाळायच्या
पिंपळाच्या फांदीला
बांधलेल्या झोक्यावर
मनसोक्त झुलायच्या,
फुलायच्या, खुलायच्या
मोगऱ्याच्या ताटण्यात
फुलं खुडायच्या, तोडायच्या
अन् लटकविलेल्या आरश्यात
टक्-टक्-टक् करायच्या
पण हल्ली दिसेनाशा झाल्यात चिमण्या!
पाणवठ्याला, ओढ्याकाठी
जमून साऱ्याजणी दिवसायच्या
असायच्या, हसायच्या,
बसायच्या, बोलायच्या खरं म्हणजे
वनातल्या अन् धानातल्या
दारातल्या अन घरातल्या
जनातल्या अन् मनातल्या
हजेरी पटातल्या अन् आईच्या पोटातल्या
कुठं गेल्या चिमण्या
पण हल्ली, दिसेनाश्या झाल्यात चिमण्या!

खरजुलं कुत्र

ओव्होळ सानिया बाळासाहेब
बी. ए. प्रथम वर्ष (सी.ई.पी.)

लोकपालनाच्या सिंहासनावर सत्ताही गुंड मवाल्यांची
अन् कातडी सोलली जाते एका लसाणाप्रमाणे
इथल्या गोर गरिबांची

आधुनिकतेच्या योजना मांडल्या जातात सर्रासपणे,
पण आजून समजा साक्षरतेच्या योजनेतच
गुरफटतोय पूर्णपणे

शेतकऱ्यांवर वाहन चालवणाऱ्या दुष्टांनी
सजवत जातयं लोकपालनाचं सिंहासन
प्रश्न पडतोय मला
पुज्य मानावे नेमके कोणते आसन?

चोरी, खून, बलात्कारापासून शरिराचे ३५ तुकडे करणाऱ्या
मोजल्या जातात घटका,
तरी इथला समाजच वाट पाहतोय अजून
दुष्ट समाजव्यवस्थेला बसण्याचा फटका.

अच्छे दिन आयेंगेच्या आशावादाला
निराशावाद सुद्धा लागलाय आता समजू
कातडी निघून गेलेल्या जनतेरुपी कुत्र्याचा
वाढून गेलाय खरजू.

लोकपालकाच्या सिंहासनावर सजेल का?
कल्याणकारकांचे छप्पर
गरिबीत दडलेल्या कुत्र्यातील
खरजुंच्या उपायांचे आहेत का उत्तर?
खरजुंच्या उपायांचे उत्तर...

हे ही एक कसक

खलसे वैष्णवी संतोष
बी.ए. प्रथम वर्ष

माणूस म्हणून आला जन्माला
झाली जगण्याची भीती
किती अपेक्षा या आयुष्याच्या
सांगण्या तरी किती... ?
मरमर सगळी पोटासाठी
चतकोर तुकडा मिळेल का... ?
जरी मिळाला घास प्रयत्नांती
नाळे विना गिळेल का... ?
फॅशन म्हणून चांगलं कापडं
मुद्दाम इथ फाटतं जातं...
लावावा कोण्या सायबाला फोन
गरिबाच्या झोपडीत नेटवर्क कुठं येतयं... ?
जाती, धर्म, वर्ण, लांबच्याचं गोष्टी
माणसाला माणुसकीची ॲलर्जी झाली
रात्रीचं पाहिलं देह थंडीत कुडकुडताना
सकाळी दर्ग्याला चादर भेट दिली...
आधुनिक बाजारात ह्या
खोट्यांची कारकीर्द झाली...
दानं, कर्तव्य, स्वच्छ मनाचे सदा
इथे ती ही पळती जाहिरात झाली...
बंगल्यातल्या विक्रेत्यास
छापील रकम खुशाल किती...
सवलतीवर पोशिंद्यास
चार शिव्या मलाल किती...
माणूस म्हणुन आला जन्माला
झाली जगण्याची भीती...
किती अपेक्षा या आयूष्याच्या,
सांगण्या तरी किती... ?

वेळ आली की संपले सारे

वैष्णवी संजय बाचीफळे
बी.कॉम. द्वितीय वर्ष

अंधाऱ्या रात्रीचे चमचमते तारे
पाहत राहिलो निवांत सारे

सुंदरता त्या चांदण्याची
काळोख्यात लपली होती
संघर्षाने ते तारे पुन्हा
टिमटिमत होती.

कांही क्षणांनी
नभात युद्ध झगडले होते
संघर्षात पातळीवर
तारे बजबजले होते.

चांदण्याची चमचम
मंदावली
आकाशात आंधाराने
जित कमावली

पाहटेच्या वेळी सगळे
हरवत गेले
हळू हळू काळोख संरूण
सूर्य रंग रंगत गेले

अंधार आणि तारे यांचा
लपंडाव ही संपला
या काळोख्या रात्री नंतर
दिवस ही उमवला

खरचं,
वेळ आली की, संपले सारे
अंधाऱ्या रात्रीचे टिमटिमते तारे.

वृद्धाश्रम

वैष्णवी संजय बाचीफळे
बी.कॉम. द्वितीय वर्ष

(या कवितेत वृद्धाश्रम आपल्याला सांगयचा बोलायचा प्रयत्न करतोय)

मी वृद्धाश्रम
आज परत मी एका
आजीला पाहिलं
मनातील दुःख लपवून
जगताना पाहिलं

पण मला कळलेच नाही की,
का? ती सतत त्या
दरवाज्याच्या दिशेने पाहत असते
तीचं लेकरु परत येईल याच
हळव्या भ्रमात असते

ती सांगत जरी नसली तरी
तिच्या डोळ्यातलं दुःख गालावर
अलगत झडकून गेलं
कांही दिवसांनी तिच्या
डोळ्यातील अश्रू ही झिरपून गेलं

वेदना दाखवण्यासाठी आज
अश्रू सुद्धा संपून गेले
आयुष्यभर कोणी सोबत राहत नाही
याचा नवीन दाखला देऊन गेले

वृद्धाश्रम म्हणतो त्या आजीला,
मी सांगतो माऊली
मी सदैव तुझ्या सोबत राहीन
ही वेळ उद्या त्यांच्यावर येईल.
तेव्ह सुद्धा मी इथेच उभा राहीण
ही वेळ उद्या त्यांच्यावर येईल
तेव्हा सुद्धा मी इथच उभा राहीण...

आपलं शाहू कॉलेज

माने स्वप्नील धनाजी
बी.एस्सी. सी.एस. द्वितीय वर्ष

शाहू कॉलेज म्हणजे निखळ वाहणारी ज्ञानाची गंगा आहे.
इथे दररोज विद्यार्थ्यांचा अभ्यासाशी पंगा आहे.
इथेच समता, बंधूता, त्याग या तिन्ही रंगाचा तिरंगा आहे.
येथूनच लातूर पॅटर्नचा उगम आहे.
येथेच ज्ञान, विज्ञान, तंत्रज्ञानाचा संगम आहे.
आक्रमक ते बरोबरच सहनशिलता आणि संयम आहे.
इथले गुरुजन विद्यार्थ्यांना घडवणारे शिल्पकार आहेत.
विद्यार्थी स्वतःच्या स्वप्नपूर्तीच्या मार्गावर स्वार आहेत,
खरं शाहू कॉलेजचे समाजावर खूप उपकार आहेत.
इथल्या विद्यार्थ्यांना कुठेही तोड नाही,
शिक्षणाच्या बाबतीत मात्र कसलीच तडजोड नाही.
येथेच शिकून अनेकांनी मिळविले समाजात मानाचे स्थान,
हे कॉलेज नव्हे, तर विद्यार्थ्यांना घडवणारी आहे हिऱ्यांची खाण,
या कॉलेजमध्ये शिकतो याचा आहे अभिमान.
खरे तर शाहू कॉलेज बद्दल बोलण्यासारखे खूप आहे
खरे मानाल तर हे कॉलेज नव्हे तर,
माँ सरस्वतीचेच एक रूप आहे.

बाबा

मुस्कान शेख
बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

बाबा या जगाशी लढता येत नाही
तुम्ही सथ द्याल ना... ?
बाबा साथ दिलात तुम्ही थोडासा
विचार द्यालय ना... ?
बाबा विचार दिलात तुम्ही
शिकायला साथ द्याल ना... ?
बाबा शिकले मी मला जागतिक
गोष्टीसाठी वेळ द्याल ना... ?
बाबा लग्न न करता स्वतःच्या पायावर
उभा होण्याची प्रेरणा द्याल ना... ?
बाबा भिती वाटते या जगाची
थोडासा तुमचा आधार द्याल ना... ?
बाबा मान्य आहे मी लक्ष्मी आहे दुसऱ्या घराची
ह्या घराची माया मला द्याल ना... ?

भावना जनतेच्या

वाटवडे विशाल मोहन
बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

छत्रपती शिवरायांचा एकेरी उल्लेख करताना
यांना लाज कशी वाटली नाही
आणि महापुरुषांनी भीक मागुण शाळा सुरु केली
असं म्हणताना यांची जीब सडली कशी नाही

राज्याच्या महामहीम राज्यपालांना
असं बोलण शोभतं का ?
अरं कवडीमोल किंमत साल्या तुझी
तु महापुरुषांवर बोलतो का ?

अरे तुमच्या थुकरट बोलण्यामुळे
महापुरुषांची बदनामी कधीच होणार नाही
अशा या थुकरट बोलण्यामुळे
समाजात तुमचीच किंमत उरणार नाही

अरे जनतेन तुम्हाला सत्तेत आणलय
खाली पाडाया वेळ लागणार नाही
असच जर महापुरुषांवर बोलत राहिलात
तर ही जनता तुम्हाला घरचा रस्ता
दाखविल्याशिवाय गप्प बसणार नाही

परदेशातील लोकांनी छत्रपती शिवाजी राजा
अभ्यासायचा सोडला नाही
अन आपल्याच देशातील काही लोकांना
आपला राजाच कळला नाही.

मुलगी कोन आहे

मुस्कान शेख
बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

मुलगी ती आहे जी जन्माला
आल्यास भाग्य उघडते...
मुलगी ती आहे जी
बाबांच्या मनाचा तुकडा असते...
मुलगी ती आहे जी
दुसऱ्याच्या घराला स्वर्ग बनवते...
मुलगी ती आहे जी
बाबांच्या सन्मानाला वाढवते...
मुलगी ती आहे जी
दुसऱ्याचे आश्रू पाहून
स्वतःचे आश्रू लपवते...

बाबा मला एकदा माझ्या राजाचा रायगड पहायचाय

वाटवडे विशाल मोहन
बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

झोप नव्हतीच त्यांच्या डोळ्यात
त्यांच्या डोळ्यात नेहमी रयतेचं स्वप्न दिसायचं
आणि त्यांच्यावर स्वराज नाव कोरलेलं असायचं
मला त्या नावाचा इतिहास जाणून घ्यायचाय
म्हणून बाबा मला एकदा माझ्या
राजाचा राजगड पहायचाय ।।१।।

त्या राजाच्या दरबारात कधीच कोणावर
अन्याय झाला नाही
आणि अन्याय करणारांची कधीच गय केली नाही
मला तो कायदा एकदा जाणून घ्यायचाय
म्हणून बाबा मला एकदा माझ्या
राजाचा रायगड पहायचाय।।२।।

शिवपुत्र संभाजी राजा शत्रुवर
असा तुटुन पडायचा
त्याचा पराक्रम पाहुन शत्रुला
सुद्धा घाम फुटायचा
अशा शुर आबाच्या शूर छाव्याचा
पराक्रम मला जाणून घ्यायचाय
म्हणून बाबा मला एकदा माझ्या
राजाचा रायगड पहायचाय।।३।।

तळागळातील प्रत्येक माणसांच्या
मनावर राज्य राज्य करणारा राजा
रायगडी वसला त्या राजाच्या
समाधीवर मला एकदा नतमस्तक व्हायचय
म्हणून बाबा मला एकदा माझ्या
राजाचा रायगड पहायचाय।।४।।

शाहू कॉलेज

मचने स्वप्निल धनाजी
बठ.एस्सी. सी.एस. द्वितीय वर्ष

शाहू कॉलेज म्हणजे निळळ वाहणारी ज्ञानाची गंगा आहे
इथे दररोज विद्यार्थ्यांचा अभ्यासाशी पंगा आहे.

इथले गुरुजन विद्यार्थ्यांना घडवणारे शिल्पकार आहेत
विद्यार्थी स्वत:च्या स्पप्नपुर्ती च्या मार्गावर स्वार आहेत
खरच शाहू कॉलेजचे समाजावर खुप उपकार आहेत.

येथुनच लातूर पॅटर्न चा उगम आहे
येथेच ज्ञान विज्ञान तंत्रज्ञान चा संगम आहे
आक्रमक ते बरोबरच सहनशिलता आणि संयम आहे

इथल्या विद्यार्थ्यांना कुठेही तोड नाही
शिक्षणाच्या बाबतीत कसलीच तडजोड नाही

येथेच शिकुन अनेकांनी मिळविले समाजात मानाचे स्थान
हे कॉलेज नव्हे तर विद्यार्यिांना घडवणारी आहे हिऱ्याची खान
या कॉलेज मध्ये शिकतो याचा आहे अभिमान

खरे तर शाहु कॉलेज बद्दल बोलण्यासारखे खुप आहे
मचझे खरे मानाल तर हे कॉलेज नव्हे तर
माँ सरस्वति चेच एक रुप आहे.

स्त्री

मचने स्वप्निल धनाजी
बी.एस्सी. सी.एस. द्वितीय वर्ष

काय करु तिचे वर्णन।
ति माय आहे ति माऊली आहे.
संकटात लेकरांना
छाया देणारी सावली आहे.
काय करु तिचे वर्णन।
घराला घरपन देणारी नारी आहे.
परिवारा वर येणाऱ्या प्रत्येक संकटावर भारी आहे
तिच या तिन्ही जगाची स्वामी आहे
काय करु तिचे वर्णन।
तिच शक्ती आहे, तिच भक्ती आहे
तिच घराचा गाडा चालवणारी अुमंत्री आहे
दृवत:च्या हक्कासाठी लढनारी सावित्री आहे
काय करु तिचे वर्णन।
लेकरांना दोन घास खाऊ घालून
उपाशी पोटी स्वत: झोपनारी आहे
वेळ पडली तर
झाशी ची रानी बनून लढनारी आहे
तिच खरी रनरागिनी आहे
काय करु तिचे वर्णन।
हिंदवी स्वराज्याचा पाया रोवनारी जिजाई आहे.
अनाथांना आपलस करणारी सिंधुताई आहे
संविधान निर्मात्याला बळ देणारी रमाई आहे.
खरे तर तिच्या बद्दल बोलण्यासारखे खूप आहे.
माझे मनात तर प्रत्येक स्त्री
माँ लक्ष्मीचेच रुप आहे.

स्वराज्यरक्षक

श्रद्धा शितोळे
बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

आजे! या महाराष्ट्राच्या नसानसात आहे तुमचं अस्तित्व
नाही विसरता येत तुमची स्वराज्याबदलची निष्ठा आणि तत्व
तुमच्याच राज्य करण्याने स्वराज्याला मिळाली गीी
आजही आहात राजे तुम्हीच या स्वराज्याचे छत्रपती

स्वराज्यस्थापनेसाठी तुम्ही निवडक मावळे जमा केली
रायरेश्वराच्या मंदिरात राजांनी स्वराज्यस्थापनेची शपथ घेतली
रायरेश्वराला घातला होता अभिषेक तुम्ही रक्ताचा
आजही वाजतोय राजे इथे डंका तुमच्या शौर्याचा

अवघ्या सोळाव्या वर्षाचे असताना तोरणा किल्ला जिंकला
जिंकलेल्या तोरण्यावर मावळ्यांनी अभिमानाने भगवा फडकवला
तुमच्यासारख्या शूर पुत्राला जन्म देणारी धन्य ती आई जिजाबाई
तुमचा सुत्रधार बनून हात धरला त्या म्हणजे महाराणी सईबाई

स्वराज्यातल्या प्रत्येक स्त्रीला तुम्ही आई आणि बहिण मानले
इथल्या गरजू लोकांचे दु:ख फक्त तुम्ही आणि तुम्हीच जाणले
या महाराष्ट्रासाठी तुम्ही माणूस नाही तर देव ठरलात
फक्त स्वराज्यासाठीच लढलात पण अवघ्या जक्षाला तुम्ही जिंकलात

प्रतापगडाच्या पायथ्याशी राक्षसरुपी अफजलखानाचा वध केला
तुमच्या या पराक्रमामुळे दिल्लीच्या तख्तावर विराजमान असलेला आदिलशाह देखील घाबरला
असे अफजलखान आजही आहेत राजे जे की करतात इुल्या आई-बहिर्णींवर बलात्कार
मचणसांची वाईट वृत्ती नष्ट व्हावी असा करा ना तुम्ही कांहीतरी चमत्कार

अखेर सोहळा पार पडला राजे तुमच्या राज्याभिषेकाचा
सर्वांसाठीच आहे तो दिवस सुवर्णअक्षरांनी लिहून ठेवावा असा
या माझ्या लहानशा कवितेतून तुमचा इतिहास मी वर्णिते
आज तुमच्या जयंतीनिमित्त तुम्हाला वंदन मी करते

बघा कसा अभिमानाने फडकतोय राजे भगवा स्वराज्याचा
आज आहे मोठा सण शिवराय तुमच्या जयंतीचा
ताठ मान निधडी छाती
मानाचा मुजरा असो तुम्हा माझा स्वराज्याचे छत्रपती

हिंदी

विभाग

अस्पृश्यता निवारण में राजर्षि शाहू महाराज का योगदान

पाटील साक्षी रूपेश
बी.ए. द्वितीय वर्ष

अस्पृश्यता जातिवाद का ही घिनौना रूप है। अस्पृश्यता और जातिवाद एक ही सिक्के के दो पहलू हैं। यदि हम इस अवधारणा को स्वीकार कर लें कि यहाँ से मूल मानव समाज एक है, तो इसकी एकमात्र जाति हैं मनुष्य जिसमें जातिगत भेदभाव और अस्पृश्यता मौजूद नहीं है। यह अवधारणा समानता की थी, क्योंकि यह मानवतावाद की थी। आधुनिक युग में यह अवधारणा युरोपियन और अमेरिकी महाद्विपों के देशों में तेजी से फैली और वहाँ शीघ्र ही समतामूलक समाज का निर्माण हो सका। इसके महत्व का मुख्य कारण यह है कि धार्मिक या सांप्रदायिक मतभेद थे। साथ ही काले–सफेद, नस्लीय मतभेद भी थे। लेकिन हमारे जैसा जातिगत भेदभाव नहीं था। पश्चिमी देशों में जातिगत भेदभाव की अवधारणा और प्रत्येक जाति को सौंपे गए व्यवसाय की बाध्यता मौजूद नहीं थी, इसलिए वे सामाजिक क्षेत्र में स्वतंत्रता, समानता और बंधुत्व के सिद्धांतों को प्राथमिकता देकर अपना समग्र विकास करने में सक्षम थे।

हिंदू समाज : जाति व्यवस्था की मीनार

भारत में सिद्धांतों की प्रगति अर्थात सामाजिक प्रगति के मार्ग में जातिगत भेदभाव एक बहुत बडी बाधा थी। प्रगति का मार्ग प्रशस्त करना कोई आसान काम नहीं था। क्योंकि जातिगत भेदभाव हिंदू धर्म और हिंदू समाज की एक विशिष्ट विशेषता थी। मूल रूप से हिंदू समाज नीतियों की श्रेष्ठता और हीनता के विचार पर बना था। ऊँची जाति में जन्मा व्यक्ति चाहे कितना भी अच्छा क्यों न हो, कुछ कमी क्यों न हो उसे ऊँचा कहना चाहिए। इसी प्रकार नीची जाति में जन्मा व्यक्ति चाहे कितना भी अच्छा क्यों न हो, उसे नीचा ही रहना चाहिए।

हिंदू समाज एक मीनार है और हर जाति उसका एक तल है। लेकिन याद रखनेवाली बात यह है कि टावर में सिढी नहीं है और इसलिए एक मंजिल से दूसरी मंजिल पर जाने का कोई रास्ता नही हैं। जो पैदा जिस जाति में पैदा हुआ उसे उसी मंजिल पर मरना है।

हिंदू समाज में प्रत्येक जाति स्वतंत्र थी और रोटी-बेटी के लिए अन्य जातियों के साथ व्यापार नहीं होता था। सैंकडों वर्षो के असमानता की मजबूत चट्टान पर खडी जाति व्यवस्था की इस मीनार को गिराने का काम म. फुले द्वारा शुरु किया गया। जिसे आगे शाहू महाराज ने जारी रखा। महाराज के पास म.फुले से ज्यादा औजार थे। समाज के उद्धार के लिए इसका उपयोग करने के लिए इसका उपयोग की शक्ति और इच्छा थी। उन्होंने इच्छाशक्ति के बल पर जातिगत भेदभाव की समस्या का मुकाबला किया।

जातिगत भेदभाव पर शाहू महाराज के विचार

शाहू महाराज ने जाति की समस्या पर निडरता से अपने विचार व्यक्त किए हैं। सामाजिक पुरुषों के स्थान पर जो असमानता है, जो विषमता, अन्याय, शोषण आदि उत्पन्न हुए हैं, उसे दूर करने का काम शाहू महाराज ने किया है।

इस जातिगत घृणा को मिटाने का एकमात्र तरीका यह है कि पहले सभी जातिगत भेदों को तोड दिया जाए। इस बात पर जोर देते हुए महाराज कहते हैं, "जाति द्वेष भारत की बहुत पुरानी बीमारी है।" जाति द्वेष के इस कथन में देखा जा सकता है कि परशुराम ने पृथ्वी को निक्षत्रि बनाया। जिन ब्राह्मणों की रक्षा छ. शिवाजी महाराज ने की थी, वे दावा करते हैं कि मराठा शुद्र है। इनका कारण यदि इस जातिगत घृणा को मिटाना है तो जातिगत भेदभाव को ही तोड़ना होगा। जात–पात का भेद तोड़ एक हो जाना चाहिए।

शाहू महाराज ने यह विचार करना छोडा, जहाँ जाति भेद जो समाज में असमानता की जड़ है, नष्ट होना चाहिए। इसलिए उन्होंने निडर होकर इस संबंध में उपाय किए और कार्रवाई की। जाति व्यवस्था पर कुछ निर्बंध थे। इसमें रोटी-बेटी पाबंदी और व्यापार प्रतिबंध महत्वपूर्ण थे।

१९१७ में विठ्ठलभाई पटेल ने इंटर दिवस की शुरुवात की थी। केंद्रीय विधानमंडल में जाति विवाह को लेकर पूरे देश में भारी हंगामा हुआ। लोकमान्य टिळक, पुरी के शंकराचार्य, करवीर के शंकराचार्य आदि रुढिवादी नेताओं ने पटेल बिल का कड़ा विरोध किया।

केवल ४८ वर्ष के आयु काल में उन्होंने सामाजिक, धार्मिक और आर्थिक क्षेत्रों में जिस प्रकार क्रांतिकारी सुधारणाएँ अपने छोटे से कोल्हापूर रियासत में करवाई। निश्चित रूप से उनका कार्य उन्हें समाज में महान सम्राटों के पंक्ति में स्थान प्राप्त करवाता है। शाहू महाराज शिक्षा को मानव मुक्ति और सभी प्रकार के भेदभाव निवारण का एक माध्यम मानते हैं। १९०२ में उन्होंने अपने राज्य में आरक्षण लागू कर दिया जो एक क्रांतिकारी कदम था। उन्होंने सरकारी नौकरियों में पिछड़ी जाति के पचास प्रतिशत लोंगो को आरक्षण देने का फैसला किया।

राजर्षि शाहू महाराज का अस्पृश्यता निवारण पर प्रत्यक्ष अमल

अस्पृश्यता का कानूनी उन्मूलन शाहू महाराज के अस्पृश्यता के काम का एक हिस्सा है। वे एक सृजनात्मक सुधारक थे। उन्होंने अछुतों को अपनी निजी सेवा और सरकारी नौकरियों में लेकर अस्पृष्यता को दूर किया और दूसरों को भी मजबूर किया।

मराठा और अन्य जातियाँ मुख्य रूप से संस्थान की सैन्य सेवा में थी। ये सभी मंडली चौकस थी। १९१७ में शाहू महाराज ने अपने लष्करी फड में चार अछुतों को नियुक्त किया था। उनमें दो महार जाति के और दो मांग के थे। अन्य सरकारी सेवाओं में भी अछुतों की नियुक्ति के लिए महाराज ने ५ अगस्त, १९१८ में एक विशेष आदेश जारी किया था। जिसमें अछुतों को पटवारी की नियुक्ति के लिए अलग से आदेश जारी किया था। जो अपनी योग्यता के साथ आगे आएँगे और इंटेलिजेंस को पार्ट क्लर्क और टॉप क्लर्क के रूप में नियुक्त किया जाएगा तथा उन्हें ही सीटें दी जानी चाहिए।

शाहू महाराज ने अछुतों से लेकर शिक्षा में अत्याधिक रूचि रखनेवाले गरीब बच्चों को शिक्षां की सुविधाएँ उपलब्ध करके उनके जीवन को स्वर्णिम बना दिया था।

१९२४ में उन्होंने बंबई क्षेत्र की विधायिका में अछुतों को पहले प्रतिनिधि के रूप में चुना गया। शाहू महाराज ने बहुतों का जीवन पुष्पित किया था। अन्य लोगों के लिए महाराज ने बहुतों के जीवन की बाधाओं को दूर किया और उनके जीवन को प्रफुल्लित किया था।

राजर्षि शाहू महाराज का औद्योगिक विकास में योगदान

बचवने वैष्णवी दिगांबर
बी.कॉम. तृतीय वर्ष

देश की अर्थव्यवस्था में औद्योगिक विकास का बहुत महत्वपूर्ण स्थान होता है। खासकर भारत जैसे विकासशील देश इसे नजरअंदाज नहीं कर सकते। यह कहना अतिशयोक्ति नहीं होगी कि यह आधुनिक अर्थव्यवस्था की रीढ़ है। किसी राष्ट्र की आर्थिक प्रगति का माप काफी हद तक उसके औद्योगिकीकरण पर निर्भर करती है। इस औद्यागिक विकास का कई क्षेत्रों पर प्रत्यक्ष और अप्रत्यक्ष प्रभाव पड़ा है। राष्ट्र की आय बढ़ाने में औद्योगिकीकरण का बहुत बडा योगदान है।

कृषि जैसे क्षेत्र में औद्यागिकीकरण के कारण आधुनिक उत्पाद तकनीकों का प्रयोग किया जाए तो खाद्यान्न की समस्या का समाधान करना आसान हो जाता है। आधुनिक समय में कोई भी देश आत्मनिर्भर नहीं हो सकता। आपके सभी उत्पाद और उपयोग की जरुरतों को पूरा करने के लिए कम से कम कुछ हद तक दूसरे देश पर निर्भर रहना पड़ता है। इसके लिए आप जितना अधिक माल का उत्पादन कर सकते हैं उतना ही आप देश के भीतर और बाहर बेच सकते हैं। दूसरे शब्दों में, इसका आंतरीक और अंतर्राष्ट्रीय व्यापार पर भी अनुकूल प्रभाव पड़ता है।

औद्योगिक विकास शुरु से ही निजी क्षेत्र का विषय रहा है। इस समय स्वतंत्रता-पूर्व युग में शासक के पास इसके लिए बहुत अधिक उत्तरदायित्व था।

छत्रपति राजर्षि शाहू महाराज का योगदान

छत्रपति शाहू महाराज ने औद्योगिक विकास के विषय पर बहुत ज्यादा ध्यान दिया। उनका विचार था कि राज्य की सत्ता प्राप्त करने और थोड़ा अधिक स्थिर होने के बाद कृषि के विकास के साथ-साथ औद्योगिक विकास और व्यापार भी फलना-फूलना चाहिए।

औद्योगिक विकास के बिना देश का कोई अस्तित्व नहीं है। महाराज ने कृषि और उद्योग को बहुत प्रोत्साहित किया। कृषि और औद्योगिक प्रदर्शनियों का आयोजन किया गया। उन्होंने पन्हाला पर चाय, कॉफी और रबर की खेति का प्रयोग किया। कृषि उपज के लिए बाजार स्थापित किए गये थे। शाहू महाराज द्वारा स्थापित कोल्हापूर का गुड बाजार आज विश्व प्रसिद्ध है। शाहू महाराज ने ही कोल्हापूर में औद्यागिक युग की शुरुआत की थी। उन्होंने शाहू मिल की स्थापना कर आधुनिक कपड़ा उद्योग को बढ़ावा दिया। शाहू महाराज ने सहकारी समिति अधिनियम पारित कर सहकारी आंदोलन के माध्यम से समाज के विकास की शुरुआत की।

इतना ही नहीं पानी कृषि के लिए एक बहुत ही महत्वपूर्ण कारक तत्व है। किसानों को पानी की समस्या से हमेशा के लिए हल निकालने, नागरकों को पीने के पानी की कमी से बचाने के लिए और रयत को सूखे से बचाने के लिए उन्होंने राधानगरी बांध का निर्माण किया जो आज विश्व प्रसिद्ध है। शाहू महाराज की इसी दूरदर्शिता के कारण आज मोहल्ला पूरा फला-फुला है।

नया व्यावसाय

महाराज ने संस्थान में मौजूद उद्योगों को प्रोत्साहित करने की कोशिश की। लेकिन ये प्रयास यहीं नहीं रूके बल्कि उन्होंने जहाँ आवश्यक हो वहाँ व्यवसाय शुरू करने के लिए रचनात्मक उपायों की भी योजना बनाई। इसके लिए उन्होंने शुरुआत में ही चाय और कॉफी की खेति शुरू कर दी थी।

औद्योगिक विकास में योगदान देने की गतिविधियों में उनकी दृष्टि व्यापक थी। महाराज जब इटली गए थे तो उन्होंने वहाँ के उद्योगों का निरीक्षण किया और यह भी सोचने लगे थे कि व्यापार में रेशम, कांच के सामान, कृत्रिम मोती का निर्माण किया जाना चाहिए। इटली की अपनी यात्रा के दौरान उन्होंने इटली में कृषि और उद्योग की तुलना भारत में कृषि और उद्योग से की। शाहू महाराज ने शहद के कारोबार पर खुलकर ध्यान दिया और इसमें ज्ञान प्राप्त किया।

ओटाई का कारखाना

शाहू महाराज ने वर्ष १९०८-०९ में इचलकरंजी में ओटाई का कारखाना भी प्रारंभ किया। शिरोल तालुका में २ ओटाई कारखाने थे। चिचली में कारखाना संतोषजनक ढंग से काम कर रहा था। महाराज ने युपी से गढिंगलाज में ही इस फॅक्टरी के लिए २ जमीन दी थी। इस फॅक्टरी को चलाने में बहुत कठिनाई आयी। लेकिन महाराज द्वारा की गई सहायता इस मामले में बहुत ही सांकेतिक और महत्वपूर्ण थी।

गुरू

मुस्कान शेख
बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

गुरू वह होते हैं...
जो हमसे ज्यादा मेहनत कराते हैं।
गुरू वह होते हैं...
जो हमें सच्चाई का रास्ता दिखाते हैं।
गुरू वह होते हैं...
जो हमें समाज में सर उठाकर जीना सिखाते हैं।
गुरू वह होते हैं...
जो जाति और धर्म का भेद नहीं कराते हैं।
गुरू वह होते हैं...
जो हमें सफल देखना चाहते हैं।

छत्रपति राजर्षि शाहू महाराज की आरक्षण व्यवस्था

कुलकर्णी आरती अविनाश
बी.ए. द्वितीय वर्ष

छत्रपति शाहू महाराज को भारत में सच्चे प्रजातंत्रवादी और समाजसुधारक के रूप में जाना जाता है। वे कोल्हापूर के इतिहास में एक अमूल्य मणि के रूप में आज भी प्रसिद्ध हैं। छत्रपति शाहू महाराज ऐसे व्यक्ति थे जिन्होंने राजा होते हुए भी दलित और शोषित वर्ग के कष्ट को समझा और सदा उनसे निकटता बनाए रखी। उन्होंने दलित वर्ग के बच्चों को मुफ्त शिक्षा प्रदान करने की प्रक्रिया शुरू की थी। गरीब छात्रों के लिए छात्रावास स्थापित किये। शाहू महाराज के शासन के दौरान बाल विवाह पर ईमानदारी से प्रतिबंध लगाया गया। उनके बचपन का नाम यशवंतराव था।

अंग्रेजी शिक्षा का प्रभाव छत्रपति शाहू महाराज के दिलों-दिमाग पर गहराई से पड़ा था। वैज्ञानिक सोच को न सिर्फ वे मानते थे बल्कि इसे बढावा देने का हर संभव वे प्रयास करते थे। पुरानी प्रथा, परंपरा आदि काल्पनिक बातों को वे महत्व नहीं देते थे। दलितों की दशा में बदलाव लाने के लिए उन्होंने दो ऐसी विशेष प्रथाओं का अंत किया जिसके तहत एक अछुतों को थोडी सी जमीन देकर बदले में उससे और उसके परिवारवालों से पूरे गाँव के लिए मुफ्त सेवाएँ ली जाती थी। उन्होंने कानून बनाकर राज्य की ऐसी एक और पूरानी प्रथा 'वतनदारी' का भी अंत किया तथा भूमि सुधार लागू कर महारों को भू-स्वामी बनने का हक दिलाया। इस आदेश से महारों की आर्थिक गुलामी काफी हद तक दूर हो गई।

दलित हितैषी उसी कोल्हापूर नरेश ने १९२० में मनमाड में दलितों की विशाल सभा में सवर्ग घोषणा करते हुए कहा था, "मुझे लगता है, आंबेडकर के रूप में तुम्हारा मुक्तिदाता मिल गया है। मुझे उम्मीद है वो तुम्हारी गुलामी की बेंड़ियाँ काट डालेंगे।" उन्होंने दलितों के मुक्तिदाता की महज जुबानी प्रशंसा नहीं की बल्कि उनकी अधुरी पड़ी विदेशी शिक्षा पूरी करने तथा दलित-मुक्ति के लिए राजनीति को हथियार बनाने में सर्वाधिक महत्वपूर्ण योगदान दिया। किंतु वर्ण-व्यवस्था में शक्ति के स्त्रोतों से बहिष्कृत तबकों के हित में किये गए ढेरों कार्यों के बावजूद इतिहास में उन्हें जिस बात के लिए खास तौर से याद किया जाता है, वह है उनके द्वारा किया गया आरक्षण का प्रावधान है। दलितों का राजा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर और छत्रपति शाहू महाराज पर कुछ शब्द मेरी ओर से-

सच्चे लोगों के राजा...
आरक्षण के जनक...
और शिक्षा के प्रसारक
को कोटी-कोटी प्रणाम!
जिनकी वजह से
डॉ. बी. आर. आंबेडकर जी
को हम महामानव, भारतरत्न
के रूप में पहचान पाए...
ऐसे छत्रपति शाहू महाराज
को कोटी-कोटी प्रणाम!

छत्रपति शाहू महाराज ने पुनर्विवाह को कानूनी मान्यता दी थी। उनका समाज के किसी भी वर्ग से किसी भी प्रकार का द्वेष नहीं था। शाहू महाराज के मन में दलित वर्ग के प्रति गहरा लगाव था। उन्होंने सामाजिक परिवर्तन की दिशा में जो क्रांतिकारी उपाय किये थे। वह इतिहास में याद रखे जाएँगे।

सन १९०२ के मध्य में शाहू महाराज इंग्लैण्ड गए हुए थे। उन्होंने वहीं से एक आदेश जारी कर कोल्हापूर के अंतर्गत शासन-प्रशासन के ५० प्रतिशत पद पिछड़ी जातियों के लिए आरक्षित कर दिये। महाराज के इस आदेश से कोल्हापूर के ब्राह्मणों पर जैसे गाज गिर गयी। उल्लेखनीय है कि कोल्हापूर के सामान्य प्रशासन में कुल ७१ पदों में ६० पर ब्राह्मण अधिकारी नियुक्त थे। इसी प्रकार लिपिकीय पद के ५०० पदों में से मात्र १० पर गैर ब्राह्मण थे। शाहू महाराज द्वारा पिछड़ी जातियों को अवसर उपलब्ध कराने के कारण सन १९१२ में ९५ पदों में से ब्राह्मण अधिकारीयों की संख्या अब ३५ रह गई थी। इसी तरह शाहू महाराज की आरक्षण की व्यवस्था बहुत सराहनीय थी।

नारी शक्ति जिंदाबाद

काळे निकीता राजू
बी. कॉम. प्रथम वर्ष

नारी शक्ति है सबसे प्यारी
जो पड़ेगी सभी पे भारी।
जब दोगे प्यार और इज्जत
तो करेगी ज्यादा मोहब्बत।।
जीतना सह सकती है
उससे ज्यादा सहेगी।
लेकिन वक्त आने पर
अपना रूप जरूर दिखाएगी।।
नारी है सबसे महान, दो उसे पूरा सम्मान
नारी ना होती यहाँ तो थम जाएगा पूरा जहान।
ना कोई है, ना कोई आएगा
नारी के बिना यह जहान कैसे चलेगा?

छत्रपति राजर्षि शाहू महाराज एक सच्चे समाज सुधारक

उस्तुरगे अश्विनी सुभाष
बी.व्होक. तृतीय वर्ष

अक्सर बड़े और महान व्यक्तित्व का जीवन संघर्षमय होता है। वे लड़ते हैं या उनका समय उनसे लड़वाता है। संघर्ष समय के अनुसार और जरूरत के हिसाब से करना पड़ता है। संघर्षशील व्यक्ति महत्वपूर्ण होते हैं। उसी तरह शाहू महाराज भी एक संघर्षशील व्यक्ति थे। उन्होंने जनता के लिए बहुत से सामाजिक कार्य किए हैं।राजर्षि शाहू महाराज को कोल्हापूर के लोकराजा और छत्रपति इस नाम से भी जाना जाता है। शाहू महाराज एक सच्चे समाज-सुधारक और प्रजातंत्र पर विश्वास रखनेवाले व्यक्ति थे।

इस महान व्यक्ति का जन्म २६ जून, १८७४ में कोल्हापूर जिले के कागल गांव में हुआ था। उनके पिता का नाम जयसिंहराव घाटगे और माँ का नाम राधाबाई घाटगे था। शाहू महाराज ३ साल के थे तब उन्होंने अपनी माँ को खो दिया। उनके पिता के देख-रेख में महाराज ने १० साल की उम्र तक पढ़ाई की थी। उसके बाद महाराज को कोल्हापूर के राजा शिवाजी चतुर्थ की विधवा रानी ने गोद लिया था।

शाहू महाराज एक आदर्श नेता थे, उन्होंने दलित और अस्पृष्यों, गरीब लोगों के लिए सामाजिक सुधार किए। उन्होंने अपनी शिक्षा राजकुमार कॉलेज राजकोट में पूरी की थी। वे पुरानी रीती-रिवाज और काल्पनिक बातों को महत्व कम देते थे और वैज्ञानिक सोच रखते थे। शाहू महाराज पर अंग्रेजी शिक्षा का प्रभाव अधिक था।

महाराज का राज्याभिषेक १८९४ में किया गया । तब से २८ वर्षों तक अर्थात१९२२ तक राज्य का नियंत्रण शाहू महाराज के हाथ में था। उन्होंने शिक्षित छात्रों के लिए रोजगार के मार्ग खोले और उस समय कमजोर वर्गों के लिए, उनकी शिक्षा के लिए ५० प्रतिशत आरक्षण भी शुरू किया। १९०१ में शाहू महाराज ने अस्पृश्यों, दलित लोगों के लिए जनगणना कराई और उनकी स्थिति से सभी को अवगत कराया। उन्होंने विविध जातियों और धर्मों के लिए अलग से छात्रावास स्थापित किए। महाराज ने मिस क्लर्क बोर्डिंग स्कूल की स्थापना की। राज्य में सभी के लिए अनिवार्य मुफ्त प्राथमिक शिक्षा शुरु की।

शाहू महाराज ने जाति भेदभाव और अस्पृश्यता को खत्म करने के लिए बड़े प्रयास किए। उन्होंने अंतरजाति विवाह को मान्यता दी। वे समाज के सभी स्तरों के बीच समानता के एक मजबूत समर्थक थे। उन्होंने ब्राह्मणों को कोई विशेष दर्जा देने से इनकार कर दिया। महिलाओं को शिक्षित करने के लिए स्कूलों की स्थापना की, उन्होंने देवदासी जैसी प्रथा पर प्रतिबंध लगाया और बाल विवाह को रोकने के प्रयास किए।

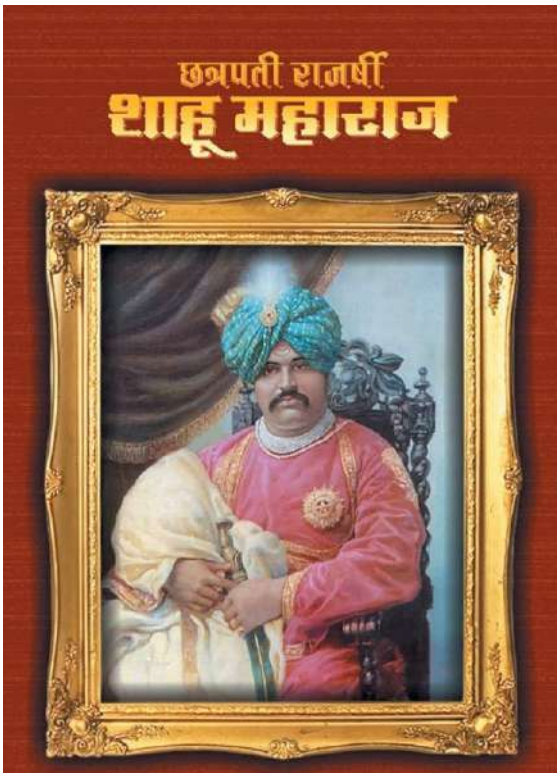
उन्होंने १८ फरवरी, १९०७ को राधानगरी बांध की शुरुआत की और यह १९३५ में उसे पूरा किया। यह बांध छत्रपति शाहू महाराज के दृष्टिकोण से देखा जाए तो कोल्हापूर को पानी के बारे में आत्मनिर्भर बनाता है।

वे कला और संस्कृति के एक महान संरक्षक थे। संगीत और ललित कला से कलाकारों को प्रोत्साहित करते थे। महाराज के सामाजिक, राजनीतिक, शैक्षणिक, कृषि और सांस्कृतिक क्षेत्रों में उनके मूल्यवान योगदान की वजह से उन्हें राजर्षि का खिताब दिया गया। यह खिताब (राजर्षि) कानपुर के कुर्मी योद्धा समुदाय ने उन्हें दिया था।

महाराज के ऐसे सामाजिक कार्यों और बदलाव की वजह से उन्हें कई सारे पुरस्कार और सम्मान दिए गए।

- १८९५ में उन्हें 'नाईट ग्रॉंड कमांडर ऑफ द ऑर्डर ऑफ द स्टार ऑफ इंडिया' यह सम्मान दिया गया।
- १९०२ में उन्हें कोरोनेशक पदक देकर सम्मानित किया गया।
- १९०३ में रॉयल विक्टोरियन ऑर्डर (जीसीव्हीओ) के नाइट ग्रॅंड कॉस, माननीय एलएलडी और दिल्ली दरबार में गोल्ड मेडल दिया गया।
- १९११ में किंग जॉर्ज वी कोरोनेशन पदक, दिल्ली दरबार में गोल्ड मेडल और भारतीय साम्राज्य के आदेश के नुसार नाईट ग्रैंड कमांडर (जीसीआईई) पुरस्कार दिया गया।
- २८ दिसंबर २०१३ में भारत के राष्ट्रपति ने पुणे में राजर्षि छत्रपति शाहू महाराज की प्रतिमा का अनावरण किया।

क्या महापुरुषों को समय बनाता है या समय महान व्यक्ति की महानता सिद्ध करता है यह एक प्रश्न है, लेकिन समय महापुरुषों का निर्माण जरूर करता है और महान व्यक्ति समय का निर्माण करते हैं। ऐसे ही उन्हीं महान व्यक्ति में राजर्षि शाहू महाराज रहे हैं। उन्होंने समय का निर्माण किया और समाज के लिए बहुत से कार्य किए।

राजर्षि शाहू महाराज का जीवन परिचय

लिपनकर स्वाती बालासाहेब
बी.ए. द्वितीय वर्ष

राजर्षि शाहू महाराज को उनके जीवन से लेकर उनके मृत्युपर्यंत सामाजिक कार्यों के लिए दिए गये योगदानों जातिगत भेदभाव को मिटाने और प्राथमिक शिक्षा शुरु करने के श्रेय के बारे में जाना जाता है। शाहू महाराज को राजर्षि शाहू महाराज के नाम से जाना जाता है। शाहू महाराज का असली नाम यशवंतराव घाटगे था। यह एक सच्चे समाज सुधारक माने जाते थे।

महाराज का जन्म २६ जून १८७४ को कोल्हापूर के कागल गाँव के घाटगे परिवार में हुआ था। शाहू महाराज का असली नाम यशवंतराव घाटगे था। मराठों के भोसले वहाँ के एक राजा और कोल्हापूर के मूल निवासी। महाराज एक सच्चे समाज सुधारक माने जाते थे। वे एक आदर्श नेता और योग्य शासक थे। १८९४ में अपने राज्याभिषेक से लेकर १९२२ में अपनी निम्न जाति के लोगों के लिए अथक प्रयास किया। वे जाति और धर्म से उपर उठकर सभी को प्राथमिक शिक्षा प्रदान करने के लिए काम कर रहे थे।

शाहू महाराज आबासाहेब घाटगे और राधाबाई के पुत्र थे, उनके जन्म के तीन साल बाद राधाबाई का निधन हो गया और उन्होंने दस साल तक अपने कर्तव्यों का पालन किया। महाराज को उन्होंने अपनाया। उसके बाद शाहू महाराज ने भारतीय सिविल सेवा के प्रतिनिधि मामलों का अध्ययन करते हुए राजकोट के राजकुमार कॉलेज में अपनी शिक्षा पूरी की। १८९४ में सिंहासन पर बैठे। शाहू और लक्ष्मीबाई इन दोनों का बड़ौदा में विवाह हुआ था। उन्हें दो पुत्रियाँ और एक पुत्र हुआ था।

छत्रपति महाराज ने १८९४ से लेकर १९२२ तक लगभग २८ वर्षों तक कोल्हापूर पर शासन किया। शाहू के राज्याभिषेक के बाद तक उन्होंने जतिनिर्मूलन के लिए लगातार संघर्ष किया। उन्होंने कोल्हापूर में राजाराम कॉलेज बनाया और शैक्षणिक कार्य प्रारंभ किया। साथ ही उन्होंने पिछड़ी जातियों के गरीब और मेधावी छात्रों के लिए कई छात्रवृत्तियाँ शुरु की।

ऐसे महामानव के प्रति मेरा कोटि-कोटि प्रणाम।

पहली एवं आखरी मित्रता

पठाण अब्दुलखाँ नूरखाँ
बी. कॉम. द्वितीय वर्ष

जिंदगी से जूझकर हथेलियों में झुर्रियाँ आयी थी
नन्हीं सी हथेली थाम
फिर से जीने की ख्वाहिश पायी थी।
उसकी हर छोटी जरूरत को पूरा करना
मानो बस यही काम सबसे अजीज था।
लोग चाहे घर में जितने हो
दादा को अपना पोता सबसे अजीज था।
मानो जैसे घटती उमर फिर से जवाँ हो गयी थी
पोते की खुशी दादा की जान बन गयी थी।
छोटे हाथों को डट के थामा था विद्यालय जाते वक्त
आ जाते थे लेने खत्म होने से पहले वक्त।
दौर-ए-जिंदगी में सबसे व्यस्त
पर ये दादा पाते थे सबसे मस्त।
वहीं पोता बन गया उनकी बुढापे की लाठी
उतना ही गहरा उनका रिश्ता था।
अब कितना बीत गया जमाना
छोटासा लड़का अब हो गया था सयाना।
कहते थे सभी टूटेगी अब दादा-पोते की जोड़ी
पर मंजूर नहीं थी दोनों को एक पल की दूरी।
एक दिन काँपते हुए हाथों से
रजाई उठाकर सुलाई थी।
यह देखकर पोते की आँख भर आयी थी
दोनों की मित्रता की मिसाल घराने में अनोखी थी।
हो गया पोता अकेला एक दिन
जब हुआ दादा का अंतःकाल।
टूट गया वो पोता जिसने अपने
दादा के साथ एक अलग दुनिया बसाई थी।

हम भी किसी से कम नहीं...

रूपाली लोखंडे
बी.कॉम. द्वितीय वर्ष

अगर हैं हम लडकियाँ
तो क्या हुआ ?
क्योंकि हम भी किसी से कम नहीं...
जो सोचा भी न हो वो कर सकते हैं
न दो साथ कोई ग़म नहीं
क्योंकि हम भी किसी से कम नहीं...
हमारे सपनों की दुनिया को हम खुद बनाएँगे
देखते रह जाओगे तुम सब
अगर कर सकते हैं सब कुछ
तो क्यों डरे हम कहीं
क्योंकि हम भी किसी से कम नहीं...
अब हम स्वतंत्र बनेंगे
लढ़ेंगे और अपना भविष्य बनाएँगे
करनी होगी मेहनत हमें
ले जाना होगा देश को और आगे कहीं
क्योंकि हम भी किसी से कम नहीं...
न किसी के ऊपर निर्भर रहेंगे
न किसी के सामने हाथ फैलाएँगे
गया वह जमाना जहाँ सह जाना थी आदत हमारी
अब मानेंगे नहीं बल्कि मनवाएँगे हर वहीं
क्योंकि हम भी किसी से कम नहीं...

आज़ादी का अमृत महोत्सव

ठाकुर जान्हवी गोविंद
बी. कॉम. द्वितीय वर्ष

आज़ादी का अमृत महोत्सव
मिलकर हम मनाएँगे
इस बार अपने देश के लिए
कुछ कर के हम दिखाएँगे।
हमारा लक्ष्य है अब यह
जागे इस देश का जवान
स्वयं ही उठकर बनाए
दुनिया में अब पहचान
बडे संकल्प लेकर के चलना है
गुलामी के हर अंश से मुक्ति पानी है
अपनी विरासत पर गर्व करना है
नागरिकों मे कर्तव्य की भावना लानी है।
अब आयी है बारी
देश के प्रति कुछ कर दिखाने की
अब आयी है बारी
यह मौका नहीं गँवाने की।
व्यर्थ नहीं जाने देना है
देशभक्तियों का बलिदान
जो कभी झुके नहीं
मंजिल से पहले रूके नहीं।
उठो युवाओं अपना कर्तव्य निभाना है
बैठने का यह समय नहीं है
अपने माँ को जैसे संभालते हो
अब भारत माता को हमें संभालना है।

आधुनिक हिंदुस्तान

माने स्वप्निल
बी.एस्सी. सी.एस.द्वितीय वर्ष

यूँ तो भारत को कहा जाता है, शांति का दूत
लेकिन हमने अन्यायी को जवाब दिया है मजबूत।

देश की आजादी को हो गये हैं ७५ साल
विकास रथ पर चलकर देश का बदला है काल
जब हम आज़ादी के सौ साल मनायेंगे
तब हम जरूर देश को महासत्ता बना देखेंगे।

बस यही एक है कामना
सबसे उँचा लहराए ये झंडा तिरंगा
यहाँ धर्म, जाति के नाम पर ना हो दंगा
सदा बहती रहे ज्ञान-विज्ञान-तंत्रज्ञान की गंगा।

देश की रक्षा के लिए सीना ताने खड़ा है जवान
अच्छी फसल उगाकर खुश रहे अन्नदाता किसान
देख इस भारत को हर किसी को हो अभिमान
हर हिंदुस्तानी के चेहरे पर हो प्यारी मुस्कान।

अवकाश में चाँद-मंगल तक भरे हम उड़ान
जो करेगा सवाल, उसको जवाब देगा हिंदुस्तान
हर क्षेत्र में हम रहे आगे और करे विकास
साथ-साथ बना रहे हिंदुस्तान की जनता का विश्वास।

जिंदगी

सोरीना तांबोळी
बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

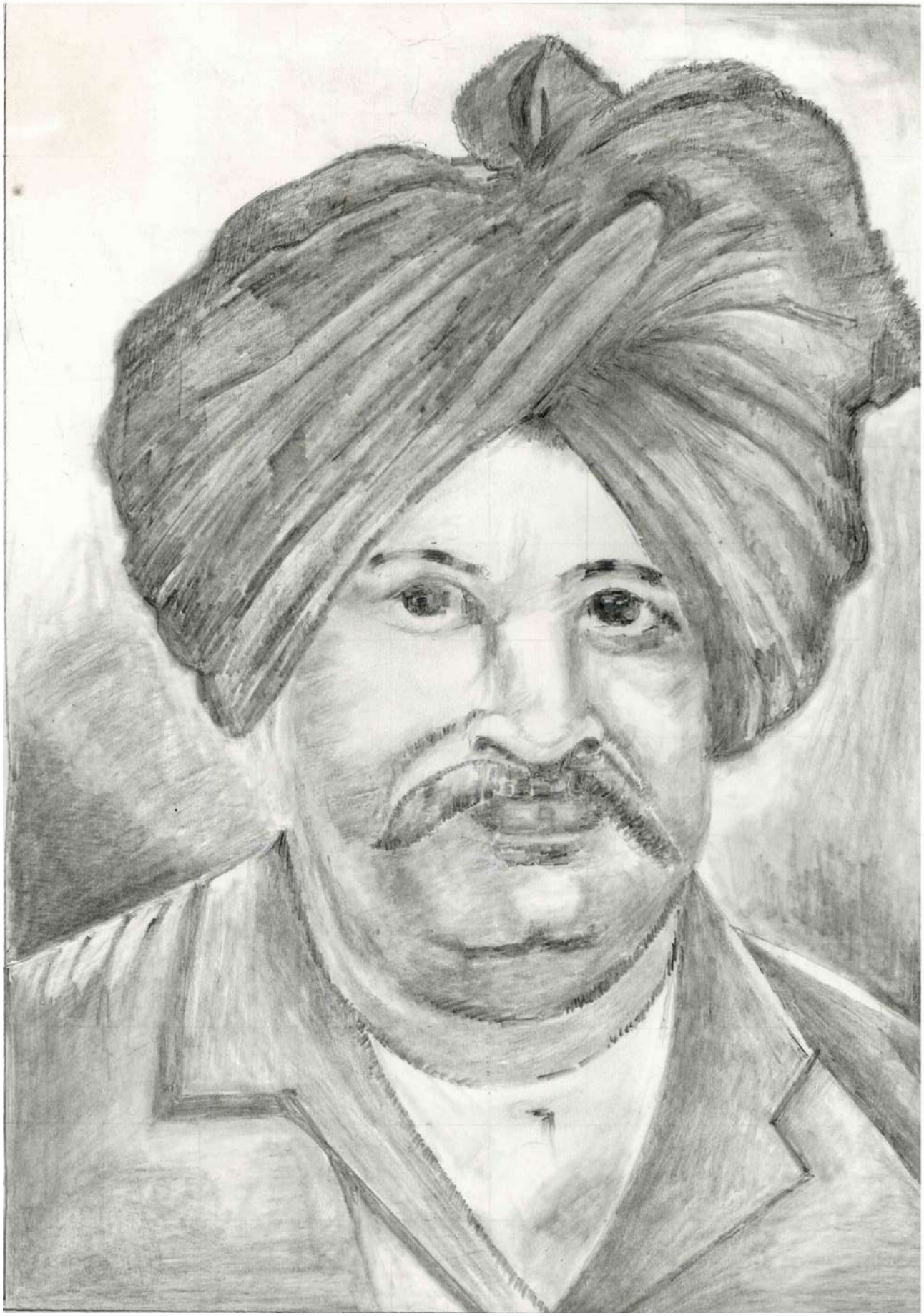
जो छोटी-छोटी बातों पर मुस्कुराए
जो छोटी-छोटी मुसीबतों पर डगमगाए
जो कल की फिक्र ना करे
बीते हुए कल पर बेफिक्र हो जाए।
इसे ही जिंदगी कहा जाए...

कोई कुछ भी कहे
मैं नहीं पीछे हटूंगी
चाहे कितनी भी मुश्किलें आए
मैं मेरे मुकाम तक जरूर जाऊंगी।
इसे ही जिंदगी कहा जाए...

माना कि जिंदगी सता रही है
कुछ तो सबक सीखा रही है
गुजरेगा एक दिन ये भी वक्त
जिंदगी के इम्तेहान होंगे बहुत सख़्त।
इसे ही जिंदगी कहा जाए...

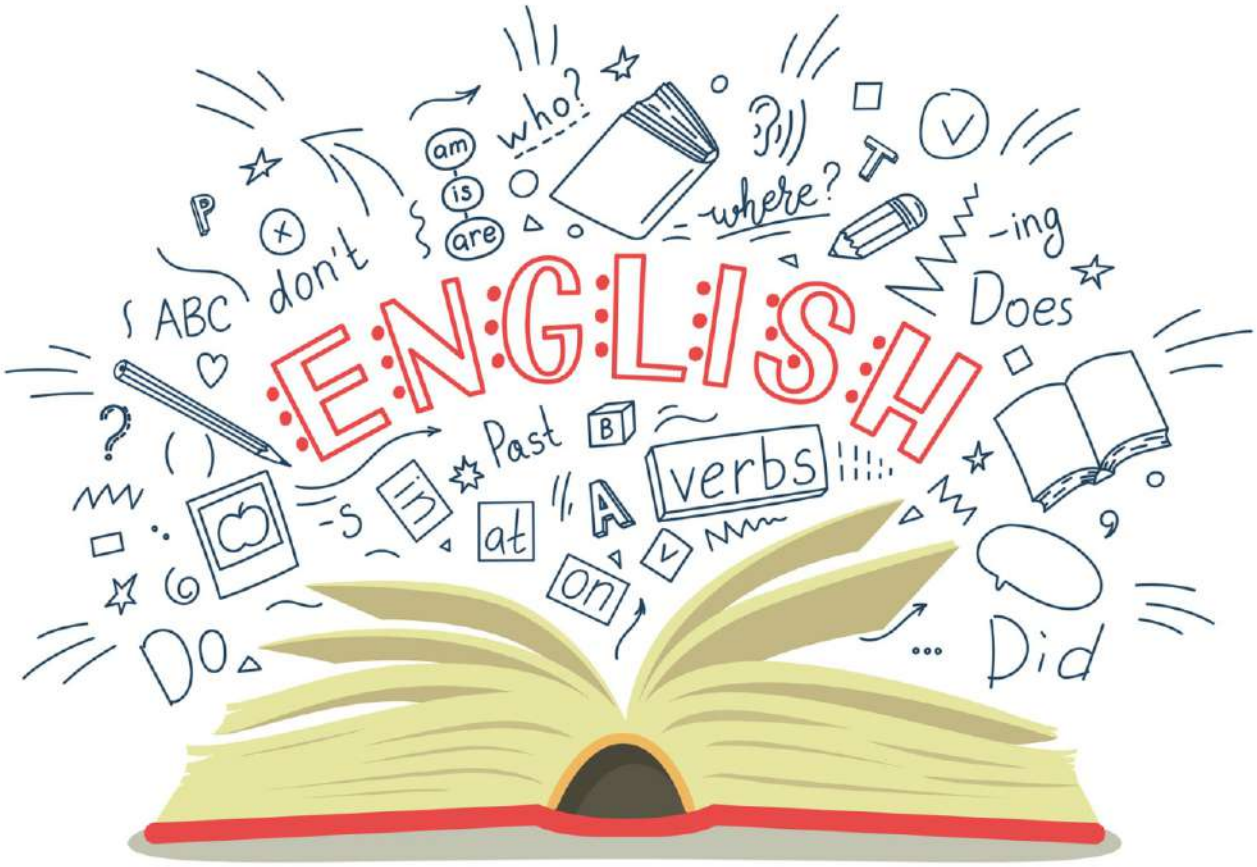
कभी दर्द बनकर
तो कभी प्यार बनकर
जब भी पास आती है
तू ए जिंदगी एक माँ बनकर।
इसे ही जिंदगी कहा जाए...

Drawn by Miss. Sanika Mahesh Chilwant (B.Com. I Yr.)

English Department

Rajarshi Shahu Maharaj : An Educationist

Kulkarni Aarti Avinash (BA- II)

The great king of Kolhapur Rajarshi Shahu Maharaj (26 June 1874 – 6 May 1922) was the first Maharaj of the Indian princely state of Kolhapur between 1894 and 1922. He was also known as Rajarshi Shahu Chhatrapati and Chhatrapati Shahu Maharaj. An ideal ruler, progressive leader and a foresighted social reformer born in the Ghatge family of Kagal in Kolhapur District, Shahu Maharaj was given the name Yashwanrao. After the death of Shivaji IV, the King of Kolhapur Prince State the young child Yashwantrao was adopted by Anandibai, the king's widow and subsequently coroneted king in 1894. Revolutionary Rajarshi Shahu Maharaj, the king of common people, was a true visionary social reformer. His simple living remarkable efforts from the welfare of backward classes and his genuine contribution to educational, social and even agricultural reforms like water harvesting will always guide us towards doing better things for our nation. The practice of Reservation was first introduced in modern India by Rajarshi Shahu Maharj in his own kingdom from 26 July 1902. The idea of reservation come from Mahatma Jyotirao Phule but the task of implementing this idea was undertaken for the first time by his intellectual heir and follower Shahu Maharaj.

He declared his intention of implementing 50% reservations in his Kolhapur kingdom on 26th July 1902. Out of some 664 princely states the existed at the time in India only two kingdoms were just and fair to bahujan samaj 1) Karvir 2) Baroda, both belonged to Marathas.

Chhatrapati Shahu Maharj was a reformer in deeds and not just in words, besides he was intelligent and smart the following incidents from his life shows this brilliantly.

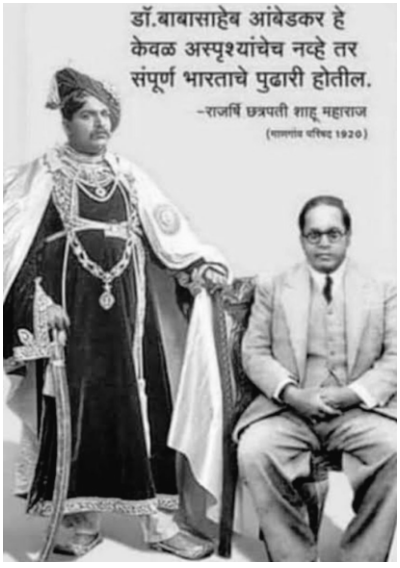
As soon as implementation of 50% reservation for all the Bahujans declaration was made by Shahu Maharaj one clerk named Adv. Ganpat Abhayankar from Sangli province of patwardhan administration come to Kolhapur to meet Shahu Maharaj and opposed reservations. He understood the communalistic plot of Adv. Ganpat Abhayankar. He took Adv. Abhayankar to the stable where horses are tied all the horses were eating their food like chanas from farm their containers tied to their mouths in a very relaxed manner, just then Shahu Maharaj ordered to open the mouths of horses and their food at one location and a mat.

Then he ordered to untie all the horses Adv. Ganpat Aghayankar was witnessing this scene attentively just when he quards untied the horses then those horses that were powerful, strong, heavy and healthy plunged on the food, while those horses which were weak sick, small and miserable stood after and only kept watching.

What were they watching? Horses that were powerful were not even eating properly, all they were eating what already was in their mouth because the dintless struggle and fight with equally strong fellow horse kicking from behind made sure that no one comes closer of the food, the weak horse thought of not entering into the rush of the heavy powerful horses because anyway they were not going to get anything.

Maharashtra is a place of famous great people like saint Tukaram, Chhatrapati Shivaji, Jyotirao Phule and Chhatrapati Shahu Maharaj. If realize as a lustrous leadership of noteworthy wayfaring. Chhatrapati Shahu Maharaj called as a great man of era priority that era was an era of British emperor and peshwa means the spire injustice authority of Brahmin.

Chhatrapati Shahu maharaj was the first loyal man who raised his voice opposed to inequality and untouchability.

Rajarshi Shahu Maharaj : An Epitome of Reformer

Mane Swarupa Madnukar (BA-II)

Years when people were divided into class, and castes. Illiteracy, superstitions, poverty, unemployment, caste system were the reflection of the society. These cursing were running the society spreading hatred towards low caste people and crushing down their self esteem.

At that time the birth of Rajarshi Shahu Maharaj was like a blessing- the guardian of *Rayat.* 'The king of common people, he was adopted heir of Shivaji IV, the king of Kolhapur princely state, branch of royal kingdom of marathas, rooted by the great Chhatrapati Shivaji Maharaj.

Chhatrapati Shahu Maharaj was not only political ruler; he rules the heart of common people. His work for low caste to provide them free education to grow their prestige in the society, gave him thankfulness *Lokraja* he had worked for low caste people, who were called untouchables and high class people used to avoid and hesitate even touch with them

He believes in education, thus, once said; "Education is the only way to get freedom, respect, employment and to fight for our rights"

Chhatrapati Shahu Maharaj was a reformer in deed and not just in words. Beside he was smart and intelligent, his work shows how brilliant reformer he was! He was the social reformer, who worked for rural and low class indigent by providing them free education and hostels. He restricted 'child marriage and 'Sati Practice' in his state and encourage 'intercaste marriage' and 'widow remarriage' Shahu long followed Satya Shodhak Samaj but later moved to Arya Samaj. He has influenced of Ram Krushna Gokhale and Mahadev Govind Ranade.

He did much to make education and employment to all; he did not only subsidized education in his state: eventually providing free education to all and also opened several hostels for low caste students with facility of free education. He also ensured employment thus educated by creating one of the earliest affirmative action of 50% reservation to the weaker sections. He started Shahu Chhatrapati Weaving and Spinning Mill in 1906 to create employment. He tried a lot to end the gap between high caste and low caste. Restricted untouchability in society provided several opportunities in industrial, economical, educational, social, agricultural sphere all over Maharashtra.

Despite being a king of Kolhapur Princely state, he was a democratic ruler Shahu Maharaj once helped Dr B. R. Ambedkar by sponsoring his education. Encouraged low caste people to follow and compel Dr. Ambedkar as their role model or idol, Dr. Ambedkar appropriately described him as the 'Pillar of Social Democracy.' Shahu Maharaj raised his voice against superstitions, sati practice, untouchability and many more. He also build dams in his state to provide water supply to develop agriculture, build many schools, established industries, create employment women empowerment and further more.

It is not an ordinary of simple thing to oppose all powers, society, malpractices and point out success. We salute to the 'king for people' and an epitome of Reformer Rajarshi Shahu Maharaja.

The Song

Mule Pranit Prakash (M.Sc.(Maths)-II)

When I sing a song
I feel very free.
And I don't care other
When I am listening song.
The song is very powerful
It will boost our power.
When I listen my favourite song
I feel it very hilarious.
The song is my medicine
Then you have to listen song.

Shahu Maharaj : Life and Works

Mane Janvhi Vishnu (B.A.-II)

Introduction :

Rajarshi Shahu Maharaj was a brilliant king who made three important contributions to the progressive society of Maharashtra. He did financial work for various social purposes in his institution. Rajarshi Shahu Maharaj was born into the Ghatge Gharana of Kagal. The Ghatge gharana were jagirdars under the Chhatrapati institution His father Abasaheb Ghatge was a creditor who gave Shahu Maharaj the throne of Chhatrapati.

At the time of Shahu Maharaj, the morals in the society were orthodox. Working for social equality was a very difficult task. In the society, women and castes were treated very poorly. The education section and the public sector Brahmin jobs were the monopoly of the Brahmin class because of this. The backward and untouchable people did not get justice in the society. Rajarshi Shahu Maharaj did many social works in the society through such adverse conditions.

Rajarshi Shahu Maharaj was born on 26 June 1874 in Ghatge family in Kagal. After the death of Shivaji Maharaj, the fourth Raja of the Kolhapur state, his wife Anandibai adopted Yashwantrao on 17 March 1884, and named him 'shahu'. His original name was Yashwant his father's name was Jaisingrao alias Appasaheb and his mother's name was Radhabai. He was educated under British officer Frazer. Further education was done in Rajkumar called Rajkot and Dharwad. Shahu got married to Lakshmibai, daughter of Gunajirao Khanwilkar Baroda on 1 April 1891 while still studying at this time he was 17 years old and Lakshmibai was less than 12 years old.

Work for education :

Shahu Maharaj laid special emphasis on spreading education in Bahujan society. He did compulsory and free primary education in Kolhapur institute. He issued an edict for the spread of women's education. He in 1919, the system of separate schools upper castes and untouchables was stopped. Shahu Maharaj was passionate about the education of the Bahujans. Therefore, in the state of Kolhapur compulsory free education was enacted and schools were established in villages with a population of 500 to 1000.

Elimination of Caste Discrimination :

Shahu Maharaj intercaste in his state to eliminate caste discrimination. Enacted a law to recognise marriage A.D. in 191. The practice of providing separate schools for untouchables was discontinued in 1919 made schools, hospitals, water bodies, public wells, public. The untouchables should be treated equally in buildings etc. He issued such an order in Kolhapur Sansthan.

In order to eradicate caste discrimination, inter caste and inter religious marriages were legally recognised in our institution. He passed such a law and while actually implementing it, he got his younger sister married to Yashwantrao Holkar of Dhangar community. Not only this, nearly 100 Maratha-Dhangar marriages were arranged in the Sansthan. Through many such activities, he gave respect and status to women. He also created a law to stop Devadasi practice.

Work for Bahujan Society :

In order to include the Bahujan community in the political decision making process, he in 1916 Deccan Rayat Association was established at Nipani. If the backward people are to be brought into the stream of progress, reservation should be made for them. Keeping this broad view in mind on July 7 1902 it was announced that 50 percent seats would be reserved for the backward castes in the Kolhapur. In a sence, he carried forward the tradition of Mahatma Phule while working to achieve the all-round development of the Bahujan, untouchable society He directly supported the *Satyashodak* movement.

A direct co-tend to the Dhak Movement :

He played a major role in establishing Shahupari Vajrajpeth, farmer's cooperative society king Edward Agriculture Institute for Research in Agricultural Technology and 'Shahu Chhatrapati Spinning and Weaving Mill' in Kolhapur. Shahu did the work of getting the rights and justice to the rayt subjects and the marginalized community. Throughout his life work, he fully used his power to get the justice and rights of the Bahujan community in the society, that is why he became a public welfare ruler.

Patronage of Art :

Rajarshi Shahu played an important role in

encouraging artists in the fields of music, film, painting, folk art and wrestling in the Kolhapur state by giving royal shelter to them.

Except Chhatrapati Shivaji Maharaj, many kings have a history of injustice, oppression and tyranny, a monopoly is a dictatorship, but Chhatrapati Rajarshi Shahu Maharaj is an exception to this. In 1885, he was sent to Rajkot for education. He studied there for four years after that he went for education at Ghatwad after returning to Kolhapur. There Shahu Maharaj studied subjects such as Governance, History, English Language etc. under the guidance of Kejar. While studying at Dharwad, Shahu Maharaj took over the administration of Kolhapur state at the age of twenty after completing his education.

Social Work of Chhatrapati Shahu Maharaj :

Shahu Maharaj in 1902, took a revolutionary decision to reserve fifty percent seats for backward classes in government jobs in his state.

In 1907, Shahu Maharaj opened a hostel named Mira Clark boarding in Kolhapur to facilitate the education of untouchable students. In 1911 with the inspiration of Shahu Maharaj, Satya Shodhak Samaj was re-established in Kolhapur.

In 1920 a Non-Brahmin social conference was held at Hubli. It was presided over by Shahu Maharaj

Social Reform :

Chhatrapati Shahu occupied the throne of Kolhapur for 28 years from 1894 to 1922 and during this period, he initiated many social reforms in his empire. Shahu Maharaj is credited with doing a lot of work for the lower castes indeed this assessment is accurate. In this way he provided proper employment to educated students.

Rajarshi Shahu Maharaj :
Real King of People

Anuja Patil

Rajarshi Shahu Maharaj was the great king of Kolhapur and a great thinker, who brought into existence the progressive approach and modern educational institution. He is also an social reformer who combined education, health, employment and arts for the rural and Bahujans besides fulfilling their basic needs.

He also provided free education and accommodation facilities. Shahu Maharaj thought that "royal glory maybe great but my commitment to the people is greater than that glory". Even in today's century, his evolutionary ideas are implemented for the development of not only Kolhapur but Maharashtra and the India. Even after 100 years, his vision and plans are fresh as a flower that blooms every day in this garden. He left his making history by managing the affairs of the state in his short life.

Kolhapur was annexed to India after independence in 1947 and 1949 earlier it was known as one independent Maratha kingdom. Along with this Kolhapur is famous for its biodiversity. Kolhapur is incomplete without Rajarshi Shahu Maharaj. Indeed he is the architect not only of modern Kolhapur but also of modern Maharashtra. A hero is a hero in all walks of life as Thomas Korlail famously said. This statement applies preciously to Rajarshi Shahu Chhatrapati, because of Shahu Chhatrapati's extra ordinary fight against Femine and plague in Kolhapur between 1896 and 1899. This shows their disaster management skills. "I don't care if may treasure is empty, but I want to break the train that deprives people of their Humanity" I salute the person who thinks like this.

Rajarshi Shahu Maharaj : A Versatile Genius

Lipankar Swati Balasaheb : (B.A. -II)

Rajarshi Shahu Maharaj must be known by today's young youth. In this Article we will get detailed information about Shahu Maharaj's Sacrifices for social work form his birth to death and his credit for death and his credit for eradication and starting primary education. Shahu Maharaj's name is Yashwantrao Ghatge. Shahu Maharaj was considered a true democrat and social reformer.

Birth of Shahu Maharaj :

He was born on June 26, 1874 in the Bhosale family of Maratha. Maharaj was born in Ghatge family in Kagal Village of Kolhapur. Shahu Maharaj's real name is Yashwantrao Ghatge. He was the king of Bhosle dynasty of Marathas and the Maharaj of Kolhapur. Shahu Maharaj was considered to be a true democrat and social reformer. He was an ideal leader and able ruler.

From his coronation in 1894 until his death in 1922, he tirelessly took up the labours of the state for the people of his lower caste. He was working to provide primary education to all irrespective of caste and religion.

Whose Son is Shahu Maharaj?

Shahu Maharaj was born to Abasaheb Ghatge and Radhabai died three years after the birth of his son. After that his father of 10 years then Raja Chaudh Shivaji of Kolhapur state passed away and then his widowed wife Anandibai adopted Shahu Maharaj on 17th March 1884. Shahu Maharaj Completed his education at Rajkot's Rajkumar college and studied administration from sir Stuart Feser, Representative of the Indian Civil Services ascended the throne in 1894. Shahu Maharaj Married Lakshmibai of Baroda in 1891 and they had two sons and two daughters.

History of Rajarshi Shahu Maharaj :

After his Coronation in 1894, Chhatrapati Shahu Maharaj ruled Kolhapur till 1922 .i.e. for 28 years during which time he carrying out many social reforms like Jatinirmulan Sangharsh Arya Samaj Development of Karveer Nagri. He builds 'Rajaram College' in Kolhapur. He started many scholarships for poor and meritorious student. So such a great man died in Bombay on 6 May 1922 due to a severe heart attack. Rajarshi Shahu Maharaj was an invaluable gem in the history of Maharashtra.

"people's welfare took fat
Rajarshi Shahu Maharaj,
You have created the state
Of equality to sweeten the
Stigma of untouchability, you
Have taught us to live with
Dignity, you have taught us
To live with dignity"

Journey of Biotechnology

Rakhi Gaikwad [B.Sc.(BT)-III]

As we know biotechnology is nothing but using living cells to develop or manipulate products for specific purposes such as genetically modified products biotechnology has involved from ancient time and has taken a huge step towards our country's development people all over the world have been preparing products such as beverages, curd, cheese etc. since the beginning of recorded history of mankind without knowing that microorganisms were involved in these processes microorganisms were also later on used to produce antibiotics (such as penicillin) to all these processes only the natural capabilities of microorganisms and cells were exploited. These activities are now after referred to as old or ancient biotechnology means application of recently developed skills in microbial and biochemical technology to applied biology. These are many early and continuing. Biotechnological applications such as fermentation technology for the production of wine and liquors, useful to mankind which use microbes as agents in particular process like R-DNA technology or genetic engineering, tissue/cell culture, enzyme and fermentation technology, vaccine production and many more recently, biotechnology in vaccine production has played a vital role and has saved the world from emerging covid situations hence we can say that journey of biotechnology has been a situation to always remember and it will continue as our world needs new strategies and biotechnology will definitely play a big role in blending biology with new technologies.

Rajarshi Shahu Maharaj's Policy of Social Justice

Mane Rutuja Vishnu (B.A.-II)

Introduction:

Rajarshi Shahu Maharaj was a brilliant king who made three important contributions to the progressive society of Maharashtra. He did financial work for various social purposes in his institution. During his short tenure he made various economic reforms was worked for every section of the society. Job opportunities were provided for the educated Bahujan Varna. Shahu Maharaj's life introduction and status of his time

Rajarshi Shahu Maharaj was born into the Ghatge Gharana of Kagal. The Ghatge Gharana were jagirdars under the Chhatrapati institution. His father Abasaheb Ghatge was a creditor who gave Shahu Maharaj the throne of Chhatrapati.

At the time of Shahu Maharaj, the morals in the society were orthodox, working for social equality was a very difficult task. In the society, women and castes were treated very poorly, during this period the caste system was greatly eroded the social and political conditions of this period were unfavourable, the education sector and the public sector. Brahmin job were the monopoly of the Brahmin class. Because of this, the backward and untouchable people did not get justice in the society. Rajarshi Shahu Maharaj did many social works in the society through such adverse conditions.

Academic Work :

Rajarshi Shahu Maharaj devised a policy of "Educating the Bahujan Samaj within the society backward class through education to establish equality an opinion was expressed to provide the opportunity of education.

Hostel Establishment :

In 1896, Shahu Maharaj started the a hostel for the students of the tribe. He established a separate hostel for the students of each caste. These included Maratha boarding, Jain boarding etc

Prevention of Untouchability :

The practice that inevitability was a stigma among Hindus was inhuman and cruel. In this background, Shahu Maharaj decided to take action to eliminate these evils in his institution.

Conclusion :

Rajarshi Shahu Maharaj is known as the progressive reformer. Rajarshi Shahu Maharaj tried to bring social reform through the Kolhapur sansthan. Such as women's, educational work, caste area eradication, work, agricultural work. Rajarshi Shahu Maharaj was not only a reformer of words but a reformer of Action.

He not only thought in terms of the progressive ideology but also implemented it. During his tenure he made many reforms.

What my Poetry is ?

Khushi Dudhani (*B.A -I)*

And I know my poetry isn't just the jumbling of words coming in my mind guided by my heart…
It is like the waves and tides of the ocean having ups and downs but beautiful no matter what; It is a dance of language, a melody of emotions, a canvas for my thoughts, a platform for my devotion;
It is the heavenly moon in the beautiful dark night;
It is sometimes a weird thing and sometimes it is my soul;
It is the water in the unfathomable ocean;
It is in the quiet moments, when world seems to stand still that we truly find ourselves and learn to embrace our will;
It is the dream I see and let my will be with it, it is about me and my society;
It is a constant war between my world of imagination and reality; and the slippery wood of emotions;
It is expression of my buried feelings which are disliked by others, and the thread binding my existence;
It is my companion when I am alone, and freedom of my heart;
It is ashes of fire is my heart, it is obsession of my mind;
It is a web without the constraints of words, and wisdom gained by my experience;
It is my own dead feelings asking me where and how I am, in this same poetry;
It is my saviour of lots of jumbled feelings suppressed in my heart;
It is the blood flowing in my veins, reaching to my heart where you reside;
It is a cascade of waterfall flowing upside down through heart of yours and mine;

Yes, my poetry is my heart, mind, body and soul, It is within me and around me. It is within me and around me. It is a beauty, because when I look into it, I find what is lost, be it you or my soul! I can smell the fragrance of wild flowers in those words, I can even see the whole universe in it. My poetry is my best friend, It listen to me when I utter no words. Indeed, poetry is everything and yet just some words!

Rajshri Shahu Maharaj

Patil Sakshi Rupesh (B.A.- II)

Chhatrapati Shahu was born in Kolhapur on June 26, 1874 and his Pirajirao alias Bapusaheb Ghatge who supported him like Lakshmana throughout his life. He was born in 1976 Ubhayat's father Jaisingrao alias Abasaheb died on March 20, 1886. Due to excessive drinking earlier, mother Radhabhai had died in 1877 due to the untimely death of his father's death due to excessive drinking in life one should not take alcohol even from medicine he followed as promised by Bhishma.

Struggle for Abolition of Caste :

Injured by Vedokta affair this lion rebelled the caste system and begun to demolish the inhuman slavery of the caste system Sanatani the religious economic and social prosecution of common non Brahmins by the Brahmins class seeing that the anger for the Maharaja was unleased and he decided to put his state at stake to destroy of the caste system.

Shahu Maharaj decided to reserve 50% seats for backward caste in the jobs of the state on July 26, 1902 and started implementing it educational, public relation, administrative and lastly legislative activities were carried out for caste eradication at that time the untouchable caste population of Mahar, Mang, Chambhar and Dhor in Karveer state was 1,03,889. They have to do light work in Konkan even if a Konkani was touched by an untouchable he was severely rules untouchables were not allowed to live like human to order to eradicate untouchability in the private and public life of the people untouchables were appointed in their private life various types of jobs were offered as mahout, coachman, postal rider, car driver, cleaner, policeman also government garbage, hospitals, schools, government aided schools, water bodies, etc.

Untouchables were given free entry to the place in this place if the upper castes obstructed the untouchables they to the place in this they got harsh rule. Even in the judicial system, if there was as uneducated untouchable he was given a lawyer's license the Brahmin class did not like this they started criticizing the Maharaja at that time the all India exclusion council at Nagpur from the chairmanship, Maharaja said many senior class people who are much lower in knowledge and intelligence than the Maharajas to whom I gave the advocate's charter are given the advocate's charter in many country institutes however the society does not feel any weakness about it the granting of a charter does not compel any person to issue a power of attorney he is allowed to do whatever the lawyer wants my intension in giving such advocacy charters is to open up to the untouchables to occupations which are closed by custom, law or oppression by improving their condition by installing in them the confidence that they are equal to other men.

A special educational institution was established in 1908 for the education of untouchables during the twenty-two years from 1901 to 1922, twenty-three hostels of different castes were constructed and facilitated the education of the student of that caste therefore the city of Kolhapur got the nickname mother of student hostels Dalit leader Dr. Babasaheb Ambedkar will attend the conference of Dalit's held at Mangaon. Dr. Babasaheb Ambedkar's leadership was glorified.

The Maharaja was very keen on inter-caste marriages and for this he supported the Patel bill of 1977. He enacted the law of inter-caste marriage in his state not only did, he kept silent by passing the law but arranged the marriage of this cousin's daughter, the daughter of Kakasaheb Ghatge to the son of Holkar Maharaj of Indore. Twenty-five inter-caste marriages of Dhangars and Marathas also took place for this Maharaja and spent 25 thousand rupees.

Motivation thought

Mule Pranit Prakash (M.Sc.(Maths)-II)

1. Listening song is the best therapy on every issues in life.
2. Go whenever you want to go but never forget your destination.
3. Go for it, it will yours when you go.
4. Looking forward, but never waiting.
5. No one can beat you, until you beat yourself.

Nation's Unity

Sahana Dayanand Vibhute
BCA FY

National unity is nothing but acceptance of various groups of people for various angle of one nation to live together in harmony. In other words, it is a situation where by people from different tribe, religion and culture live as undivided nationhood. Now the question is why this unity is important? It is so because nature wants us to unite. By unity our strength goes on increasing which gives courage and build a another level of confidence.

Union leads to a great presentation of our country. The integration of nation can be built by performing, following and doing various common activities.

As we all start our day by singing our national anthem. This is one of way to bring people's together and creating a common idea of being one.

Every nation has a common sign, flag, symbol, culture and idea that keeps them united.

It is helpful in making any country economically, socially and politically strong.

It symbolises the rich tradition of any country also, it leads the nation towards progress, happiness and prosperity.

National Integration becomes more vital when small and big nations are constantly trying to get ahead of each other in race of development. Examples of the power of Unity

"Power lies in Unity, not in Diversity"

As a small thread can be broken easily but a rope of these small threads togetherly become very strong. Furthermore, unity brings peace and Development. Now a day we have peace but the development has not good pace as usual. This is due to political instability and wrong ideology of people who divert or create hatred among the people's on the name of religion, caste or region. But in some countries like Nepal there has always been unity because the government makes them realize about the importance of unity for developing country like India, which has been a victim for several years, it is necessary to strengthen the entire link of National Unity so that it cannot be repeated in future.

There are several reasons for the declination of any nations unity such as Linguism, Regionalism, separatism, terrorism, naxalism, casteism and classism. So it becomes necessary for every nation to spread ideas of union through various medium and keep the common belief of being one. A sense of unity is first and necessary condition for national unity.

The most vital part is, many countries even after losing their unity and being ruled by the foreign invasions, haven't lost their civilization, culture, national security.

This shows the affection of people for their heritage.

In the situations such as regionalism or other factors causing issues by highlighting narrow feelings in name of religion, class or caste, we need an atmosphere of discipline and mutual support. Being one we have to stand together for the union with love and affection.

Therefore every single person should try to unite to build a strong nation.

Change of Betterment

Nusrat Ayyub Ustad
BCA SY

I may not be a big change but i'm a change in myself in this world full of betrayals and evil.

I'm not amongst them, i'm different and that's okay because i'm a change in me for me... Don't always try to fit in the society because sometimes the norms of this society may kill the goodness left. Be a change in this society that will be a big improvement for this society. Don't let your calibre die for others who utilize you and stop you from doing the right. Even though your a welrdo you are still better that the normal people with no humanity, no sensibility, no feelings and intellectuality, so be the oppoute and be better who may be unacceptable but still awesome.

My Mam

Muskan Shaikh
BCA SY

My mam proudly stand
front of class with the knowlege...

My mam always has a smile on her face
and teach very well...

My mam always support me
like she is my mom, friend and sister...

My mam is very beautiful
just like a morning rose....

My mam show me the right way of education...
my man is hard working and
independent women...

My mam is my inspiration and mentor
Just few words for my Best Teacher...

Life of Autumn

Nusrat Ayyub Ustad
BCA SY

You live a life of Autumn,
Enstaved to the thoughts of their reclaim;
They bring you things of world,
And you can't leave it unheared,

Your emotions get martue alive,
But you've to be dumb just to .....
You'll fight for the right all your life
Still their words won't let you threre,

Then you will pass away
And the people who bethay
Will come to your grave and day
When they'll have nothing to joy,

They'll pretend their words, as unsaid,
And will cover yours grace with wreath,
Making it a spring of death!

You

Nusrat Ayyub Ustad
BCA SY

There's no life without you,
no love that excludes you,
and no will if your burnt out
so just... Love & Value yourself
Pain is neither enjoyment nor a medicine, it is the beat of your heart that's necessary but not too higher too love... just as much hunded
After all ups & downs are necessary if not we will be death...
Life is beautiful when you accepts its flaw just like yours...
Don's blindly trust the one you love instead love the one you can blindly trust.
Be happy as it doesnt need any reason, accept sorrous because they are for some reason and be yourself so that you live with a true reason.

My Birds

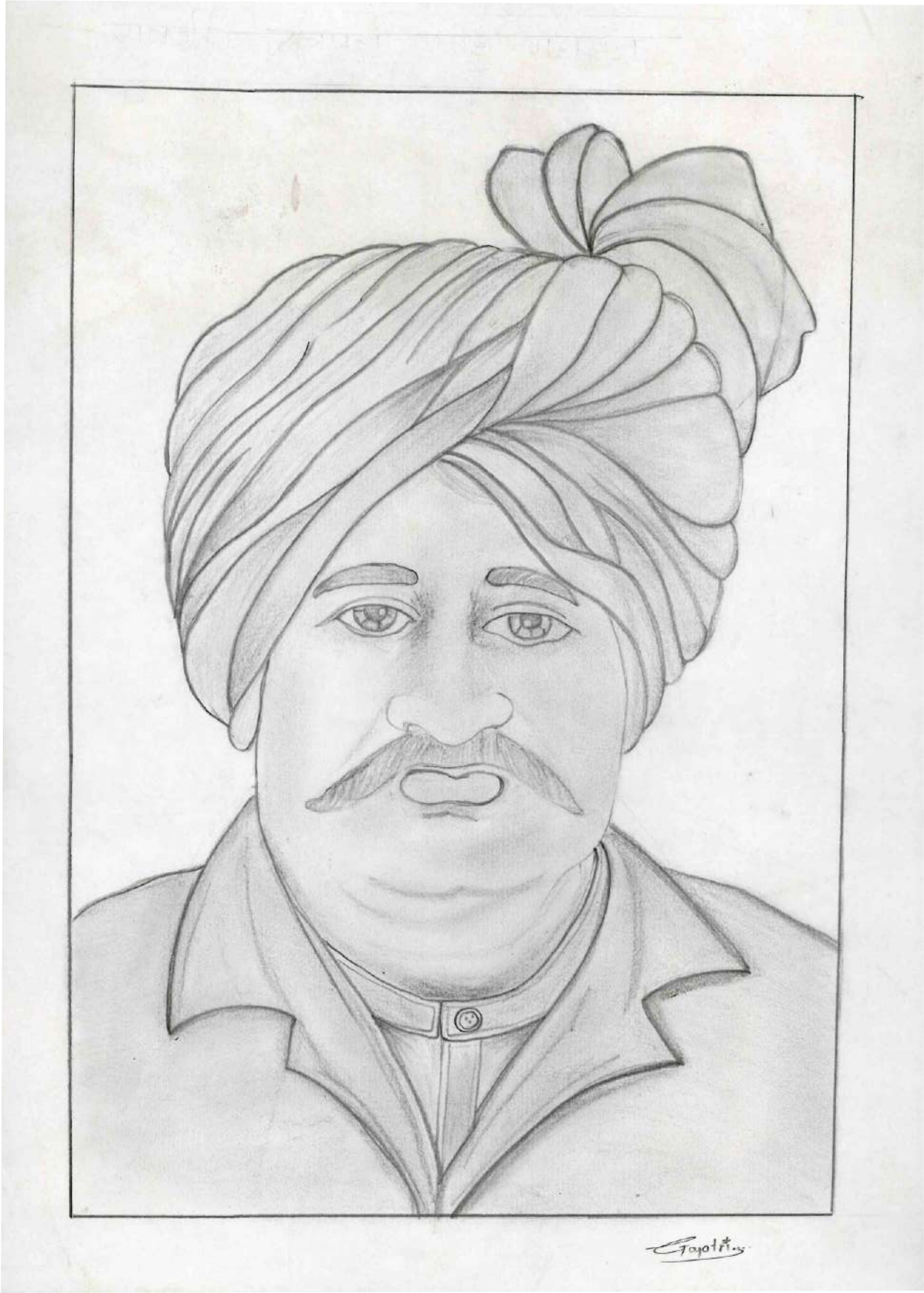
Mule Pranit Prakash (M.Sc.(Maths)-II)

When they are coming
And when they are going
They are coming under tree
They eat wheat and free
And tall birds sirens
Coming early in the morning
They give us pleasure
And they make me merry
They are not speaking but,
They are flying in the sky.

Time

Mule Pranit Prakash (M.Sc.(Maths)-II)

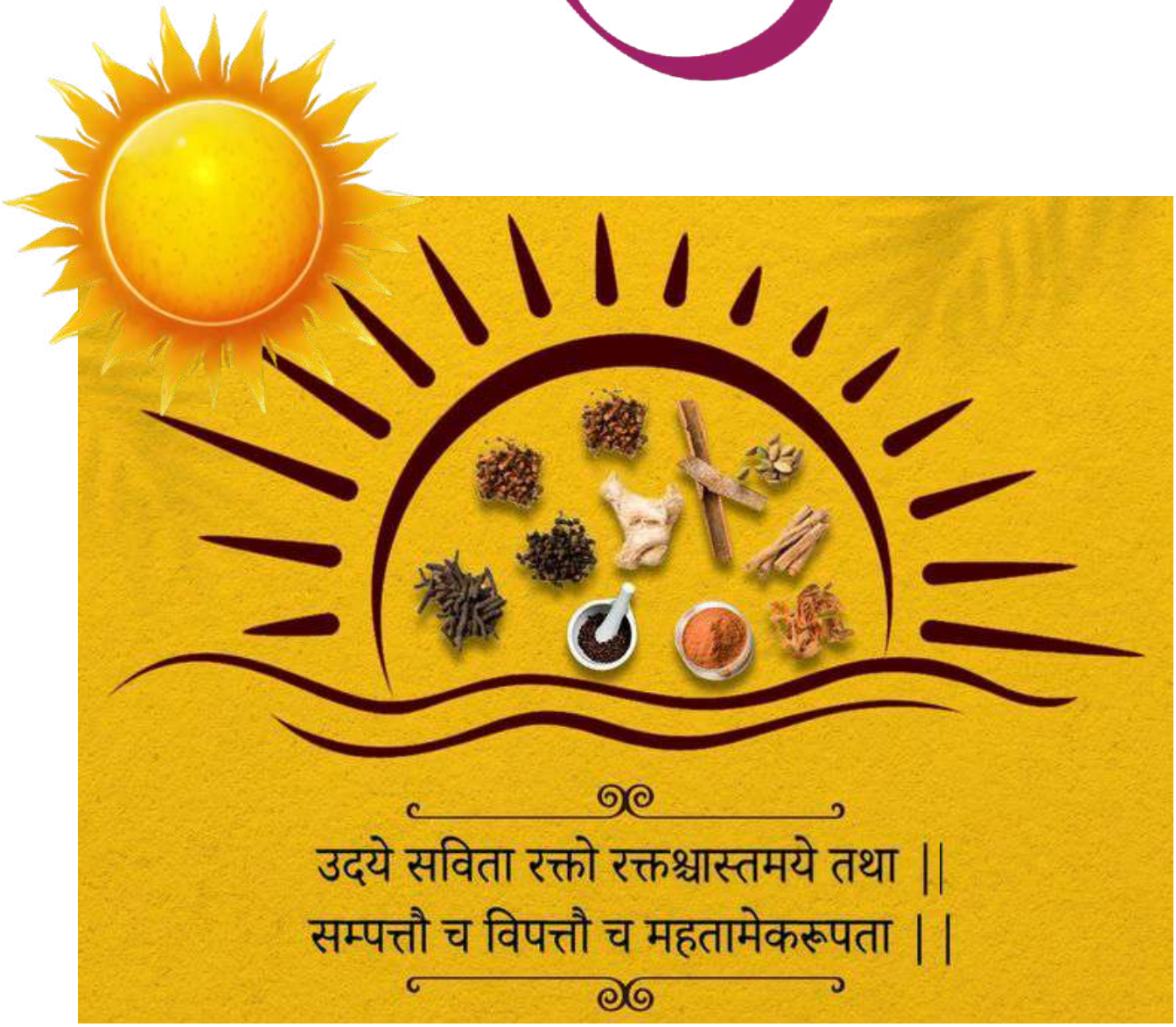
Time is always be alert us
Without time we are useless.
If your time is fone
Then it will never come.
Everyday is new starting with time
There is something hidden in each day.
Time is precious than money
Money can be regained again.
Sometimes time is healer
And sometimes time is killer.

Drawn by : Miss. Gayatri Ajay More (B.Com. I Yr.)

संस्कृत

विभाग

उदये सविता रक्तो रक्तश्चास्तमये तथा ||
सम्पत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता ||

राष्ट्रियैक्यस्यावश्यकता।

कु. ऋतुजा डोरले
(बी.एस्सी. प्रथम वर्ष)

''भारतो मम देशोऽयं भारतीयाश्च बान्धवाः।
परानुरक्तिरस्मिन् मे देशेऽस्ति मम सर्वदा।।''

एषा केवलं प्रतिज्ञा न भवेत् अपि तु विचारसरणिः अपि भवेत्। वैविध्ये अपि एकत्वं धारयन् अस्माकं देशः अपूर्वः एव। विविधेषु धर्मेषु, भाषासु, पथिषु, जातिषु सत्सु अपि सांस्कृतिकेक्ये न कापि न्यूनता दृश्यते अस्मिन् देशे। देशस्य भौगोलिकी स्थितिरपि राष्ट्रस्यैकतारक्षणे सहाय्यकारिणी भवति। अद्य अस्माकं देशे प्रजातन्त्रमस्ति। अस्माकम् एकः राष्ट्रध्वजः एकं राष्ट्रियगीतम्, एका राष्ट्रियमुद्रा एकाश्य केन्द्रसर्वकारः अस्ति। अखिलं विश्वं भारतं स्वतन्त्रं सार्वभौमं च राष्ट्रं मन्यते।

एकता राष्ट्रस्य महती शक्तिरस्ति। सा एव अस्माकं वास्तविकी देशभक्तिर्वर्तते। सा एव राष्ट्रस्यात्मा अस्ति। ऐक्येनैव वयं राष्ट्रस्य योजनाः पूर्णाः कर्तुं समर्थाः भवामः। राष्ट्रस्य एकता एव कृषिक्षेत्रे, उद्योगक्षेत्रे विज्ञानक्षेत्रे च प्रगतेः द्वाराणि उद्घाटयितुं शक्नोति। अस्माकम् एकतायाः सामर्थ्यं दृष्ट्वा शत्रवः अस्माकं राष्ट्रे आक्रमणं कर्तुं नैव उत्सहन्ते।

युष्माभिः कदाचित् विचारितं वा यत् यदि ऐक्यं न भवति तर्हि भारतस्य राष्ट्रियैक्याभिमानतः वयं सर्वे वियुक्ताः तिष्ठामः। ऐक्याभावतः वयं सहस्रवर्षपर्यन्तं परकीयानामाधिपत्ये अवसाम। मोगलाः आङ्ग्लाः फ्रेन्चजनाः अस्माकं धर्मभिन्नतायाः रूपं दृष्ट्वा लाभं गृहीतवन्तः। ते अत्र स्वकीयानि राज्यानि स्थापितवन्तः। अनेन अस्माकं देशः दुर्बलः सञ्जातः नैकान् सङ्कटान् सोढ्वा देशभक्तजनैः क्रान्तिकारकैः नेतृभिश्च देशोऽयं स्वतन्त्रतां प्रति नीतः। इतिहासे विद्यमानाः एते प्रसङ्गाः वयं कदापि न विस्मरिष्यामः।

यदि वयम् अद्यतनीयायाः परिस्थितेः विचारं कुर्मः तर्हि एवं पश्यामः यत् अद्यत्वे केचन स्वार्थान्धाः देशस्य ऐक्यं नाशयितुं प्रयत्नशीलाः सन्ति। ते धर्म-भाषा-प्रादेशिकताविषयं पुरस्कृत्य देशस्य विभाजनं कर्तुं प्रयतमानाः सन्ति। एते विश्वासघातिनः एव पञ्जाबप्रान्ते आतङ्कवादं प्रसारितवन्तः। एतैः एव काश्मीरप्रान्ते अस्माकं बन्धुत्वं नाशितम्। ते देशस्य सौख्यं समृद्धतां वा न इच्छन्ति।

राष्ट्रियैक्यार्थम् अस्माधिः लघु-लघु-विवादाः विस्मर्तव्याः। प्रादेशिकता भावना त्यक्तव्या। भाषावादः सम्प्रदायवादः जातिवादश्च सर्वथा दूरीकरणीयः। सम्प्रति समाचारपत्राणि, आकाशवाणी, दूरदर्शनम् इत्यादयः साधनविशेषाः राष्ट्रियैकतां शक्तियुतां कर्तुं सहाय्यकाः भविष्यन्ति।

ऐक्यमेव देशस्य आधारः ऐक्यमेव भारतमातुः स्वाभिमानः। अतः सर्वैः एव सहकार्यं करणीयम्।

भारतीय अर्थव्यवस्थाया: मार्गक्रमणम्

श्रीकृष्ण साळुंके
(बी. कॉम. प्रथम वर्ष)

पंडित जवाहरलाल नेहरु भारतस्य स्वातन्त्र्यानन्तरं १९४७ तमे वर्षे भारतस्य प्रथमः च्धानमन्त्री अभवत्। सः सामाजिक-अर्थव्यवस्थायाः प्रचारं कृतवान्। एतेषु पञ्चवर्षीययोजना तथा च बृहत्कम्पनीनां राष्ट्रियीकरणं यथा-इस्पात-इन्धन-गैस-विद्युत् आदि कारणात् प्रारम्भिकेषु दिनेषु भारतस्य कृषिक्षेत्रे सर्वकारस्य उपेक्षायाः कारणात् भारते अन्न-अभावस्य समस्या अभवत्।

ततः परं १९७० तमे वर्षे भारतस्य जनसंख्या ५० कोटिम् अतिक्रान्तवती भारतस्य कृषिविकासस्य प्रमुखसमस्या आसीत्। एतस्य समाधानं १९७० तमे वर्षे डॉ. स्वामीनाथनस्य प्रयत्नेन हरितक्रान्तिः अभवत्। येन भारतस्य कृषिक्षेत्रस्य उत्पादकता महती वर्धिता, भारतस्य प्रमुखा खाद्यसुरक्षासमस्यायाः समाप्तिः अभवत। पूर्वप्रधानमन्त्री पी.वी. नरसिंहरावेन वित्तमन्त्री मनमोहनसिंहेन च कार्यान्वितानां भारतस्य आर्थिकोदारीकरणनीतीनां कारणेन १९९१ तमे वर्षे च भारतस्य अर्थव्यवस्थायां तीव्रगत्या वृद्धिः अभवत्। अनेन भारतस्य वृत्तिराहित्यम् २०% न्यूनीकृतम्, भारतस्य वार्षिक-आयस्य ८०% वृद्धिः अभवत्। सम्प्रति भारतं विश्वस्य पञ्चमी बृहत्तमा अर्थव्यवस्था वर्तेत यस्य सकला राष्ट्रीय उत्पादस्य ८% भागमिता अस्ति। भारते स्टार्टअप् संस्थासु प्रचण्डा वृद्धिः अभवत्। २०१६ तमे वर्षे ४७१ स्टार्टअप तः ७२३९३ स्टार्टअप् यावत् महती वृद्धिः अभवत्।

भारतस्य अर्थव्यवस्था निरन्तरं वर्धमाना अस्ति। भारतं चीन देशानन्तरं सर्वाधिकं द्रुतगत्या वर्धमानः देशः अस्ति। भारते डिजिटल इण्डिया, स्टार्टअप इण्डिया इत्याद्यः नवीनाः योजनाः कार्यान्विताः येन लक्षशः वृत्तेः अवसराः सृज्यन्ते।

राष्ट्रियैकतायाः स्वरूपम् लाभाश्च।

ऋषिकेश सूर्यवंशी
(बी.ए. द्वितीय वर्ष)

राष्ट्रिया एकता नाम अखिलभारतस्य आर्थिकी, सामाजिकी, राजनैतिकी वैचारिकी च एकता। अस्माकं संस्कारेषु, उपासनासु, भोजने, जीवनायापने वेषे वा भेदः भवितुं शक्नोति परं राजनैतिकवैचारिकविचारसरणिषु एकतायाः भावः आवश्यकः। वैविध्ये एव एकता भारतस्य मुख्यं वैशिष्ट्यम्। राष्ट्रियैकतायाः एकं विशिष्टं महत्त्वं वैशिष्ट्यं वा भवितुमर्हति यत् अनया देशे आन्तरिकशान्तिः व्यवस्थितता, बाह्यशत्रुभ्यः राष्ट्रस्य रक्षणं च भवति। यदि वयं भारतीया मनसि भिन्नविचारान् संस्थाप्य आचरेम तर्हि शत्रुदेशाः अस्याः विषमतायाः लाभं गृहीत्वा अस्माकं स्वतन्त्रतां हर्तुं प्रयतिष्यन्ते।

भूतपूर्वा प्रधानमन्त्री श्रीमती इन्दिरा-गान्धिमहोदया एकदा उक्तवती यत् भारतीयाः अव्यवस्थिताः आर्थिकरूपेण राजनैतिकरूपेण च तस्य मूल्यं ददति। यदा यदा वय संकीर्णतां स्वीकुर्मः तदा तदा परस्परं विवादं कुर्मः, यदा यदा वयं नवीनेभ्यः विचारेभ्यः विमुखाः भवामः तदा तदा हानिं प्राप्नुमः। वयं वैदेशिकशासनस्य अधीनतां स्वीकुर्मः।

भारतं विविधतयाम् एकतायुक्तः अद्वितीयः देशः अस्ति। विविधधर्माः, भाषाः, सम्प्रदायाः, जातयः अस्माकं देशे सन्ति तथापि सांस्कृतिकैकतायाः अभावः कदापि न अभवत्। देशस्य भौगोलिकस्थानमपि राष्ट्ररूपेण स्थापयितुं बहु सहाय्यं करोति। अद्यत्वे अस्माकं देशे लोकतान्त्रिकशासनम् अस्ति। अस्माकं राष्ट्रध्वजः, राष्ट्रगीतम्, राष्ट्रप्रवृत्तिः केन्द्रसर्वकारः च अस्ति। समग्रं विश्वं भारतं स्वतन्त्रं सार्वत्रिकं च राष्ट्रं मन्यते इति अस्माकं कृते गौरवास्पदमेव।

एकता राष्ट्रस्य महती शक्तिः अस्ति। सा राष्ट्रस्य आत्मा अस्ति। वयं सर्वे सम्मील्य एव राष्ट्रस्य एकतायाः योजनां पूर्णां कर्तुं शक्नुमः। राष्ट्रस्य एकतायाः प्रसारेणैव अस्माकं देशः कृषि-वाणिज्य-विज्ञानादि-क्षेत्रेषु प्रगतिपथं गन्तुं शक्नोति। एकतायाः बलं दृष्ट्वा एव शत्रवः आक्रमितुं न उत्सहन्ते।

यदि एकता न भविष्यति तर्हि अस्माकं प्रजातन्त्रस्य हानिः एव भविष्यति। एकताभावादेव वयं सहस्त्रवर्षपर्यन्तं पराधीनाः आस्म। अस्माकम् एकताभावात् ते अस्मान् पीडितवन्तः। स्वराज्यस्थापनाय अस्माकं राष्ट्रस्य देशभक्त जनैः ये प्रयासाः कृताः ते तु एकताकारणादेव सफलीभूताः वयं कथं विस्मर्तुं शक्नुमः।

राष्ट्रस्य एकता सम्पादनार्थ अस्माभिः सदैव परस्परं प्रम्णा वर्तितव्यम्। प्रादेशिकलाभाः न चिन्तनीयाः। राष्ट्रहिताय क्षेत्रीयतायाः बलिदानं कर्तव्यम्। भाषावादः, जातिवादः सम्प्रदायवादश्च दूरीकरणीयः। एतदर्थं वर्तमानपत्राणि, दूरदर्शनं, आकाशवाणी समाजमाध्यमानि च बहु-सहाय्यकराणि भविष्यन्ति।

राजर्षि शाहू महाराजः

कु. ठाकुर रेवती
(बी.कॉम. प्रथम वर्ष)

अस्माकं भारतदेशे अनेके राजानः पुण्यवन्तः अभवन्। तेषु छत्रपति-शाहु महाराजस्य नाम सुपरिचितः वर्तते। एषः राजा समाजसुधारकः अपि आसीत्। अखिले भारते आंग्लशासने सति अपि अनेन राज्ञा स्वसंस्थाने यत् कार्यं कृतं तत् अद्वितीयम् एव अस्ति। भारतीयसमाजे विद्यमानानां निर्धनानाम् उपेक्षितानां च जनानां कृते लोककल्याणकारकं राज्यं स्थापयतः शाहू महाराजस्य नाम अखिलभारतीयजनानां कृते आदर्शभूतः वर्तते।

शाहु महाराजः बहुजनानां साहाय्यकारी आसीत्। छत्रपति इति उपाधिना विभूषितः अयं तपस्वी राजा वस्तुतः प्रजाप्रियः राजा इति प्रसिद्धिम् अवाप। शाहु महाराजस्य जन्म कागलनगरे घाटगे परिवारे २६ जून १८७४ इ.स.वर्षे अभवत्। महोदयस्य सम्पूर्णं नाम 'यशवंत जयसिंगराव घाटगे' इति आसीत्। मातुः नाम राधाबाई इति आसीत् । शाहू महाराजः जन्मप्रभृति एव कुशाग्रमतिः आसीत्। लक्ष्मीबाई इति महोदयस्य पत्न्याः नाम। शिक्षणं पूर्णं कृत्वा सः राज्ये अभिषिक्तः अभवत्।

स्वकीये राज्ये अनेन राज्ञा अनेकानि लोकोपयोगिनि कार्याणि कृतानि। तैः डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महोदयस्य कृते उच्चशिक्षणाय सहाय्यं कृतम्। मूकनायकवृत्तपत्रार्थं सहाय्यं कृतम्। शाहु-महाराजस्य कृषिविकासक्षेत्रे अपि महत्वपूर्णं योगदानं वर्तते। राधानगरी इति सेतुबन्धः उल्लेखनीयं कार्यम् अस्ति महोदयस्य।

शाहु महाराजस्य कृते राजर्षि इति पदवी कुर्मीक्षत्रियजनैः कानपूरनगरे दत्ता। तैः स्वजीवनकार्ये समाजस्थाः सर्वे जनाः योजिताः समाविष्टाःच। स्वाधिकार सामर्थ्येन बहुजनानां लाभः एव कृतः। तेषां न्यायार्थं शिक्षणार्थं च अत्यन्तं प्रयतितवान् एषः राजर्षिः।

राष्ट्रियैकता...

नंदिनी शिवदयालसिंह बायस
(बी.कॉम. प्रथम वर्ष)

महानप्येकलो वृक्षो बलवान् सुप्रतिष्ठितः।
प्रसह्य एव वातेन शक्यो धर्षयितुं क्षणात्।।

एकतायां संघे शक्तिः अस्ति। कलियुगे एकतायाः शक्तिः महत्वपूर्णा वर्तते। मनुष्यः सामाजिकः प्राणी अस्ति। सः न एकाकी स्थातुं शक्नोति न च एकाकी कार्यं कर्तुं शक्नोति। अनेकैः मिलित्वाः कठिनमपि कार्यम् अनायासेन कर्तुं शक्यते। अत एव उक्तं 'संहतिः कार्यसाधिका' इति। यथा एकस्य तृणस्य किं महत्त्वम्? परं यदा तानि तृणानि संहृत्य रज्जुः भवति तदा गजस्य बन्धनाय अपि समर्थानि भवन्ति। अतः केनचित् नीतिकारेण कथितम्-

'अल्पानामपि वस्तूनां संहति कार्यसाधिका।
तृणैर्गुणत्वमापन्नैर्बध्यन्ते मत्तदन्तिनः।।'

अतः अस्माकं सर्वेषां भारतीयानाम् इदं प्रथमं कर्तव्यम् अस्ति यद् राष्ट्रियैक्यस्य बाधकानि तत्त्वानि निवारयेम राष्ट्रियाम् एकतां च पोषयेम। एतेनैव राष्ट्रस्य अस्माकं सर्वेषां च समुन्नतिः समृद्धिश्च सुनिश्चिता।

भारतम् एकः धर्मनिरपेक्षः देशः अस्ति। 'हिंदु-मुस्लिम-एक्यम्' विश्वे प्रसिद्धम् अस्ति। हिन्दुजनाः मन्दिरं गत्वा ईश्वरं स्मरन्ति तथा मुस्लिमाः मस्जिदस्य आश्रयं गृह्णन्ति किन्तु सर्वे भारतीयाः एकस्मिन् ईश्वरे विश्वासं कुर्वन्ति। रामः वा रहीमः ईश्वरः तु एकोऽस्ति, इति सर्वे मन्यन्ते। सर्वेषां मनांसि 'अहं भारतीयोऽस्मि' इत्येका भावना अस्ति। इयमेव भावना देशस्य हिताय भवति।

भारतदेशः एकः विशालः देशः अस्ति। अत्र विभिन्नानां धर्माणां जनाः स्नेहभावनया वसन्ति। उत्तरदिक्षु स्थितात् जम्मू-कश्मीरात्, कन्याकुमारीपर्यन्तं भारतदेशे अनेके प्रान्ताः सन्ति। तत्र विविधाः भाषाः भाषन्ते। जनाः विविधानि वेषानि धारयन्ति। प्रान्तेपु विविधाः उत्सवाः मन्यन्ते। पंजाबे वसन्तः बिहारी जनाः अपि 'वैशाखी' उत्सवं मानयन्ति। एवं विविधतायामपि एकता एषा भारतीय संस्कृतेः विशेषता अस्ति।

भारतम् एकः धर्मनिरपेक्षः देशः अस्ति। भारतम् अस्माकं राष्ट्रं वयं च अस्य राष्ट्रस्य नागरिकाः। राष्ट्रं यदि विकसितम् तर्हि अस्माकमपि विकासः सुनिश्चितः एव। सर्वेषां मनांसि 'अहं भारतीयोऽस्मि' इत्येका भावना अस्ति। इयमेव भावना देशस्य हिताय भवति यदि सर्वे भारतीयाः एकत्रीभवन्ति तर्हि परकीयानाम् आक्रमणं कदापि न भवेत्।

का नाम राष्ट्रिया एकता?

कु. वैष्णवी बादाडे
(बी.एस्सी. प्रथम वर्ष)

प्रतिनागरिकं राष्ट्रविषयिका या एकता सा एव राष्ट्रिया एकता इति कथ्यते। एषा एव राष्ट्रस्य शक्तिरस्ति। यदा विविधधर्मीयाः, प्रान्तीयाः, जातीयाः भाषिकाः जनाः एकत्र आगत्य सहभागपुरस्सरं विविधान् उत्सवान् आनन्देन आमन्यन्ते तदा एव तेषु राष्ट्रियैकतायाः दर्शनं भवति।

एकतायाः रक्षणं प्रत्येकस्य नागरिकस्य कर्तव्यमस्ति। प्रत्येकं नागरिकः स्वस्य धर्मं जातिं, भाषां च विस्मृत्य राष्ट्रस्य हितमेव चिन्तयेत्। इतरविषयाणां चिन्तनम् अकृत्वा प्रथमतः वयमस्य देशस्य नागरिकाः स्म: राष्ट्रे एकतारक्षणम् अस्माकं आद्यं कर्तव्यमिति विचारणीयम्।

देशे यदि एकता भवेत् तर्हि एव वयं विविधाः योजनाः पूर्णत्वं नेतुं पारयामः। एकत्मताकारणात् वयं विविधाः योजनाः पूर्णत्वं नेतुं पारयामः। एकात्मताकारणात् वयं विविधक्षेत्रेषु उन्नतिं कर्तुं शक्नुमः। भारतः मम देशोऽयं भारतीयाश्च बान्धवाः। इति प्रतिज्ञां मनसि निधाय सर्वैः एव नागरिकैः व्यर्थाः विवादाः परिहार्याः। नागरिकेषु एकतायाः दृढता अतीव आवश्यकी।

यदा प्रत्येकस्मिन् नागरीके स्वस्य इतिहास विषये प्राचीनस्थलविषये, राष्ट्रियप्रतीकविषये प्रेम निष्ठा च भवति तदा एव राष्ट्रियैकात्मतायाः रक्षणं भवति।

राष्ट्रे एतादृशाः जनाः अपि भवन्ति ये एकात्मतां न इच्छन्ति। ते स्वकीयं कर्तव्यम् अपि न अधिगच्छन्ति। ते नागरिकेषु भेदं निर्माय राष्ट्रविषयकम् एकात्मताविषयकं च भ्रमं रचयन्ति। धर्मं, जातिं, सम्प्रदायं भाषां वा पुरस्कृत्य तादृशाः जनाः देशं विभाजयन्ति। अनेन देशे भययुक्तं वातावरणं भवति। एकात्मता च नश्यति।

भारते राष्ट्रियैक्यम् अतीव महत्वपूर्णमस्ति। एकात्मता राष्ट्रस्य सुरक्षायै आवश्यकी एव। अस्माकं देशे राष्ट्रियैकता दिवसः अक्तुबरमासस्य ३१ दिनाङ्के आमन्यते। अयं दिवसः सरदार वल्लभभाई पटेल महोदयस्य स्मरणार्थं भवति।

समाजशास्त्री राजर्षि शाहू महाराजः।

कु. संस्कृति निलंगेकर
(बी.कॉम. प्रथम वर्ष)

हिन्दुसमाजे निम्नवर्गे 'देवम् उद्दिश्य कन्यायाः त्यागः एतादृशी अनिष्टा प्रथा तस्मिन् काले आसीत्। एषा प्रथा अद्यत्वे अपि दृश्यते। एतस्याः प्रथायाः समूलं नाशः अद्यापि नैव जातः। कलङ्करूपा एषा प्रथा प्रतिबद्धुं प्रयत्नः शाहु महाराजेन कृतः। यः अधिनियमः मानितः तस्य नाम आसीत् 'हिन्दु अनौरस संतति व जोगतिणी संबंधी कायदा' इति।

यदा एतादृश्यः कन्याः देवम् उद्दिश्य त्याज्यन्ते तदा पितृगृहं प्रति तासां किमपि सम्बन्धः न भवति स्म। दायादरूपः अधिकारः अपि न भवति स्म। शाहुमहाराजेन एतादृशीनां कन्यानां कृते पैतृकसम्पतिमध्ये भागः भवेदिति नियमः कृतः।

रंगोत्सवे नारीम् उद्दिश्य निन्द्या बीभत्सा च भाषा प्रयुज्यते स्म। एतादृशी भाषा सर्वथा परित्याज्या इति आज्ञा महाराजेन दत्ता। यः कोऽपि निन्द्यभाषायाः प्रयोगं करोति तस्य विषये दण्डः निर्धारितः। समाजे स्त्रीसमुदायः उपेक्षितः आसीत्। ताः प्रतिदिनं विविधरूपं अन्यायम् अत्याचारं च सहन्ते स्म। बालविवाहः विधवाविवाहप्रतिबन्धः शिक्षणप्रतिबन्धः इत्याद्यः परम्पराः स्त्रीणां जीवनम् अतीव दुष्करं कुर्वन्ति स्म। ताः स्त्रियः परावलम्बिजीवनं यापयन्ति स्म। स्त्रीणां सुधारकार्यं महात्मा फुले महोदयतः महर्षिकर्वेपयन्तं अनेकैः समाजसुधारकैः कृतम्।

जुलै १९१७ तमे ख्रिस्ताब्दे शाहू महाराजेन विधवा पुनर्विवाह-अधिनियमः निर्मितः। एतादृशविवाहस्य अधिनियमरूपं पञ्जीकरणम् आरब्धम्। कुर्मी-क्षत्रिय परिषदि महाराजः उक्तवान् आसीत्- 'कुर्मीक्षत्रियसमाजे विधवाविवाहः प्रचलितः अस्ति इति अहम् अत्यानन्दितः अस्मि।'

'आंतरजातीय विवाह कायदा घटस्पोटाचा व वारशाचा कायदा' इत्याद्यः महत्वपूर्णाः अधिनियमाः महाराजेन स्वराज्ये आरब्धाः।

पालखी विभाग

गांधारपाले लेणी

लिना कांबळे
एम. ए. प्रथम वर्ष

तुम्हा सर्वांना तर माहितीच आहे की, महाराष्ट्र भूमी ही संत तपस्वी यांची भूमि राहिलेली आहे. त्यांनी मानव कल्याणासाठी अमूल्य असे कार्य सर्वांना विहीत आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी मानवी हक्कांसाठी व समाज सुधारणेसाठी आयुष्यभर प्रयत्न व संघर्ष केला हे जगप्रसिद्ध आहे. आणि त्याही अनंत काळापर्यंत केलेल्या सत्कृत्यातून या जगात मानवी हक्क व समाज सुधारणेसाठी केलेल्या कामामुळे इतरांना चांगले काम करण्यासाठी निश्चितच प्रोत्साहन मिळते.

तथागत गौतम बुद्धांनी शिकवलेली शिकवण डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी स्विकारली व त्यांच्या सोतच लाखो अनुयायी सोबत घेऊन बुद्धांनी दाखविलेल्या मार्गावर चालण्याचा संकल्प दिला.

महाराष्ट्र राज्यात मोठ्या प्रमाणात लेणी असून लेणी डोंगर, व दुर्गम भागात आहेत. जुन्या काळात लेणी उभारुन या लेण्यात भिक्खु यांनी कशाप्रकारे तप केले असेल हे काही दुर्गम भागातील लेणी पाहिल्यावर स्पष्ट होते. काही लेण्या इतक्या दुर्गम व कठीण भागात आहेत व त्यांची माहिती सामान्य माणसांपर्यंत पोहचवणे अत्यंत कठीण व अशक्य आहे. म्हणून जनसामान्यांपर्यंत अशा लेण्याची माहिती पोहचवण्यासाठी म्हणून संशोधनात्मक अभ्यास करणे गरजेचे आहे.

गांधारपाले लेणीचा इतिहास बघीतला तर महाड जि. रायगड येथील महाड हे गाव पासून गांधारपाल २.४ कि.ती. अंतरावर येथेच डोंगरात खोदलेली आपणास दिसते. या लेण्या मुंबई-गोवा या महामार्गावरच कोरलेल्या आहेत. या लेण्याला पाले गांधारपाले किंवा महाड बौद्ध लेणी म्हणून सुद्धा ओळखले जाते. हे एक नैसर्गिक बंदर असून जलवाहतुकीस सोयीस्कर अशी जागा होती. टॉलमेंनी नुसार इसवी सन १५० च्या काळात पाले हा बाली पाटण म्हटले जायचे वा तसे नाव आणि पेरिप्लस च्या काळात इसवी सन २४७ च्या काळात पार्लेपट मई म्हटले जायचे वा तसे नाव असावे. त्यानंतर पालेचा उल्लेख चौदावा नृपती अनंतदेव इसवी १०९४ याच्या ताम्रपटामध्ये बलीवपन किंवा पालीपहण असा उल्लेख आहे. त्यानंतर पाले चा उल्लेख इसवी १७७४ ला फीर्बसच्या नोंदीत सापडतो त्याने आपल्या नोंद वहित लिहून ठेवले आहे. की चढण्यास कठिण असलेले ठिकाण या ठिकाण एलिफंटा व साष्टी सारखी विहीर चैत्यगृह कोरलेली आहेत. ही लेणी चौल व राजपुरी खाडीतील बंदरे व महाड वरध घाट तेर या प्राचीन मार्गावर आहेत. हे बहुमूल्य अशी ऐतिहासिक २९ लेण्यांचा समुह आहे. ही लेणी तीन स्थरावर आपल्याला पाहायला मिळतात. दुरुन पाहिल्यावर ही लेणी तीन मजली इमारतीसारखी भासतात. गांधारपाले लेणी गांधारपाले गावाला लागून असलेल्या टेकडीवर आहेत. पायथ्यापासून साधारणपेणे ५०-६० मीट उंचीवर ही लेणी आहेत. लेणी समुहात एकुण २९ लेणी आहेत व त्यात ३ चैत्य आणि १९ विहार आहेत.

पुरातत्व विभागाने लावलेल्या फलकाजवळ उतरल्यानंतर लगेच लेण्यांकडे जाणाऱ्या पायऱ्या आहेत. यापायऱ्या चढून गेल्यानंतर आपण लेण्यापर्यंत पोहचतो. पायऱ्या चढण्यासाठी २०-२५ मिनिटे लागतात. ही लेणी पूर्वाभिमुखी आहेत. सकाळी सकाळी सूर्याची किरणे थेट लेण्यावर पडुन एक सौदर्य देखावा आपल्याला पाहायला मिळतो. लेण्या कोरण्याचा कालावधी सातवाहन काळातील आहे. या लेण्यांना दान देणारे कानभोज नावाचे शासनकर्ते असावेत. असा त्या शिलालेखातून अर्थ निघतो, कारण कुडा या ठिकाणी महाभोज यांचा उल्लेख येतो तर महाड येथे मात्र कानभोज असा उल्लेख आहे. लेणी क्र. ८ येथे असणारा शिलालेख हा कानभोज यांचा उल्लेख सापडतो, त्या महाभोज राजवंश असावा असे म्हणणे वावगे ठरणार नाही. सातवाहन राजे यांच्या काळात ही पदे महायला मिळतात. मुळात कोकण म्हणजे कोलिय गणाचे लोक राहत होते तसे काही संदर्भ आपणास सापडतात. बौद्ध प्रचार आणि प्रसार व्हावा यासाठी केलप राजांनी धम्मदान दिलेले नाही तर अगदी सामान्य लोकांनीही भरभरुन धम्मदान दिलेले आहेत. महाड हे प्राचीन शहर असून ते मुळातच महाड इतिहासाची प्राचीन नोंद आपणास इ.स.वी. सन २२५ मध्ये सापडते.

कोकण किनाऱ्यावर असणारे हे सर्वात महत्वपूर्ण प्राचीन बंदर होते. आणि महत्वाचे म्हणजे ड्डे व्यापाराचे महत्वाचे साधन होते. इ.स.वी. सनाच्या तिसऱ्या शतकात ड्डे भोज वंशीय राजा विष्णुपालीत राज्य करीत असल्याचे पुरावे याच लेण्यात सापडतात. ही लेणी याच काळात कोरली गेली असावी असे म्हटले जाते. तश्या पद्धतीचे शिलालेख उपलब्ध

असल्याने ठोस म्हणता येईल की ही लेणी भोज वंशीय राजे यांच्या काळात बांधली गेली आहेत. सातवाहन राज्यांच्या साम्राज्यात कोरली गेली आहे. त्यांना भरभरुन धम्म दान येथील राजानीच केले आहे. लेण्यांवर व्यापारी लोकांनी ही धम्म दान दिलेल्या नोंदी आपणास पहावयास मिळतात.

भारतात साधारणतः १२०० बुद्ध लेणी आहेत. महाराष्ट्रात सर्वात जास्त म्हणजे १००० बुद्ध लेणी आहेत. या सर्व लेणी इ.स. पूर्व १०० ते इ.स. ९०० म्हणजे १००० वर्षाच्या कालावधीत कोरलेल्या गेलेल्या आहेत. महाराष्ट्रातील लाव्हारसाने तयार झालेल्या सह्याद्रीची कणखर दगडांच्या रांगा या लेणी कोरण्यासाठी उपयुक्त ठरल्या आहेत. बौद्ध धर्माचा वारसा जतन करणरी प्रदीर्घ ऐतिहासिक कालखंडाची पाश्वभूमी लाभलेली. गांधारपाले लेणी पर्यटनासाठी ठळक ओळख करुन देणाऱ्यांपैकी लेणी आहे. लेण्यांना जागतिक वारसा स्थळांचा मान मिळालेला आहे.

गौतम बुद्धांच्या भावमुद्रा तसेच बौद्ध तत्वज्ञानाला चित्र शिल्प रुपात व्यक्त करणाऱ्या शिल्प केलेला अद्वितीय अविष्कार पहावयास मिळतो. चित्र शिल्पकलेच्या नितांत सुंदर अनुभव देणाऱ्या या लेण्यांमधून त्या काळात वापरण्यात आलेल्या रंगछटा पर्यटकास पहावयास मिळतात.

सर्वच बुद्ध या त्या काळातील राजे, व्यापारी, शेतकरी सर्वसामान्य लोक प्रवासी यांनी दिलेल्या दानांतून कोरण्यात आलेल्या आहेत. बहुतेक सर्वच लेणीमध्ये शिलालेख कोरलेले आहेत. त्यात प्रचलित काळातील सामाजिक राजकीय आर्थिक आणि धार्मिक इतिहासात पहायला मिळतो. मात्र काही ठराविक लेणी सोडल्यास तर बहुतेक लेणींचे सर्वार्थाने दस्ताऐवजी करणे केले गेले नाही. यात महाडची प्रसिद्ध लेणी देखिल आहे. ब्रिटीश काळात जेम्स फर्ग्युसन नंतर खऱ्या अर्थाने या लेणीचा अभ्यास कुणी केलेला दिसत नाही. अशा लेण्यांच्या शांत व दुर्गम भागात राहून भिक्खू यांनी केलेली ध्यानधारणा व तथागत गौतम बुद्ध यांनी दाखवलेल्या मार्गाचे अनुकरण करुन केलेले लोककल्याण व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी मानवी हक्कासाठी केला त्याग यांची कृतज्ञता म्हणून यासाठीचा कार्यक्रम प्रायोगिक तत्वावर महाड येथे हाती घेतल्यास तेथील अनेक दुर्गम भागातील प्राचीण लेण्यांची संशोधात्मक व प्राचीन लिपी, ब्रह्मलिपी व पाली इत्यादी भाषेंचे शिलालेख लेखांची संपूर्ण माहिती मिळवून प्रचार व प्रसार करण्यास मदत होईल. त्याचप्रमाणे ग्रांमस्थांना या लेण्यांबद्दल विचारले असता ते सांगतात, ही लेणी पांडवांनी वनवासात असताना एका रात्रीत कोरली सह्याद्रीत असलेल्या बहुसंख्या लेण्यांच्या मागे पांडवांचे नाव लावलेले आहेत. पण असे करत असताना आपण नकळत पणे ज्या अनामिक हातांनी सह्याद्रीतील लेणी कोरली त्यांचा अपमान करत असतो.

प्राचीन भारतात धर्मशाळा लेणी क्वचित मंदिरे सुद्धा मुख्यत्वे व्यापारी मार्गावर विश्रांतीसाठी उभारण्यात येत असत. त्यांचा उद्देश वाटसरुंना सुरक्षित आश्रयस्थान मिळावा असा असे. गांधारपाले लेणीची निर्मिती सुद्धा याच उद्देशातून झाली असावी. गांधारपाले लेणी कोरणाऱ्या कलाकारांनी विहार आणि चैत्य अशा दोन प्रकारे लेण्यांची निर्मिती केली आहे.

विहार :

हे बौद्ध धम्मियांचे प्रार्थना स्थळ म्हणजेच बौद्ध मंदिर आहे. विहारामध्ये बौद्ध भिक्खू व भिक्खुनी निवास करत. पाली भाषेत विहार हा शब्द आराम या अर्थी वापरलेला आहे. गौतम बुद्धांनी आपल्या अनुयायाना धर्मप्रचारासाठी चारही दिशांना जाण्याचे आदेश दिले होते. त्यानुसार भिक्खु चारहीदिशांना भटकंतीकरत व पावसाळ्यात एका ठिकाणी वास्तव करत असत. या ठिकानांना विहार किंवा संघाराम प्रतिमा किंवा मूर्ती असते. बौद्ध अनुयायी भिक्खू उपासक बुद्धांना वंदन करतात. बुद्ध विहार हे बौद्ध धर्मियांचे शिक्षणाचे विहार असते.

चैत्य :

चैत्य हा एक शिल्पप्रकार आहे. बौद्ध धर्मियांच्या प्रार्थना स्थळाला चैत्य किंवा चैत्यगृह असे म्हणतात. हे बौद्ध सत्पुरुषाचे समाधीस्थळ असते. येथे बौद्ध ३.१० मी. आहे. सभागृहात चारही भिंतीना ओटा आहे. शिवाय आतमध्ये एकुण आठ भिक्खु निवास कोरलेला आहेत. मागच्या भिंतीमध्ये जाण्यासाठी प्रवेशद्वार त्यांच्या दोन्हीस दोन खिडक्या आहेत. आतमध्ये बुद्धांची मूर्ति कोरलेली आहे. प्रथम ती जागा स्तूपासाठी ठेवलेली असावी, कारण त्याचे काम त्या आपणास तसे दिसते. समोर बुद्धाची प्रलंबपदासन मुद्रेतील बुद्धांची मुर्ती आहे. सिंहासनावर बुद्ध त्यांच्या पायाजवळ धम्मचक्र हरणाची प्रतिमा आहे. दोन्ही बाजूला आपल्याला चामरधारी पहायला मिळतात. वरच्या बाजूस दोन विद्याधर आहेत. दोन मानवानी मुकुट तोलून धरला आहे. तथागत बुद्धांचे शिर्ष छाती उदर असे

भोवतालच्या बुद्ध प्रतिमा झिजल्या आहेत. सद्या भग्न अवस्थेत आहेत. कारण त्याची बऱ्याच अशी झीज झालेली आहे. या लेण्या महायान काळात बांधल्या असून त्यानंतर त्यावर मुर्त्या कोरल्या गेल्या आहेत. कारण मुर्त्यांचा कालावधीपाहता त्या पाचव्या शतकातील कोरल्या गेल्या असाव्यात असे म्हणता येईल. लेण्यांच्या पुढे पाण्याचे टाके आहे. जवळपास ६मि. लांब ५ मि. रुंद व ३ मी उंच असे पाण्याचे टाके या ठिकाणी आपणास पहायला मिळते. महाड मधील ही सर्वात मोठे लेन आहे. लेणी क्र. १ मधील बुद्ध मूर्ति ही कुडा लेणी मधील बुद्ध मुर्ति सारखाच आहे. आपण बघितल्यावर आपल्या लक्षात येईल की या दोन्ही मूर्ति सारख्याच आहेत. संताच्या अवशेष असलेल्या असून त्याच्या गोलाकार आकाराचा स्तूप कोरलेला असतो. वरती गजपुष्टाकृती छप्पर कोरलेले असते. चिता किंवा चिंता या संस्कृत शब्दापासून चैत्य हा शब्द बनलेला आहे. भोजवंशीय राजे यांच्या काळात बांधली गेली आहेत. सातवाहन राजांच्या साम्राज्यात ही लेणी कोरली आहेत. त्यांना भरपूर धम्म दान करण्याचे काम राजांनी केले आहे. लेण्यावर व्यापारी लोकांनी ही धम्म दान दिल्याच्या नोंदी आपणास पहायला मिळतात. लेण्यांची सविस्तर माहिती खालीलप्रमाणे,

लेणी क्रमांक १:

एक सर्वात मोठे चैत्य विहार आहे. या लेण्यांला एकूण सात कमानी आहेत. लेण्याला सहा खांब ओसरी असून ओसरीच्या मागे भव्य दालन आहे. सहा खांबांपैकी फक्त एकच खांब पूर्ण पणे कोरलेला आहे. बाकीचे अर्धवट कोरलेले आहेत. असे दिसते. दालनात जाण्यासाठी तीन दरवाजे आहेत. आतमध्ये प्रकाश यावा म्हणून खिडक्यांची निर्मिती केलेली आहेत. या लेण्यांची दिर्घिका १५.९० मी २.४० मी आहे. दिर्घिकेला असणारे सहा स्तंभ आहेत. एकूण ते स्तंभ पाहता ते नंतर कोरले गेले असावेत असे दिसते. जवळपास सहाव्या शतकात त्यांचे काम केले असावे. आतमध्ये विस्तीर्ण असे सभागृह आहे. त्याची समोरील बाजू १७.१० मी. व मागची बाजू १८.९० मीटर एवढी आहे व लांबी १०.२० मी. आहे.

लेणी क्रमांक २:

हे लेणे अर्धवट सोडले गेले असे दिसते. दिर्घिका आणि पाठीमागे एक खोली असे हे लेणे आहे. या ठिकाणी खोली कोरताना कोणते ही कोरीव पद्धत पहायला मिळत नाही. स्तंभ ही तसेच आहेत. एकुणच लेणी ही अर्धवट सोडलेली असावीत असे म्हणता येईल. पण तेथे बौद्ध भिक्खुचे वास्तव्य असू शकते.

लेणी क्रमांक ३:

हे लेणे दिर्घिका आणि खोली असणारे लेन आहे. हे लेणे साधारण ५.२० मी. रुंद आणि २.६० मी. लांब व ९.१० मी. उंच आहे. तिच्या उभ्या भिंतीला लागूनच एक ओटा आहे. दिर्घिकेला समोर स्तंभ आहेत. स्तंभाचा एकूण आकार हा चौरस कृती असून मध्य स्तंभ हा अष्टकोणी आहे. या ठिकाणी असणारी खोली ही प्रशस्त असून हे लेन एक उच्च भिक्खुच्या निवासासाठी कोरलेले आहेत. या लेण्यातील स्तंभ हे जुन्नर मधील व कान्हेरी मधील लेण्यात असणाऱ्या स्तंभाप्रमाणेच आहेत. लेणी क्रमांक ३ मधुन लेणी चार व पाच नंबर मध्ये जाण्यास वेळ मिळतो.

लेणी क्रमांक ४:

ही लेणी एक खोली व सभागृह असून समोर दिर्घिका ही मागेच्या बाजूला भिंतीला लागूनच एक ओटा आहे. दिर्घिकेच्या समोर दोन स्तंभ आहेत. या लेण्यांच्या दिर्घिकेच्या उजव्या बाजूला एक शिलालेख कोरलेला आहे. या लेखाचा बहुतांश भाग हा नष्ट झालेला असून त्यातील काही शब्द वाचता येतात. पहिल्या ओळीत मा. या, नस, सा, हि अक्षरे आहेत. हा शिलालेख इसवी सन २३० च्या नंतरच्या काळातला असावा, कारण या लेण्यात बाकीचे शिलालेख यांचा कालावधी पाहता एकच असावेत असे वाटते. या लेण्यात एक खिडकी आपणास पहायला मिळते. ही एक भिक्षु निवास असून बौद्ध भिक्खुंच्या राहण्यासाठीची ठिकाण आहे.

लेणी क्रमांक ५:

या लेण्याची रचना मंडपासारखी आहे. ओसरीच्या आत दालन आहे. ओसरीला दोन स्तंभ आणि दोन अर्धस्तंभ आहेत. स्तंभ तळाशी चौकोणी आणि वरती अष्टकोणी तर अर्धस्ती चौकोनी असून त्यांच्यावर वाळूच्या घडाळ्याच्या आकाराची लक्षी आहे. दालनाच्या आतील तिन्ही बाजूला बाक आहे.

लेणी क्रमांक ६:

४ थ्या आणि ५ व्या लेण्यांपेक्षा हे लेण खालच्या थरावर आहे. ह्या लेण्याचे खोदकाम अर्धवट सोडुन देण्यात आलेले आहे. लेण्याजवळ दोन पाण्याची टाकी असून त्यापैकी फक्त एकच हाके व्यवस्थित कोरलेले आहे.

लेणी क्रमांक ७ः

४थ्या आणि ५ व्या लेण्यांपेक्षा हे लेणी खालच्या थरावर आहे. ह्या लेण्याचे खोदकाम अर्धवट सोडुन देण्यात आलेले आहे. लेण्याजवळ दोन पाण्याच्या टाकी असून त्यापैकी फक्त एकच टाके व्यवस्थित कोरलेले आहे.

लेणी क्रमांक ७ः

हे लेण्या ६व्या लेण्याच्या पातळीत आहे. ओसरी आणि त्या मागे खाली अशी या लेण्याची रचना आहे. खोलीत दगडी ओटा आणि ओसरीत दगडी बाक आहे. ओसरीचा दर्शनी भाग कोसळलेला आहे.

लेणी क्रमांक ८ः

गांधारपाले लेणी समूहातील वैशिष्ट्यपूर्ण लेणी. हे लेणी म्हणजे एक चैत्यविहार आहे. या लेण्याच्या दर्शनी भागात दोन मोडके खांब आणि दोन अर्धस्तंभावरती वाळूच्या घड्याळ्याच्या आकाराची नक्षी कोरलेली आहे. स्तंभ नष्ट झालेले असल्यामुळे ते कसे होते ते सांगता येत नाही. पण स्तंभाच्या शीर्षाजवळ असणारा घट आणि त्यांच्यावर असणारे पायऱ्या पायऱ्यांनी वाढत जाणारे चौकोन अजूनही स्पष्ट दिसतात. लेण्यांच्या अंतर्गत भागात डाव्या आणि उजव्या बाजूला दगडी बाक असलेल्या तीन-तीन खोल्या आहेत. पाठभिंतीत मध्यभागीय स्तुपासाठी गाभारा असून गाभाऱ्याच्या दोन्ही बाजूंना दगडी बाक असलेल्या लहान खोल्या आहेत. आता ह्या गाभाऱ्यात स्तूप नाही आहे. पण त्या स्तुपाची दगडी छत्रावली अजूनही छताशी आहे व त्याच्या बरोबर खाली स्तुपाचा गोलाकारही दिसतो.

शिलालेख :

गाभाऱ्याच्या उजव्या भिंतीवर वाचनीय प्राकृत भोषेतील आणि ब्राम्ही लिपीत कोरलेला शिलालेख आहे. या शिलालेखात राजा, राजवंशी आणि काळ यांचा आजिबात उल्लेख नाही आहे.,

सिंधु कुमारस काणभोअस व्हेणुपालितस (ए)स लेणी चेतिएघर ओवरकाच अट्ठ ८ विकमं नियु तं ले(ण)च उभतो पसेसु पीढिया बे २ लेणस आलिगणके पथो च दतो एतस कुमारस देय.

या लेखात कुमार कांणभोज (महाभोज)वेव्हुपालित (विष्णुपालित) याने लेणे, चेतियघर (चैत्यगृह), आठ ओवरक (ओवऱ्या) लेण्याच्या दोन्ही बाजूस एक एक टाके व लेण्याचा मार्ग यांची दिलेली देण गी या लेखात नमूद केली आहे. इथे महाभोज विष्णुपालित या राजाचा उल्लेख आहे. व हा महाभोज आहे. या वरुन हे साधारण याच कालखंड हा इसवी सन तीसरे शतक समजले जाते.

लेणी क्रमांक : ९

हे लेणी ८ व्या लेण्यांपेक्षा वरच्या पातळीवर आहे. या लेण्यात आलेल्या खोलीत बैठकीसाठी दगडी बाक नाही आहे. पण दालनात उजव्या भिंतीत कमी उंचीचा बक आहे. या दालनाचे वैशिष्ट्य म्हणजे दालनाला असलेला दरवाजा आणि दोन खिडक्या. ओसरीत उजव्या भिंतीत दगडी खोदीव बाक असून ओसरीला इतर लेण्यांप्रमाणे खांब आणि अर्धस्तंभ आहेत. लेणी क्र. ९ ही सुद्धा दुड लेण्यातील एक दालना सारखीच आहे. अभ्यासावरुन असा निष्कर्ष काढू शकतो की, या दोन्ही लेणी एकाच काळातील आहेत.

लेणी क्रमांक : १०

हे लेणी ९ व्या लेण्याच्या शेजारीच असून या लेण्याची स्थापना ९व्या लेण्यासारखीच आहे. या लेण्याच्या दर्शनी भागाची भरपूर पडझड झालेली या लेण्याच्या पायऱ्या काळाच्या ओघात नष्ट झालेल्या आहेत. लेण्याचे खांब तळाशी चौकोन आणि वरती अष्टोनी आहेत. खांबावरती वाळूच्या घड्याळासारखी नक्षी आहे. या लेण्याला खिडकी नसून दगडी बाकांचया मागे कोरीव काम आहे.

लेणी क्रमांक ११ आणि १२ :

हे लेणी थोडेसे १० व्या लेण्याच्या पुढेही दोन्ही लेणी एकाच पातळीवर आहेत. ओसरी आणि दालन अशी या दोन्ही लेण्यांची रचना आहे. दोन्ही लेण्यांच्या भिंतीमध्ये दगडी बाक आहेत. दोन्ही लेण्यांच्या दर्शनी भागात दोन स्तंभ आणि दोन अर्धस्तंभ आहे. १२ व्या लेण्याला ओसरीच्या बाहेर ओटा व ओट्याला डाव्या बाजूने पायऱ्या खोदलेल्या आहेत.

लेणी क्रमांक १३ः

हे लेणी थोडेसे खालच्या पातळीवर आहे. लेण्याला आयताकृती दरवाजा आणि दरवाजाच्या दोन्ही बाजूला खिडक्या खोदलेल्या आहेत. लेण्याला दोन स्तंभ आणि दोनअर्धस्तंभ चौकोन आहेत. अर्धस्तंभावर वाळूच्या घड्याळासारखी नक्षी कोरलेली आहे. या लेण्याच्या दरवाज्यापुढे पायऱ्या आहेत. लेण्यासमोर चौकोन आकारचे टाके आहे.

लेणी क्रमांक १४:

हे लेणी १३ व्या लेण्याशेजारी असून याची रचना खोली आणि ओसरी अशी आहे.

लेणी क्रमांक १५:

हे एक चैत्यगृह असून १४व्या लेण्यानंतर एक कोनाड्यात खोडले आहे. स्तूप पाठभिंतीत कोरलेला आहे. हा स्तूप तीन थरात असून स्तूपाच्या दंडाकृती गोलावर नक्षी, वरच्या अर्धगोलाकृती भागावर चौकोनी हार्मिका आणि त्याच्यावर छतापर्यंत जाणारा उलट्या पायऱ्यांचा प्रथरांचा पिरामिड आहे.

लेणी क्रमांक १६:

ओसरी दालन आणि खोली अशी या लेण्याची रचना असून दालनात तिन्ही भिंतीना खड्डा खोदलेला आहे. डाव्या हाताच्या भिंतीला दरवाजा आहे. या दरवाज्यातून आत असलेल्या खोलीत प्रवेश करत येतो. दालनाला दरवाजा असून दरवाज्याच्या दोन्ही बाजूंना खिडक्या आहेत. दालनाच्या पुढे स्तंभ आहेत, पण त्यांची अवस्था फार दयनीय झाली आहे. चौकोनी व अष्टकोनी रचना आहे.

लेणी क्रमांक १७: या लेण्याच्या खोदकाम अर्धवट सोडुन दिलेले आहे. दालन आणि ओसरी अशी रचना आहे. या लेण्याचे खोदकाम अर्धवट का सोडुन दिले याचे उत्तर मिळाले नाही.

लेणी क्रमांक १८ व १९:

या दोन्ही लेण्यातील ओसरी व दालनांचे खोदकाम पूर्ण झाले असले तरी खोल्यांचे खोदकाम पूर्ण अर्धवट आहे. १८ व्या लेण्याच्या दालनाला दरवाजा आणि दोन बाजूंना एक-एक खिडक्या आहे. १९ व्या लेण्याला अशी रचना नाही आहे. दोन्हीलेण्यांच्या ओसरीत बाक खोदलेली आहेत आणि खांबावर वाळूच्या घड्याळाची नक्षी कोरली आहे.

लेणी क्रमांक २०:

या लेण्याच्या खोदकामाला सुरुवात करुन खोदकाम लगेचच सोडुन दिलेले दिसते २१ ते २८ही सर्व लेणी खालच्या पातळीवर कोरलेली आहेत.

लेणी क्रमांक २१:

हे एक चैत्यगृह असून ते समोरच्या बाजूने खुले आहे. या लेण्यात फक्त स्तुपासाठी मध्यवर्ती खोली आहे. खोलीच्या उजव्या भिंतीवर आसनस्त बुद्धांची प्रतिमा आहे.

लेणी क्रमांक २२:

ओसरी आणि खोली अशी या लेण्याची रचना आहे. ओसरी आणि खोली या दोन्ही ठिकाणी दगडी बाक खोदलेला आहे. या लेण्याचा दर्शनी भाग कोसळलेला आहे.

शिलालेख :

लेण्याच्या प्रांगणातील उजव्या भिंतीवर हा शिलालेख कोरलेला आहे. या लेखाची लिपी ब्रह्मी आणि भाषा प्राकृत आहे. या लेखात राजा, राजवंश आणि काळ याचा उल्लेख नाही. मात्र या लेखाच्या उजव्या बाजूचा भाग खराब झालेला असल्यामुळ लेख वाचताना अडचणी येतात.

सिंध गहपतिस श्रेठिस संघरखितस पुतस ...वादसिरिय देयक्षमं लेनं चेतियकोकि वा .... छेतानी यानि लेणस पेण गोंराव...नं...ति छितेहि करे तनो चेतिआस गध... अठ८ भतकंमानिका अठ ८ कोठि पूर... कारण कारणेच लेणस सवेणा क... या खात व्यापारी संघरक्षित यांचा मुलगा वादीश्री याने चैत्यकोठी (चैत्यगृह)व लेण्याच्या बाजूस असलेली शेती दान दिल्याचा उल्लेख आहे.

मला सदर पाली भाषेमुळे माझया ज्ञानात आणखीच भर पडण्यास मदत झाली. नक्कीच भारत हा बौद्ध देशांपैकी मूळ देश म्हणले जाते. याची या लेण्यांमार्फत प्रचिती येते. वारंवार पुरातत्व उत्खनन विभागातंर्गत आणखी योग्य रित्या काळजी घेतली गेली पाहिजे असं मला वाटते.

सम्राट कनिष्क

स्मृती सौदागर
बी.कॉम. द्वितीय वर्ष

सम्राट कनिष्क हा मध्य आशिया आणि उत्तर भारताचा कुषाणवंशीय सम्राट होता. हा अंदाजे इ.स. १२७ ते इ.स. १५१ दरम्यान सत्तेवर होता. भारतामध्ये निरनिराळ्या लोकांच्या टोळ्या बाहेरुन सत्तेमध्ये येत राहिल्या, त्यामध्ये मध्य आशियातून आलेल्या कुषण नावाने ओळखल्या जाणाऱ्या पहिल्या शतकात वायव्येकडील प्रदेशात आणि काश्मिरमधील ज्यांनी राज्य स्थापन केले. भारतात सोन्याची नाणी पाडण्याची सुरुवात विविध भारतीय देवता यांच्या प्रतिमा वापरण्याची प्रथा कुशान शासकानी सुरु केली, कुशान शासक कनिष्क याने शासकानी सुरु साम्राज्याचा मोठा विस्तार केला.

कनिष्कने साम्राज्य हे पश्चिमेला काबूल पासून पूर्वेला वाराणसी पर्यंत पसरले होते. कनिष्काची सोन्याची आणि तांब्याची नाणी सापडली आहेत. कनिष्काच्या काळात बौद्ध धर्माची चौथी परिषद ही काश्मीरमध्ये कनिष्कपूर हे शहर वसवले श्रीनगर जवळ असलेले कांपूर नावाने गाव म्हणजेच कनिष्कपूर असावे. कनिष्काच्या काळात अश्वघोष हा कवी होऊन गेला त्याने बुद्धचरित आणि वज्रसुची हे ग्रंथ लिहिले आहेत.

कनिष्काच्या दरबारात चरक प्रसिद्ध वैद्य होता. तो चरकसंहितेचा दुसरा संपादक होता. कनिष्कने सोन्याचे नाणे प्रकरणांमध्ये आणले या नाण्यांच्या दर्शनी बाजूवर ग्रीक लिपित लिहिलेला शाहू नानु, शाहू कनिष्क असा लेख आहे.

याचा अर्थ राजाधिराज कनिष्क कुशान असा आहे. नाण्याचा मागील बाजुस गौतम बुद्धाची प्रतिमा आहे. नाण्याच्या बाजूला ग्रीक लिपित बुद्ध असे लिहिलेले आहे.

अधिकारकाळ : इ.स. १२७ ते इ.स. १५०

राज्यव्याप्ती :	अफगाणिस्तान	भारत
	कझाकस्तान	चीन
	पाकिस्तान	नेपाळ
	ताजिकिस्तान	
	उसबेकिस्तान	
	तुर्केमेनिस्तान	
राजधानी :	पेशावर (पाकिस्तान)	
पूर्वाधिकार :	विमा कडपिसेच	
उत्तराधिकारी :	दुविष्क	
राजपराणे :	कुषाण	
जन्म :	इ.स. पेशावर पाकिस्तान	
मृत्यु :	इ.स. १५० पेशावर पाकिस्तान	

या कालावधीमध्ये अनेक बौद्ध कवी जाणकार सम्राट कनिष्क यांनी जेव्हा पाटलीपुत्रांवर हल्ला केला. त्याकाळी पाटीलपुत्र आजूनही बौद्ध संस्कृती नांदत असावी, असे लक्षात येते. अनेक विद्वान यांना तो लढाई जिंकल्यानंतर तेव्हा तो विद्वान यांना सोबत घेऊन गेला असे लक्षात येते, त्यामुळे तेथून पुढे तो बौद्ध धम्मात रुची घेऊ लागला व बौद्ध झाला. अश्वघोष याचे बौद्ध चरित्र त्याच काळात निर्माण झाले. गांधार कला प्रचलित झाली, बौद्ध साहित्य निर्माण झाले. वसुतित्र यांचा अध्यक्षतेखाली काश्मीरमधील कुंडवलन विहार अुवा जालंधर मध्ये चौथी धम्म समिती भरवली गेली असे दिसून येते. त्यात ५०० बौद्ध विद्वानांनी सहभाग घेतला. त्रिपिटकाने पुनःसंकलन व पुनसंस्करण झाले. त्या कालावधीत बौद्ध ग्रंथांचे संस्कृत मध्ये भाषांतर झाले व पालीची जागा संस्कृत भाषेने घेतली आणि महायान हा बौद्ध संप्रदाय निर्माण झाला. महायान पंथाने संस्कृत भाषेतून बुद्ध शिकवण पसरली तर थेरवाद हा बौद्ध संप्रदाय पाली भाषाच वापरली. महायान पंथ आशियातील तिबंट , चीन, जापान, कोरिया व वियेतनाम देशात खूप वाढला.

कनिष्कांनी अनेक लढाया चीनमधील राजांबरोबर केल्या. एकदाच हरला नंतर मात्र ते नेहमी जिंकले. त्यांच्या काळी निर्माण करण्यात आलेले शिक्के खूप प्रचलित आहेत. त्यामध्ये ग्रीक, इराणी, काल्पनिक देव देवता, चंद्र, सुर्य, वायु, अग्नी देवता असे उभी असलेली बुद्धमूर्ती पहावयास मिळते.

सम्राट कनिष्क

सम्राट अशोक

दिक्षा सोनकांबळे
बी.कॉम. द्वितीय वर्ष

विदुराचा मुलगा आणि मौर्य घराण्याचा महान संम्राट अशोक यांचा जन्म इ.स.पू. ३०४ मध्ये झाला. हे मौर्य घराण्यातील महान व प्रसिद्ध सम्राट होते. त्यांनी अखंड भारतावर इ.स.पू. २६२ - इ.स.पू. २३२ दरम्यान राज्य केले. हा भारतीय समाजातील सर्वात महत्वाचा लोककल्याणकारी राजा ज्याने अर्धा आशिया खंड काबीज केला होता. आपल्या सुमारे ५० वर्षाच्या विस्तृत राज्यकाळात त्यांनी पश्चिमेकडे अफगानीस्तान व थोडा इराण, पूर्वेकडे आसाम तर दक्षिणेकडे म्हैसूरपर्यंत आपल्या राज्याचा विस्तार केला.

अनेकांच्या मतानुसार, सम्राट अशोक हे जगातील सर्वात महान सम्राट होते. सम्राट अशोकांनी भारताच्या इतिहासात ही सर्वात महान व शक्तीशाली सम्राट म्हणून स्थान लिं आहे. प्राचीन भारताच्या परंपरेत चक्रवर्ती सम्राटांची पदवी ज्यांनी जनमानसावर तसेच भारताच्या मोठ्या भूभागावर राज्य केले. अशाच महान सम्राटांना दिली जाते. सम्राट अशोकांनी चक्रवर्ती सम्राट असे म्हणतात. चक्रवर्ती सम्राट म्हणजे, सम्राटांचा सम्राट असे म्हणतात. जगाच्या इतिहासात असे अनेक सम्राट होऊन गेले ज्यांचे उल्लेख प्राचीन ग्रंथामध्ये आहेत. परंतु त्यांच्या अस्तित्वाबाबतची साशंकता आहे, असे मानतात की प्राचीन चक्रवर्ती सम्राटांच्या पंक्तीतील सम्राट अशोक हेच असे पहिले आणि शेवटचे महान चक्रवर्ती सम्राट झाले त्यांनतर कोणीही त्या तोडीचा राज्यकर्ता भारतात झाला नाही. सम्राट अशोकांनी अखंड भारताच्या बहूतांशी भागावर राज्य केले. आजचा पाकिस्तान, अफगानिस्तान पूर्वेकडे बांग्लादेश ते दक्षिणेकडे केरळ पर्यंत तसेच नेपाळ, भूतान, इराण, ताजिकिस्तान आणि तूर्केमेनिस्तान या देशांमध्ये अशोकांच्या साम्राज्याच्या सीमा होत्या. अत्यंत शूर असे सम्राट अशोक आपल्या आयूष्यात एक ही युद्ध हरले नाहीत.

कलिंगाच्या युद्धातील महासंहारानंतर कलिंग काबीज झाला, हे कोणत्याही मौर्य राज्यकर्त्यास पूर्वी जमले नव्हते. त्यांच्या राज्याचे केंद्रस्थान ज्याला बिहार म्हणतात तो मगध होता, व आज पटणा म्हणून ओळखली जाणारी पाटलीपूत्र ही त्यांची राजधानी होती. कांही इतिहासकारांच्या मते यात साशंकता आहे. कलिंगाच्या युद्धात झालेल्या मनुष्यहानी पाहून त्यांनी प्रचलित वैदिक परंपरा झुगारुन हिंसेचा त्याग केला आणि मानवतावादी बौद्ध धर्माच्या प्रसारास समर्पित केले. सम्राट अशोकांनी बौद्ध धर्म संपूर्ण आशिया खंडात तसेच प्रत्येक खंडात पसरवला होता. अशोकांच्या संदर्भतील अनेक शिलालेख भारताच्या काना कोपऱ्यात सापडतात, त्यामुळे अशोकांबाबतची उपलब्ध ऐतिहासिक माहिती भारताच्या प्राचीन काळातल्या कोणत्याही ऐतिहासिक व्यक्तीपेक्षा अधिक आहे. सम्राट अशोक सत्य, अहिंसा, प्रेम, सहिष्णूता आणि शाकाहारी जीवनप्रणाली यांचे थोर पुरस्कर्ते होते. म्हणूनच एक अतिशय परोपकारी प्रशासक अशीच इतिहासात त्यांची ओळख झाली आहे. अशोकाने आपल्या प्रजाजनांना व प्रशासकीय अधिकाऱ्यांना आपल्या शिलालेखातून कांही राजाज्ञा दिलेल्या आहेत. अशोकाचे शिलालेख हे मौर्य इतिहासाचे महत्वाचे साधन म्हणून ओळखले जाते. सर्वप्रथम ब्रिटिश अभ्यासक जेम्स प्रिन्सेप यांना अशोकाचे शिलालेख वाचता आले. ते अनेक भाषांचे अभ्यासक होते. अशोकाचे शिलालेख हे ब्राम्ही, गोष्टी आणि आरेमाईक या तीन लिपींमध्ये आढळलेले आहेत. त्यातील अनेक अभिलेख हे ब्राम्ही लिपीतील असून ते जेम्स प्रिन्सेप यांनी वाचले, त्यातूनच या चक्रवर्ती सम्राटाच्या आयुष्याची आणि एकूणच मौर्य साम्राज्या विषयीची सखोल माहिती ही अभ्यासकांना मिळालेली आहे. अशोकाने आपल्या शिलालेखामध्ये स्वतःला देवनाम प्रिय, असे संबोधले आहे. कलिंग यूद्ध, कलिंग युद्धानंतर त्याचे झालेले मनपरिवर्तन, त्याने स्वीकार केलेल्या बौद्धधर्म, बौद्ध धर्माची तत्वे आणि एकूणच धर्मप्रसाराचे कार्य महामात्र यांची नेमणूक या सर्व घटणांचा उल्लेख हा शिलालेखात आलेला आहे. सम्राट अशोक हा या काळातील भारतातील पहिला चक्रवर्ती राजा होय. सम्राट याचा अर्थ ज्याचा रथ घोडा चारी दिशांना कूणीही आडवू शकत नाही असा पराक्रमी शासक व विजेता होय. सम्राट अशोकाने प्रशासकीय संदर्भाने अनेक महत्वपूर्ण बदल केले. प्रशासनामध्ये महामंत्री हे पद निर्माण करुन धर्मप्रसाराला उत्तेजन दिले. आपल्या मूलांना देखील धर्मप्रसारासाठी त्यांनी देशाबाहेर जाण्यासाठी प्रेरणा दिली, प्रजा कल्याणाचे हेतूने अनेक उपक्रम हाती घेतले, अनेक ठिकाणी धर्मशाळा बांधल्या रस्त्याच्या दुतर्फा झाडी लावून लोकांना आवश्यक त्या सूविधा देण्याचा प्रयत्न केला.

अशोकानंतर राज्याला योग्य उत्तराधिकारी न लाभल्यामुळे मौर्य सम्राज्याचा ऱ्हास घडून आला, विशाल आणि एकछत्री केंद्रीकृत राज्य उभारण्याचा प्रयत्न अखिल भारतीय स्तरावर सर्वप्रथम मौर्य सम्राट यांनी केला. यामध्ये चंद्रगुप्त आणि सम्राट अशोक यांची कार्य खूप महत्वपूर्ण राहिलेली आहे. अशोकाने बौद्ध धर्माची शिकवण देताना लोककल्याणकारी राज्याच्या निर्मितीला चालना दिली. शांततेच्या मार्गाने कूठलेही राज्य जास्त काळ टिकू शकेल यावर त्याचा विश्वास निर्माण झाला बौद्ध धर्माच्या प्रसाराला त्याने चालना दिले. त्यासाठी शासकीय अधिकारी नेमले. स्वतःच्या मूलांना त्यांनी धर्म प्रसारासाठी पाठवले धम्मजक्र परिवर्तन करणारा अशोक हा प्राचीन भारतातील एक श्रेष्ठ व चक्रवर्ती शाकस ठरला.

सम्राट अशोक

तथागतांचा पहिला उपदेश

साक्षी टोंपे
बी.ए. प्रथम वर्ष

सिद्धार्थाचे जन्मस्थळ लुंबिनी आणि त्यांच तिथेच बालबण गेले. ती कपिलवस्तु राजधानी, सध्याच्या नेपाळमध्ये आहे. गौतम बुदाांची मातृभाषा पाली होती. त्याचे राज्य प्रजासत्तक होते. बौद्ध साहित्यानुसार त्यांचे पिता राजा शुद्धोधन शाक्य या कोशल प्रांतांचे राजा होते. लोककथेनुसार शुद्धोधन हे नागवंशीय इक्ष्वाकू, घराण्याचे वंशज होते. महासम्मत हे शाक्यांचे मुळपुरुष होते. त्यांच्याच वंशात ओक्काक यांचा जन्म झाला. त्यानांच श्वाकू म्हणून काही ठिकाणी राहुल सांस्कृत्यायन यांनी उल्लेख केला आहे. राजा शुद्धोधनाची पत्नी राणी महामाया ही सिद्धार्थाची आई शाक्यांच्या चालीरितीनुसार राणी महामाया प्रसुतीसाठी माहेरी निघाली आणि वाटेत लुंबिनीमधील बागेत एक शालवृक्षाखाली प्रसुत झाली. हा दिवस थेरवाद राष्ट्रे बेसाक (वैषाख) म्हणून साजरा करतात.

सिद्धार्थाच्या जन्मानंतर काही दिवसांनी महामायेची निधन झाले. बाळाचे नाव सिद्धार्थ असे ठेवण्यात आले. सिद्धार्थाच्या जन्मानंतर अवघ्या सातव्या दिवशीच त्यांची आई महामाया यांचे निधन झाले. आईचे छत्र हरवलेल्या सिद्धार्थाचा सांभाळ त्याची मावशी व सावत्र आई महाप्रजापती गौतमी यांनी केला. त्यामुळे राजकुमार सिद्धार्थाला गौतम या नावानेही ओळखले जाते.

प्रारंभिक जीवनः

राजपुत्रांचे वैभवशाली आयुष्य जन्मतःच प्राप्त झालेल्या सिद्धार्थ सुखात वाढत होता. जन्मदात्या मातेच्या जागी त्याचे पालन पोषण त्याच्या मावशीने-गौतीमीने पोटच्या पाराप्रमाणे केले. तिची माया, नोकरचाकर, दासदासी, गजान्त वैभव आणि राज सुलभ अशा सुखवैभवाचा जणूकांही कोटच राजा शुद्धोधनाने त्याच्या भोवताली उभा केला होता. त्याने सिद्धार्थाला चक्रवर्ती राजाच बनवण्याचा चंग बांधला होता.

विवाहः

सोळा वर्ष वय झाल्यावर शुद्धोधनाने सिद्धार्थाचा विवाह यशोधरशी लावून दिला. यथावकाश, तिने एका मुलास जन्म दिला . त्याचे नाव राहुल असे ठेवण्यात आले. धनवैभव, मानमरातब, प्रेमळ पत्नी, राजस पुत्र सौढ्यास कांहीही कमी

नाही असे २९ वर्षाचे आयुष्य सिद्धार्थाला त्याच्या पित्याच्या इच्छेप्रमाणे चक्रवर्ती राजा होण्यास दिशेने सरळ रेषेत चालले होते.

गृहत्याग आणि तपस्याः

लोककथा सांगतात की एके दिवशी सिद्धार्थास नगरातुन फेरफटका मारण्याची इच्छा झाली. त्याच्या सारख्याच्या चन्नाच्या अडविण्यास न जुमानता, हाती रथाचे सुत्र घेऊन, सारथ्यास मागे सारुन हा चुकीच्या मार्गाने निज्ञालेला योगी खऱ्या जगाकडे रथ दौडत निज्ञाला. त्याच्या आयुष्याचा साधा बदलायची वेळ आली होती. आजवर त्याची जगाकडे पाहण्याची खिडकी त्याला जगाचा फक्त फुलपाखरी नेरा दाखवत होती. पण आज त्याने त्याच्या पित्याने मोठ्या कष्टाने त्याच्या पासून दुर राखलेले वास्तव पाहिले. घर भरुन उरणारे दारिद्र्य त्याने पाहिले. एकप्रेतयात्रा त्यास दिसली, चन्नाने त्यास सांगितले की या साऱ्या जीवमात्राच्या अटळ अशा स्वाभाविक अवस्था आहेत.

त्यानंतर त्याने एक सन्यासी त्याने पाहिला आणि त्याची झोप उडाली, सुखात मन रमेनासे झाले. आपल्या वर्तमान सुखी आयुष्याची फलनिष्पत्ती जर शेवटी हीच अटळ असेल तर कठीण आहे. असे त्याच्या मनाने घेतले. यातून मुक्त होण्यासाठी संन्यास हा अंतिम मार्ग समजून त्याने संसाराचा त्याग करण्याचे ठरविले.

२९ व्या वर्षी एका पावसाळी रात्री, प्रिय पत्नी यशोधरेचे ओझरते, अंतिम दर्शन घेऊन आणि बाळ राहुलचे मुख हळूच चुंबुंन सिद्धार्थ राजवाड्याबाहेर निघाले. त्यांच्या सोबतीला सारथी चन्न, कंठक नाम घोड्यासह उभा होता.

सर्वसंग परित्याग करुन सिद्धार्थाने प्रथम राजगृह येथे जीवनक्रम सुरु केला. या सन्याशाला मगध देशाच्या राजा बिंबिसाराच्या सैनिकांनी ओळखले. राजा बिंबीसाराने त्याची थोरवी जाणून त्याला आपले सिंहासन नेर केले. त्यास नकार देत सिद्धार्थाने ज्ञानप्राप्तीनंतर पहिली भेट मगध देशासाठी देण्याचे वचन दिले.

ज्ञानाच्या शोधात सिद्धार्थाने एका पाठोपाठ दोन गुरुंचे शिष्यत्व पत्कारले. अध्यात्मवर्गातील त्याची प्रगती पाहुन दोघांनीही त्याला आपला वारसा पुढे चालविण्यासाठी निवडले. परंतु आत्मोद्धारापेक्षा स्वजनांच्या उद्धारासाठी आकांक्षा मनात बाळगणाऱ्या सिद्धार्थाने त्या दोघांसाठी नकार दिला आणि आपला आत्मशोधाचा मार्ग चालू लागला.

सिद्धार्थ आणि इतर पाच भिक्षु यांनी संपूर्ण त्यागाचा मार्ग स्विकारला. ऐहिक सुखाचा पूर्ण त्याग हे सुत्रत्यांनी धरले. अन्नपाण्याचाही त्याग करण्याचा आत्मक्लेषी हा मार्ग अतिशय बिकट होता. अन्नाचे प्रमाण दिवसाला झाडाचे अवघे एक पान एवढे राहिले.

ज्ञानप्राप्तीः

गृहत्यागानंतर सिद्धार्थ गौतमाने ज्ञानप्राप्तीसाठी राज्यातील गया येथे निरंजना नदीच्या काठी पिंपळाच्या वृक्षाखाली ध्यानस्थ बसले असता इ.स.पू. ५२८ मध्ये वैशाखी पोर्णिमेच्या दिवशी त्यांना दिव्य ज्ञानप्राप्ती झाली. या दिव्यज्ञानाला संबोधी, बुद्धत्व किंवा निर्वाण असेही म्हणतात. ज्ञानप्राप्तीनंतर सिद्धार्थ गौतमाला सर्वजन बुद्ध असे म्हणून लागले. बुद्धांना ज्या पिंपळाच्या वृक्षाखाली बुद्धत्व प्राप्त झाले त्या वृक्षाला बोधिवृक्ष (ज्ञानाचा वृक्ष) असे म्हणतात.

धम्मचक्र प्रवर्तनः

ज्ञानी बुद्धांनी उत्तर प्रदेश मधील सारनाथ येथे पाच भिक्षुंना पहिला उपदेश दिला. त्याच्या पहिल्या उपदेशास धम्मचक्र प्रवर्तन किंवा धम्मचक्कपवत्तन असे म्हणतात. या प्रवचनात बुद्धांनी बौद्ध धम्माची मुदतत्वे सांगितली.

त्याच त्यांना अनेक शिष्य लाभले आणि बौद्ध धर्म वाढीस लागला. तथागत बुद्धांनी स्वतः इ.स.पु. ६ व्या शतकामध्ये जवळजवळ १ लक्ष लोकांना बौद्ध धम्माची दिक्षा दिली.

भगवान बुद्ध या प्रथम धम्मचक्र प्रवर्तन सुत्तात म्हणतातकी, माझ्या धम्माचा ईश्वर, आत्मा, कर्मकांड व मरणोत्तर जीवनाशी कसलाही संबंध नाही माणूस आणि माणसाचे माणसाशी या जगातील नाते हा माझ्या धम्माचा केंद्रबिंदू आहे.

मनुष्य प्राणी दुःख, दैन्य आणि दारिद्र्यात राहत आहेत. हे सर्व जग दुःखाने भरले आहे. म्हणुन हे दुःख नाहीसे करणे हा माझ्या धम्माचा उद्देश आहे. दुःखाचे अस्तित्व मान्य करणे आणि ते नष्ट करण्याचा मार्ग दाखविणे हा माझ्या धम्माचा पाया आहे.

आम्रपाली

स्मृती बालाजी भांगे
बी. कॉम. द्वितीय वर्ष

आम्रपाली (आंबपालिका किंवा आंबपाली) ही इ.स.पू. ५०० च्या आसपास प्राचीन भारतातील वैशाली (आजच्या बिहारमधील एक राज्य) प्रजासत्ताकाचीया एक प्रतिष्ठित नगरवधू होती. बुद्धांच्या शिकवणुकीनंतर ती एक अर्हंत बनली. जुन्या पाली ग्रंथांमध्ये आणि बौद्ध परंपरांमध्ये तिचा उल्लेख आहे. सुमारे १५०० वर्षापूर्वी बौद्ध जातक कथांमध्ये आम्रपालीची आख्यायिका पहिल्यांदा वाचायला मिळते.

जन्म : आम्रपाली, इ.स.पु. ५०० च्या आसपास, वैशाली प्राचीण भारत

पेशा : अभिसारिका, गणिका, नगरवधु, राजनर्तकी व भिक्खुणी.

प्रसिद्ध कामे : आम्रपालीने तथागत बुद्धांना आमंत्रण देऊन त्यांना स्नेहपुर्वक भेजन दिले होते, आणि आपला महाल व आंब्याची बाग बौद्ध संघाला दान केली होती.

ख्याती : आम्रपालीला सर्वश्रेष्ठ सौंदर्यवती घोषित करुन नगरवधु आणि जनपद कल्याणी या उपाध्या दिल्या होत्या.

धर्म : बौद्ध धर्म

आम्रपालीच्या आई-वडीलांची माहिती नाही. परंतु ज्या लोकांनी आम्रपालीचे पालनपोषण केले, त्यांना तिचे नाव आम्रपाली ठेवण्यात आले. ती दिसायला खुप सुंदर होती. तिने डोळे मोठे-मोठे आणि काया अत्यंत आकर्षक होती. जो कोणी तिला पाहत होता त्याची दृष्टी तिच्यावर खिळून राहत होती.

आम्रपाली नगरवधु बनून अनेक वर्ष वैशालीतील लोकांचे मनोरंजन केले. परंतु एक दिवशी भगवान बुद्धांच्या संपर्कात येताच तीने सर्व गोष्टींचा त्यावरुन ती बौद्ध भिक्खूणी बनली.

इ.स.पुर्व ५०० या काळात आम्रपाली ही अनाथ कन्या जशीजशी मोठी होऊ लागली तसतशी तिच्या अप्रतिम सौदर्याची, लालिस्याची, कौशल्याची व मोहकतेची ख्याती चारही दिशांना पसरु लागली. प्रतिष्ठीत घराण्यातील अनेक सरदार, नामदार तरुणांना तिने आकर्षण वाटू लागले.

तिच्यावरुन वैशाली नगरीत अराजक नको म्हणून मग तिला वैशालीच्या प्रमुख गणिकापदी नियुक्ती करण्यात आले. अनेक राजपुरुष, सरदार, धनवान तिच्या महाली पाहुनचार घेत. आपल्या रसरशील लावण्याने व अदाकारीने आम्रपाली सर्व लब्धप्रतिष्ठितांची हृदये काबीज करत असे.

तिच्या सौदर्याची कीर्ती ऐकून वैशालीशी शत्रुत्व असलेल्या मगूाच्या बिंबिसार राजालाही आपले कुतूहल आवरता आले नाही. त्याने वैशालीवर हल्ला केला. आणि काही दिवस आम्रपालीच्या महाली पाथस्याच्या छद्मवेषात आश्रय घेतला. बिंबिसार राजा हा एक उत्तम कलावंत, कलासक्त व संगीतज्ञ होता. बघता बघता बिंबिसार व आम्रपाली एकमेकांच्या प्रेमात पडले. पण जेव्हा आम्रपालीला त्याचे खरे रुप कळले, तेव्हा तिने त्याला तिथून जाण्याची व चालू युद्ध समाप्त करण्याची विनंती केली. प्रेमात बुडालेल्या बिंबिसाराने आम्रपालीच्या इच्छेचा मान राखून युद्ध संपवले. त्याच्या ह्या कृत्याने वैशाली नगरीच्या नागरिकांनी त्याची भ्याड राजा म्हणून हेटाळणी केली. ह्या सर्व प्रकारात आम्रपालीने आपल्या नक्षरीशी इमान राखले.

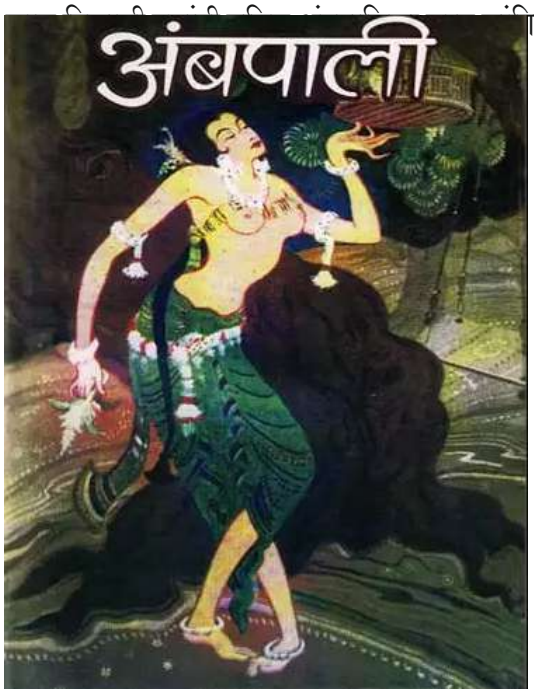
पुढे आम्रपालीने बिंबिसारच्या पुत्रास, विमल कौंडिण्यास जन्म दिला. बिंबिसाराचा पुत्र आजतशत्रु याने वैशालीवर कब्जा मिळवून पूर्वीच्या अपमानाचा सूड घेतला. एकदा आम्रपालीने रस्त्यातून एका तेजस्वी, देखण्या बौद्ध भिक्खुला इतर भिक्खुच्या समवेत जाताना पाहिले. असे रुप असे तेज, असा डौल तिने अद्याप पाहिला नव्हता. बऱ्याच काळाने आम्रपालीच्या हृदयात त्या भिक्खूच्या दर्शनाने चलबिचल झाली, मनात त्याच्याविषयी अभिलाषा उलपन्न झाली. तिने त्या भिक्खूला आपल्या महाली भोजनाचे आमंत्रण धाडले. काही काळाने तो बौद्ध भिक्खू परत येऊन आपल्या सार्थीदारांना म्हणाला की, आम्रपालीने त्याला वर्षाविहारासाठी, म्हणजेच वर्षाकाळात निवास करण्यासाठी आपल्या महाली राहण्याचे आमंत्रण दिले आहे. सर्व बौद्ध भिक्खू वर्षाकाळात चार महिने मठामध्ये किंवा सलग एकाच ठिकाणी निवास करत असत. आम्रपालीचे निमंत्रण त्या तेजस्वी भिक्खूने स्वीकारले नाही. गौतम बुद्धाला विचारुनच, त्याची परवानगी घेऊनच तो हे निमंत्रण स्वीकारेल असे उत्तर त्याने आम्रपालीला दिले. त्या भ्क्खिुने सर्व वृतान्त गौतम बुद्धांना कथन केला व आम्रपालीने आपल्याला वर्षाविहाराचे निमंत्रण दिल्याचेही सांगितले, बुद्धाने काही क्षण त्याच्या डोळ्यात खोलवर डोकावून पाहिले व त्याला तसे करण्याची परवानगी

दिली. चार महिने होत आले तसे लोक उत्सुकतेने भिक्खु परत येण्याची वाट पाहू लागले. आणि भिक्खु परत आला, पण तयाच्या पाठोपाठ आम्रपालीही भिक्खुणीच्या वेषात चालत येत होती. तिने गौतम बुद्धाची भेट घेतल्यावर आपण कसे त्या तरुण भिक्खुला भुरळ पाडण्याचा, आकर्षित करण्याचा, अनुरक्त करण्याचा वृक्षा प्रयत्न केला याचे त्यांच्यापाशी वर्णन केले.

बुद्धाने नंतर आपल्या शिष्यांना सांगितले की त्याने तरुण भिक्खुस आम्रपालीच्या घरी राहण्याची परवानगी दिली, कारण त्याला त्या भिक्खुच्या डोळ्यात कसलीही कामवासना दिसली नाही. त्याच्या आत्मभानाने, मनोनिग्रहाने व तेजोबळाने त्याने आपली जागृतावस्था कधीच त्यागली नाही. परिणामवश आम्रपालीचे स्वतःच्या सौंदर्याविषयी गर्वहरण झाले व तिला वेगळ्याप्रकारे आयुष्य व्यतीत करण्याची ओढ लागली.

अशा प्रकारे संन्यस्त जीवनाकडे आकृष्ट झालेल्या आम्रपालीने बुद्धाला आपल्या प्रासादात भोजनास बोलावले. बुद्धानेही ते आमंत्रण स्वीकारले. त्यानंतर तिने आपल्या राजगणिकेच्या पदाचा त्याग केला व बौद्ध धर्म स्वीकारला. बौद्ध धर्माच्या प्रसाराचे काम करता करता तिन आत्मसाक्षात्कार झाला व ती अर्हंत बनली.

बौद्ध संप्रदायात तिच्या योगदानाचे, कार्याचे महत्व काम आहे. वयात आल्यावर तिचा मुलगा विमल कौडिण्याही बौद्ध भिक्खू झाला. आम्रपालीच्या अंबपाली आम्रवनात वैशाली मुक्कामी बुद्ध रहायचे आणि तिने पुढे हेच आम्रवन बुद्धांना अर्पन केले. [illegible] तले.

अंगुलिमाल

अंजली अल्टे
बी. ए. प्रथम वर्ष

नाव एकलंच असेल ना अंगुलीमालाचं लोकांची हत्या करणारा म्हणजे अंगलीमाल पण, तो अंगुलीमाल कसा बनतो? का बनतो? हे फार कमी लोकांना माहिती असावं तो काळ असा होता गुरुकुल असायचे. एक अहिंसक होता. फार ज्ञानी मुलगा, दिसायला गोड स्वभावाने तेवढेच नम्र आणि सर्व विद्यात पारंगत असणारा. नेहमी अव्वल येणं खटकायचं तो हुशार असल्याने गुरुला त्याचा अभिमान होता. तो गुरुचा खुप लाडका होता. मित्रांनी ठरवले अहिंसकाला गुरुच्या नजरेतुन कसे उतरवायचे. मित्र आपापसात कट रचु लागले. मित्रांनी तीन जमाव तयार केले. सर्वप्रथम पहिला जमाव गुरुकडे गेला आणि सांगु लागले, गुरुदेव अहिंसक तुमच्या गैरहजेरीत गुरुमातेसोबतएकांतात असतो. गुरुंनी दुर्लक्ष केलं. अहिंसक गुरुमातेला मातेसमान मानायचा. आधी एक जमाव गेला मग परत दुसरा जमाव सांगु लागला, असे करता करता सर्व विद्यार्थी अहिंसकाविषयी गरुच्या मनात द्वेष निर्माण करु लागले.

एखादी व्यक्ती कितीही चारित्र्यवान असली आणि त्याच्या विरोधात सर्व खोटे बोलू लागले असतील तर जे डोळयांनी पाहिले नसेल तेही इतरांचे ऐकून खरे वाटायला लागते. गुरुंनी त्या सर्वांवर विश्वास ठेवला. अहिंसकाचे शिक्षण पूर्ण झालं. गुरुदक्षिणा द्यायची वेळ आली. अहिंसक गुरुकडे जाऊन गुरुवर्य दक्षिणा सांगा, असे म्हणाला. गुरु अहिंसकाला म्हणाले, अहिंसक, जा आणि मला लोकांची हत्या करुन कापलेली हजार बोटे आणून दे! गुरुदक्षिणा देणे ही प्रत्येक शिष्याला हसतहसत द्यावी लागते, आणि ही गरुदक्षिणा जीव मागितल्यासारखीच होती.

हातात तलवार घेऊन विजयाने धुंद धावणारा अहिंसक आता गुरुकुलातून बाहेर पडल्यावर एक डाकु होणार होता. कारण गुरुला त्याचा असा बदला घ्यायचा होता. गुरु त्याला स्वतः मारु शकत नव्हते. असे केले तर गुरुला वाटे पापी गुरु समजुन माझ्याकडे विद्या शिकायला कुणीच येणार नाही. लोकांची बोटे कापताना अहिंसक मारला जाईल. आता अहिंसक अंगुलीमाल झाला. वाटेत येईल त्या लोकांची तो बोटे कापू लागला, ही वार्ता राजा नरेश कोशल प्रसेनिजित याच्यापर्यंत पोहोचली. हजारोंचे सैन्य पाठविले, पण

अंगुलीमालने त्यांनाही मारुन टकले.

नंतर अहिंसक अशा प्रकारे एक डाकु झाला. तो मगध देशाच्या जंगलात एक भयंकर डाकु म्हणुन राज्य करत असे. दरोडेखोर ज्या लोकांना मारायचे त्यांची प्रत्येक बोट कापून गळ्यात हार घालत असे. त्यामुळे या दरोडेखोराला अंगुलीमाल याच नावावने सगळे लोक ओळखु लागले.

मगध देशाच्या आजुबाजुच्या सर्व गावांमध्ये अंगुलीमालची दहशत होती. एके दिवशी त्याच जंगलाजवळील एका गावात महात्मा बुद्धाचे आगमन झाले. त्यांनी ऋषी म्हणुन पाहुन सर्वांनी नमस्कार केला. त्या काळात लोकांनी त्याचा आदेश देखील ऐकला. त्या गावात काही काळ राहिल्यानंतर महात्मा बुद्धांना थोडे विचित्र वाटले. मग त्याने लोकांना विचारले, तुम्ही सगळे इतके घाबरलेले का दिसत आहात?, अंगुलीमान डाकुने केलेल्या हत्या आणि बोटे काढून घेण्याबद्दल सर्वांनी एक एक करुन सांगितले. सर्वजन दुःखी झाले आणि म्हणाले की, जो कोणी त्या जंगलाकडे जाईल, त्याला पकडेल व मारील व हाताची बोटे माळेत ओवून घेईल. आत्तापर्यंत त्याने ९९९ लोकांची हत्या केली असून त्याची बोटं कापल्यानंतर तो हार घालुन फिरत होता. अंगुलीमालच्या दहशतीमुळे आता प्रत्येकजण त्या जंगलातून जाण्यास घाबरत आहे.

या सर्व गोष्टी ऐकुन भगवान बुद्धांनी त्याच जंगलाजवळ जाण्याचा निर्णय घेतला. भगवान बुद्ध जंगलाकडे जायला लागताच लोक म्हणाले की तिकडे जाणे धोकादायक आहे. तो लुटारु कोणालाच सोडत नाही. जंगलात न जाता त्या लुटारुपासुन आपली सुटका करुन घ्या. भगवान बुद्ध सर्व गोष्टी एकूनही वनाकडे वाटचाल करत राहिले. काही वेळात बुद्ध जंगलात पोहोचले. एकाकी माणसाला महात्मा यांच्या वेषात जंगलात पाहून अंगुलीमालाला आश्चर्य वाटले. या जंगलात येण्यापूर्वी लोक कितीतरी वेळा विचार करतात असे त्याला वाटले. ते आले तरी ऐकटे येत नाहीत. असे त्याला वाटले. आणि आले तरी ते मला घाबरतात. हा महत्मा तर एकटाच जंगलात बिनधास्त आला आहे आणि तो मला न घाबरता बिनधास्त हिंडत आहे. अंगुलीमालच्या मनात असे आले की आता याला ही संपवून मी त्याचे बोट कापेन.

त्याच्याकडे पाहून बुद्ध पुन्हा चालू लागले. अंगुलीमाल बुद्धाला थांब म्हणाला. गौतम बुद्ध थांबले. आणि त्याने बुद्धाला सांगितले, तेथेच थांबा. नाहीतर मी तुला मारीन आणि तुझे बोट कापुन १००० लोकांना मारण्याचे वचन पुर्ण करीन.

भगवान बुद्ध अंगुलीमालाला म्हणाले की जर तुम्ही स्वतःला खुप शक्तिशाली समजत असाल तर झाडाची कांही पाने आणि डहाळ्या तोडुन आणा. अंगुलीमालला याचे धाडस पाहुन वाटले की तो म्हणतोय तसे करेन. त्याने कांही वेळात पाने आणि डहाळे तोडुन आणले. आणि म्हणाला मी आणले आहे. तेव्हा बुद्ध म्हणू लागले, आता त्यांना पुन्हा झाडाला जोड.

ते ऐकुन अंगुलीमाल म्हणाला, तुम्ही कसा महात्मा आहात. तुटलेली वस्तु पुन्हा जोडता येत नाही, हे तुम्हाला माहिती नाही. आणि आता ही फांदी, पाने, डहाळी कसे जोडु शकेन. भगवान बुद्ध म्हणाले की, मी तुम्हाला हेच समजावून सांगु इच्छितो की जेव्हा तुमच्यात कांहीही जोडण्याची शक्ती नसते, तेव्हा तुम्हाला काहीही तोडण्याचा अधिकार नाही. कोणाला जीव देण्याची क्षमता नसेल तर मारण्याचा अधिकार नाही.

हे सर्व एकून अंगुलीमालने शस्त्र गमावले. तो पुढे म्हणाला, तु मला थांबून थांबायला सांगत होतास. मी तर स्थिरच आहे. तूच आहेस जो स्थीर नाही.

अंगुलीमाल म्हणाला, मी एका जागी उभा आहे, मग अस्थिर कसा आणि तुम्ही केव्हापासून चालत मग स्थिर कसे आहात. हे सर्व ऐकुन अंगुलीमालचे डोळे उघडले आणि तो म्हणाला. आजपासून मी कोणतेही अधर्म करणार नाही.

अंगुलीमाल रडत भगवान बुद्धांच्या पाया पडला. त्याच दिवशी अंगुलीमाल दुष्टाचा मार्ग सोडुन महान सन्यासी झाला. गौतम बुद्धाच्या योग्य मार्गदर्शनाने अंगुलीमाल वाईटाचा मार्ग सोडुन चांगल्या मार्गाने जीवन जगु लागला.

सम्राट हर्षवर्धन

संपदा वाघमारे
बी. कॉम. द्वितीय वर्ष

सम्राट हर्षवर्धन किंवा हर्ष (इ.स.८९०-इ.स.६४७) हे उत्तर भारतातील प्रसिद्ध सम्राट होते. ते पुण्याभूती साम्राज्यातील शेवटचे सम्राट होते. राज्यवर्धनानंतर इ.स. ६०६ मध्ये ते योगेश्वराच्या गादीवर असले. हर्षवर्धनांनी जवळजवळ ४१ वर्षे राज्य केले. या काळामध्ये त्यांनी आपल्या साम्राज्याचा विस्तार जालंधर, पंजाब, काश्मीर, खान्देश, नेपाळ आणि बाल्लभीपुरपर्यंत केला होता. हर्षवर्धनांनी आर्यावर्ताला सुद्धा आपल्या आधीन केले. हिंदू धर्मातील सुर्य देवाची आराधना करुन त्यांनी हिंदु धर्माचा स्वीकार केला.

नाटककार आणि कवीः

सम्राट हर्षवर्धन एक प्रस्थापित नाटककार आणि कवी होते. त्यांनी नागानंद, रत्नावली आणि प्रियदर्शिका नावाच्या नाटकांची स्थापना केली. त्यांच्या दरबारात बाणभट्ट, हरिदत्त आणि जयसेन यांसारखे प्रसिद्ध कवी व लेखक दरबाराची शोभा वाढवत होते. सम्राट हर्षवर्धन हे बौद्ध धर्माच्या महायान संप्रदायाचे अनुयायी होते. असे मानले जाते की, हर्षवर्धन दरदिवशी ५०० ब्राह्मणांना आणि १००० बौद्ध भिक्खुनां भोजन दान करीत होते. हर्षवर्धन यांनी इ.स. ६४३ मध्ये कनोज आणि प्रयाग या शहरांमध्ये दोन विशाल धार्मिक सभांचे आयोजन केले होते. हर्षवर्धनाने प्रयागमध्ये आयोजित केलेल्या सभेला मोक्षपरिषद असे म्हटले होते.

हर्षवर्धनाची शासन व्यवस्थाः

१. हर्षकालीन प्रमुख अधिकारी
२. सरसेनापती - बलाधिकृत सेनापती.
३. महासंधी विग्रहाधिकृतः संधी/युद्ध करण्यासंबंधीचा अधिकारी
४. कटुक : हस्ती सेनाध्यक्ष
५. वृध्देश्वर - आश्र सेनाध्यक्ष
६. अध्यक्ष - वेगवेगळ्या विभागांचे सर्वोच्च अधिकारी- आयुक्तक
७. साधारण अधिकारी : मीमांसक, न्यायाधिश
८. महाप्रतिहार : राजप्रसादाचे रक्षक- चाट भट, वैतानिक / अवैतनिक सैनिक
९. उपरिक महाराज - प्रांतीय शाक - अक्षपटलिक
१०. लेखा जोखा लिपीक - पूर्णिक, साधारण लिपिक

हर्षवर्धन स्वतः प्रशासकीय व्यवस्थेत व्यक्तिगत रुपात रुची ठेवित असे. सम्राटाच्या मदतीसाठी एक मंत्रिपरिषद स्थापण्यात आली होती. बाणभट्टानुसार अवंती हा युद्ध आणि शांतीचा सर्वोच्च मंत्री होता. सिंहनाद हा हर्षवर्धनाचा महासेनापती होता. बाणभट्टाने हर्षचरितात या पदांबद्दल म्हटले आहे.

अवंती - युद्ध आणि शांतीचा मंत्री
सिंहनाद - हर्षवर्धनाच्या सेनेचा महासेनापती
कुतल - अश्वसेनेचा मुख्य अधिकारी
स्कंदगुप्त - हत्तीसेनेचा मुख्य अधिकारी
राज्यातील अन्य प्रमुख अधिकारी - जसे महासामन्त, महाराज, दौस्सधनिक, प्रभातार, राज्यस्थानीय, कुमारामात्य, उपरिक, विषयापति, इत्यादी.
कुमारमात्य - उच्च प्रशासनिक सेवेत नियुक्त
दिर्घध्वज - राजकीय संवेदवाटक
सर्वगत - गुप्तचर विभागाचा सदस्य

सामंतवाद वृध्दिक्षी

हर्षवर्धनाच्या काळात अधिकाऱ्यांना नगद वा हजागिरीच्या रुपात वेतन दिले जात असे, पण ह्युएन्संगाच्या म्हणण्यानुसार, मंत्र्यांना व अधिकाऱ्यांना वेतन हे भूमी अनुदानाच्या रुपात दिले जात होते.

राष्ट्रीय आय आणि कर

हर्षवर्धनाच्या काळात राष्ट्रीय उत्पन्नाचा एक चतुर्थांश (२५%) भाग उच्च कोटींच्या राज्य कर्मचाऱ्यांना वेतन किंवा बक्षिसाच्या रुपात, एक चतुर्थांश भाग शिक्षणासाठीच्या खर्चासाठी आणि बाकी एक चतुर्थांश भाग हे सम्राट स्वतः आपल्या खर्चासाठी उपयोगात आणत होते. राजस्वच्या स्त्रोताच्या रुपात तीन प्रकारच्या करांचे विवरण मिळते - भाग, हिरण्य आणि बली. भाग किंवा भूमिकर (सारा) पदार्थाच्या रुपात घेतले जात होते. हिरण्य नगदाच्या रुपात घेतला जाणारा कर होता. या काळात भूमिकर कृषि उत्पादनाच्या १/६ इतका वसुल केला जात असे.

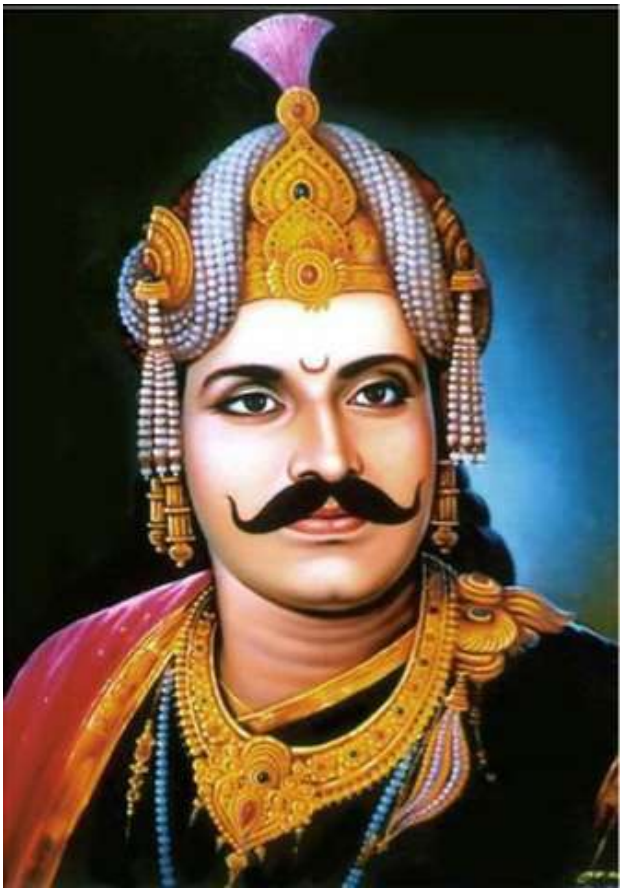
सन्य रचना

ह्युएन्संगनुसार हर्षवर्धनांच्या सैन्यात जवळपास ५००० हत्ती, २००० घोडेस्वार व ५००० पायदळ सैनिक होते. कालांतराने ही संख्या वाढून हत्ती ६००० व घोडेस्वारांची

संख्या १००००० (एक लाख) पर्यंत पोहोचली. सम्राट हर्षवर्धनांच्या सैन्यातील साधारण सैनिकांचा चाट व भाट, अश्वसेनेच्या अधिकाऱ्यांना हदेश्वर, पायदळ सैन्याच्या अधिकाऱ्यांना बलाधिकृत आणि महाबलाधिकृत म्हटले जात होते.

मृत्यु :

सम्राट हर्षवर्धनांचा दिवस तीन भागात विभागला गेला होता, प्रथम भाग सरकारी कार्यासाठी तथा ईंर दोन विभागात धार्मिक कार्य संपन्न केले जात होते. इ.स. ६४६ मध्ये लीन प्याओ आणि वांग ह्युन त्सेच्या नेतृत्वात तिसरे दुत मंडळ हर्षवर्धनांच्या दरबारात पोहचण्यापूर्वीच हर्षवर्धनांचे निधन झाले.

सम्राट हर्षवर्धन

लेणी

गौरवी सरवदे
बी. कॉम. द्वितीय वर्ष

लेणी म्हणजे काय?

लेणी म्हणजे काय, तर लेणी म्हणजे डोंगरातील दगडांवर केलेले कोरीव काम, लेणी म्हणजे डोंगर, टेकडी, पर्वत, खडक कोरुन तयार केलेल्या गुहा होत. लेणी ही संज्ञा सामान्यपणे मानवनिर्मित गुहांना वापरली जाते, त्यांच्या उपयोग तपस्यांसाधना विश्रांती करण्यासाठी केला जाई, प्रथम साधी असलेली नंतर चित्रे व शिल्पे यांनी अलंकृत केली गेली, लेण्यांना गुहा, गुफा, शैलगृहे, शिलामंदिरे, पुस्तरालये अशी अन्य नावे देखील आहेत. लेणी तयार करणे ही दिर्घ काळ चालणारे काम होते. छिन्नी व हातोडी ही दोनच हत्यारे आणि दगडही कठीण, कधी कधी काम वरुन खाली करत यावे लागे. एखादा घाव जोराने पडला अथवा दगडाचा टवका जास्त उडाला तर दुरुस्ती करणे शक्य नव्हते, जसे मूर्ति करताना चुकले तर दुसरा दगड घेऊन दुसरी मूर्ति करणे शक्य असते, इथे त्याला आजिबात वाव नव्हता, थोडक्यात वेळखावू आणि जबाबदारीचे काम वेरुळचे कैलास लेणे तयार होण्यास एकुण १३५ वर्षे लागले!

लेणी शब्दाचा उगमः

लयन (गृह) या संस्कृत शब्दावरुन लेण हा शब्द झाला व लेणचे रुपांतर लेणे मध्ये झाले, नाशिकाजवळच्या पांडव लेण्यातील लेखात लेण हा शब्द प्रथम आलेला दिसतो.

देणीचा इतिहास :

आश्मयुगात मनुष्य गुहेत राहत होता, एकाकी मनुष्याने पशुपक्षांच्या संगतीत, निसर्गाच्या सानिध्यात, शेतीच्या सहवासाने आजुबाजुची सारी संवेदना छन्नी हातोड्यांच्या सहाय्याने डोंगरावर खोदली व त्यातून सुरुवातीला ओबडधोबड कलाकृती, शिल्पकृती मानव, प्राणी, पक्षी, निसर्गाचे रुप विचारले गेले, हळूहळू मानवी कल्पना बुद्धी, कौशल्याचा विकास झाला व लेणीची सुबकता आकाराला आली. अशांपैकी काही निवडक गृहास्थानांमधल्या खडकांच्या भिंतीवर आदिमानवाने चित्रे खोदुन आपल्या उत्कृष्ट चित्रकलेचे नमुने मागे ठेवलेले आहेत. प्रारंभीच्या काळात खेदलेली लेणीही त्या त्या डोंगरांच्या पायथ्याशी असून ती

साधी लहान व ओबड धोबड अशी होती. नंतरच्या काळातील लेणी पर्वतश्रेणीच्या वरच्या भागात क्रमशः काढळतात व अळनेरच्या टप्प्यातील लेणी तर माश्यावर कोरलेले आहेत. प्रथम शिल्पकृती घडल्यावर नंतर चित्रकला अवतरली. हा क्रम उलटा ही असु शकतो. परंतु चित्रे शिल्पांइतकी दिर्घकाळ टिकू शकत नाहीत. त्यामुळे हा क्रम निश्चित सांगता येत नाही. तिसऱ्या शतकापूर्वीच्या काही लेण्यात, लाकुड व विटांचे प्रमाण असे सांची, पवना, अमरावती इत्यादी ठिकाणी हे आढळते.

ज्या धार्मियांच्या वापराकरिता ही लेणी निर्माण करण्यात आली त्या धर्मांवरुन या लेणींना बौद्ध, हिंदू आणि जैन लेणी संबोधले जाते.

बौद्ध लेणीतही हीनयान पंथातील लेणी सर्व प्राचीण यात बुद्धाची मूर्ती नव्हती परंतु ही कसर महायान पंथाने भरुन काढली त्यांच्या लेण्यात पूर्ती आहेत. बौद्ध लेण्यात चैत्य व विहार हे दोन प्रकार दिसून येतात. जैन लेण्यांमध्ये चैत्यगृह नाही फक्त विहार दिसून येते. हिंदु/ब्राह्मणी लेण्यात मंदिर, मंडप, रथ पाहायला मिळतात. येथे आपल्या देवतांच्या मूर्ति, शिवलिंग इ. दिसतात.

लेणीचे प्रकार :

लेण्यांचे मुख्य दोन प्रकार आहेत, लेणीचे प्रकार पुढीलप्रमाणे.

१. ऐहिक लेणी : नाणे घाटात सातवाहनांचे देवकुळ म्हणजेच किर्तीमंदिर पूर्वजांच्या प्रतिमांचे मंदिर हे एकमेव लेणे ऐहिक लेणे म्हणून ज्ञत आहे.

१. धार्मिक लेणी - बौद्ध, जैन, हिंदु

बौद्ध लेणी मध्ये पण हीनयान व महायान या दोनही पंथांची लेणी आढळतात, हीनयान पंथाची लेणी जास्त पूरातन, त्यात बुद्ध मुर्ती नसते, महायान पंथातील लेण्यात स्तुप दागोबा वा बुद्धाची मूर्ती दिसते.

बौद्ध लेण्यात चैत्य व विहार हे दोन प्रकार दिसून येतात, चैत्य म्हणजे भिक्षुंचे प्रर्थनामंदिर व विहार म्हणजे त्यांचे निवासस्थान, चैत्यात मूर्ति, स्तुप किंवा दागोबा असतो, विहारात त्यांच्या निवासाची व्यवस्था, मोठ्या लेण्यात मध्ये चौक व भोवती खोल्या असतात तर लहान विहारात खोदुन काढलेल्या खोल्या.

जैन लेण्यांमध्ये चैत्यगृह नाही फक्त विहार दिसून येते.

हिंदु/ब्राह्मणी लेण्यात चैत्यगृह आणि विहार ही दोन्ही नसतात. येथे आपल्याला देवतांच्या मूर्ति, शिवलिंग इ. पाहायला मिळतात, तसेच काही ठिकाणी रामायण - महाभारतातील पूराणातील प्रसंगही दाखविलेले असतात.

लेण्यांचे अंग :

१. स्तुप

स्तुप म्हणजे पूज्य व्यक्तीच्या अवशेषांवर उभारलेला व दगड, माती, विटा यांनी बांधलेला किंवा खडकात खोदलेला बहिर्गोल वास्तुप्रकार होय.

२. विहार

पाली भाषेत विहार हा शब्द आराम या अर्थी वापरलेला आहे, गौतम बुद्धांनी आपल्या अनुयायांना धर्मप्रसारासाठी चारही दिशांना जाण्याचे आदेश दिले होते, त्यानुसार भिक्खु वर्षभर भटकंती करत व पावसाळ्यात एका ठिकाणी वास्तव्य करत असत. त्या ठिकाणी विहार किंवा संघाराम म्हणत असत.

३. चैत्यगृहः

चैत्य हा एक शिल्पकार आहे. अनेक उपासकांना एकाच वेळी प्रार्थना, उपासना करण्याची सोय म्हणून चैत्यगृह बांधले जाई. चैत्यगृहे विहारांच्या जवळपास आणि भिक्षुकांना प्रार्थनेकरीता उपयुक्त होतील अशा पद्धतीने खोदलेला आहेत. त्यांनी गंधकुटी, असेही म्हणतात.

महाराष्ट्रातील प्रमुख लेण्याः

वेरुळ	: औरंगाबाद
अजिंठा	: औरंगाबाद
पांडव लेणी	: नाशिक
कार्ला	: पुणे
लेण्याद्री, जुन्नर	: पुणे
एलिफंटा	: मुंबई
धारापुरी	: मुंबई
कान्हेरी	: मुंबई
कुडे लेणी	: मुरुड
नाणेघाट	

बुद्धत्व मानवाचा आदर्श

रिता सुर्यवंशी
एम. ए. प्रथम वर्ष

एक बौद्ध म्हणून परिणामकारक आचरण करण्यासाठी प्रतिज्ञाबद्ध असलेल्या इतरही वाचकांना मानवी गुणांच्या सर्वोच्च आदर्श बुद्ध त्यांच्या बहजन हिताय बहुजन सुखाय असा संदेश देणारी त्यांची शिकवण म्हणजे धम्म आणि आदर्श नवं समाजाचे नमुनेदार उदाहरण म्हणजे संघ.

या संघाची त्रिरत्न प्रति असलेली बांधिलकी परिणामकारकपणे मजबूत करण्यासाठी या तीन विषयावर अभ्यास करणे अत्यंत गरजेचे आहे.

१. बुद्धत्व मानवाचा आदर्श
२. मन प्रतिक्रियात्मक आणि सृजक
३. अध्यात्मिक समाजाचा अर्थ

मानवी बुद्धत्व हाच बौद्ध धर्माच्या मुख्य विषय किंवा प्रमुख उद्देश होय आदर्श शब्दांचा अर्थ म्हणजे

१. एखादा गोष्टीच्या उत्तम तेची सर्वश्रेष्ठ कल्पना
२. नमुना किंवा नमुनेदार होय ज्यांचे अनुकरण करावे.
३. अतिशय उत्तम प्रकारची पण तितकीच हवीहवीशी वाटणारी गोष्ट सुचित केलेली आहे.

आपण खरोखर जो प्रश्न विचारतो तो आदर्श माणूस म्हणजे काय?

आदर्श माणूस म्हणजे प्रबुद्ध माणूस होय आदर्श माणूस म्हणजे बुद्ध होय, म्हणजे मानवाच्या आदर्श व्यक्ती व्यक्तीच्या आदर्श बुद्ध. आता यातून तीन प्रश्न निर्माण होतात.

१. बुद्धत्व म्हणजे काय?
२. बुद्धत्वाची ही अवस्था मानवाच्या आदर्श ठरते हे कसे समजायचे?
३. बुद्धत्व म्हणजे काय?

बुद्धत्वाची अवस्था म्हणजे शुद्ध, स्पष्ट आणि अगदी तेज पूर्ण जागृतीची अवस्था असते असे म्हटले जाते. तीव्र, सखोल आणि तुडुंब भरुन वाहणारी मैत्रीची आणि करुणेची अवस्था होय. विपुल न संपणारी अशी मानसिक आणि अध्यात्मिक शक्ती (वीर्य) असते.

सारांश :

प्रज्ञेतून मैत्री आणि करुणा निर्माण होते, मैत्री आणि करुणेतून (वीर्य) सामर्थ्य निर्माण होते. वीर्यातून प्रज्ञा निर्माण होते. बुद्धत्वाची अवस्था म्हणजे परिपूर्णता आणि सर्व प्रकारच्या आत्मनिष्ठेच्या मर्यादा पासून मुक्तीची अवस्था होय.

२. बुद्धत्वाच्या आदर्श माणसासाठी आहे हे आपण कसे समजायचे?

१. नैसर्गिक किंवा प्राकृतिक आदर्श
२. कृत्रिम आदर्श

नैसर्गिक आदर्श मध्ये ज्या वस्तूसाठी किंवा व्यक्तीसाठी तो आदर्श असतो, त्या वस्तूच्या किंवा व्यक्तीच्या स्वभाव विचारात घेतलेला असतो.

कृत्रिम आदर्श मध्ये मात्र त्यांच्या विचार केलेला नसतो कृत्रिम आदर्श हा बाहेरुन लादला जातो आणि तोही कृत्रिमपणेच.

बुद्धत्व हा माणसाचा नैसर्गिक आदर्श होय

३. बुद्धत्वाचा हा आदर्श निर्माण झाला तरी कुठून?

मानवाचा आदर्श हा केवळ मानवापासूनच निर्माण होणे शक्य आहे. सर्व स्त्री-पुरुषांमध्ये बीज रुपाने असणाऱ्या श्रेष्ठ असा अध्यात्मिक गुणांच्या आपापल्या जीवनात परिपूर्ण विकास साधण्याची क्षमता असते.

एक तरुण भारतीय राजपुत्राने २५५० वर्षापूर्वी संबोधी प्राप्त करुन घेतली होती. बुद्धत्व प्राप्त करुन घेतले होते. परिपूर्ण जागृती साधली होती, असे आपण दिसून येते मग त्यानेच स्वतः असे बुद्धत्व प्राप्त करुन घेतला नंतर एक महान धार्मिक क्रांतीचे उद्घाटन केले. एक महान धार्मिक परंपरेची ज्याला आपण बौद्ध धम्म म्हणतो.

बौद्ध धम्मात दोनच गोष्टी दोनच प्रकार मानलेले आहेत.

१. सामान्य माणसाचा प्रकार
२. सुप्रबुद्ध माणसाचा प्रकार

सामान्य माणूस आणि सुप्रबुद्ध माणूस यातील अंतर खूप मोठे आहे आणि हे भरुन काढण्यासाठी प्रचंड प्रयत्नाची गरज असते. बौद्ध धर्मानुसार अशा प्रबुद्ध मानवाची पूजा केली जाते. बुद्धाची पूजा एक देव म्हणून केली जात नाही तर एक गुरु म्हणून, एक आदर्श म्हणून, एक मार्ग दाता म्हणून केली जाते.

नमो बुद्धाय जय भीम

Russian

Department

Русская культура

Dande Nikita, Bangad Sanika
12th Arts

Культура России составляет большую часть русского нематериального наследия. Она объединяет традиции многочисленных народов Руси, отражает исторические события, географические особенности, влияние других культур и мировоззрений.

Имена деятелей русской культуры известны во всѐм мире: Достоевский, Толстой, Чайковский, Глинка, Пушкин, Ахматова и многие другие. Произведения русских писателей переведены на многие языки. Постановки «Лебединого озера» или «Щелкунчика» с успехом проходят на сценах разных театров.

Русская живопись

Долгое время русская живопись ограничивалась росписью икон. У каждого из знаменитых мастеров был свой стиль. Например, иконы Андрея Рублѐва сильно отличались от икон, созданных Феофаном Греком. Во время правления Петра I в Россию проникли западные техники исполнения. Начали создавать пейзажи, портреты, натюрморты. К началу XX века через пейзажи передавали не только красоту природы, но и состояние души автора. В начале XX века расцвели направления модернизма и авангарда. Казимир Малевич, работая в технике авангарда, создал новое направление — супрематизм. Этот жанр хорошо отражает его картина «Чѐрный квадрат».

Русская литература

Важная часть русской культуры — русская литература. Произведения Достоевского, Толстого, Грибоедова, Лермонтова, Пушкина переведены на разные языки мира. Серебряный век русской поэзии подарил человечеству прекрасных поэтов: Анна Ахматова, Сергей Есенин, Марина Цветаева, Александр Блок, Валерий Брюсов и другие. Советская эпоха также внесла свой вклад: имена Аркадия и Бориса Стругацких, ВладимираВысоцкого, Евгения Евтушенко знают в разных уголках планеты. Характерные черты литературы России: глубокая проработка душевных переживаний героев, живописное описание природных пейзажей, исследование внутреннего мира человека.

Русский театр

Русский театр во всѐм мире известен прежде всего благодаря русскому балету — уникальной школе танцевального искусства, которая стала визитной карточкой страны. Не зря некоторые путешественники просят включить посещение балета в программу туров по России. Но мало кто знает, что история русского театра берет начало в народных гуляниях и представлениях на площадях. Скоморохи — вот родоначальники театральной культуры России.

Русская музыка

Музыка России трансформировалась от незамысловатых народных песен до объѐмных симфонических композиций. Произведения великих русских композиторов Глинки, Мусоргского, Римского-Корсакова исполняли в крупнейших театрах мира. Сложно найти человека, который не узнает с первых нот композиции из балетов «Щелкунчик» или «Лебединое озеро» Чайковского. Музыкальные произведения русских классиков сочетают объѐм, художественную глубину, легкость и драматичность образов. Возможно, поэтому они завоевали любовь и признание во всѐм мире.

Русское кино

Современное русское кино часто ориентируется на западные кинокартины. В то же время культовые российские фильмы отличаются особой подачей, сюжетной линией и актѐрской игрой. Отдельного внимания заслуживает советская школа кинематографии: несмотря на натянутые отношения между СССР и Западом некоторые фильмы завоевывали престижные награды международных конкурсов.

Традиционная русская мужская одежда

Одежда славян, как и многих древних народов, сочетала защитную и обережную функцию. Мужская традиционная одежда была проще, чем женская: просторная полотняная рубаха, холщовые штаны, пояс. Пояс врусской культуре был обязательным атрибутом «человеческой» одежды. По мнению славян, только нечистая сила и мертвые не носили пояс. Чтобы защитить мужчину от злых духов, дать ему смелости и ясности, на одежде вышивали различные обереги. Чаще всего вышивка располагалась вдоль ворота и, конечно, на поясе.

Традиционная русская женская одежда

Глядя на традиционную русскую женскую одежду, можно было определить еѐ происхождение, семейный статус, возраст. Каждый элемент нѐс скрытый смысл. Например, девица на выданье заплетала себе две косы, замужняя женщина одну косу, вдова могла ходить с распущенными волосами и непокрытой головой. Для женских нарядов в культуре России была характерна многослойность. Особую роль играл сарафан, крой которого менялся в зависимости от региона.

История русской культуры

Культура России объединяет в себе традиции многочисленных народов Руси, в ней отразились исторические события, географические особенности, влияние других культур и мировоззрений. История русской культуры делится на пять этапов: культура Древней Руси, культура XIII-XVII веков, культура Российской Империи, советская культура и, собственно, современная культура.

Большое влияние на развитие русской культуры оказал приход христианства на Киевскую Русь: изменились архитектура, традиции и письменность. Нашествие хана Батыя отдовинуло влияние византийской культуры. Этап Московской Руси объединил бескрайние земли вокруг столицы, был построен белокаменный Московский кремль, возрождена роспись храмов фресками, а живописцы снова стали ориентироваться на византийские каноны. Кстати, именно в то время творил знаменитый иконописец Андрей Рублев.

Реформами Петра I русская культура была переориентирована на западноевропейские ценности. В этот период сформировались основы русского литературного языка и были написаны знаменитые на весь мир произведения русских классиков. Советский период сильно повлиял на культуру, приход большевиков к власти вынудил творческих и научных деятелей царской России эмигрировать в Европу. Однако в это времявыросло новое поколение советской элиты, развивались театр и кинематограф.

वार्षिक अहवाल

(२०२२-२३)

मराठी विभाग

महाविद्यालयाच्या स्थापनेपासून म्हणजे १९७० पासून मराठी विभाग कार्यरत आहे. स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठाने १९९९ पासून संशोधन केंद्राला मान्यता दिली आहे. हा विभाग विद्यार्थी केंद्रवर्ती ठेवून त्याच्या ज्ञानाबरोबरच सर्जनशीलतेच्या कक्षा विकसित व्हाव्यात या दृष्टिकोनातून सातत्याने प्रयोगशील असे नाविन्यपूर्ण कार्यक्रमाची आणखी करत आलेला आहे. त्याचबरोबर संशोधन केंद्रात कार्यरत असणारे विद्यार्थी त्यांना कोणत्याही प्रकारचा अडथळा येऊ न देण्याची दक्षता हा विभाग सातत्याने घेत आलेला आहे.

सन २०२२-२३ या शैक्षणिक वर्षात विविध शैक्षणिक उपक्रम मराठी विभागाने घेतले आहेत.

१. श्री चक्रधर स्वामी वाङ्मय मंडळाची स्थापना

या शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीला श्री चक्रधर स्वामी वाङ्मय मंडळाच्या पदाधिकाऱ्यांची निवड त्यांच्या गुणवत्तेनुसार व नियमित उपस्थिती पाहून निवड करण्यात आली. ते पुढील प्रमाणे :

१. अध्यक्ष - रोहन कांबळे, बी. ए. तृतीय वर्ष

२. उपाध्यक्ष - अक्षय कांबळे, बी.ए. द्वितीय वर्ष

३. सचिव - कु. अश्विनी राठोडकर, बी.ए. तृतीय वर्ष

४. सहसचिव - कु. विशाखा सोमवंशी, बी.ए. द्वितीय वर्ष

५. सदस्य - कु. संजना जाधव, हजोद्दीन शेख, सुरज टिंगरे, कु. जागृती रंजाळे, कु. प्रीती भालेराव, सुमित हंगरगे, कु. अरुंधती देशमुख, अमीत गोरे, कु. जान्हवी पाटील

या पदाधिकाऱ्यांची निवड करण्यात आली त्यांच्या या निवडीबद्दल महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, मराठी विभागप्रमुख डॉ. संभाजी पाटील व मराठी विभागातील सर्व प्राध्यापक यांनी अभिनंदन केले.

२. श्री चक्रधर स्वामी वाङ्मय मंडळाचे उद्घाटनः

दिनांक ३० जुलै २०२२ रोजी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या अध्यक्षतेखाली, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत व प्रमुख पाहूणे जेष्ठ विचारवंत डॉ. नागोराव कुंभार यांच्या हस्ते उद्घाटन झाले. याप्रसंगी डॉ. नागोराव कुंभार यांनी विद्यार्थ्यांना मोलाचे मार्गदर्शन केले. ते म्हणाले की, विद्यार्थ्यांनी नेहमी चांगल्या ग्रंथांचे वाचन केले पाहिजे; ज्यातून सुसंस्कारशील मनाचे भरण पोषण होईल. म्हणूनच आपण गांधीजींच्या विचारांकडे वळले पाहिजे असे आवाहन त्यांनी याप्रसंगी केले. या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक मराठी विभागप्रमुख डॉ. संभाजी पाटील यांनी केले तर सूत्रसंचालन व आभार प्रदर्शन कु. प्रतीक्षा मोरे या विद्यार्थिनीने केले. या कार्यक्रमाला महाविद्यालयातील प्राध्यापक, विद्यार्थी व विद्यार्थिनींची बहुसंख्येने उपस्थिती होती.

मराठी भागातील विविध उपक्रम (चर्चासत्र व अतिथी व्याख्याने)

१) महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने मराठी विभाग द्वारा- नवोदित लेखकांसाठी आयोजित राज्यस्तरीय कादंबरी लेखन कार्यशाळा दि.२८ डिसेंबर२०२२ (भारतीय स्वातंत्र्याचा अमृतमहोत्सव व राजर्षी शाहू महाराज स्मृती शताब्दी वर्षानिमित्त)

२) अतिथी व्याख्यान: ३० जुलै, २०२२

विषय : 'एकविसाव्या शतकात गांधी विचारांची प्रस्तुतता'

व्याख्याते : मा. डॉ. नागोराव कुंभार, ज्येष्ठ विचारवंत, साहित्यिक, लातूर

३) राष्ट्रीय वेबिनार: मंगळवार, दि.२७ सप्टेंबर २०२२

विषय : 'बृहन्महाराष्ट्रातील मराठी साहित्य व साहित्यिक'

व्याख्याते : डॉ. भालचंद्र शिंदे (सेवानिवृत्त प्राध्यापक तथा अध्यक्ष, कर्नाटक राज्य मराठी साहित्य परिषद, गुलबर्गा

४) अतिथी व्याख्यान: २८ सप्टेंबर २०२२

विषय : कवितेची निर्मिती प्रक्रिया

व्याख्याते : डॉ. गोविंद काळे, मराठी विभाग, स्वामी विवेकानंद महाविद्यालय, शिरूर ताजबंद

५) जाहीर सत्कार व अतिथी व्याख्यान: २८ सप्टेंबर २०२२

विषय : 'मराठवाड्यातील ग्रामीण साहित्य'

व्याख्याते : डॉ. शेषराव मोहिते, कादंबरीकार, समीक्षक लातूर

६) 'मराठी वाङ्मय मंडळ' अंतर्गत लेखक आपल्या भेटीला... १९ जानेवारी २०२३

विषय : 'लिंगायत संप्रदाय आणि त्यांचे वचन साहित्य'

व्याख्याते : डॉ. भीमराव पाटील, राजर्षी शाहू महाविद्यालय (स्वायत्त), लातूर

मराठी संशोधन केंद्र

मराठी विभागाचे हे संशोधन केंद्र १९९९ पासून कार्यरत आहे. या संशोधन केंद्रात आजपर्यंत १२ विद्यार्थ्यांनी पीएच.डी. पदवी प्राप्त केली आहे तसेच सद्य:स्थितीमध्ये या संशोधन केंद्रात पाच विद्यार्थी संशोधन करत आहेत.

मराठी संशोधन केंद्रात मराठी विभागप्रमुख डॉ. संभाजी पाटील, डॉ. जयद्रथ जाधव व डॉ. दुष्यंत कटारे हे या संशोधन केंद्राचे मार्गदर्शक आहेत. या शैक्षणिक वर्षात या केंद्रातून

❋ **डावळे शर्मा समर्थ,** विषय:- महादेव मोरे यांच्या साहित्यातील समाजजीवन व **भोसले दशरथ दाजीराव** विषय:- 'मराठीतील विस्तापितांवरील निवडक कादंबऱ्या : एक अभ्यास' या दोन विद्यार्थांनी संशोधन पदवी (पी.एच.डी.) संपादन केली आहे.

वाचन संस्कृती चळवळ:

मराठी विभागाचा विद्यार्थी सर्वांगाने संपन्न झाला पाहिजे त्याच्या ज्ञानाचा विकास अधिकाधिक होण्याकरिता अवांतर वाचन झाले पाहिजे हा दृष्टिकोन डोळ्यासमोर ठेवून मराठी विभागप्रमुख डॉ. संभाजी पाटील यांच्या मार्गदर्शनाखाली वाचन संस्कृतीची स्थापना १९१७- १८ या शैक्षणिक वर्षापासून करण्यात आली आहे. या वाचन संस्कृती चळवळीचे मुख्य वैशिष्ट म्हणजे या चळवळीत सहभागी होऊ इच्छिणाऱ्या विद्यार्थ्यांना **आपल्या जन्मदिनी एक ग्रंथ भेट** देऊन सभासद व्हावे लागते. सद्य:स्थितीत या चळवळीचे १४० सभासद आहेत. आणि ग्रंथ संख्या ७५० इतकी आहे. या चळवळीमुळे महाविद्यालयातील विभागातील विद्यार्थी मोठ्या प्रमाणात वाचन व लेखन करत आहेत.

गांधी विचार संस्कार परीक्षा:

महाविद्यालयातील विद्यार्थी ज्ञानसंपन्न व संस्कारक्षम व्हावेत या दृष्टिकोनातून मराठी विभाग म. गांधी रिसर्च फाँउडेशन, जळगाव' द्वारे घेण्यात येणाऱ्या गांधी संस्कार परीक्षाचे आयोजन मराठी विभाग गेल्या अनेक वर्षापासून सातत्याने करीत आहे.

विभागातील प्राध्यापकांचे विशेष कार्य :

१) विभागप्रमुख प्रा. डॉ. संभाजी पाटील यांना या पूर्वी अनेक पुरस्कार मिळाले आहेत. चालू शैक्षणिक वर्षात ही त्यांना कै. ॲड. देविदासराव जमदाडे प्रबोधन व विचार मंच देण्यात येणारा, राज्यस्तरीय कार्यनिष्ठ शिक्षक पुरस्कारांने गौरविण्यात आले.

२) प्रा. बापूसाहेब जवळेकर

अ) विविध विषयांवर अनेक मासिकातून अभ्यासपूर्ण लेखन.

आ) मराठी विभागप्रमुख प्रा. डॉ. संभाजी पाटील यांच्या मार्गदर्शनाखाली डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची पत्रकारिता या महत्त्वाच्या विषयावर संशोधन सुरू.

डॉ. शिवराज काचे

अ) गांधी संस्कार परीक्षेत रजत पदक प्राप्त

ब) विविध नियतकालिकातून लेखन

'एकविसाव्या शतकात गांधी विचारांची प्रस्तुतता' या विषयावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना ज्येष्ठ विचारवंत डॉ. नागोराव कुंभार

'एकविसाव्या शतकात गांधी विचारांची प्रस्तुतता' विषयावरील कार्यक्रमात अध्यक्षीय मनोगत व्यक्त करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे

मा. प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व ज्येष्ठ विचारवंत डॉ. नागोराव कुंभार यांच्या समवेत गांधी विचार संस्कार परीक्षेत विशेष प्राविण्य मिळविलेले महाविद्यालयाचे विद्यार्थी

'कादंबरी लेखन कार्यशाळा' उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना डॉ. महेश खरात, व्यासपीठावर प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. एस. एन. शिंदे, डॉ. शेषेराव मोहिते व डॉ. संभाजी पाटील

'कादंबरी लेखन कार्यशाळे'चे प्रास्ताविक करताना विभागप्रमुख
डॉ. संभाजी पाटील

मराठवाड्याने साहित्यिकांची पिढी घडवली

डॉ. शेषेराव मोहिते; मराठी कादंबरी लेखन कार्यशाळा

लातूर : येथील राजर्षी शाहू महाविद्यालयात मराठी कार्यशाळे लेखन कार्यशाळेत बोलताना ४२ व्या मराठवाडा साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष शेषेराव मोहिते. यावेळी प्राचार्य डॉ. महादेव नखाते, डॉ. मोहन खराडे, डॉ. संभाजी पाटील आदी उपस्थितीत होते.

सोमवार, दि. २६-१२-२०२२ रोजी दैनिक एकमत व
दैनिक सकाळ वर्तमानपत्रातून आलेली बातमी

प्राचार्य डॉ. आशा मुंडे 'मराठी भाषा गौरव दिना'प्रसंगी
मनोगत व्यक्त करताना व्यासपीठावर उपप्राचार्य प्रा. एस. एन. शिंदे
व डॉ. संभाजी पाटील

१० मार्च २०२३ रोजी महाविद्यालयात मराठी विभागाच्या वतीने
'लोकराजा राजर्षी शाहू महाराज' या विषयावर व्याख्यान देताना
डॉ. संभाजीराव मोहिते, जेष्ठ विधिज्ञ, हायकोर्ट, मुंबई

१८ फेब्रुवारी २०२३ रोजी जि.प. प्रा. शाळा शिऊर ता. लातूर येथे
'आऊटरीच प्रोग्रॅम' अंतर्गत एक दिवस ग्रामीण भागातील शाळा चालवली
त्या प्रसंगी डॉ. गोविंद उफाडे मराठी विषयासंदर्भात मार्गदर्शन करताना

१८ फेब्रुवारी २०२३ रोजी जि.प. प्रा. शाळा शिऊर ता. लातूर येथे आऊटरीच
प्रोग्रॅम अंतर्गत एक दिवस ग्रामीण भागातील शाळा चालवली त्या प्रसंगी
मराठी विभागप्रमुख डॉ. संभाजी पाटील मराठी विषयासंदर्भात मार्गदर्शन करताना

साहित्य संमेलन अध्यक्ष निवडीबद्दल डॉ. शेषेराव मोहिते यांचा सत्कार करताना
व 'मराठवाड्यातील ग्रामीण साहित्य' या विषयावर व्याख्याना देताना महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य
प्रा.सदाशिव शिंदे, डॉ.भरत देशमुख, डॉ.अभिजीत यादव, डॉ.शेषेराव मोहिते व डॉ.संभाजी पाटील

अतिथी व्याख्यान 'लिंगायत संप्रदाय आणि त्यांचे वचन साहित्य'
या विषयावर व्याख्यान देताना डॉ. भीमराव पाटील

हिंदी विभाग

साहित्य संगीत कला विहीन: साक्षात्पशु: पुच्छ विषाणहीन: अर्थात साहित्य, संगीत, कला के बिना मनुष्य पशु समान है। साहित्य जीवन की नीड़ कहा जाए तो गलत नहीं होगा इस संदर्भ को ध्यान में रखते हुए महाविद्यालय का हिंदी विभाग अपने उपक्रमों तथा पाठयक्रमों में हितप्रद पाठों को ही महत्व देता है। कई वर्षो को परंपरा के अनुसार इस वर्ष भी हिंदी विभाग ने २६ सितम्बर २०२२ को इस वर्ष भी हिंदी-दिवस मनाया गया। इस कार्यक्रम के लिए शिव छत्रपती शिक्षण संस्था के अध्यक्ष डॉ. गोपाळरावजी पाटील थे, प्रमुख अतिथि डॉ. पृथ्वीनाथ पाण्डेय (प्रख्यात पत्रकार, साहित्यकार, इलाहबाद) उपस्थित थे। महाविद्यालय के उपप्रधानाचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे उपस्थित थे। पाण्डेय जी ने जीवन भाषा के महत्त्व को बताते हुए कहा राष्ट्रीय अंतरराष्ट्रीय स्तर र भाषा का बहुत बड़ा योगदान हर क्षेत्र में रहा है। हिंदी-दिवस हेतू विभाग द्वारा कुछ प्रतियोगिताओं का नियोजन किया गया। निबंध स्पर्धा, देशभक्तीपरक गीत-गायन।

१) जीवन में साहित्य का स्थान
२) निर्वलों का बल: सिंधुताई सपकाळ
३) कोरोना काल तथा बदलती शिक्षा पध्दती

यह सभी निबंध प्रतियोगिता के विषय है।

१) आज की पत्रकारिता
२) स्वर समाज्ञी स्वर वर्चस्व: लता दीदी
३) आज़ादी का अमृत महोत्सव और बदलता भारत

यह भाषण प्रतियोगिता के विषय है। पुरस्कार प्राप्त छात्रों को अतिथि के करकमलों से पुष्पगुच्छ, ग्रंथभेट, प्रमाणपत्र देकर पुरस्कृत किया गया तथा हिंदी अभ्यास मंड़ल का भी चयन कर उन विद्यार्थिओं को सम्मानित किया गया।

हिंदी अभ्यास मंड़ल

१. सौदागर नाफीसा	अध्यक्ष
२. सोनवणे संचिता	उपाध्यक्ष
३. पाटील साक्षी	सचिव
४. शेख कनिज जोहरा	सदस्य
५. मदने अतुल	सदस्य
६. हेरकर अक्षित	सदस्य
७. शेख मिनहाज	सदस्य

२६ सितम्बर, २०२३ को दोपर के सत्र में डॉ. पृथ्वीनाथ पाण्ड़य की पाठशाला यह कार्यक्रम व्याकरणिक दृष्टी से रखा गया ता २७ सितम्बर, २०२३ को एक लेख फ्फ्रय भेटवार्ता जिसमें छात्रा द्वारा डॉ. पृथ्वीनाथ पाण्ड़ेय जी की मुलाकात ली गई। इसके अलावा २८ अगस्त, २०२२ को प्रा. राजेन्द्रप्रसाद आर्य इनका 'साहित्यशास्त्र' इस विषय पर अतिथि व्याख्यान आयोजित किया गया। २९ अगस्त, २०२२ को विभाग की और से रोजगारभिमूलक

हिंदी दिवस - विशेष अतिथि डॉ. पृथ्वीराज पांण्ड़य

हिंदी इस विषय पर प्लेसमेंट अधिकारी श्री. राहुल आठवले इनका व्याख्यान रखा गया।

हिंदी विभाग द्वारा ज्ञानपीठ तथा साहित्य अगादमी पुरस्कृत रचनाओं की व्याख्यानमाला का आयोजन किया गया इस व्याख्यानमाला का भाषण डॉ. सतिश यादव जी ने दिया। विष्णु प्रभाकर द्वारा रचित रागदरबारी इस पुस्तक पर उन्होंने अपना मनतव्य रखा। हिंदी विभाग द्वारा 'संभाषण कौशल तथा सृजनात्मक लेखन' इस विषय पर एक सर्टिफ्फिकेट कोर्स रखा गया जिसमें २३ विद्यार्थि सहभागी थे। हिंदी विभाग ने कई आऊटरिच (बाहरी उपक्रम) किए है, बाहरी पाठशालाओं में जाकर हिंदी का महत्त्व और हिंदी में रोजगार के सुअवसर बताए है तथा विभाग द्वारा प्रा. अमोल लांडगे कुछ विद्यार्थिओं के साथ कन्याकुमारी स्टडी टुर गए थे। स्वामी विवेकानंद ट्रस्ट, कन्याकुमारी तथा हिंदी विभाग के बीच होनेवाले कसर द्वारा अक्सर विभाग विद्यार्थिओं भाषण तथा योगशास्त्र में प्रविण करने का कार्य विभाग करता है।

प्रेमचंद जयंती - विशेष अतिथि डॉ. संतोष कुलकर्णी

डॉ. पृथ्वीराज पांण्ड़ेय की पाठशाला

अतिथि व्याख्यान प्रा. राहूल आठवले

डॉ. पृथ्वीराज पांण्ड़ेय सारस्वत भेंट वार्ता

कन्याकुमारी येथे विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक सहल

ज्ञानपीठ व्याख्यानमाला विशेष अतिथि डॉ. सतिश यादव

अतिथि व्याख्यान प्रा. राजेंद्रप्रसाद शास्त्री

Department of English

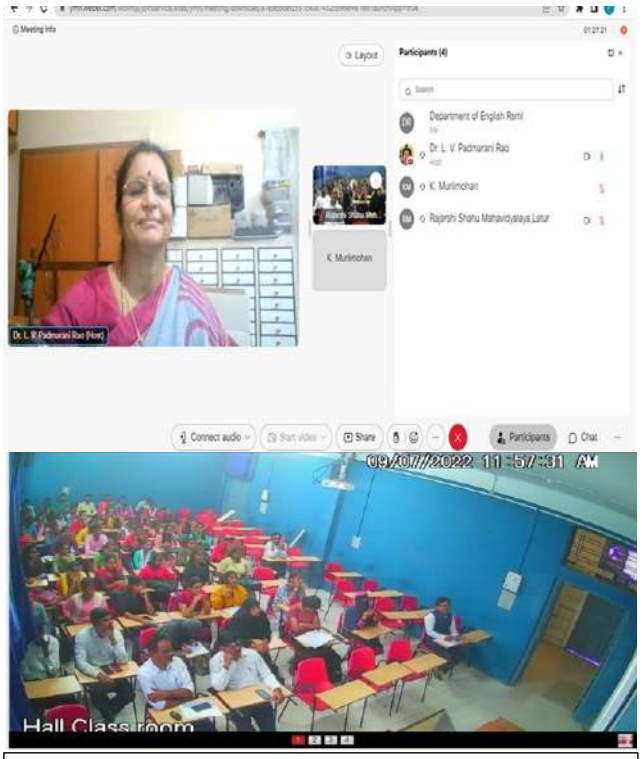
In the academic year 2022-23, the Department English organized various activities to impart personality development skills among the students. Following co-curricular activities were conducted for the benefit of students.

Knowing A Book Lecture Series:-

Knowing A Book Lecture Series is the activity where experts and scholars are invited to acquaint the students with a book or masterpiece from literature, language, science, spirituality, travelogue, autobiography etc. in order to boost the students' interest in reading. During this year four lectures were conducted.

Lecture 1:

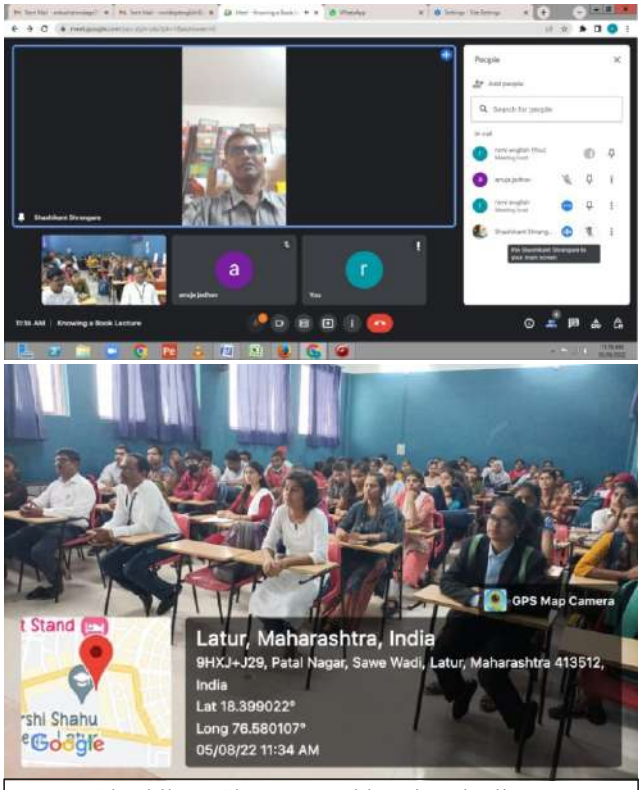
On July 7, 2023, Dr L V Padmarani Rao, Head and Professor of English, Yeshwant Mahavidyalaya, Nanded was invited to talk on Hermann Hesse's Siddhartha. Dr Sachin Bhandare briefed the concept of Knowing A Book Lecture Series. Dr Chandrashekhar Dawane anchored the session and proposed vote of thanks. Students and faculties of English were enlightened to listen Rao madam. Her simple and fluent style made the listeners curious to know the spiritual journey of Siddhartha.

Dr L. V. Padmarani Rao addressing the audience on Hermann Hesse's *Siddhartha*

Lecture 2:

Dr Shashikant Shrangare, Asst. Professor of English from Willingdon College Sangli was invited on August 5, 2023 to talk on Visakhadatta's Mudrarakshasa. Students and faculties of English were enlightened to listen Dr Shashikant Shrangare. Dr Chandrashekhar Dawane anchored the program while Miss Pratima Khose (M A II) expressed gratitude.

Dr Shashikant Shrangare addressing the listeners on Visakhadatta's Mudrarakshasa

Lecture 3:

For lecture 3, Dr Abhijit Yadav, Young Scientist and HoD Physics, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur was invited

Dr Abhijit Yadav lecturing on Stephen Hawking's A Brief History of Time

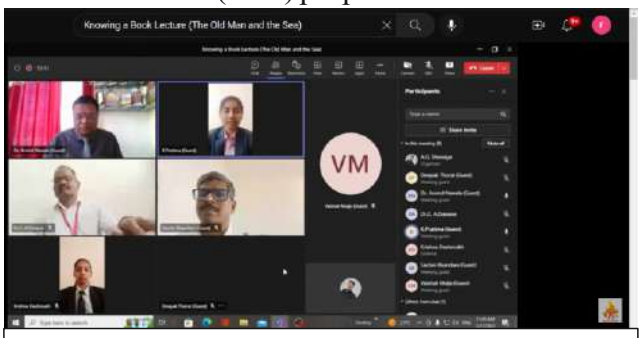
on 20th September 2023 to speak on world classic A Brief History of Time by Stephen Hawking. He gave chapter wise summary of the book and highlighted various scientific theories discussed in the book. He simplified the complex scientific formulas and explained it by giving examples from day today life. For this program, Dr Anuja Jadhav, HoD English presided over the function. Miss Pratima Khose and Miss Mahadevi Waghmare (M A II) did the anchoring. Miss Khushi Dudhani (B A I) introduced the speaker. Mr Jyotiram Sawant (B A II) proposed vote of thanks.

Lecture 4:

Dr. Arvind Nawale, HoD English, Shivaji Mahavidyalaya, Udgir, Dist. Latur was invited to express his views on The Old man and the Sea by Ernest Hemingway. Dr Sachin Bhandare briefed the concept of Knowing A Book Lecture Series. Dr Chandrashekhar Dawane gave an introduction of the Resource person Dr Arvind Nawale. Dr Nawale illustrated the optimistic approach of Santiago in the book. He told students how through his struggle, Santiago demonstrates the ability of the human spirit to endure hardship and suffering in order to win. He has also shown small videos of The Old man and the Sea during his lecture. Miss Khushi Dudhani (BA I) proposed vote of thanks.

National Webinar on Multilingualism and Language Diversity in the Classroom

The webinar was conducted on 27th August 2022 through online platform of Google Meet. Dr. Amol Padwad, Director, Center for English language Education (CELE), Dr B R Ambedkar University, Delhi was the resource person for the webinar. Dr Chandrashekhar Dawane welcomed the guest and anchored the program. Dr Anuja Jadhav gave Convenor's address. A faculty of English Mr Dipak Thorat acquainted the chief guest with the participants. Resource person Amol Padwad spoke in detail about multilingualism and language diversity in the classroom, Through his lecture the participants were oriented about how to overcome the problems of multilingualism in the Indian schooling. He also focused on the fact that no readymade solution is available to handle the language diversity classrooms; however a teacher through his dynamic skills, technological aids and curricular activities can effectively impart language skills. In the question answer session he also commented on the utility and futility of standard pronunciation while teaching and learning English.

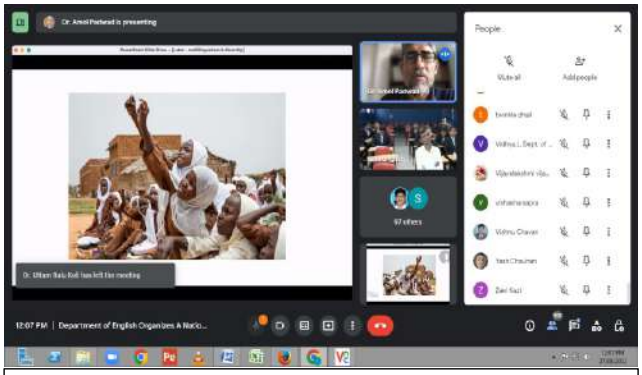

Miss Pratima Khose Anchoring the session of Knowing A Book Lecture Series.

Dr Arvind Nawale delivering his views on Novel 'The Old Man and the Sea'

Dr Amol Padwad addressing participants

Department of English Formation of Students' Association "Langlit"
Structure of Executive Body:

Sr. No.	Post Graduation		Under Graduation		
	Second Year	First Year	Third Year	Second Year	Third Year
1.	**President** Amin Gaurangini Hemant	**Vice-President** Ruksar Fullari	**Secretary** Sarthak Parsalge	**Joint Secretary** Pooja Yenchewad	**Joint Secretary** Khushi Dudhani
2.	**Treasurer** Aarti Survase	**Treasurer** Ifrah Pathan	**Treasurer** Chaitali Mane	**Treasurer** Kiran Shinde	**Treasurer** Sakshi Jawadwar
3.	**Active Member** 1. Mahadevi Waghmare 2. Vishakha Patil	**Active Member** 1. Uzma Maniyar 2. Mahadev Survase	**Active Member** 1. Maheshwari Kamble 2. Aditi Kulkarni	**Active Member** 1. Jyoti Sontakke 2. Shivkumar Panchal	**Active Member** 1. Shrikant Kale 2. Yashoda Suryawanshi

Elected by Head of the English Department

Cultural Head : Pratima Khose
Head of Publicity : Jyotiram Sawant
Wall Paper Publication
Editor : Aditi Kulkarni
Co-Editor : Sandhya Hangarge
Member: 1. Janvi Mane,
2. Shital Deshmane,
3. Mohini Gurale,
4. Omkar Waghamare,
5. Sakshi Jawadwar

Numbers of activities and Programs have been taken throughout the year 2022-23

Sr No	Name of the Activity or Program	Date
01	Essay Writing Competition	13 Aug 2022
02	Poetry Recitation Competition	31 Aug 2022
03	Poster Presentation on Rabindranath Tagore	15 Sept 2022
04	Author's Sketch Competition	17 Feb 2023
05	Speech on Special Author	17 Feb 2023
06	Poetry /Story Translation Competition	28 March 2023
07	Alumni Meet	02 May 2023

1. Essay Writing Competition

Department of English organized Essay Writing Competition for the students of UG & PG students on the occasion of Golden Jubilee Year of Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, Latur. Essay Writing Competition is the first activity has taken under the Students' Association- Langlit. It was organized on 13 Aug, 2022 at 1.00 pm in the Audio Visual Hall. To know the Writing skill for the students is the main purpose of the competition. The topic of the Essay Writing Competition was Role of Youth in India Today. The Students from UG & PG actively participated in this competition and wrote about the youth and their thought, views, role in the present India today.

Dr Mahadev Gavhane observing the students while Essay Writing Competition

Prof Sadashiv Shinde observing the students while Essay Writing Competition

Dr Anuja Jadhav (HoD) giving wishes for Essay Writing Competition to the students

Dr Chandrashekhar Dawane invigilating the students

Dr Sachin Bhandare & Mr Krishna Deshmukh supervising the students

2. Poetry Recitation Competition

Department of English organized Poetry Recitation Competition for the students of UG & PG students on the occasion of Golden Jubilee Year of Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, Latur. Poetry Recitation Competition is the Second activity has taken under the Students' Association-Langlit. Poetry Recitation Competition has organized by the English Department under Students' Association Langlit on 31 Aug, 2022 at 1.00 pm in the Audio Visual Hall. To know the reading skill and build the self-confidence in the students is the main purpose of the competition. Students can take any English poet's poem or own poem for the Poetry Recitation Competition.Some students recited their own poems in this competition. The Students from UG & PG actively participated in this competition and recited the poems on the current problems of India. Poems were on Love, Nature, Corruption, and many social issues.

Dr Chandrashekhar Dawane giving introduction of the program Poetry Recitation Competition

Student reciting poem in Poetry Recitation Competition

Student reciting poem in Poetry Recitation Competition

Dr Sachin Bhandare guiding the students

3. Poster Presentation on Rabindranath Tagore

Department of English organized Poster Presentation on Rabindranath Tagore for the students of UG & PG students on the occasion of Golden Jubilee Year of Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, Latur. Poster Presentation on Rabindranath Tagore is the third activity has taken under the Students' Association- Langlit. Poster Presentation on Rabindranath Tagore has organized by the English Department under Students' Association Langlit on 15 Sept, 2022 at 4.30 pm in the Varanda of English Department. Inauguration of this program was done by the hands of Dr L M Waghmare Dean, Faculty of Science and Technology, SRTM University, Nanded & Dr Sailaja Wadikar, Director, School of Languages and Literature, SRTM University, Nanded. The Students from UG & PG actively participated in this Poster Presentation on Rabindranath Tagore. The posters were on different works and themes of Rabindranath Tagore's poetry, drama like Universality, Poet of Love, Nature, His Lyricism, Mysticism, Imagery, Symbolism and Myth Making Power and Simplicity of Diction.

Dr L M Waghmare Dean, Faculty of Science and Technology, SRTM University, Nanded Inaugurating The Poster Presentation Programme

Dr Sailaja Wadikar, Director, School of Languages and Literature, SRTM University, Nanded Inaugurating The Poster Presentation Programme

Students participated in The Poster Presentation Programme on Rabindranath Tagore

Students with teachers in the poster presentation programme

4. Author's Sketch Competition

Department of English organized Author's Sketch Competition for the students of UG & PG students on the occasion of Golden Jubilee Year of Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, Latur. Author's Sketch Competition is the activity has taken under the Students' Association- Langlit. Author's Sketch Competition has organized by the English Department under Students' Association Langlit on 17 Feb, 2023 at 12.30 pm in the Audio Visual Hall. The topic of the competition was Author's Sketch Competition. The Students from UG & PG actively participated in this competition and drawn the sketches of authors like Rabindranath Tagore from Indian Writing in English & Toni Morrison and William Shakespeare from English Literature.

Author's Sketches in Author's Sketch Competition

5. Speech on Special Author

Department of English organized Speech on Special Author for the students of UG & PG students on the occasion of Golden Jubilee Year of Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, Latur. Speech on Special Author is the activity has taken under the Students' Association- Langlit. Speech on Special Author Competition has organized by the English Department under Students' Association Langlit on 17 Feb, 2023 at 11.30 am in the Audio Visual Hall. To know the speaking skill is the main purpose of the competition for the students. The second purpose of this activity is to motivate the students to speak on stage about the authors. The topic of the Competition was Speech on Special Author. The Students from UG & PG actively participated in this competition and spoke about the different authors like Girish Karnad from Indian Writing in English, Jane Austen, John Donne, and William Shakespeare from English Literature.

Dr Anuja Jadhav HoD guiding the students

Dr Chandrashekhar Dawane giving introduction of the program

Participated students in Speech on Special Author Competition

6. Poetry /Story Translation Competition

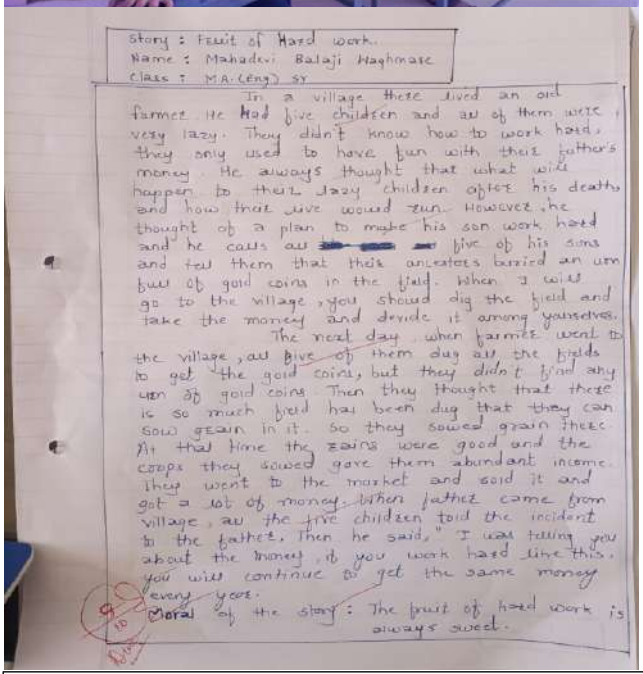
Department of English organized Poetry /Story Translation Competition for the students of UG & PG students on the occasion of World Theatre Day. Poetry /Story Translation Competition is the activity has taken under the Students' Association- Langlit. Poetry /Story Translation Competition has organized by the English Department under Students' Association Langlit on 28 March, 2023 at 11.30 am in the Audio Visual Hall. The topic of the competition was Poetry /Story Translation Competition. The Students from UG & PG actively participated in this competition and translated the poems and short stories into English from Marathi Literature.

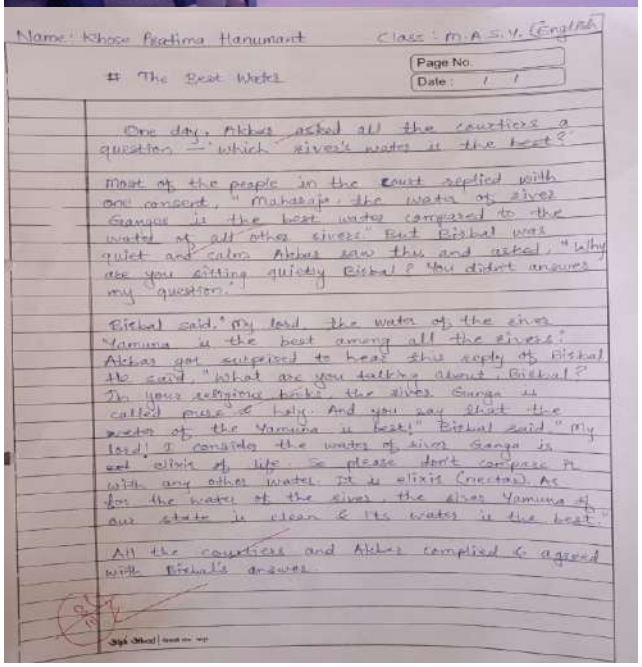

Story : Fruit of Hard work.
Name : Mahadev Balaji Waghmare
Class : M.A.(Eng) SY

In a village there lived an old farmer. He had five children and all of them were very lazy. They didn't know how to work hard, they only used to have fun with their father's money. He always thought that what will happen to their lazy children after his death? and how their live would run. However, he thought of a plan to make his son work hard and he calls all five of his sons and tell them that their ancestors buried an urn full of gold coins in the field. When I will go to the village, you should dig the field and take the money and devide it among yourselves.

The next day, when farmer went to the village, all five of them dug all the fields to get the gold coins, but they didn't find any urn of gold coins. Then they thought that there is so much field has been dug that they can sow grain in it. So they sowed grain there. At that time the rains were good and the crops they sowed gave them abundant income. They went to the market and sold it and got a lot of money. When father came from village, all the five children told the incident to the father. Then he said, "I was telling you about the money, if you work hard like this, you will continue to get the same money every year.

Moral of the story : The fruit of hard work is always sweet.

Name: Khose Reatima Hanumant Class: M.A.S.Y. (English)

The Best Water

Page No.
Date : / /

One day, Akbar asked all the courtiers a question - "which river's water is the best?"

Most of the people in the court replied with one consent, "Maharaja, the water of river Ganga is the best water compared to the water of all other rivers." But Birbal was quiet and calm. Akbar saw this and asked, "Why are you sitting quietly Birbal? You didn't answer my question."

Birbal said, "My lord, the water of the river Yamuna is the best among all the rivers." Akbar got surprised to hear this reply of Birbal he said, "What are you talking about, Birbal? In your religious books, the river Ganga is called pure & holy. And you say that the water of the Yamuna is best." Birbal said, "My lord, I consider the water of river Ganga is not elixir of life. So please don't compare it with any other water. It is elixir (nectar). As for the water of the river, the river Yamuna of our state is clean & its water is the best."

All the courtiers and Akbar complied & agreed with Birbal's answer.

Glimpses of Poetry/ Story Translation Competition

7. Alumni Meet

The Students' Association Langlit, English Department has organized Alumni Meet in hall no 401of the English Department on 02/05/2023. This meet was specially organized for the alumni. Deepali Morampalle, Asst BDO Z P Pune aluminus was present for the meet. Total 17 students were present for this meet. All students have been working in different fields. They are all successful students in their lives. Miss Deepali Morampalle gave Sanitary Napkin Vending Machine to the college from her first payment of BDO. Many students remembered their college days and beautiful memories. They expressed great gratitude towards the college in their speech. They have given all credit to the college of their success. Dr Anuja Jadhav guided the students. Dr Chandrashekhar Dawane the coordinator of Langlit introduced the Alumni meet . The meet was concluded by the vote of thanks of Dr Sachin Bhandare.

Alumni and Teaching Staff in Alumni Meet

Dr Anuja Jadhav felicitating Miss Deepali Morampalle BDO Pune in Alumni Meet

Miss Deepali Morampalle giving Sanitary Napkin Vending Machine in Alumni Meet

Dr Anuja Jadhav felicitating Miss Deepali Morampalle in Alumni Meet

Dr Anuja Jadhav guiding the students in Alumni Meet

Dr Chandrashekhar Dawane and Dr Manisha Dhotre guiding the students in Alumni Meet

संस्कृत विभाग

''संस्कृत संस्कृतेर्मूलम्'' अर्थात संस्कृत भाषा आपल्या भारतीय संस्कृतीचे मूळ आहे. या वचनाला अनुसरुन आपल्या महाविद्यालयातील संस्कृत विभाग आपल्या परीने खूप प्रयत्न करीत आहे. त्यातील काही कार्यक्रमाची माहिती पुढीलप्रमाणे आहे.

शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये विद्यार्थ्यांसाठी महाविद्यालय व विद्यालय स्तरावर दि. ५ ते ६ ऑगस्ट २०२२ रोजी संस्कृत श्लोक/स्तोत्र/मंत्र/गीत गायन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यात ५७ विद्यार्थ्यांनी आपला सहभाग नोंदविला. या स्पर्धेत अनेक शाळा व महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त सहभाग नोंदविला. या वर्षी आपल्या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसाठी व दुसऱ्या शाळा व महाविद्यालयातील वेगवेगळ्या स्पर्धांचे आयोजन करुन प्रथम, द्वितीय, तृतीय पुरस्कार काढण्यात आले.

संस्कृत दिन कार्यक्रम प्रसंगी आचार्य सदानंद विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

दरवर्षीप्रमाणे या वर्षी देखील संस्कृत दिनाचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमात संस्कृतात व्याख्यान, नाटक, वैयक्तिक व सामूहिक गीत गायन, नृत्य व विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर केले गेले होते. या कार्यक्रमात एकूण ९२ लोकांनी सहभाग नोंदविला, या कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी पं.डॉ. गुणग्राहक रामनिवासजी (उत्तरप्रदेश) हे होते. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष आपल्या महाविद्यालयातील परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर होते.

या वर्षी संस्कृत विभागातर्फे आपल्या महाविद्यालयातील वृत्तपत्र विभागप्रमुख प्रा. शिवशंकर पटवारी यांचे 'आजची पत्रकारीता दशा आणि दिशा' या विषयावर दि. १९-०१-२०२३ रोजी अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमात प्रा. शिवशंकर पटवारी यांनी पत्रकारीतेच्या महत्वावर सविस्तर माहिती सांगितली. या कार्यक्रमाचा ७३ लोकांनी लाभ घेतला.

या वर्षी अभ्यास मंडळाचे दोन वेळा ऑनलाईन बैठका झाल्या. या बैठकीत नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाप्रमाणे पदवी प्रथम वर्षाचे पाठ्यक्रम ठरविण्यात आले व इतर वर्गातील पाठ्यक्रमाबाबत देखील प्रसंगोचित चर्चा झाली. या बैठकीला आपल्या महाविद्यालयातील व इतर महाविद्यालयातील प्राध्यापकांची उपस्थिती होती.

गीत गायन स्पर्धेत संस्कृत गीत गाताना संस्कृत विभागातील विद्यार्थी

या शैक्षणिक वर्षात वेगवेगळे कार्यक्रम पार पाडण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, आय.क्यू.ए.सी. प्रमुख डॉ. अभिजीत यादव, संस्कृत विभागप्रमुख प्रा. राजेंद्रप्रसाद आर्य व प्रा. रमेश स्वामी, प्रा. विनय गायकवाड, प्रा. मुरलीधर जाधव व प्रा. सोमदेव शिंदे या सर्वांचे मार्गदर्शन व सहकार्य लाभले.

संगीत विभाग

२०२२-२३ या शैक्षणिक वर्षामध्ये संगीत विभागच्या वतीने अनेक कलात्मक व दर्जेदार कार्यक्रमांचे आयोजन, स्पर्धा व इतर सांगीतीक उत्सवाचं यशस्वी आयोजन व नियोजन केलेले होतं.

भारतीय शास्त्रीय संगीताची चळवळ गेली अनेक वर्षे संगीत विभाग चालवत आहे. विद्यार्थ्यांच्या सुप्त गुणांमधून ताल-सुरांचा वेध घेत विद्यार्थ्यांमध्ये सृजनशिलता, कल्पकता निर्माण व्हावी या सद्हेतूने सातत्याने संगीत विभाग प्रयत्नशील राहिलेला आहे. एकवीसाव्या शतकाकडे वाटचाल करत असताना जगण्याची वाढलेली गती, तीव्र स्पर्धा, अराजकता, भीती, अशांती, भय, निराशा, न्युनगंड, भविष्याची चिंता अशा एक ना अनेक गोष्टीमुळे आपण सर्वजण कमी अधिक प्रमाणात प्रभावीत झालेले आहोत. या सर्वावर ' संगीत' हे प्रभावी औषध म्हणून सिद्ध होत आहे. संगीताच्या माध्यमातून संगीताची साधना, रियाज व त्यातुन निर्माण होणारा आंनद अद्वीतीय असतो याची जाणिव विद्यार्थी दशेतच निर्माण व्हावी, मन एकाग्र व्हावे, एकात्मतेची भावना अंगी बाणावी अशा वैविध्यपूर्ण अंगाने संगीताकडे पाहण्याचा दृष्टीकोन विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण झाला तर आदर्श नागरीकाची संकल्पना निश्चीत सिद्ध होईल.

१) संगीत अभ्यास मंडळ :-

संगीत अभ्यास मंडळाची स्थापना करून वर्षभरामध्ये या माध्यमातून संगीत विभागाने अनेक कार्यक्रमांचे आयोजन केले. त्यामध्ये प्रामुख्याने दि.१८ ऑगस्ट २०२२ रोजी ग्वाल्हेर घराण्याचे महान गायक पं. विष्णु दिगंबर पलुस्कर यांची सुरमयी जयंती साजरी करण्यात आली.

प्रथमत: प्रा.हरिसर्वोत्तम जोशी यांनी पं.पलुस्करांचे सांगीतीक कार्य विस्ताराने विशद केले. त्यानंतर संगीत विभागातील विद्यार्थींनीनी अनेक सांगीतीक रचना सादर केल्या. या रचना कु. जानकी औताडे, कु. वेदांती लकशेट्टे, कु. निशा कांबळे यांनी सादर केल्या. पं.पलुस्कर जयंती यशस्वी करण्यासाठी संगीत अभ्यास मंडळाचे अध्यक्ष अभिषेक शिंदे, गायत्री भोजने, जानकी औताडे, अभिजीत भड, अफ्फिया तांबोळी, मुस्कान तांबोळी, नंदिनी बनसोडे, श्रीनिवास जाधव, अमित सुरवसे यानी परिश्रम घेतले.

२) संगीत विभागातील प्राध्यापकांचे उल्लेखनीय कार्य:-

प्रा. वैभव माने :-

१) १ जुलै ते ७ जुलै २०२२ या दरम्यान स्टार प्रवाह आयोजित मी होणार सुपरस्टार या स्पर्धात्मक कार्यक्रमात उत्स्फुर्त सहभागाबरोबरच अंतिम पाच मध्ये निवड.

२) २९ नोव्हेंबर २०२२ - 'सकाळ' प्रस्तुत झ़ख़्ाब कला महोत्सवाच्या गीत गायन स्पर्धेसाठी सन्माननीय परीक्षक

३) दि.२७ डिसेंबर २०२२ - श्रीराम विद्यालय, रेणापूर च्या वतीने आयोजित विभागीय गीत गायन स्पर्धेत प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित

४) १४ ऑगस्ट २०२२ - जि. प. लातूर आयोजित कलावंतांच्या सत्कार सोहळ्या निमित्त रत्नराज जवळगेकर यांच्या हस्ते हृदय सत्कार

५)दि.६ ऑगस्ट २०२२- लोकरंग सांस्कृतिक कला मंच व सामना ढोल ताशा पथक, लातूर यांच्या वतीने 'कला गौरव पुरस्कार '

६) १९ मार्च २०२३ - दयानंद शिक्षण संस्था, लातूर च्या वतीने 'भेटी लागो जीवा' या माजी विद्यार्थी मेळाव्यात 'दयानंद रत्न' चे मानकरी

७) २९ मार्च २०२३ - दयानंद कला महाविद्यालय, आयोजित वार्षिक स्नेहसंमेलनात प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित.

प्रा. हरिसर्वोत्तम जोशी

१) १२ जानेवारी २०२३ - आवर्तन प्रतिष्ठान च्या वतीने 'पखावज पर्व' अंतर्गत दिल्ली येथील प. दालचंद शर्मा यांच्या पखावज वादन कार्यक्रमाचे यशस्वी संयोजन

२) ५ मार्च २०२३ - 'रोटरी क्लब ऑफ़्फ़ लातूर मिड टाऊन' च्या वतीने आयोजित 'मानवी जीवन व संगीत' या विषयावर व्याख्यान

संगीत विभागाने आयोजित केलेले कार्यक्रम :-

१) दि.०६ ऑगस्ट २०२२ - गेल्या १९ वर्षा पासून संगीत विभाग शाहू संगीत समारोहाचे यशस्वी आयोजन करत आहे. भारतातील अनेक प्रतिशयश कलावंतांनी या समारोहामध्ये आपली हजेरी लावलेली आहे. या संगीत समारोह तेजेवृष जोशी, मुंबई यांच्या हा स्वतंत्र तबला वादनाने व छत्रपती संभाजी नगर येथील प्रा. गजानन केचे, कु. युगंधरा केचे यांच्या सुश्राव्य शास्त्रीय व सुगम गायनाने रंगला. या कार्यकर्मासाठी लहरासंगती चैतन्य पांचाळ, संवादीनी प्रा.शशीकांत देशमुख, तबला संगती श्री. संजय सुवर्णकार यांची होती.

संगीत विभाग आयोजित 'शाहू संगीत समारोहा' मध्ये आपले स्वतंत्र वादन करताना मुंबई येथील श्री. तेजोवृष जोशी

२) दि.२४ डिसेंबर २०२२ - संगीत विभागाच्या वतीने सितार वादनाच्या मैफ़्फ़ीलीचे यशस्वी आयोजन करण्यात आलेले होते.

पुणे येथील उदयोन्मुख सितार वादक श्री. प्रथमेश हरिदास यांचे अप्रतिम सितारवादन या निमीत्ताने झाले. त्यांना तबला संगती श्री. जयप्रकाश हरिदास यांनी केली.

धब अतिथी व्याख्यान :-

दि.१२ सप्टेंबर २०२२ एस.एन.डी.टी. महाविद्यालय, पुणे येथील प्रा.रवींद्र क्षिरसागर यांचे 'लय-ताल विचार' या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे यशस्वी आयोजन.

कार्यशाळा :-

१) दि.१३ सप्टेंबर २०२२ संगीत विभागाच्या वतीने 'वाद्य दुरूस्ती कार्यशाळेचे यशस्वी आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळेसाठी लातूर येथील 'माऊली वाद्या दुरूस्ती' चे संचालक श्री. गणेश क्षिरसागर यांचे मार्गदर्शन विद्यार्थ्यांना मिळाले. विशेषत: तबला, संवादीनी, तानपूरा या वाद्यांच्या दुरूस्ती बाबत विशेष मार्गदर्शन त्यांनी केले.

२) दि. २० व २१ डिसेंबर २०२२ - गत अनेक वर्षापासून सातत्याने रियाज संगीत प्रशिक्षण कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात येते. याही वर्षी गायन व वादन या दोन्हीही विषयावरती दोन दिवसीय कार्य शाळेचे यशस्वी आयोजन करण्यात आलेले होते.

गायन विषयासाठी आर्य चाणक्य महाविद्यालय, धाराशिव येथील संगीत विभाग प्रमुख प्रा. शशिकांत देशमुख व ताल वाद्यासाठी व्ही.टयुन्स, लातूर चे संचालक श्री. विनायक राठोड यांची प्रमुख उपस्थिती होती. गायनाच्या अनुषंगाने आवाज लावण्याची पध्दती, अलंकार, पलटे, ओंकार साधना याची विशेष माहिती विद्यार्थ्यांना मिळाली, तर तालवाद्या मध्ये बोलांचा निकास, वादन पध्दती, स्पष्टता, पढंत या बद्दल सविस्तर मार्गदर्शन लाभले. रियाज प्रशिक्षण कार्यशाळेचा समारोप विद्यार्थी कलावंत व निमंत्रित कलावंतांच्या सादरीकरणाने झाला. त्यामध्ये कु. वेदांती लकशेटे व कु. जानकी औताडे या विद्यार्थीनींनी भक्तीगीत व भावगीता चे सादरीकरण केले. त्यानंतर स्टार प्रवाह छोटे उस्ताद फेम कु. सायली टाक यांनी शास्त्रीय, उपशास्त्रीय व सुगम संगीतातील गीत प्रकार गाऊन रसिकांना आनंद दिला. याचबरोबर बाल तबला वादक चि. समीहन जोशी याचे स्वतंत्र तबला वादन संपन्न झाले. मैफीलीची सांगता प्रा. शशीकांत देशमुख यांच्या भैरवी भजनाने झाली.

रियाज संगीत प्रशिक्षण कार्यशाळेत विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना प्रा. शशीकांत देशमुख

या सर्व कलावंतांना तबला संगती प्रा. हरिसर्वोत्तम जोशी, संवादिनी प्रा. शशीकांत देशमुख, लहरा संगती श्री. विनायक राठोड यांनी केली.

दि.९ डिसेंबर २०२२ 'विशेष संगीत रजनी' चे आयोजन

राज्य स्तरीय इतिहास परिषदेच्या दोन दिवसीय आधिवेशना निमित्त सायंकाळी संगीत विभागाच्या वतीने संगीत रजनीचे आयोजन करण्यात आलेले होते. या कार्यक्रमात कु. वेदांती लकशेटे, कु. जानकी औताडे, कु. निशा कांबळे यांनी विविध गीत प्रकार गाऊन रसिक, श्रोत्यांना मंत्रमुग्ध केले.

या सर्वांना तबला संगती प्रा. हरिसर्वोत्तम जोशी, संवादीनी संगती प्रा. वैभव माने व पखावजावर पवन जाधव यांनी संगती केली.

धब विविध स्पर्धात्मक कार्यक्रम :

१) अंतर महाविद्यालयीन युवक महोत्सव - दि.९ ते १२ ऑक्टोबर २०२२

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठांतर्गत ग्रामीण टेक्नीकल इन्स्टिटङ्कट, नांदेड च्या वतीने आयोजित अंतर महाविद्यालयीन युवक महोत्सवामध्ये संगीत विभागाची दैदिप्य मान कामगीरी राहिलेली आहे.

संगीत विभागाने या महोत्सवात एकूण सात कला प्रकारामध्ये सहभाग नोंदवला. त्यापैकी समुहगीत भारतीय व पाश्चात्य या कला प्रकारात सुवर्ण पदक, त्याचबरोबर 'कव्वाली' या प्रकारात रौप्य पदक, तर सुगमगीत भारतीय मध्ये कास्य पदक संगीत विभागाच्या विद्यार्थ्यानी मिळवले.

या स्पर्धेमध्ये कु. वेदांती लकशेटे, कु. जानकी औताडे, कु. निशा कांबळे, कु. वैष्णवी खंदारे, कु. गायत्री सुतार, कु. गायत्री भोजने, निलेश चव्हाण, यांचा सहभाग होता. त्याच बरोबर पवन कदम, या विद्यार्थ्याने आपल्या पखावज स्वतंत्र वादनाने रसिक, श्रोत्यांची मने जिंकली तर अभिषेक शिंदे या विद्यार्थ्याने प्रहसन, या कला प्रकारात रौप्य पदक मिळवले.

अंतर महाविद्यालयीन युवक महोत्सवात पाश्चात्य समुह गायन या प्रकारात सुवर्ण पदक विजेता संगीत विभागचा संघ.

या सर्व कला प्रकारासाठी प्रा. हरिसर्वोत्तम जोशी, प्रा. वैभव माने यांनी मार्गदर्शन केले.

२) राजर्षी शाहू महाराज स्मृती शताब्दी निमित्त राज्य स्तरीय सुगम गीत गायन स्पर्धेचे आयोजन दि.३० डिसेंबर २०२२

संगीत विभागाच्या वतीने या स्पर्धेचे यशस्वी आयोजन करण्यात आलेले होते. एकुण २१ स्पर्धकांनी यामध्ये आपला सहभाग नोंदवला. या स्पर्धेतील प्रथम पारितोषिक कु. वेदांती लकशेटे व कु. ईश्वरी जोशी यांना विभागुन देण्यात आले. द्वितीय कु. शर्वरी डोंगरे व तृतीय कु. कमलाक्षी कुलकर्णी यांना मिळाले.

अंतर महाविद्यालयीन युवक महोत्सवात भारतीय समुह गायन या प्रकारामध्ये सुवर्ण पदकाचे मानकरी ठरलेल्या संगीत विभागाच्या विद्यार्थीनी

या स्पर्धेसाठी सन्माननीय परीक्षक म्हणून माजलगाव येथील श्री. प्राणेश पोरे व माणिक नगर येथील श्री. अजय सुगावकर याची उपस्थिती होती.

३) पश्चिम विभागीय अंतर विद्यापीठ युवक महोत्सव गणपत युनिव्हर्सिटी, मेहसाना (गुजरात) दि.११ ते १४ फेब्रुवारी २०२३

संगीत विभागातील कु. वेदांती लकशेटे व कु. निशा कांबळे या विद्यार्थीनींनी समुह गायन भारतीय या कला प्रकारामध्ये स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड चे प्रतिनिधीत्व केले व आपला उत्स्फुर्त सहभाग स्पर्धेत नोंदवला याच बरोबर अभिषेक शिंदे या विद्यार्थ्याने एकांकीका व प्रहसन या कला प्रकारामध्ये आपले सादरीकरण करून रसिकांची दाद मिळवली.

४) ५ वी इंटर युनिर्व्हसिटी नॅशनल कव्वाली कॉम्पीटिशन दिल्ली - दि.१७ फ्फेब्रुवारी २०२३

या कव्वाली स्पर्धेसाठी स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठाकडून आपल्या महाविद्यालयातील कु. वेदांती लकशेटे व कु. निशा कांबळे यांची निवड झालेली होती. या दोघीनीही आपल्या जादुई आवाजाने रंगमंच गाजवला.

५) स्वामी रामानंद तीर्थ विद्यापीठ नांदेड व महात्मा बस्वेर महाविद्यालय लातूर आयोजित जिल्हा स्तरीय देशभक्तीपर समुहगीत स्पर्धा दि. २५ ऑगस्ट २०२२

संगीत विभागाच्या वतीने आयोजित 'राज्यस्तरीय सुगमगीत गायन स्पर्धे' मध्ये आपले गीत सादर करताना कु. सृष्टी स्वामी

या स्पर्धेमध्ये संगीत विभागाने सर्व तृतीय पारितोषिक मिळवले कु. जानकी औताडे, कु. वैष्णवी खंदारे, कु. अफ्फीया तांबोळी, कु. मुस्कान तांबोळी, कु. गायत्री भोजने, कु. वेदांती लकशेटे यांचा या स्पर्धेत सहभाग होता.

८) इतर अनुषंगीक

महाविद्यालयांतर्गत होणाया विविध राज्स्तरीय , राष्ट्रीय परिषदा, राष्ट्रीय सणोत्सव, स्नेहसंम्मेलने, अशा अनेक प्रसंगी प्रसंगानुकुल स्वागतगीत देशभक्तीपर गीतांचे सादरीकरण संगीत विभागाच्या वतीने सातत्याने केले जाते.

राज्यशास्त्र विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये राज्यशास्त्र विभागाअंतर्गत प्रजासत्ताक विद्यार्थी मंडळाकडून विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगिण विकासासाठी विविध उपक्रम व कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये राष्ट्रीय परिषद, वेबिनार, सेमीनार, अतिथी व्याख्यान, राजकीय घडामोडीवर चर्चासत्र, निबंध स्पर्धा, वक्तृत्व स्पर्धा, भितीपत्रक स्पर्धा, विविध राजकीय विचारवंतांच्या जयंती-पुण्यतिथी निमित्त उपक्रम राबवले. या शैक्षणिक वर्षात राज्यशास्त्र विभागाने अभ्यासाशिवाय विद्यार्थ्यांमध्ये सामाजिक, जाणिव निर्माण व्हावी म्हणून मातोश्री वृध्दाश्रम व अंध-अपंग प्रशिक्षण संस्था, बुधोडा येथे भेटी दिल्या. तसेच लोकशाही विकसित व्हावी म्हणून मतदार जनजागृती सर्वे करण्यात आला, आदी उपक्रम राबवले.

अभ्यासमंडळ स्थापनेची उद्दिष्ट्ये :

१) विद्यार्थ्यांमधील सुप्त कलागुणांचा विकास करणे.
२) विद्यार्थ्यांमध्ये राजकीय - सामाजिक प्रश्नांसंबंधी जाणिव जागृती करणे.
३) विद्यार्थ्यांना स्वतंत्र व्यासपीठ निर्माण करुन देणे.
४) विद्यार्थ्यांमध्ये नेतृत्व कौशल्य विकसित करणे.
५) विद्यार्थ्यांमध्ये आत्मविश्वास, निर्भिडपणा, स्पष्टवक्तेपणा वाढवणे.

विभागांतर्गत राबविलेले विविध उपक्रम:

१) प्रजासत्ताक विद्यार्थी मंडळ स्थापना :

राज्यशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांचे प्रतिवर्षाप्रमाणे शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्येही विद्यार्थी मंडळ स्थापन करण्यात आले. यासाठी दि.१५.०७.२०२२ ते २२.०७.२०२२ या दरम्यान लोकशाही पध्दतीने निवडणुका घेऊन मंडळाच्या पदाधिका-यांची निवड करण्यात आली.

अभ्यासमंडळाच्या निवडणूक प्रसंगी प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.श्रीकृष्णा पांचाळ व विद्यार्थी

२) स्वातंत्र्य दिनानिमित्त निबंध स्पर्धा :

दि.१३.०८.२०२२ रोजी स्वातंत्र्य दिनाच्या निमित्ताने बी.ए. प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांची निबंध स्पर्धा हॉल क्र.३१२ मध्ये घेण्यात आली. आझादी का अमृत महोत्सव हा विषय निबंध स्पर्धेसाठी ठेवण्यात आला होता. या स्पर्धेत एकूण ६१ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. या निबंध स्पर्धेचे परिक्षण प्रा.भगवंत बोकडे व प्रा.श्रीकृष्णा पांचाळ यांनी केले. लांडगे कोमल भगवंत-१, रावजादे ऋतुजा राम-२ व मदने अतुल सुनिल-३ या विद्यार्थ्यांनी क्रमांक पटकावला.

निबंधस्पर्धेत सहभागी विद्यार्थी

३) मातोश्री वृध्दाश्रमास भेट:

बी.ए. तृतीय वर्ष व एम.ए. द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी दि.०७-०९-२०२२ रोजी लातूर येथील मातोश्री वृध्दाश्रमास भेट दिली. एकूण ५० विद्यार्थी व ३ प्राध्यापक यावेळी उपस्थित होते. विद्यार्थ्यांना मानवी हक्कांबाबत प्रत्यक्ष अनुभव घेता यावा, त्यांच्यामध्ये सामाजिक बांधिलकी निर्माण व्हावी या हेतूने ही भेट आयोजित करण्यात आली होती. प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.श्रीकृष्णा पांचाळ व प्रा.दिपीका स्वामी यांनी हा उपक्रम यशस्वीपणे राबविला.

प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे मातोश्री वृध्दाश्रमामध्ये विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना.

४) अतिथी व्याख्यान (मराठवाडा मुक्तीसंग्राम अमृत महोत्सवी वर्ष):

मराठवाडा मुक्तीसंग्राम अमृत महोत्सवी वर्षाच्या निमित्ताने राज्यशास्त्र विभागातर्फे दि.२०-०९-२०२२ रोजी अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. हैद्राबाद राज्य आणि ७ वा निजाम या विषयावर डॉ.भुषणकुमार जोरगुलवार यांनी व्याख्यान दिले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे होते. या कार्यक्रमामध्ये एकूण १५१ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला. राज्यशास्त्र विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी आदी या कार्यक्रमास उपस्थित होते.

अतिथी व्याख्यान कार्यक्रमाप्रसंगी प्राचार्य
डॉ.महादेव गव्हाणे मार्गदर्शन करताना.

५) एम.ए. प्रथम वर्ष स्वागत समारंभ:

दि. २८-०९-२०२२ रोजी एम.ए. द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांकडून प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांचे स्वागत करण्यासाठी स्वागत समारंभाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष राज्यशास्त्र विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे होते. विभागातील प्रा.श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी, प्रा.सुदर्शन पाटील व एम.ए. चे ४७ विद्यार्थी उपस्थित होते. महाविद्यालयाची ओळख प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांना व्हावी या उद्देशाने या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

स्वागत समारंभप्रसंगी पदव्युत्तर वर्गातील
विद्यार्थ्यांसमवेत विभागातील सर्व प्राध्यापक

६) राष्ट्रीय परिषद :

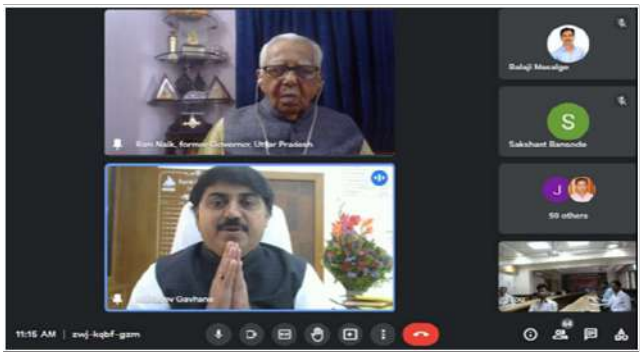
राज्यशास्त्र विभागातर्फे दि. १२-१०-२०२२ रोजी छत्रपती राजर्षी शाहू महाराजांचे राष्ट्र उभारणीत योगदान या विषयावर एक दिवसीय राष्ट्रीय परिषद संपन्न झाली. २०२२-२३ हे वर्ष राजर्षी शाहू महाराजांचे स्मृती शताब्दी वर्ष म्हणून साजरे करण्यात आले. त्या निमित्ताने ही परिषद आयोजित करण्यात आली. आय.सी.एस.एस.आर. पुरस्कृत ही परिषद राज्यशास्त्र विभागाने यशस्वीपणे आयोजित केली. ही परिषद एकूण चार सत्रात संपन्न झाली, पहिले सत्र हे उद्घाटनाचे होते. याप्रसंगी अध्यक्ष म्हणून संस्थेचे सहसचिव श्री.सोनवणे साहेब होते, तर प्रमुख उद्घाटक म्हणून डॉ.भुषणकुमार जोरगुलवार हे होते. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे यांनी महाविद्यालयाची ओळख करुन दिली. प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे यांनी प्रास्ताविक केले. दुस-या व तिस-या सत्रात डॉ.सोमनाथ रोडे व प्रा.सुधाकर कुलकर्णी हे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते. एकूण ९३ संशोधन लेखांची एक स्मरणिका यावेळी मान्यवरांच्या हस्ते प्रकाशित करण्यात आली. या परिषदेमध्ये एकूण १८३ सहभार्गीनी आपला सहभाग नोंदवला. या परिषदेच्या यशस्वीतेसाठी राज्यशास्त्र विभागातील प्रा.श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी, प्रा.सुदर्शन पाटील, डॉ.राजशेखर सोलापूरे व राज्यशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी परिश्रम घेतले.

राष्ट्रीय परिषदेप्रसंगी प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे मार्गदर्शन करताना.

७) राष्ट्रीय वेबिनार:

दि.१४-१०-२०२२ रोजी सुशासनाच्या दिशेने या विषयावर एक दिवसीय राष्ट्रीय वेबिनार आयोजित करण्यात आला. या वेबिनारमध्ये साधनव्यक्ती म्हणून उत्तरप्रदेशचे माजी राज्यपाल श्री. राम नाईक हे उपस्थित होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे होते. विभागातील प्राध्यापक प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी आदी उपस्थित होते. या वेबीनारमध्ये एकूण १८९ विद्यार्थी सहभागी झाले होते.

एक दिवसीय राष्ट्रीय वेबिनार प्रसंगी डॉ.महादेव गव्हाणे
प्रमुख पाहूणे माजी राज्यपाल श्री.राम नाईक यांचे स्वागत करताना.

८) मतदार नोंदणी शिबीर:

लोकशाही सक्षमीकरणासाठी मतदारांचा वाटा खुप मोलाचा असतो. म्हणून अधिकाधिक मतदारांची नोंद व्हावी, या उद्देशाने राज्यशास्त्र विभागातर्फे दि. १२-११-२०२२ ते ०१-१२-२०२२ या

कालावधीमध्ये महाविद्यालयात मतदार नोंदणी शिबीराचे आयोजन केले गेले. एकूण १०१ विद्यार्थ्यांची नोंदणी करण्यात आली. या शिबीराचे आयोजन यशस्वीपणे करण्याचे कार्य विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी, प्रा.सुदर्शन पाटील यांनी केले.

प्रा.सुदर्शन पाटील व इतर प्राध्यापक मतदार नोंदणी करुन घेताना.

९) संविधान दिनानिमित्त अतिथी व्याख्यान:

२६ नोव्हेंबर हा दिवस संपूर्ण देशभरामध्ये संविधान दिन म्हणून साजरा केला जातो. राज्यशास्त्र विभागाकडूनही हा दिन साजरा करण्यात आला. भारतीय संविधान आणि मानवी मूल्य या विषयावर डॉ.भीमराव पाटील यांचे अतिथी व्याख्यान संपन्न झाले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे होते. तसेच विभागातील प्रा.श्रीकृष्ण पांचाळ, प्रा.माधव शेळके, प्रा.सुदर्शन पाटील, प्रा.दिपीका स्वामी हे उपस्थित होते. या कार्यक्रमास एकूण ८० प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांची उपस्थिती होती.

संविधान दिनानिमित्त अतिथी व्याख्यानात अतिथी डॉ.भीमराव पाटील उपस्थितांना मार्गदर्शन करताना.

१०) सावित्रीबाई फुले जयंती :

४ जानेवारी २०२३ रोजी सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंती निमित्त भाषण स्पर्धा हॉल क्र. ३१२ मध्ये घेण्यात आली. या स्पर्धेत एकूण ११ विद्यार्थी सहभागी झाले होते. स्पर्धेसाठी परिक्षक म्हणून डॉ.वितेश निकते व प्रा. सायली समुद्रे यांनी काम पाहिले. ही स्पर्धा यशस्वी करण्यासाठी विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.श्रीकृष्ण पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी इत्यादींनी परिश्रम घेतले.

वक्तृत्व स्पर्धेप्रसंगी सावित्रीबाई फुले यांच्या प्रतिमेस अभिवादन करताना प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.सायली समुद्रे, प्रा.श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी व विद्यार्थी

११) लातूर महानगरपालिकेस भेट :

स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या कार्याचा प्रत्यक्ष अनुभव विद्यार्थ्यांना मिळावा या उद्देशाने दि. १० फेब्रुवारी २०२३ रोजी बी.ए. प्रथम व एम.ए. द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी लातूर महानगरपालिकेस भेट दिली. महानगरपालिकेचे कामकाज कशा पध्दतीने चालते, विविध योजनांची माहिती विद्यार्थ्यांनी जाणुन घेतली. एकूण ६४ विद्यार्थी सहभागी झाले होते, या उपक्रमासाठी विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे,

लातूर महानगरपालिकेत विद्यार्थी माहिती जाणून घेत असताना

प्रा.श्रीकृष्ण पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी इत्यादींनी परिश्रम घेतले

१२) विद्यार्थी परिसंवाद :

छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या जयंतीनिमित्त राज्यशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांचा कुशल राजकर्ते छत्रपती शिवाजी महाराज या विषयावर परिसंवादाचे आयोजन व्ही.एल.सी. हॉल मध्ये दि.२०-०२-२०२३ रोजी करण्यात आले. एकूण ७२ विद्यार्थ्यांनी या परिसंवादामध्ये सहभाग नोंदवला. या परिसंवादाच्या यशस्वीतेसाठी विभागातील

प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.श्रीकृष्ण पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी इत्यादींनी परिश्रम घेतले.

बी.ए. तृतीय वर्षाचा विद्यार्थी कु.ओम मोटे
विद्यार्थी परिसंवादात मनोगत व्यक्त करत असताना

१३) अंध-अपंग प्रशिक्षण संस्थेस भेट :

बी.ए. तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी दि.२३-०२-२०२३ रोजी अंध-अपंग प्रशिक्षण संस्था, बुधोडा या संस्थेस भेट दिली. विद्यार्थ्यांना अंध-अपंग जे व्यक्ती आहेत त्यांचे हक्क काय आहेत. त्यांची एकूणच जीवन पध्दती कशी आहे. हे जाणुन घेण्याच्या हेतूने या भेटीचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये एकूण २७ विद्यार्थी सहभागी झाले होते. हा उपक्रम यशस्वी करण्यासाठी विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.श्रीकृष्ण पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी इत्यादींनी परिश्रम घेतले.

दिव्यांग प्रशिक्षण संस्थेचे प्रमुख विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

१४) पोस्टर प्रझेंटेशन :

दि.०४-०३-२०२३ रोजी महिला सबलीकरण या विषयाच्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांचे पोस्टर प्रझेंटेशनचे आयोजन केले गेले. विद्यार्थ्यांच्या कलागुणांना वाव मिळावा या हेतूने या उपक्रमाचे आयोजन केले गेले. उपप्राचार्य प्रा. एस.एन. शिंदे व इंग्रजी विभागाच्या विभागप्रमुख डॉ.अनुजा जाधव यांच्या हस्ते या कार्यक्रमाचे उद्घाटन झाले. एकूण १२६ विद्यार्थीर्नीनी पोस्टर सादरीकरण केले. विभागातील

प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.श्रीकृष्ण पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी इत्यादींनी परिश्रम घेतले.

पोस्टर प्रेझेंटेशन कार्यक्रमाचे उद्घाटन करतेवेळी उपप्राचार्य
प्रा.एस.एन.शिंदे, प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, डॉ.वितेश निकते, प्रा.श्रीकृष्णा पांचाळ

१५) जागतिक महिला दिनानिमित्त अतिथी व्याख्यान :

जागतिक महिला दिनाच्या निमित्ताने लिंग समानता आणि महिला सक्षमीकरण या विषयावर अनुश्री गायकवाड यांचे व्याख्यान आयोजित केले होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे हे होते. विशेष उपस्थिती म्हणून स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेडचे माजी कुलगुरु डॉ.मधुकर गायकवाड उपस्थित होते. या कार्यक्रमामध्ये एकूण ११५ विद्यार्थ्यानी सहभाग नोंदवला. कार्यक्रमाच्या यशस्वीततेसाठी प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.श्रीकृष्ण पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी इत्यादींनी परिश्रम घेतले.

प्रमुख अतिथी अनुश्री गायकवाड विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना.

Department of History

The History Association is formed every year in the college. The aims formation is to provide platform to the students to participate various activities, to increase the interest in history subject and to motivate the students to preserve the historical heritage in India.

The members of the Association are as follows:

Sr. No.	Name ofthe Association Member	Designation	Class
1	Mr. Shivhar Shinde	President	BATY
2	Mr. Vishal Kamble	Vice President	BATY
3	Mr. Santosh Indrale	Member	BATY
4	Miss. Komal Rathod	Member	BATY
5	Mr. Aakash Jadhav	Secretary	BASY
6	Miss. Arati Kulkarni	Member	BASY
7	Miss. Neha Kokate	Member	BASY
8	Miss Jagruti Rajnale	Member	BASY
9	Mr. Shivkumar Panchal	Member	BASY
10	Mr. Chitrangad Suryavansh	Co-Secretary	BAFY
11	Mr. Ramesh Zunzurate	Member	BAFY
12	Miss. Pallavi Dede	Member	BAFY

A) Organized Various Competitions for Students:

1. 'Chala Shodhuya Varasasthale' :

We conducted this Competition on 11th August 2022. The students were provided outline map of India. The students were asked to locate the locations of the monuments which were given in the question paper in the map of India. 30 students participated in the competition.

The rankers are as following:

Rank	Name of the Winners
First	Santosh Madhav Indrale
Second	Arati Sanjay Mane
Third	Shivkumar Satyavan Panchal
Third	Rohan Vilas Idekar
Third	Aashish Ganesh Bhandare
Third	Sakshi Suhas Javadwar
Third	Shreya Sambhaji Suryavanshi

The students learnt the different monuments in India. Also they learnt the exact places and States of the monuments. It was an interesting competition. So, the students learnt the heritage through entertainment.

2. Drawing Competition:

Participating Students

Drawing Competition was conducted by the Department of History on 25th August 2022 on the occasion of Azadi Ka Amrit Mahotsav. The theme was 75 Years of the Independence of India. 12 students participated in the competition. They drew and paint the important achievements in last 75 years. The colourful and amazing art of the participants attracted the attention of the viewers. Dr. Suryakant Chavan, Assistant Professor, Department of Hindi, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur was the judge of the competition. He observed pictures and declared following students as rankers of the competition.

Rank	Name of the Winners
First	Rajkanya Rajkumar Favade
Second	Namrata Laxmikant Dange
Third	Ganesh Mahadev Gore
Consolidated	Vaishnavi Shivdas Vaishnav

Principal Dr. Mahadev Gavhane, Vice-Principal Prof. Sadashiv Shinde, teachers and students visited the competition and appreciated the hard work of participants. The participants got an opportunity to present their skill. The students got the achievements of India through the pictures. The competition was motivated for other students who showed their willingness to participate such type of competition in the future.

3. Speech Competition on The Role of the Youths in the Development of India:

The Department of History conducted speech competition on 18th August 2022. 08 students participated in the competition. The theme was given "The Role of Youths in the

Development of India". Most of the participants focused on the moral values, awareness about the duties of Youths. They said that the youths are the backbone of any country. India with a large population needs the power of youth to become superpower in the world. Mr. Vijay Gavli, Assistant Teacher, Rajarshi Shahu Junior Mahavidyalaya, Latur was the judge of the Program. He declared the winners and their ranks as follows:-

Rank	Name of the Winners
First	Miss. Vaishnavi Vijay Patil
Second	Miss. Rajkanya Rajkumar Fawade
Third	Miss. Anjali Mahadev Alte
Consolidated	Miss. Dnyaneshwari Tanaji More

It is not an easy task to speak in front people with confidently. The deep study is required to speak confidently. So, the participants in the competition studied deeply the topic. The students in audience also were motivated through the speeches of the Participants to follow the duties for the development of India.

4. Poster Making Competition on the occasion of Aazadi Ka amrut Mahotsav:

Miss. Rajkanya Fawade giving a speech

We conducted Poster Making Competition on 13th August 2022 on the occasion of Azadi Ka Amrit Mahotsav. The theme was the Azadi Ka Amrit Mahotsav and Har Ghar Tiranga. The Government of India announced the Har Ghar Tiranga Program from 13th to 15th August 2022. So, to motivate the students to celebrate the Program, the competition was conducted. The participants had prepared very attractive posters with a lot of pictures and information.

They presented the achievements of India in last 75 years. They motivated the students to celebrate Har Ghar Tiranga Abhiyan. Dr. Suryakant Chavan, Assistant Professor, Department of Hindi, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur was the judge of the competition. He observed and evaluated the sketches drawn by participants. He declared the winners as follows:

Rank	Name of the Winners
First	Vaishnavi Vijay Lokhande
Second	Sumati Sudhir Narwade
Third	Prashant Shirish Kshirsagar

The participants got an opportunity to present their skill. The students got the achievements of India through the pictures. The competition was motivated for other students who showed their willingness to participate such type of competition in the future.

5. Kaun Banega History Scholar:

An interesting competition 'Kaun Banega History Scholar' organized by us on 18th August 2022. The questions were written on 120 chits in history. 11 students participated in the competition. The participants opened the chits one by one. They gave the answers. If participants didn't know answers, it was asked to any student in audience. They were given chocolate for right answer. The participant who gave answers of more questions was declared the winner. Vahid Rashid Shaikh, BATY won the competition. He was awarded by the certificate. The participants as well as audience enjoyed the competition. Students learnt a number events, persons, battles, monuments etc. in history. They earned knowledge of history through entertainment.

6. Food Festival: Food Culture in India:

The Food Festival competition was conducted by the Department of History on 25th August 2022. The theme of the competition was Bharatachi Khadya Sanskruti: Traditional Foods in India. 12 students and 01 Faculty member, Dr. Rahul More participated in the competition. Dr. Kalyan Sawant, Assistant Professor, Department of Botany, Dr. Pushplata Trimukhe, HoD, Department of Commerce, and Mrs. Swati Hallale were the judges of the competition.

The participants had prepared a different kind of Indian foods like Bhajji and Bhakri, Kondichi Bhakari, Maas Vadi, Zunka - Bhakari, Kaande Pohe etc. The judges and observed and tested the dishes. They declared the Winners as follows:-

Rank	Name of the Winners
First	Lohar Sonali Maruti
Second	Sakshi Suhas Javadwar
Third	Nikita Mahesh Kadam
Consolidated	Ganesh Balbhim Pitale

Hon. Vice Principal Prof. Sadashiv Shinde awarded winners with certificates and books. The participants had prepared the different dish themselves. The participants and students learnt the traditional Indian dishes.

7. Essay Writing Competition on "Museums: Strength of History":

We organized an Essay Writing Competition on 12th August 2022. The theme of the competition was 'Museums: Strength of History'. 10 students from history subject participated in the competition. All of them expressed their views, ideas, opinions etc. on museums. They wrote that the museums are the authentic source of History. The students and civilians experience the social, political, economic and cultural history with the help of the artefacts, weapons, pots, jewellery, utensils etc. Which have been preserved in the museums. So, the museums are the strength of history.

All Dignitaries inspecting the Food Festival

Dr. Rahul More evaluated the essays.

The rankers as follow:-

Rank	Name of the Winners
First	Vaishnavi Santosh Khalse
Second	Sarika Vijaykumar Karmalkar
Third	Shivkumar Satyavan Panchal
Consolidated	Anjali Mahadev Alte

The rankers were appreciated by giving certificates. The students studied the various museums in Maharashtra as well as in India for the competition. They learnt the efforts of the government to preserve the historical artefacts. So, they decided to follow the duty to preserve our great heritage.

8. Monuments Sketch Competition:

The Department of History conducted Monuments Sketch Competition on 13th August 2022. The participants were asked to draw the sketch of different historical monuments in India. The participants drew very attractive Sketches of Monuments like Taj Mahal, India Gate and Gate Way of India, Qutub Minar and Red Fort etc. Dr. Suryakant Chavan, Assistant Professor, Department of Hindi, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur was the judge of the competition. He observed and evaluated the sketches drawn by participants. He declared the winners as follows:-

Rank	Name of the Winners
First	Vaishnavi Shivdas Vaishnav
Second	Sakshi Suhas Jawadkar
Third	Shreya Sambhaji Suryavanshi
Consolidated	Pallavi Vijay Dede

The students, teachers, Vice Principal visited the competition and appreciated the hard

Visit by Vice-Principal Prof. Sadashiv Shinde and Chief Guest Dr. Sachin Hanchate to the Poster & Monuments Sketch Presentation

work of the Participants. Students Studied different monuments to draw sketch. They also studied the rulers in whose region it was constructed.

9. Quiz Competition:

The Department of History conducted a Quiz competition on 10th to 13th August 2022. The quiz competition was based on the questions in history. On 10th August 2022, a Pre-exam was conducted. 44 students appeared for the exam. 16 students, who stood in the merit, were selected for the Main Quiz competition. The 16 students were divided among four groups. Four students were in each group.

A) Rigveda Group:

1. Mr. Vahid Rashid Shaikh
2. Mr. Shubham Jivan Pawar
3. Miss. Yashoda Dnyaneshwar Suryawanshi
4. Mr. Sudhanshu Kalyan Adgale

B) Yajurveda Group:

1. Mr. Tejas Prabhakar Ghatule
2. Mr. Vishal Kishor Pawar
3. Mr. Ganesh Mahadev Gore
4. Miss. Priti Govind Shinde

C) Samveda Group:

1. Mr. Santosh Madhav Indrale
2. Mr. Gaurav Bibhishan Sangvikar
3. Miss. Sumati Sudhir Narwade
4. Miss. Rohini Virupaksh Lakhadive

D) Atharvveda Group

1. Mr. Pravin Vishnu Yernale
2. Mr. Shivkumar Satyawan Panchal
3. Mr. Ashish Ganesh Bhandare
4. Mr. Ganesh Balbhim Pitale

The competition is conducted in four rounds. First three rounds were based on the questions in Ancient, Medieval and Modern Indian History respectively. Five questions were asked in each round to each group. The last round was the buzzer round. 12 questions were asked in that round. Samveda Group won the competition.

B) Organized Guest Lectures/Motivational

Rigveda and Yajurveda group

Samveda and Atharvaveda group

Speeches/Webinars:

1. Guest Lecture on "The Contribution of Jainism and Buddhism in Indian Culture":

The Department of History organized a guest lecture on 14th July 2022. Dr. Bhimrao Patil, Assistant Teacher, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur was the resource person. The topic of the lecture was 'The Contribution of Jainism and Buddhism in Indian Culture'. Dr. Bhimrao Patil guided the students on the philosophy of Jainism and Buddhism. He told that the Philosophy of Jainism and Buddhism is the gift to the world. There will be peace forever, if every country follows the philosophy. Indian culture in

The students while attending the Program

influenced by the philosophy. Liberty, equality, education, Democracy etc. ideologies are given by the philosophy. Dr. Bhimrao Patil donated 13 books on history from his personal collection to the Departmental library of History. 129 students of BA First Year, Second Year and Third Year attended the lecture.

. Pratiksha More delivering motivational speech

2. Motivational Speech on "Contribution on Maharashtra in Indian Freedom Movement":

We organized a Guest Lecture on 29th August 2022. The resource person was Miss. Pratiksha Baliram More, an Eminent Speaker and Ex Student of history, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur. She guided the students on 'The Contribution of Maharashtra in Freedom Struggle.' While speaking on this topic, Ms. Pratiksha More shed light on the uprisings, agitations and revolutionary movements that took place in Maharashtra during the independence movement. 38 students attended the program.

3. State Level Online Webinar on "Freedom Struggle Movement and 75 Years of Independence of India":

The Department of History, on 20th August 2022, organized a State Level Webinar on the occasion of Azadi Ka Amrit Mahotsav. Dr. Narayan Suryawanshi, Principal, Shivneri Mahavidyalaya, Shirur Anantpal, Dist. Latur was the Resource Person of the webinar. He gave deep guidance on Indian Freedom Struggle and Amrut Mahotsav of Independence.

Dr. Narayan Suryawanshi said while guiding that the today's freedom has been obtained through the sacrifices of many people. We have been developing in various fields for the past 75 years, because the great leaders gifted us the great heritage by sacrificing their lives. Many revolutionaries, farmers, workers and women have contributed a lot in all these uprisings whether it is the uprising of 1857 or Quit India Movement. In the 75 years since independence, India has made great progress in various fields like education, science, finance, technology, industry, agriculture, and the responsibility of maintaining the progress is on the today's youth. Many professors, intellectuals, history researchers, students from across the state participated in the webinar. Principal Dr. Mahadev Gavhane guided for the organisation of the Program. Vice Principal Prof. Sadashiv Shinde presided over the program.

4. Guest lecture on the occasion of 393rd Birth Anniversary of Chhatrapati Shivaji Maharaj:

We organized a guest lecture on the occasion of 393rd Birth Anniversary of Chhatrapati Shivaji Maharaj. The program was organized on 23rd February 2023. Dr. Sadashiv Dande, HoD and Research Guide in History, Mahatma Basaweshwar Mahavidyalaya, Latur was the resource person of the program.

He guided the students about the different aspects of the life and achievements of Chhatrapati Shivaji Maharaj. Dr. Sadashiv Dande told that Chhatrapati Shivaji Maharaj always followed the scientific view. The then Indians didn't want to travel on sea as it is against religion, but Maharaj built forts in Arabian Sea. He established naval force. So, he was farsighted person. He never did partiality in judgment. There was same sentence for the same crime to common man, soldiers, officers and relatives of Maharaj. He opposed the Sati custom. There were more modern weapons in

Dr. Sadashiv Dande guiding the students

his military compare to any other Indian rulers. He always gave a lot of respect to the women throughout his life. Chhatrapati Shivaji Maharaj not only gave the outstanding administrative system but also a financial system. He gave importance to the tree plantation and forests.

C) Day'sCelebration:

1. 134th Birth Anniversary of Bharatratna Dr. Sarvepalli Radhakrishnan:

The Department of History celebrated the 134th Birth anniversary of Bharatratna Dr. Sarvapalli Radhkrishnan on 5th September 2022. On this occasion Mr. Vishal Kamble and Mr. Shivhar Shinde, students of BA Third year expressed their gratitude towards teachers through their speech. Dr. R. V. More spoke about the importance of a teacher in the life of students. Lt. Dr. Archana Tak guided the students and gave detail information about the life, work and achievements of Dr. Sarvapalli Radhkrishnan. The students of BA third year were present for the program.

2. 135th Birth Anniversary of Padambhushan Karmveer Bhimrao Patil:

The Department of History celebrated the 135th Birth anniversary of Padambhushan Karmveer Bhaurao Patil on 22nd September 2022. On this occasion, Dnyaneshwari More expressed her views and paid tribute the great work of Karmveer Bhaurao Patil.

3. The 133rd Birth Anniversary of Pandit Jawaharlal Nehru:

The Department of History celebrated the 133rd Birth Anniversary of Pandit Jawaharlal Nehru on 14th November 2022. He was the first Prime Minister of India. Mr. Vivek Bhosale, student of BATY delivered speech. He said that the work of Pandit Jawaharlal Nehru always inspires the youths. He fought against the British rule for independence. Vishal Kamble, Vice-president, History Students Association, expressed his views on the occasion of Birth Anniversary of Pandit Jawaharlal Nehru.

4. The 105th Birth Anniversary of Indira Gandhi:

The 105th birth anniversary of Indira Gandhi was celebrated in the Department of History on 19th November 2022. Indira Gandhi was the first lady prime minister of India. She was also known as Iron Lady of India. Mr. Shivhar Shinde, President of History Student Association delivered speech on the occasion. He told about the contribution of Indira Gandhi as a prime minister of India. Mr. Vivek Bhosle hosted the program and also expressed out of thanks.

5. 192nd Birth Anniversary of Savitribai Phule:

We organized the 192nd Birth Anniversary of Savitribai Phule on 3rd January 2023. Savitribai Phule was the great social worker and first Lady Headmistress in India. Five students expressed their views on the occasion of the Birth Anniversary. They were Miss. Dnyaneshwari More, Miss. Rajkanya Fawade, Mr. Samyak Kolhe, Mr. Saurabh Borade and Mr. Prashant Panchal. Miss. Komal Rathod hosted the program. Mr. Shivhar Shinde expressed vote of Thanks.

D) Exhibitions:

1. Hyderabad Freedom Struggle Movement: Books and Rare Newspaper Exhibition:

Department of History organized an Exhibition in the collaboration with Kumarswami Mahavidyala, Ausa. The exhibition was organized on 12th October 2022 in the campus of Rajarshi Shahu Mahavidyala (Autonomous), Latur. Dr. Bhushankumar Jorgulwar inaugurated the exhibition. Various Books and research thesis on Hyderabad Freedom Struggle, District Gazetteers in Marathwada, Farmans of Nizam VII, documents about jagir for the personal expenditure of Nizam, oral records of freedom fighters, records of Gorta Massacre, information with photo of freedom fighters, the news which were published in newspapers Kesari, Dnyanprakash, Solapur

Students while visiting the exhibition

and 1948 etc. were made available for the visitors. It was in the collection of Dr. Sunil Puri. 790 students and staff visited this exhibition.

2. Exhibition of Historical Coins, Weapons and Postage Stamps:

We organized exhibition of historical coins, documents, artifacts and weapons on 9th December 2022 on the occasion of 30th Session of Akhil Maharashtra Itihas Parishad. Dr. Gopalrao Patil, President, Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, Dr. Satish Kadam, President, 30th Session of Akhil Maharashtra Itihas Parishad and other dignitaries inaugurated the exhibition. Mr. Saudagar Bevanale, an antiquarian, set up the historical objects from his personal collection like coins from Shiv era, nut-crackers, locks, weapons, bonds of 57 princely states, documents in Modi Script, the coin of Maharani Nagnika who was the first lady ruler in the world, beads in Stavahana reign, a coin which inscription in Kharoshti, Prakrit and Brahmi script, 100 years old postage stamps, coins from different Mahajanpadas, Mughal rule, British, Marathas, Ashoka, Kanishka and so on.

Visit to the exhibition by Dr. GopalraoPatil and Dr. P. R. Deshmukh.

E) "30th Session of Akhil Maharashtra Itihas Parishad":

The Department of History organized the 30th Session of Akhil Maharashtra Itihas Parishad. It was organized on 9th and 10th December 2022 in the Campus of Rajarshi Shahu Mahavidyala (Autonomous), Latur. Dr. Raja Dixit, President, Maharashtra State Marathi Encyclopedia Production Board, Mumbai and Member, Indian Council of Historical Research, New Delhi was the President of this 30th Session. It is very prestigious organization of history in Maharashtra. It was the first time that the session of the Parishad had been organized in Latur District.

Mr. Babasaheb Patil, MLA, Ahmedpur was the inaugurator of the 30th session. Dr. Gopalrao Patil, President, Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, Latur presided over the ceremony.

Three personalities were honored on by the Akhil Maharashtra Itihas Parishad. Those were:-

1. Dr. Raja Dixit was honoured with Pandit Setu Madhavrao Pagadi award.

2. Mr. Gopalrao Deshmukh was honoured with Itihas Bhushan V. C. Bendre Award.

3. Dr. Gopalrao Patil was awarded with Late. Appasaheb Pawar Award.

Dr. Raja Dixit, President, 30th Session of Akhil Maharashtra Itihas Parishad, addressed the audience. He said that the history scholars should study the both sides of events. Some topics have not been touched. The local history should be given more importance. He added that the history is presented in wrong ways now a days. The historians should speak against it.

Dr. Gopalrao Patil, President, Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, presided the event. He guided the history scholars in his presidential speech. He expressed his thanks for honoring him by Akhil Maharashtra Itihas Parishad. He said that the conferences motivate the history scholars to research in history and it provides platform for the study. So such type of conferences should be conducted always.

Dr. Anuja Jadhav and Mr. Sudarshan Patil hosted the ceremony. Lt. Dr. Archana Tak presented vote of thanks.

Paper Reading Session:

94 papers had been received by the Parishad to publish in Peer Reviewed Multidisciplinary Research Journal with ISSN Number. The history scholars who had sent the paper they presented it. The papers had been divided in 3 categories those where History of Ancient India, History of Medieval India and History of Modern India. Dr. Anurag Vaidya, presided over the History of Ancient India paper reading. Dr. Anuradha Kulkarni presided over the History of Medieval India paper reading. Dr. G. B.

Shaha presided over the History of Modern India paper reading.

Cultural Program:

Department of Music in our college organized cultural program for the guests. They performed powada devotional music classical music etc.

Different publishers had arranged the exhibition of books based on history. The guest's, delegates and college students visited the exhibition and purchase the books.

Research Paper Reading:

The delegates read the research papers sent for the publishing in the journal of the Parishad. Those were read in three parts. The History of Ancient India paper reading, the History of Medieval India paper reading and the History of Modern India paper reading. Dr. Anurag Vaidya presided over the History of Ancient India paper reading. Dr. Anuradha Kulkarni presided over the History of Medieval India paper reading. Dr. G. B. Shaha presided over the History of Modern India paper reading.

Inauguration of the 30th Session of Akhil Maharashtra Itihas Parishad by Mr. Babasaheb Patil, Dr. Raja Dixit, Dr. GopalraoPatil and dignitaries

F) Two Day National Seminar on "The Contribution of Marathwada in Hyderabad Freedom Struggle Movement":

The Department of History organized two day National Level Seminar on "The contribution of Marathwada in Hyderabad Freedom Struggle Movement" the Seminar was sponsored by Indian Council of Social Sciences Research, New Delhi. The seminar was organized on 6th and 7th January 2023.

Hon. Mr. Vivek Bhonsle, Member, Marathvada Shikshan Prasarak Mandal, Aurangabad was the inaugurator. Hon. Dr. Satish Kadam, was the Key-Note addressor of the seminar. Hon. Dr Gopalrao Patil President, Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha presided over the ceremony. Hon. Mr. Gopal Shinde, Joint Secretary, Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, was present on the stage.

Publication of Research Journal:

48 researchers had Sent there research papers. A research journal title "The contribution of Marathwada in Hyderabad Freedom Struggle Movement" was released by the dignitaries on the stage on the occasion of inauguration ceremony of

Key-Note speech by Hon. Dr. SatishKadam

Two day national level seminar.

G) Millets Lunch on the occasion of International Women's Day and International Year of Millets:

The proposal for an International Year of Millets (2023) was put forth by the Government of India in United Nations. 72 countries supported the proposal and UN declared the 2023 as an International Year of Millets. So, to create awareness about the year and importance of Millets, the Department of History conducted Millets Lunch competition on 8th March 2023 on the occasion of International Women's Day.

The theme of the competition was Bajara. The participant students were asked to prepare dishes from Bajara. The students participated enthusiastically and prepared a different kind of dishes from Bajara. They prepared Khichadi, Laddoo, Khir, Pakode, Chakli, Dhapate, Bhajji, Unde, Rodage, Bhakari, Kharvadi, appe, Pizza,

Principal Dr. Mahadev Gavhane. Vice Principal Prof. Sadashiv Shinde was present on the occasion. Dr. Prakash Rodia, Dr. Kalyan Sawant, Dr. Swati Sawant did the supervision of the competition. 62 students had participated in the competition. Miss. Sakshi Jawadwar, Miss. Vaishnavi Lokhande, Miss. Divya Kamble, Miss. Arti Mane won first, second, third and consolation prizes respectively. The winners were awarded by

Principal Dr. MahadevGavhane inspecting “Millets Lunch”

the Department of History.

H) One Day Educational Study Tour at Ter and Yedshi:

One Day Educational and Study Tour was organised on 7th August 2022. It was organised at Ter and Yedshi. Ter is a village in Taluka and District Osmanabad. The village has historical importance. It was very important trading centre during the period of the Satvahanas rule 2nd

Students and Teachers looking at a 2200 year old Mauryan Stupa

I) Educational Study Tour at Junnar, Naneghat, Ozar and Lenyadri:

One Day Educational Study Tour was organised on 29th January 2023 at historical places Shivneri, Naneghat, Ozar and Lenyadri in Pune District, Junnar Taluka. Being a birth place of the great King Chhtarpati Shivraj Maharaj, Shivneri Fort has a lot importance. The fort has been built in Sahyadri Mountain range. Shivneri Fort was ruled by many rulers like Shilahar, Bahamani, Yadav, Mughal Empire and later Maratha Empire. Naneghat is famous for the inscription by Naagnika. She was queen in Sathvahan dynasty. She carved an inscription in a cave in Naneghat. The inscription gives detailed information about the rule and rulers of Satavahana Dynasty. Ozar and Lenyadri are Ashtvinayaka out of eight.

Students and Teachers on Shivneri FortStudents and Teachers at Naneghat

J) Show Historical Movie PAWANKHIND:

A Show of Marathi movie Pawankhind was organised on 10th September 2022. The movie is based on an event in the life of Chhatrapati Shivaji Maharaj. Siddi Johar, sardar of Adilshah, seized the Panhala fort where Shivaji Maharaj was staying. The Maratha sardars made plan to escape Maharaj and to get to Vishalgad.

The Maratha sardars keep the enemy at Ghodkhind until the Maharaja reaches the fort safely. The students learnt the Pawankhind episode in such a way that they won't forget it throughout their life.

Students while watching historical movie PAWANKHIND

K) History Association Inauguration:

Inaugural Dr. Sachin Hanchate, while guiding the students

The History Association was formed on 02nd August 2022. The Department of History organized the Inauguration Ceremony of the History Association on 25th August 2022.

Inaugural Dr. Sachin Hanchate while felicitating Mr.Aakash Jadhav and Mr.ShivkumarPanchal

Dr. Sachin Hanchate, Associate Professor and Research Guide, HoD of History, Master Deenanath Mangeshkar Mahavidyalaya, Aurad Shahajani, Tq. Nilanga, Dist. Latur was the chief guest of the program. He inaugurated the Association. He guided the students on various career opportunities in History in future. He motivated the students to do hard work in study and be firm on the aim.

अर्थशास्त्र विभाग

१) जागतिक लोकसंख्या दिनाचे औचित्य साधून अर्थशास्त्र विभागामार्फत दि.११.०७.२०२२ रोजी अतिथी व्याख्यानांचे आयोजन करण्यात आले होते. या अतिथी व्याख्यानांसाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून महाविद्यालयातील अर्थशास्त्र विषयांचे सहाय्यक प्राध्यापक जीवन गायकवाड उपस्थित होते. प्रमुख पाहुण्यांनी जागतिक लोकसंख्या दिनाचा इतिहास, जागतिक लोकसंख्या दिन का साजरा केला जातो? यांचे कारण आणि लोकसंख्या देशाच्या विकासासाठी तारक आहे की मारक आहे यांची सविस्तर माहिती दिली. या कार्यक्रमांप्रसंगी अर्थशास्त्र विभागप्रमुख प्रा.डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी प्रमुख पाहुण्यांची ओळख विद्यार्थ्यांना करून दिली. या कार्यक्रमांचे सुत्रसंचालन डॉ. चंद्रकांत वलाकटे यांनी केले तर आभार प्रदर्शन सहाय्यक प्राध्यापक जाधव रुपाली यांनी केले.

जागतिक लोकसंख्या दिनानिमित्त विद्यार्थ्यांना
मार्गदर्शन करताना श्री.जीवन गायकवाड

२) ॲडम स्मिथ हे अर्थशास्त्राचे जनक आहेत. ॲडम स्मिथ यांच्या विचारांचे वर्तमानकाळातील उपयुक्तता विद्यार्थ्यांना माहित व्हावी यासाठी अर्थशास्त्र विभागामार्फत दि.१८.०७.२०२२ रोजी अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या अतिथी व्याख्यान कार्यक्रम प्रसंगी प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून डॉ. अनिल वाडकर हे उपस्थित होते. प्रमुख पाहुण्यांनी ॲडम स्मिथ यांचे विचार वर्तमान काळात कसे उपयुक्त आहेत यांची सविस्तर माहिती विद्यार्थ्यांना दिली. या अतिथी व्याख्यानांत अर्थशास्त्र विभागाचे विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी साधन व्यक्तीचा परिचय करून दिला. या कार्यक्रमाचे सुत्रसंचालन डॉ. चंद्रकांत वलाकटे यांनी केले तर आभार प्रदर्शन सहाय्यक प्राध्यापक रुपाली जाधव यांनी केले.

ॲडम स्मिथ जयंती कार्यक्रमानिमित्त प्रमुख पाहुणे
डॉ.अनिल वाडकर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

३) नाविन्यपुर्ण उपक्रम म्हणून अर्थशास्त्र विभागामार्फत अर्थशास्त्राज्ञांचे जन्मदिन साजरा करण्यात येतो. या उपक्रमाचा एक भाग म्हणून कल्याणकारी अर्थशास्त्राचे जनक प्रा. पिगू याचा जन्मदिन अर्थशास्त्र विभागामार्फत दि.१९.११.२०२२ रोजी साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रम प्रसंगी अर्थशास्त्र विभागांचे विभाग प्रमुख प्रा.डॉ.बुद्धाजी गाडेकर यांनी प्रा.पिगू यांच्या आर्थिक विचारांची ऊहापोह केली. तसेच अर्थशास्त्र विभागांतील प्रा. चंद्रकांत वलाकटे यांनी प्रा. पिगू यांचे कल्याणांचे अर्थशास्त्र या संदर्भात माहिती विद्यार्थ्यांना सांगितली. या कार्यक्रम प्रसंगी पदव्युत्तर वर्गातील विद्यार्थी कदम धीरज यांनी या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन केले. तसेच या कार्यक्रमाचे आभार सहाय्यक प्राध्यापक रुपाली जाधव यांनी केले.

प्रा. पिगू यांच्या जन्म दिनानिमित्त प्रमुख पाहुणे
डॉ. मनोज सुर्यवंशी व अर्थशास्त्र विभागातील प्राध्यापक

४) विद्यार्थ्यांच्या सुप्त गुणांना वाव देण्यासाठी विद्यार्थ्यांमध्ये नेतृत्व क्षमता वाढण्यासाठी एक व्यासपीठ उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने अर्थशास्त्र विभागामार्फत दि.२७.०८.२०२२ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विद्यार्थी अभ्यास मंडळाचे उद्घाटन करण्यात आले. या कार्यक्रम प्रसंगी प्रमुख पाहुणे म्हणून लातूर जिल्हयांचे जिल्हाधिकारी मा. बि.पी. पृथ्वीराज उपस्थित होते. त्यांनी अभ्यासमंडळाचे उद्घाटन

अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळ उद्घाटन प्रसंगी विद्यार्थ्यांना
मार्गदर्शन करताना जिल्हाधिकारी मा.बी.पी.पृथ्वीराज

केले. या कार्यक्रम प्रसंगी महाविद्यालयांचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी अध्यक्षीय भाषण केले. तसेच अर्थशास्त्र विभागाचे विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी साधन व्यक्तीचा परिचय दिला. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. चंद्रकांत वलाकटे व आभार प्रदर्शन प्राध्यापक रूपाली जाधव यांनी केले.

५) भारतातील थोर समाजसुधारक, भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार, अर्थशास्त्रज्ञ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त अर्थशास्त्र विभागामार्फत दि.०६.१२.२०२२ रोजी महापरिनिर्वाण दिन साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रमप्रसंगी अर्थशास्त्र विभागाचे विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय विचार आजसुद्धा देशाला कसे उपयुक्त आहेत यांची माहिती विद्यार्थ्यांना दिली. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन पदव्युत्तर वर्गातील विद्यार्थी कदम धीरज यांनी मांडले. या कार्यक्रमाचे आभार प्रदर्शन कु. बुये सावनी या विद्यार्थ्यार्नीने व्यक्त केले.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महापरिनिर्वाण दिनी अभिवादन करताना अर्थशास्त्र विभागातील प्राध्यापक व विद्यार्थी

६) पुस्तकी ज्ञानाबरोबरच विद्यार्थ्यांच्या विविध कला गुणांना वाव देण्यासाठी अर्थशास्त्र विभागामार्फत दि.२०,२१,२२ जानेवारी २०२३ रोजी शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले. या शैक्षणिक सहलीमध्ये जुननर येथील बौध्द लेण्या, नाणेघाट, शिवनेरी किल्ला, अष्टविनायक पैकी एक लेण्याद्री गणपती हे पर्यटन स्थळे विद्यार्थ्यांना दाखवण्यात आली.

जुन्नर येथील बौद्धा लेण्या येथे शैक्षणिक सहल

७) पुस्तकी ज्ञानाबरोबरच विद्यार्थ्यांना प्रात्यक्षिक ज्ञान प्राप्तीकरून देण्याच्या उद्देशांने अर्थशास्त्र विभागामार्फत एक दिवशीय औद्योगिक सहलीचे आयोजन दि.२९ जानेवारी २०२३ रोजी करण्यात आले. या सहलीमध्ये विद्यार्थ्यांना नॅच्युरल साखर कारखाना व दुध डेयरी, धनेगाव येथील मांजरा धरण, सौताडा येथील धबधबा, श्रीक्षेत्र कपिलधारा हे औद्योगिक व पर्यटन स्थळांना भेट देण्यात आली.

नॅचरल साखर कारखाना येथे क्षेत्रीय भेटीवेळी अर्थशास्त्र विभागातील प्राध्यापक व विद्यार्थी

८) विद्यार्थ्यांना पुस्तकी ज्ञानाबरोबरच प्रात्यक्षिक ज्ञान देण्याच्या उद्देशाने अर्थशास्त्र विभागामार्फत दि.०१.०१.२०२३ रोजी व्ही.एल.सी. हॉलमध्ये केंद्रिय अर्थसंकल्प - २०२३ यांचे लाईव्ह प्रेक्षपण दाखवण्यात आले. हे प्रक्षेपण दाखवण्याचा उद्देश्य म्हणजे भारत सरकाराकडून अर्थसंकप कसा सादर केला जाता? २०२३ च्या अर्थसंकल्पात कोणकोणत्या बार्बीचा समावेश करण्यात आला यांची प्रत्यक्ष माहिती मिळवणे हा होता.

केंद्रीय अर्थसंकल्प - २०२३ च्या थेट प्रक्षेपनात सहभागी विद्यार्थी

९) स्वराज्यांचे संस्थापक, रयतेचा राजा छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या जयंतीनिमित्त अर्थशास्त्र विभागामार्फत दि.२०.०२.२०२३ रोजी शिवजयंती साजरी करण्यात आली. या कार्यक्रम प्रसंगी प्रमुख पाहुणे म्हणून प्रा. वैभव माने उपस्थित होते. त्यांनी छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या सामाजिक, राजकीय विचारांची माहिती दिली व तसेच छात्रपती शिवाजी महाराजावर पोवाडा व गीत सादर केले. तसेच अर्थशास्त्र विभागांचे विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी

गाडेकर यांनी छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या कार्याची माहिती विद्यार्थ्यांना दिली. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन कदम धीरज यांनी केले. तर आभार प्रदर्शन प्राध्यापक रूपाली जाधव यांनी व्यक्त केले. या कार्यक्रम प्रसंगी विभागांचे प्रा. चंद्रकांत वलाकटे, प्रा. जीवन गायकववाड, विद्यार्थी प्रमोद घोडके, प्रतीक्षा मोरे आदि उपस्थित होते.

छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती कार्यक्रमानिमित्त
मनोगत व्यक्त करताना श्री.धीरज कदम

१०) जागतिक महिला दिनानिमित्त अर्थशास्त्र विभागामार्फत दि.०८.०३.२०२३ रोजी जागतिक महिला दिन साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रम प्रसंगी पदवी वर्गातील विद्यार्थीनींनी महिला समक्षीकरण, महिलांच्या समस्या, महिलांची सामाजिक, राजकीय क्षेत्रातील प्रगती यावर आपले मत व्यक्त केले. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन व आभार कदम धीरज यांनी केले.

जागतिक महिला दिनानिमित्त महिला सक्ष्मीकरण या
विषयावर मत व्यक्त करताना कुमारी साक्षी महामुनी

११) भारतीय रिझर्व्ह बँक स्थापना दिनाचे औचित्य साधून दि.०१.०४.२०२३ रोजी अर्थशास्त्र विभागामार्फत अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. या अतिथी व्याख्यानांसाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून डॉ. बाळासाहेब वैजनाथ मैद उपस्थित होते. प्रमुख पाहुण्यांनी डएक्षब स्थापनेमागचा इतिहास, RBI ची उद्दिष्ये, RBI चे व्यवस्थान आणि त्यांची धोरणे या संदर्भात सविस्तर माहिती विद्यार्थ्यांना दिली या कार्यक्रमप्रसंगी अर्थशासत्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी साधन व्यक्तीची ओळख करून दिली. तसेच या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. चंद्रकांत वलाकटे यांनी केले तर आभार प्रदर्शन प्राध्यापक रूपाली जाधव यांनी व्यक्त केले.

रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडीया कार्यक्रमात प्रमुखा पाहूणे
डॉ.बाळासाहेब मैंद विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

१२) बी.ए. तृतीय आणि एम.ए. द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांना निरोप देण्यासाठी अर्थशास्त्र विभागामार्फत दि.०५.०४.२०२३ रोजी निरोप समारंभ कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रम प्रसंगी प्रमुख पाहुणे म्हणून डॉ. निशांक पिंपळे व डॉ. चंद्रशेखर दवणे उपस्थित होते. प्रमुख पाहुण्यांनी विद्यार्थ्यांना भविष्यातील रोजगारांच्या संधी याविषयी मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रम प्रसंगी अर्थशास्त्र विभागाचे विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी प्रमुख पाहुण्यांची ओळख करून दिली. तसेच महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांनी विद्यार्थ्यांना पुढील शैक्षणिक वाटचालीसाठी शुभेच्छा दिल्या. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. चंद्रकांत वलाकटे यांनी केले तर आभार प्रदर्शन प्रमोद घोडके यांनी केले.

निरोप समारंभा कार्यक्रमात प्रमुख पाहुणे
डॉ.निशांक पिंपळे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

समाजशास्त्र विभाग

समाजाभिमुख आणि समाजोपयोगी उपक्रम राबविण्यासाठी समाजशास्त्र विभाग सातत्याने प्रयत्नशील असतो. समाजशास्त्र विभागात विद्यार्थी केंद्रित दृष्टीकोनाला आवर्जुन महत्व दिले जातेच, परंतू त्याचबरोबर प्रतिबिंब समाजशास्त्र अभ्यास मंडळामार्फत ववविध उपक्रमांचे आयोजन केले जाते.

शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये देखील समाजशास्त्र विभागामार्फत विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आलेले होते त्यापैकीच एक महत्वपूर्ण उपक्रम म्हणजे ब्रिज कोर्स होय बी.ए.प्रथम वर्ष या वर्गात शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी सेतू अभ्यासक्रम अर्थात ब्रिज कोर्स चे आयोजन करण्यात आलेले होते ज्या विद्यार्थ्यांनी यापुर्वी समाजशास्त्र विषयाचे अध्ययन केलेले नाही, त्यांना समाजशास्त्र विषयाची ओळख व्हावी यासाठी ब्रिजकोर्स चे आयोजन करण्यात आलेले होते, या उपक्रमाला विद्यार्थ्यांनी चांगला प्रतिसाद दिला

स्वामी आर्यानंदजी चे ऑनलाईन स्वरुपात व्याख्यान

मानवी जिवनामध्ये विद्यार्थी दशेचे एक स्वतंत्र स्थान आणि एक स्वतंत्र महत्व असते आणि याच जिवनात व्यक्तीला सकारात्मक आणि रचनात्मक कार्य करण्यासाठी आवश्यक असणारी अभिप्रेरणा आणि आत्मविश्वास प्राप्त होणे खूप आवश्यक असते त्यासाठी मानवी मनाला अध्यात्माची जोड असणे, मन:शक्तीची जाणिव होणे देखील खूप महत्वाचे ठरते, आणि म्हणूनच समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने दि.१८.०७.२०२२ रोजी अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. 'विद्यार्थी जिवन-आत्मविश्वास आणि अभिप्रेरणा' या विषयावर स्वामी आर्यानंदजी यांनी ऑनलाईन स्वरुपात अतिथी व्याख्यान दिले. त्यांनी विद्यार्थी जिवनातील अभिप्रेरणा आणि आत्मविश्वासाचे महत्व समजावून सांगितले, त्याचप्रमाणे विद्यार्थी जिवनातच भविष्याची जडणघडण होते, हेही स्पष्ट केले या कार्यक्रमात महाविद्यालयातील विद्यार्थी, प्राध्यापक आणि समाजातील नागरिकांनी सहभाग नोंदवला होता.

सी.एस.आर. अर्थात कॉरपोरेट सोशल रिसपॉन्सिलिटी म्हणजेच व्यावसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व ही संकल्पना आज भारतीय समाजातही सकारात्मक अर्थाने रुजत आहे आणि म्हणूनच या क्षेत्रातील एक तज्ञ मान्यवर श्री अनुप महाजन यांच्या मार्गदर्शनाचा लाभ विद्यार्थ्यांना व्हावा यासाठी एका कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. 'भारतीय समाज आणि सीएसआर' या विषयावर समाजशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांसाठी कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. श्री अनुप महाजन यांनी पी.पी.टी च्या सहाय्याने प्रस्तुत विषयावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

क्रांती ज्योती सावित्रीबाई फुले यांची जयंती समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने साजरी करण्यात आली विद्यार्थ्यांनी त्यांचे कार्य आणि त्यांचे योगदान त्यांच्या व्यक्तीमत्वाचे विविध पैलू या सर्व घटकांवर सेमीनारच्या माध्यमातून भाष्य केले आणि त्यांना आदरांजली वाहिली.

सौ. अपर्णा कुलकर्णी (कार्यक्रम अधिकारी, टाटा इन्स्टिट्युट ऑफ सोशल सायन्सेस तुळजापूर उपकेंद्र) यांनी साधन व्यक्ती म्हणून अतिथी व्याख्यानात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने 'एनजीओची कार्यपध्दती आणि सामाजिक शास्त्रांमधील संधी' या विषयावर दि.२८.०१.२०२२ रोजी अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते सौ. अपर्णा कुलकर्णी (कार्यक्रम अधिकारी, टाटा इन्स्टिट्युट ऑफ सोशल सायन्सेस तुळजापूर उपकेंद्र) यांनी साधन व्यक्ती म्हणून या कार्यक्रमात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले

श्री व्यंकट पांचाळ आणि श्री अतुल वाघमारे या माजी विद्यार्थ्यांनी या विभागाला आवर्जुन भेट दिली आणि विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

समाजशास्त्र विभागाचे महत्वाचे वैशिष्ट्य म्हणजे माजी विद्यार्थ्यांनी या विभागाशी जपलेली बांधिलकी श्री व्यंकट पांचाळ आणि श्री अतुल वाघमारे या माजी विद्यार्थ्यांनी या विभागाला आवर्जुन भेट दिली आणि विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

'स्त्री सक्षमीकरण आणि दिव्यांगांचे कल्याण' या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन

समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने 'स्त्री सक्षमीकरण आणि दिव्यांगांचे कल्याण' या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते, सौ. दिपा पाटिल (मुख्याध्यापिका, संवेदना सेरेब्रल पाल्सी विकासन केंद्र, हरंगुळ) यांनी या विषयावर विद्यार्थ्यांना सखोल मार्गदर्शन केले.

समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने राजर्षी शाहू दिव्यांग सहाय्यता केंद्राची स्थापना करण्यात आली त्या मार्फत संवेदना सेरेब्रल पाल्सी विकासन केंद्राच्या संयुक्त विद्यमाने दिव्यांगाच्या प्रश्नांवर जनजागृती करणारे भव्य प्रदर्शन आयोजित करण्यात आले होते.

समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने राजर्षी शाहू दिव्यांग सहाय्यता केंद्राची स्थापना करण्यात आली त्या मार्फत संवेदना सेरेब्रल पाल्सी विकासन केंद्राच्या संयुक्त विद्यमाने दिव्यांगाच्या प्रश्नांवर जनजागृता करणारे भव्य प्रदर्शन

समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने राजर्षी शाहू दिव्यांग सहाय्यता केंद्राची स्थापना करण्यात आली त्या मार्फत संवेदना सेरेब्रल पाल्सी विकासन केंद्राच्या संयुक्त विद्यमाने दिव्यांगाच्या प्रकारावर जनजागृती करण्यात आली.

या कार्यक्रमास सन्माननीय श्री. शिवाजी भोसले (सदस्य, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर) यांची विशेष उपस्थिती लाभली, या उपक्रमाला उत्तम प्रतिसाद लाभला. या सर्व उपक्रमांचे आयोजन समाजशास्त्र विभागाच्या प्रभारी विभागप्रमुख प्रा.सायली समुद्रे, व प्रा. बी.सी.बोकडे यांनी केले. या सर्व उपक्रमांचे प्रेरणास्थान महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे हे होते.

Department of B.A. CEP

बँकीग परीक्षेसाठी कार्यशाळा:

बी.ए. सी.ई.पी. विभागांतर्गत दि. ०८-०७-२०२२ रोजी बँकिंग क्षेत्रतील नोकरीसाठी मार्गदर्शन पर कार्यशाळा घेण्यात आली. यामध्ये बँकिंग संदर्भातील सर्व माहिती देण्यात आली.या कार्यशाळेचे साधनव्यक्ति प्रा.महेश नागरगोजे हे होते अध्यक्ष म्हणून डॉ. महादेव गव्हाणे उपस्थित होते.

साधनव्यक्ती प्रा.महेश नागरगोजे यांचा सत्कार करताना प्रा.प्रकाश रोडीया.

साधनव्यक्ती प्रा.महेश नागरगोजे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना.

विद्यार्थी मंडळ निवडणुक - २०२२:

बी.ए. सी.ई.पी विभागांतर्गत दि.२२-०७-२०२२ रोजी विद्यार्थी मंडळाची निवडणूक २०२२ घेण्यात आली. या अंतर्गत विद्यार्थी प्रतिनिधीच्या नेमणुका करण्यात आल्या. या निवडणूकीला निवडणूक निर्णय अधिकारी म्हणून प्रा.भगवंत बोकडे उपस्थित होते.

निवडणूकीसाठी नॉमिनेशन फॉर्म भरताना विद्यार्थी

विद्यार्थी मंडळ निवडणूक २०२२ चा निकाल सादर करताना निवडणूक निर्णय अधिकारी.

वृक्ष लागवड कार्यक्रम:

बी.ए.विभागांतर्गत दि.२४-०७-२०२३ रोजी मांजरा नदीकाठी वृक्षारोपण कार्यक्रम घेण्यात आला. त्यात सुमारे ४००० वृक्षांची लागवड करण्यात आली. या कार्यक्रमाचे उद्घाटन लातूर जिल्हाचे जिल्हाधिकारी बी.पी.पृथ्वीराज यांच्या हस्ते झाले. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे उपस्थित होते.

प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे वृक्ष लागवड करताना.

वृक्ष लागवड करताना विद्यार्थी

विद्यार्थी प्रेरण कार्यक्रम:

बी.ए. सी.ई.पी. विभागांतर्गत दि.२६-०७-२०२२ रोजी या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.यामध्ये विद्यार्थ्यांना कॉलेज व अभ्यासक्रमाची ओळख करुन देण्यात आली.या कार्यक्रमाचे साधनव्यक्ति प्रा.माधव शेळके हे होते.तर कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे उपस्थित होते.

कार्यक्रमात मनोगत व्यक्त करताना विद्यार्थी

कार्यक्रमाविषयी माहिती देताना प्रा.प्रमोद जैन

शिक्षक-पालक विद्यार्थी बैठक:

बी.ए. सी.ई.पी. विभागांतर्गत दि.०३-०८-२०२२ रोजी विद्यार्थी-पालक-शिक्षक मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले होते.विद्यार्थी-पालक-शिक्षक यामध्ये समायोजन राहण्याच्या हेतूने हा कार्यक्रम घेण्यात आला. या कार्यक्रमाला पालक मोठया संख्येने उपस्थित होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे उपस्थित होते.

विद्यार्थी-पालक-शिक्षक मेळाव्याला संबोधित करताना प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे

एकदिवसीय शैक्षणिक सहल:

बी.ए. सी.ई.पी. विभागाची दि.१४-०८-२०२२ रोजी शैक्षणिक अभ्यास सहल रामलिंग-येडशी-नळदूर्ग येथे आयोजीत करण्यात आली होती.या सहलीत बी.ए.प्रथम वर्षाचे विद्यार्थी सहभागी होते.या सहलीचे आयोजन प्रा.नितीन पांचाळ यांनी केले.

नळदूर्ग किल्ला पाहताना विद्यार्थी

एम.पी.एस.सी चा बदलत्या पॅटर्नवर आधारीत कार्यशाळा:

बी.ए. सी.ई.पी. विभागांतर्गत दि.१७-०८-२०२२ रोजी एम.पी.एस.सी. परीक्षा स्वरुप यावर आधारीत कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले हाते. विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षेतील अभ्यास कसा करावा याचे ज्ञान विद्यार्थ्यांना झाले. या कार्यशाळेचे साधान व्यक्ती श्री.प्रतीक पितांबरे हे होते. या कार्यशाळेचे अध्यक्ष म्हणून प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे उपस्थित होते.

विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना श्री.प्रतीक पितांबरे

लातूर जिल्हा विशेष पोस्टर प्रदर्शन:

बी.ए. सी.ई.पी.विभागांतर्गत दि.३०-०८-२०२२ रोजी आजादी का अमृत महोत्सव वर्षा निमित्त लातूर जिल्हा विशेष संदर्भाने पोस्टर प्रजेंटेशनचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाला प्रमुख उपस्थिती तथा उद्घाटक प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे उपस्थित होते.

पोस्टर प्रदर्शन कार्यक्रमाचे उद्घाटन करताना प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे

पोस्टरवरील माहिती सांगताना विद्यार्थी

मराठवाडा मुक्तीसंग्राम दिनानिमित्त कार्यक्रम:

बी.ए.सी.ई.पी.विभागांतर्गत दि.१२-०९-२०२२ रोजी मराठवाडा मुक्तीसंग्राम दिनानिमित्त आयोजित मराठवाडा मुक्तीसंग्राम आणि लातूर या विषयावर कार्यशाळा घेण्यात आली. यातून मराठवाडा मुक्तीसंग्रामाबद्दल विद्यार्थ्यांना माहिती देण्यात आली. या कार्यशाळेचे साधनव्यक्ती प्रा.भाऊसाहेब उमाटे होते. या कार्यशाळेचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे उपस्थित होते.

विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना प्रा.भाऊसाहेब उमाटे

पोलीस भरती मार्गदर्शन कार्यशाळा:

बी.ए. सी.ई.पी.विभागांतर्गत दि.१८-११-२०२२ रोजी पोलीस भरती मार्गदर्शन कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. पोलीस भरती संदर्भातील सर्व माहिती विद्यार्थ्यांना देण्यात आली या कार्यशाळेचे साधन व्यक्ती श्री.बाळासाहेब नरवटे होते. या कार्यशाळेचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे उपस्थित होते.

विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना श्री.बाळासाहेब नरवटे

नेट/सेट संदर्भात एक दिवसीय कार्यशाळा:

बी.ए.सी.ई.पी. विभागांतर्गत दि.१५-१२-२०२२ रोजी सेट/नेट परीक्षेसंदर्भात कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. विद्यार्थ्यांना सेट/नेट परीक्षेचे स्वरुप, अभ्यास करण्याची माहिती दिली. या कार्यक्रमाला अध्यक्ष म्हणून प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे उपस्थित होते. या कार्यशाळेला साधन व्यक्ती म्हणून प्रा.महेशकुमार जाधव उपस्थित होते.

प्रा.महेशकुमार जाधव यांचा सत्कार करताना श्री.धनंजय पालके

विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना प्रा.महेशकुमार जाधव

तलाठी, ग्रामसेवक, क्लार्क भरती संदर्भ कार्यशाळा:

बी.ए.सी.ई.पी. विभागांतर्गत दि.१६-०१-२०२३ रोजीतलाठी, ग्रामसेवक तसेच सरळसेवा भरती संदर्भात कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते.विद्यार्थ्यांना या परीक्षेचे स्वरुप व अभ्यासक्रमाची माहिती व्हावी या हेतूने कार्यक्रमघेण्यात आला. या

विद्यार्थ्यांना माहिती देताना प्रा.प्रमोद जैन

कार्यक्रमाचे साधन व्यक्ती प्रा.माधव शेळके व प्रा.प्रमोदजैन होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे उपस्थित होते.

ग्रामसर्वेक्षण मौजे शिरुर:

बी.ए.सी.ई.पी. विभागांतर्गत दि.१२-०२-२०२३ रोजी ग्राम सर्वेक्षण मौजे शिऊर या गावात करण्यात आला.या कार्यक्रमाचे आयोजन प्रा.माधव शेळके यांनी केले.ग्राम सर्वेक्षणाच्या माध्यमातून गावातील समस्या जाणुन घेण्यास मदत झाली.

ग्राम सर्वेक्षण करताना विद्यार्थी

ग्राम सर्वेक्षण करताना विद्यार्थी

शैक्षणिक अभ्यास सहल :

बी.ए.सी.ई.पी.विभागांतर्गत दि.१७-०२-२०२३ ते २४-०२-२०२३ या दरम्यान शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यासाठी दिल्ली, आग्रा व जयपूर या शहरांची निवड करण्यात आली होती. विद्यार्थ्यांना तेथील रुढी, परंपरा, भौगोलिक वैशिष्ट्ये समजावीत हा या कार्यक्रमाचा हेतू होता. या सहलीचे नियोजन प्रा.माधव शेळके यांनी केले.

दिल्ली स्थित संसद भवन येथे भेट देताना विद्यार्थी

आग्रा येथील ताजमहल येथे भेट देताना विद्यार्थी

आंतरराष्ट्रीय महिला दिनानिमित्त कार्यक्रम:

बी.ए. सीईपी विभागांतर्गत दि.०७-०३-२०२२ रोजी जागतिक महिला दिनाच्यानिमित्ताने विद्यार्थ्यांमधील कला-कौशल्य या विषयावर कार्यक्रम घेण्यात आला. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्ष स्थानी डॉ.महादेव गव्हाणे होते तर कार्यक्रमाचे आयोजन प्रा.माधव शेळके यांनी केले.

कला-कौशल्य सादर करताना विभागातील विद्यार्थी

भूगोल विभाग

महाविद्यालयातील भूगोल विभाग सातत्याने विविध उपक्रम घेवून विद्यार्थ्यांमध्ये सतत भौगोलिक ज्ञानाचा प्रसार व प्रचार करण्याचे कार्य करीत आहे. भौगोलिक ज्ञानाबरोबर पर्यावरण प्रदुषण, जैवविविधता, नैसर्गिक साधनसंपत्तीचे संवर्धन व व्यवस्थापन इ. सारखे विविध उपक्रम घेवून विद्यार्थ्यांत पर्यावरण विषयक जाणीव जागृती निर्माण करण्याच्या प्रयत्न भूगोल विभागाकडुन सतत केला जातो. त्याचाच भाग म्हणून या शैक्षणिक वर्षात म्हणजे २०२२-२३ मध्ये भूगोल विभागामार्फत खालील वेगवेगळे उपक्रम आयोजित करण्यात आले होते.

भूगोल विभागामार्फत दि. ११-०७-२०२२ रोजी ''लोकसंख्या दिनानिमित्त'' सेमिनार आयोजित करण्यात आला होता. या क्रर्यक्रमाचा उद्देश लोकसंख्या वाढ आणि त्याचे परिणाम आणि वाढत्या लोकसंख्येच्या मानाने संसाधनाची मागणी. याबद्दल विद्यार्थ्यांना जाणीव करुन देण्याचा होता. सेमिनारसाठी श्री. संत जनाबाई आर्टस्, कॉमर्स ॲण्ड सायन्स कॉलेज, गंगाखेड येथील डॉ. संजीव कोळपे हे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते.

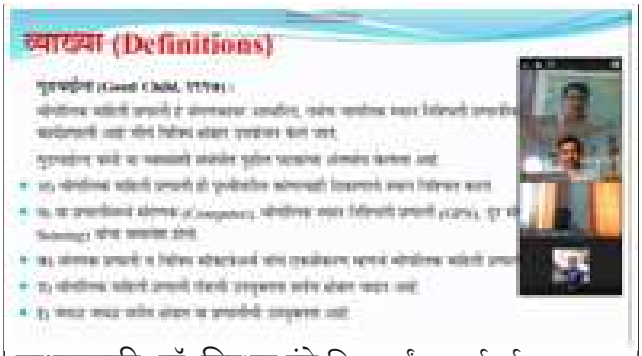

साधनव्यक्ती - डॉ. संजीव कोळपे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

तसेच दि. २५-०८-२०२२ रोजी भूगोल विभागामार्फत भूगोलातील जी.आय.एस. चे महत्व यावर ऑनलाईन वेबीनार आयोजित करण्यात आलेला होता. या कार्यक्रमाचा मुख्य उद्देश ''भूगोलातील जी.आय.एस. चे महत्व'' आणि जी.आय.एस. क्षेत्रातील विविध संधी यासंबंधी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले. डी.बी.एफ. दयानंद कॉलेज आर्टस् आणि सायन्स, सोलापूर येथील डॉ. विरभद्र दंडे हे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते.

दि. १६-०९-२०२२ रोजी भूगोल विभागाच्या वतीने ओझेन डे निमित्त ''पोस्टर प्रदर्शन स्पर्धेचे'' आयोजन करण्यात आलेले होते. या स्पर्धेत खालील विद्यार्थ्यांनी अनुक्रमे प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांकाचे पारितोषिक प्राप्त केले.

१. प्रथम क्रमांकः जाधव श्रद्धा (एम.ए. प्रथम वर्ष)
२. द्वितीय क्रमांकः शिंगे बसवराज (एम.ए. प्रथम वर्ष)
३. तृतीय क्रमांकः तांबोळी बरीरा (एम.ए. प्रथम वर्ष)

साधनव्यक्ती- डॉ. विरभद्र दंडे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

दि. १४ जानेवारी २०२३ रोजी भूगोल दिनाच्या निमित्ताने विद्यार्थ्यांसाठी ''पृथ्वी आणि भारताचा भूतकाळ'' या विषयावर अतिथी व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाला महात्मा बसवेश्वर महाविदालय, लातूर येथील डॉ. संगमेश्वर धाराशिवे हे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते.

डॉ. कल्याण सावंत (परीक्षक- वनस्पतीशास्त्र विभाग)

दि. १७-०१-२०२३ रोजी भूगोल विभागातर्फे 'पर्यावरण व शाश्वत विकास' या विषयावर अतिथी व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाचा उद्देश ''पर्यावरण आणि शाश्वत विकास'' या विषयी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करुन पर्यावरणातील समस्या आणि त्याबद्दल जागरुकता निर्माण करणे असा होता. या प्रसंगी श्री. संत जनाबाई आर्टस्, कॉमर्स ॲण्ड सायन्स कॉलेज, गंगाखेड येथील डॉ. दयानंद उजळंबे हे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते.

साधनव्यक्ती - डॉ. संगमेश्वर धारशिवे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

दरवर्षी प्रमाणे यावर्षी पण प्रश्न मंजुषा घेण्यात आली होती. दि. ३१-०१-२०२३ रोजी भूगोल विभागाने 'भूगोल मंडळांतर्गत विविध उपक्रमांचा एक भाग म्हणून ''प्रश्न मंजुषा स्पर्धा'' आयोजित केलेली होती. या कार्यक्रमाचा उद्देश असा होता की, विद्यार्थ्यांना भौगोलिक आणि पर्यावरणीय ज्ञानाची राष्ट्रीय आणि जागतिक स्तरावर माहिती मिळावी, आजच्या स्पर्धात्मक युगात ते अधिक आवश्यक आहे.

साधनव्यक्ती- डॉ. दयानंद उजळंबे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

दि. ०१-०२-२०२३ रोजी ''जी.आय.एस. मधील संधी'' या विषयावर अतिथी व्याख्यान आयोजित करण्यात आलेले होते. या कार्यक्रमाचा मुख्य उद्देश असा होता की ''जी.आय.एस. मधील संधी'' कोणकोणत्या क्षेत्रात उपलब्ध आहेत याची माहिती करुन देणे. या व्याख्यानासाठी श्री. अरुण आचेले हे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते. व्याख्यात्यांनी

"प्रश्न मंजुषा स्पर्धा"

२१ व्या शतकात जी.आय.एस. आणि रिमोट सेन्सिंगचे महत्व या विषयी विद्यार्थ्यांशी चर्चा केली.

तर दि. २५ मार्च २०२३ रोजी विभागामार्फत ''अर्थ आवर'' हा उपक्रम साजरा करण्यात आला. या उपक्रमाचे मुख्य आयोजक म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व समन्वयक म्हणून भूगोल विभाग प्रमुख डॉ. सुरेश फुले व विभागातील सर्व प्राध्यापक उपस्थित होते. या उपक्रमाद्वारे विजेचा अनावश्यक वापर कसा कमी करता येईल, याबद्दल विद्यार्थ्यांमध्ये व समाजामध्ये जागृती निर्माण करण्याचा उद्देश होता. या उपक्रमात भूगोल विभागातील विद्यार्थ्यी व महाविद्यालयातील सर्व कर्मचारी सहभागी झाले होते.

तर शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये विभागातील डॉ. विजय दळवी यांनी स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठाचा ५५,०००/- रुपयांचा मायनर रिसर्च प्रोजेक्ट मंजूर झाला आहे. भूगोल विभगाची ही एक चांगली कामगिरी आहे.

"GIS मधील संधी" या विषायावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना श्री. अरुण आचेले

भूगोल विभागाचे सर्व कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी प्राध्यापक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, प्रा. दत्तात्रय सोनकांबळे, डॉ. विजय दळवी, डॉ. किशोर शिंदे, संशोधक विद्यार्थी श्री. प्रदिप गोरंबेकर आणि श्री. नरसिंग शिंदे तसेच भूगोल मंडळाचे पदाधिकारी व सेवक योगेश बनसोडे यांनी मोलाचे सहकार्य केले.

डॉ. सुरेश फुले Earth Hour -२०२३ वर भाष्य करताना

लोकप्रशासन विभाग

लोकप्रशासन विषय हा सर्वांच्या जिव्हाळ्याचा व आवडीचा अभ्यास विषय म्हणून ओळखला जातो. सन २०२२-२३ सालचा शब्दगंध अहवाल सादर करताना दर वर्षी प्रमाणे यावर्षीही विभागाद्वारे विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले आहे. यामध्ये तत्कालीन विभागप्रमुख डॉ. प्रिती पोहेकर व त्यांचे सहकारी प्रा. डॉ. वितेश निकते यांच्या सहकार्याने विभागाद्वारे या कार्यक्रमाचे आयोजन केले, ज्यामध्ये प्रथमत: समाजातील विकलांग, दिव्यांग व्यक्तीच्या अनुषंगाने कार्य करणाया हेलन केलर यांच्या स्मृती दिनानिमित्त दिनांक २८ जून २०२२ रोजी हरंगुळ येथील संवेदना प्रकल्पास भेट देऊन हेलन केलर -संवेदना प्रकल्प भेट, तेथील श्री सुरेश पाटील यांच्या मार्गदर्शनाखाली हा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला यामध्ये डॉ, प्रिती पोहेकर व ७४ विद्यार्थींनी सहभाग नोदंविला होता.

Mr. Suresh Patil delivering information of the project

सन २०२२-२३ मधील दुसरा कार्यक्रम म्हणजे जागतिक लोकसेवा दिन होय. यामध्ये सर्वसामान्य नागरिकांसाठी सेवा पुरविणारा प्रशासकीय कर्मचारी हा सतत कार्यरत असतो त्यामुळे त्यांच्यासाठी जागतिक लोकसेवा दिन ०७ जुलै २०२२ रोजी डॉ. प्रिती पोहेकर यांच्या मार्गदर्शनाअंतर्गत घेण्यात आला. यामध्ये पोलीस प्रशासनातील श्रीमती नलीनी गांवडे यांनी विद्यार्थ्यांना पोलीस प्रशासनाने कोव्हीड काळात केलेली कार्य, त्यामुळे नागरिकांशी झालेला वाद, समस्या याबाबत मार्गदर्शन केले व कशाप्रकारे जीवाची बाजी लावून पोलीस प्रशासन रात्रदिवंस कार्य करीत असते. यातील संवादांमुळे विद्यार्थ्यांना-पोलीस व नागरिक यांच्यातील दुरावा कमी होण्यास मदत झाली.

लोकप्रशासन म्हटले की, लोकाभिमुख प्रशासन व्यवस्था होय व ही निर्माण करण्यासाठी लोकशाही मार्गाने लोकप्रशासन अभ्यास मंडळाची निवड करण्यासाठी प्रथम, द्वितीय व तृतिय वर्गातून जे गुणवत्तेतून प्रथम आले आहेत त्यांना संधी देण्यात येते व ज्यांना अभ्यास मंडळाचा भाग होण्याची इच्छा आहे त्यांच्यासाठी निवडणूक पध्दतीचा अवलंब केला जातो. त्यातून पारदर्शकपणे अभ्यास मंडळाची निर्मिती केली जाते. यातून विद्यार्थ्यांना लोकशाही पध्दतीचा अनुभव घेता येतो. यासाठी दिनांक २० जुलै २०२२ रोजी डॉ. प्रिती पोहेकर व डॉ. वितेश निकते यांच्या मार्गदर्शनाअंतर्गत लोकप्रशासन अभ्यास मंडळ निवडणूक पार पाडली. ज्यामध्ये सार्थक पारसगीकर, नंदकुमार वाघमारे, अनिकेत पवार, कार्तिक भोसले इ,ची निवड झाली.

लोकप्रशासन हा विषय प्रथम अभ्यासणाया विद्यार्थ्यांसाठी लोकप्रशासनाची ओळख व विषयाची नाळ जोडण्यासाठी ब्रिज कोर्सचे आयोजन केले जाते. ज्याच्या माध्यमातून लोकप्रशासन काय आहे? त्याची जाणीव करून देण्याचे कार्य केले जाते. यामध्ये काही तासिका घेऊन त्यांना प्रशासन व लोकप्रशासनाबाबत माहिती दिली जाते. त्यामुळे यावर्षी दि. १३ जुलै २०२२ रोजी डॉ. प्रिती पोहेकर व डॉ.

वितेश निकते यांच्या मार्गदर्शनाखाली ब्रिज कोर्सचे आयोजन केले होते यामध्ये उदघाटनासाठी ६४ विद्यार्थी उपस्थिती होते. यामध्ये विद्यार्थ्यांनी कु. दिव्या कांबळे हिने उदघाटन केले. डॉ. प्रीती पोहेकर यांनी लोकप्रशासनाची ओळख करून दिली व डॉ. वितेश निकते यांनी लोकप्रशासनाचे महत्त्व व भविष्य याबाबत माहिती दिली.

महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना अभ्यासकार्यातून आलेला निरसपणा घालविण्यासाठी त्यांना प्रेरित करण्यासाठी विविध कार्यक्रम आयोजित केले जातात. यामध्ये लोकप्रशासन विभागाद्वारे दिनांक ०६/०९/२०२२ रोजी हॅपीनेस कार्यक्रमाचे आयोजन केले होते. यामध्ये प्रमुख पाहुणे म्हणून कु, विष्णुप्रिया व्यहारे यांनी विद्यार्थीना आनंदी राहण्यासाठीचे मार्गदर्शन केले त्यांना काही टिप्स प्रदान केल्या या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून डॉ. प्रिती पोहेकर उपस्थित होत्या. तसेच विभागातील डॉ. वितेश निकते यांनी आभार व्यक्त केले. या कार्यक्रमास ८१ विद्यार्थी उपस्थित होते. ज्यामुळे विद्यार्थ्यांना आनंदी राहण्यास दिशा प्राप्त होण्यास मदत झाली.

लोकप्रशासन हा विषय विद्यार्थ्यांना प्रशासन कसे कार्य करते हे वर्गात शिकवत असल्यामुळे त्यांना प्रत्यक्ष प्रशासन व्यवस्था कशी कार्य करते याचे ज्ञान प्राप्त करून देण्यासाठी काही प्रशासकीय संस्थांना भेट देण्यात येत असते. यावर्षी प्रामुख्याने सहकार क्षेत्रातील बँकाचे व्यवस्थापन कसे चालते, त्यांची भरती, प्रशिक्षण, वेतन, त्यांचे कार्य, त्यांना येणाया संमस्या याबाबत प्रत्यक्ष बँकिग अधिकायांना भेटून त्याचे ज्ञान देण्यासाठी दि. २२/०९/२०२२ रोजी महेश अर्बन सहकारी बँक, लातूर येथे विभागाद्वारे क्षेत्र अभ्यास भेट देण्यात आली. यावेळी विभाग प्रमुख डॉ. प्रिती पोहेकर, सहकारी प्रा. डॉ. वितेश निकते व तृतीय वर्षातील १७ विद्यार्थी उपस्थित होते.

दिनांक १०/०२/२०२३ रोजी लोकप्रशासनातील विद्यार्थ्यांना लातूर येथील महानगरपालिका, लातूर येथे प्रशासकीय कामकाजाचे स्वरुप प्रत्यक्षात कशा स्वरूपात चालते याबाबत मार्गदर्शन व प्रत्यक्ष ज्ञान प्राप्त होण्यासाठी संस्थात्मक भेटेचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये महानगरपालिकेतील विविध विभागांच्या भेटी घेऊन तेथील माहिती घेतली. नागरी सुविधा केंद्र, पाणीपुरवठा विभाग, अस्थापना विभाग, कर नगररचना विभाग इ. यातील श्री पवार, श्री साठे व उपआयुक्त यांनी मार्गदर्शन केले. याभेटी मध्ये विभागातील प्रभारी विभाग प्रमुख डॉ. वितेश निकते, सहाय्यक प्रा. डॉ. महादेव जाधव व डॉ. वंदना मिश्रा व एकूण ४६ विद्यार्थी उपस्थित होते. या क्षेत्र भेटी मुळे त्यांना प्रत्यक्ष प्रशासनाची ओळख झाली तसेच अनेक योजनांची देखील माहिती प्राप्त होण्यास मदत झाली ज्यामुळे भविष्यात त्यांना उपयोगी पडते.

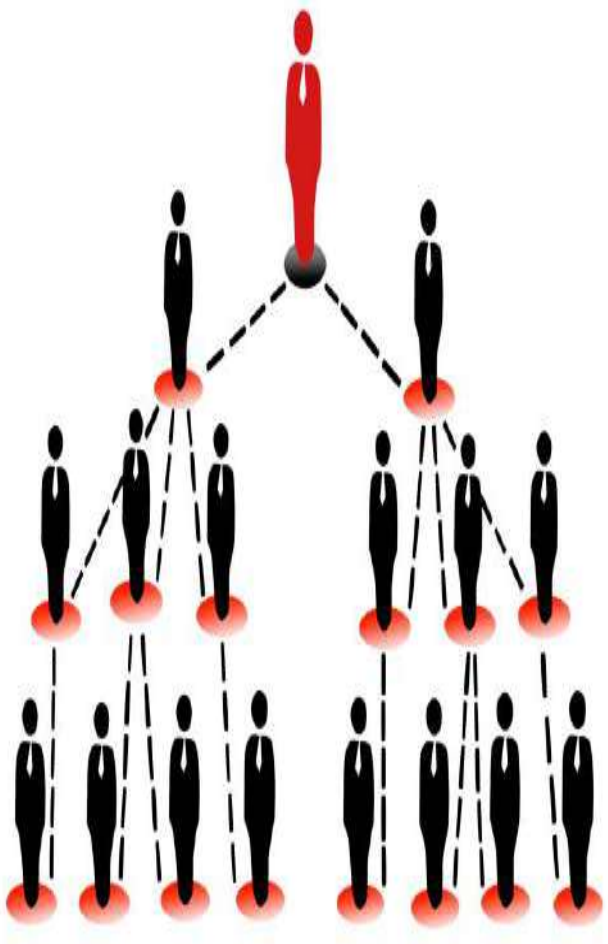
Students and Staff visit MCL

Students Interaction with the MCL Officer Mr. Sathe

एक दिवसीय आभासी वेबिनार, दि. २२/०२/२०२३ रोजी अंदाजपत्रक २०२३ यावर चर्चासत्र आयोजित करण्यात आले होते. हा वेबिनार राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर व कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, धारूर यांच्या संयुक्त विद्यामानाने आयोजित करण्यात आला आहे. या वेबिनाराचे अध्यक्ष डॉ. महादेव गव्हाणे व प्राचार्य डॉ. गोपाल काकडे यांनी केले तर या वेबिनारास प्रमुख पाहुणे म्हणून राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख, डॉ. बी. पी. गाडेकर यांनी अंदाजपत्रक २०२३ यावर सविस्तर असे मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. वितेश निकते यांने केले तर या कार्यक्रमास मार्गदशन करणारे प्राचार्य यांनी मार्गदर्शन केले तर या कार्यक्रमाचे सुत्रसंचालन डॉ. वंदना मिश्रा यांनी केले तसेच आभार प्रदर्शन हे डॉ. दत्ता जाधव, धारूर यांनी केले. या कार्यक्रमास ३२ विद्यार्थी उपस्थित होते. या कार्यक्रमास यशस्वी करण्यासाठी डॉ. महादेव जाधव यांनी सहकार्य केले.

तसेच विभागातील प्रभारी विभाग प्रमुख डॉ. वितेश निकते यांचे संपादकीय जर्नलस व ग्रंथ प्रकाशित झाले, त्याच बरोबर आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये पेपर वाचन व प्रकाशन केले. विविध ग्रंथ जर्नलस मध्ये लेख प्रकाशित झाले. त्याच बरोबर सरस्वती संगीत कला महाविद्यालय, लातूर येथील एनएनएस शिबीर मध्ये विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. त्याचबरोबर विभागातील डॉ. महादेव जाधव यांनी देखील शिबीरामध्ये विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. तसेच डॉ. वंदना मिश्रा यांनी आपला लेख प्रकाशित केला. सन २०२२-२३ या शैक्षणिक वर्षात विभाग व विभागातील प्राध्यापक यांनी विभागास गतिशील ठेवण्यासाठीचे प्रयत्न केलेले दिसून येतात.

Faculty of Commerce

The Faculty of Commerce is established in the year 1970. The Faculty always strives for providing quality education as per the aspirations of various stakeholders.

Faculty of Commerce has a recognized Research Center under S.R.T.M. University, Nanded. This consists of three recognized research supervisors i.e. HoD, Dr. P. S. Trimukhe, Dr. P. R. Rodiya and Dr. V. D. Dhumal. There are 17 research scholars pursuing their research work in this research center. Department of Commerce has four Board of Studies i.e Business Studies, Account and Applied Statistics, Commercial and Mercantile Law and Business Economics. The BoS composed with one member from outside the university as well as one member nominated by Hon. VC of Parent University. The curriculum of the UG and PG have been designed by taking into account the guidelines of NEP 2020. This curriculum focuses on the requirements of various competitive examinations, NET, SET, MBA, CA, CS, CMA etc.

Dr. P. R. Rodiya, Asst. Prof. Department of Commerce got Best Educator Award-2022, from Global Research Foundation, New Delhi on 5th Sept. 2022 and Nation Builder Award by Rotary Club of Latur on 23rd February 2023.

Recommendations by Dr. V. D. Dhumal and Prof. V. D. Late in reforms in rebate structure in income tax budget 2022-23 are considered by Indian Union Minister Dr. Bhagwat Karad, Minister of State, Ministry of Finance and sent letter of appreciation.

Faculty of Commerce arranges various workshops, seminars, guest lectures, outreach programs, extension activities, gender sensitization programs, training programs, certificate courses for the overall development of students. Faculty of Commerce invites eminent personalities as resource person to guide and motivate the students for the successful completion of these activities. Faculty provides platform for guidance of CA, CS, ICWA, MBA, SET, NET, Insurance, Banking and other competitive examinations.

Commerce Association is an active association of students. This association is actively involved in the management and smooth conduction of all the activities conducted by Department of Commerce throughout the year.

The Department of Commerce organizes Commerce Idol Competition every year to recognize the Best Student of Commerce Faculty. Students from 11th to M.Com. appear for this exam. This create the competitive skill and boost confidence of students.

The summary of the programs arranged during the academic year 2022-23 is as under.

1. Elocution Competition on 16.07.2022

The Department of Commerce has organized an elocution competition on 16th July, 2022. The topic of elocution competition was Retail Management, Digital Currency, Share Market, Merger of Banks, Economic crises in Sri Lanka etc. A total of 28 students participated in the competition and spoke on the different topics. Miss. J. M. Shaikh, Miss. J. M. Nahata and Mr. V. D. Late were the judges for elocution competition.

Student while giving speech in Elocution Competition on 16.07.2022

2. Guest Lecture on Personality Development and Career Guidance on 20.07.2022

The resource person of this program was Mr. Rahul Bulani. He has presented different aspects related to personality development. He stated that in the modern era of globalisation, where we have innumerable career options, complete and comprehensive personality guidance is the only precise option that will provide the desirable goal. Such programs will help the students to understand and choose their career options as per their knowledge, skills, interest, and capability and develop their personality.

Resource Person Mr. Rahul Bulani discussing with students about opportunities in various fields

3. Fresher's Day Celebration on Occasion of Gurupornima on 23.07.2022

The Commerce Association conducted a program where Dr. P. S. Trimukhe, Head of the Department of Commerce at RSM, Latur, lit a lamp with Dr. P. R. Rodiya, Dr. V. D. Dhumal, and other colleagues from the department. During the program, teachers shared their thoughts and experiences on the Fresher's Day Celebration and Gurupornima. In this program, some students expressed their respect by singing poems, while others gave speeches.

Students sharing their views in Program on 23.07.2022

4. Student Induction Program on 25.07.2022 and 26.07.2022

The present programme was conducted in four sessions. The first session was introduced by Dr. P.S. Trimukhe on introduction to course curriculum.

In the second session, Dr. P. R. Rodiya has provided the knowledge about various opportunities to commerce graduates. The resource person for the second session was Shri. Rahul Bulani, who guided the students on soft skill and its importance in personality development. Mentoring session was organized by all mentors. Alumni talk was arranged in fourth session to motivate students.

Dr. P. S. Trimukhe guiding the students in Student Induction Program

5. Rakhi Exhibition Cum Sale Competition on 04.08.2022 to 08.08.2022

Honorable Principal Dr. M. H. Gavhane inaugurated the Fancy Rakhi Exhibition Cum Sale Competition. The student enthusiastically participated in this competition. Student showed their talent by presenting their beautiful and creative handmade Rakhi using craft material. The college authorities appreciated every active participant and motivated them. This program also

Principal Dr. Mahadev Gavhane interacting with students in Rakhi Exihibition cum Sale Competition

encouraged the students to apply their theoretical knowledge in practical business situation.

6. National Seminar on Corporate Social Responsibility 02.09.2022

Resource person Miss. Poonam Deodas presented very important aspects related to Corporate Social Responsibility such as issues related to working conditions human rights, corporate governance, consumer interest, taxes and environment preventing corruptions. She also expressed her views on policies and contribution of companies for Corporate Social Responsibility, such as company turnover and contribution rate for Corporate Social Responsibility.

Resource person Mrs. Poonam Deodas interacting with students

7. Four Week Certificate Course on Basics of Stock Market Operation

Broucher of Certificate Course

The Four Week Certificate Course on Stock Market Operation was organized by the Department of Commerce. This certificate course is specially designed for college faculty and students who would like to learn about the trading tips in the stock market. It is a one-month short duration course. The segment is based on theory as well as practical.

8. Industry Academia Meet

The Department of Commerce has organized Industry Academia Meet on 08th September, 2022. Shri. Tukaram Patil provided guidance for enhancing knowledge and skills of entrepreneur and entrepreneurship programs. The main object of this programme was to strengthen and increase the number of entrepreneurs. At the end of this programme, students asked important questions regarding business and he clarified all doubts and motivated students to start business.

Chief Guest Mr. Tukaram Patil motivating students for Start-up

9. Teachers Day Celebration Program

On 8th September, 2022 the students of the Commerce faculty organized a programme to honor their teachers on the occasion of Teachers

Dr. M. H. Gavhane, Principal, RSM, Latur giving Presidential Speech

Day. The students delivered speeches, expressing the significance of teachers and their role in shaping the character of their students. The HoD and other faculty members also gave speeches, sharing their experiences and memories of Dr. S. Radhakrishnan, an eminent teacher, and his contributions to the student community.

10. Seminar on Gender Equityon 12.09.2022

A Seminar on Gender Equity was conducted for B.Com Students. The resource person for the program was Smt. Krushnai Ingle, Social Worker, Parbhani. The resource person has given the thorough knowledge about gender equity by giving various examples. She also guided and motivated the students about maintaining and promoting Gender Equity. The seminar was concluded by Miss. K. S. Gaikwad by presenting vote of thanks.

11. Training Programme of Bajaj Finserv on 7.10.2022

The training programme of Bajaj Finserv was conducted for B.com III year students under the CSR activity of Bajaj Company.

The of resource person Mr. Shailesh Deshpande have provided lot of information regarding Insurance, Business Communication and Personality Development. He also added importance of soft skills in individual's life to make bright future in Banking and Finance sector. Training programme was aimed to provide bright career opportunities for students.

Dr. P. S. Trimukhe giving introductory speech

12. 'Shahu Durgotsav: Dandiya Raas-2022'

'Shahu Durgotsav: Dandiya Raas-2022' was organized by Department of Commerce and Internal Complaint Committee. It was conducted on 8th Oct 2022 in college ground. In this programme, different types of Competition was held like best costume, best dancer, best couple, best group and queen of dandiya. Winners of the competition were awarded by cash prizes to motivate students. In this programme students as well as teachers also actively participated.

Shahu Durgotsav: Dandiya Raas-2022

13. Outreach Activity on Cyber Security, Tree Plantation & Cleanliness at Ashta on 19th & 20th September, 2022

Outreach Program at Grampanchayat of Ashta

The Department of Commerce conducted an outreach activity at Ashta on 19th & 20th September, 2022 for students and faculties

Glimpses of Outreach Activity

14. Guest lecture on Soft skills of Accountancy Profession

The Department of Commerce has organized guest lecture of Miss. Priyanka Gomsale on soft skills of Accountancy Profession for PG students on 15.11.2022. Miss. Priyanka Gomsale is an alumni. The basic aim behind this guest lecture was to instill the art of speaking and boost up the confidence among students to improve their personality.

15. Workshop on "Intellectual Property Rights" on the occasion of National Education Day

Resource Person Miss. Madhuri Kankal, an Assistant Professor at SRTMUN Sub-Center Peth, Latur, explained that intellectual property has become increasingly important in today's globally competitive environment. She emphasized that intellectual property (IP) plays a vital role in promoting economic growth and acts as the fuel that powers the engine of prosperity, driving invention and innovation.

Workshop on "Intellectual Property Rights"

16. Workshop on Modern Technologies in Banking Sector on 16.11.2022

The resource person of this programme was Miss. Vaishnavi Kamale, Sales Manager, HDFC. Introductory speech of the programme was given by the HoD of the Commerce Department Dr. P. S. Trimukhe. She has presented different aspect related to Modern Technologies in Banking, Sector. She guided students about the usage regarding with the Mobile Banking, Net Banking, and Tele Banking etc. Vote of Thanks was presented by Asst. Prof. A. K. Balsaraf.

17. Guest Lecture on Career Counselling on 17.11.2022

Guest Lecture on Career Counselling in Commerce was conducted for M.Com. I Year Students. The resource person for the said program was Miss. Priti Bansode, (Alumni), Advisor at Kolpa. The resource person has given the thorough knowledge about various career opportunities available in Commerce. She also guided and motivated the students about selecting right career option & work hard to achieve their career goals.

18. Workshop on Stock Market Awareness on 17.12.2022

This workshop was specially designed for all students of B.Com. who are the potential investors of the stock market. The resource person Shri. Someshwar Kolle focused on the various aspects while investing in the stock markets and the risk elements related with it. He also provided guidelines about how to trade stocks and the basics of share market, its working & its regulations.

Resource Person, Mr. Someshwar Kolle is discussing with the students about the Stock Market Operations

19. Seminar on Career Building Opportunities on 31.12.2022

Seminar on Career Building Opportunities was organized by the Department of Commerce on 30th December 2022. This Seminar was specially designed for all students of B. Com. who are the potential employees and business persons in market. The resource person Shri. G. S. Mehtre focused on the various career options available to commerce students like Bank PO, MBA, CLAT, APTI and other. He also provided guidelines regarding how to choose the best career path.

Resource Person Mr. G.S. Mehtre interacting with students

20. Awareness Program on Govt. and Institutional Policies for Commerce Students on 3.01.2023

The objective of program was to provide details of different types of government and institutional policies related to various sectors. The Convener for the Awareness Program on Govt. and Institutional Policies for Commerce Students was Dr. P. S. Trimukhe, Head of Department of Commerce. The Honourable Principal Dr. M. H. Gavhane was presented different aspects of government policies and institutional policies. He provided information of placement, skills oriented programmes. certificate courses which are organized by college. He interacted with students and cleared their doubts.

Principal,Dr. M. H. Gavhane while giving information placement & other activities of college

21.College Day Program on 12.01.2023

The College Day Programme was organized by Department of Commerce on 12.01.2023 with a view to familiarize the B.Com. III Year and M.Com. II Year Students with teaching fraternity. All the staff members supervised the activities of College Day Programme. On this day Miss. Asiya Beg performed the role of Vice- Principal. Mr. Rushikesh Patil worked as a Head, Dept. of Commerce. Being HoD, he performed all his duties and responsibilities properly.

22. Industrial Tour at Ranjani on 22.01.2023

Industrial Tour at Ranjani was organized by Department of Commerce on 22.01.2023 with an intention to provide thorough knowledge about various processes. The Industrial Tour at Ranjani was organized for B.Com. III Year Students. Natural Sugar and Allied Industries was selected for this industrial tour. The tour was coordinated by Dr. P. S. Trimukhe, Head of Department of Commerce. Shri. U. D. Divekar, General Manager, Natural Sugar and Allied Industries, Ranjani guided the students about various processes of sugar industry and different by-products of sugar industry. He has also provided in detail information regarding Energy Plant, Milk Plant, Ethanol Plant. Students also got an idea about Pollution Prevention Measures used in Sugar Industries.

Industrial Tour at Ranjani on 22.01.2023

23. NET/SET preparatory classes from 23.01.2023 to 06.02.23.

The Department of Commerce has organized NET/SET preparatory classes from 23.01.2023 to 06.02.23. The classes were conducted in 2 sessions. Introduction about SET/NET Exam and its preparatory informational session was conducted by Mr. V. D. Late. Speaker has given information about examination pattern, system, passing pattern, & other information related to exam. All the classes were regularly conducted by staff members of Department of Commerce as per the allotted subjects to them.

24. Industrial tour during 3.02.2023 to 5.02.2023

The Department of Commerce has organized industrial tour during 3rd Feb. 2023 to 5th Feb. 2023. Tour location was Satara Mega Food Park, Satara. Students and teachers also visited Ajinkyatara Fort as well as Vasota Fort. On 4th Feb. 2023, group moved towards the Satara Mega Food Park. This industry is working on supply chain model. Mega Food Park is a scheme of the Ministry of Food processing, Govt. of India with the aim of establishing a direct linkage from farm to processing. After visiting this industry, students get motivated to start their new ventures.

Industrial Tour during 03.02.2023 to 05.02.2023

25. Commerce Idol 2023

The Commerce Idol 2023 exam was conducted on 23rd Feb.2023 by Department of Commerce. The duty of invigilation done by Prof. P. D. Kulkarni, Prof. K. S. Gaikwad, Prof. A. D. Savalsure and Prof. S. S. Kale. In this Commerce Idol exam, there are total 162 students registered, out of that 08 students were absent and 154 students were presents. Miss. Amruta Kulkarni and Miss. Sumaiyya Shaikh got 1st Prize in Commerce Idol exam.

26. Poster Presentation Competition on Gender Sensitization on the occasion of "International Women's Day" on 23.02.2023

This competition was arranged by Department of Commerce on 06.03.2023. The theme of the poster presentation was Gender Equity, Women Empowerment, Save Girl Child, Women Leadership, Transgender's Rights, etc.

Poster Presentation Competition

27. Outreach Activity at Ashta on 15.03.2023

Outreach Activity was conducted for villagers of Ashta. In this activity, Resource person provided through knowledge to villagers regarding consumer rights and how to use this rights while purchasing the products. He also informed the villagers about need of financial literacy, and how to maintain cyber security during online transactions.

Outreach Activity at Ashta on 15.03.2023

For the successful organization of the various programs of Faculty of Commerce, there was an immense cooperation from HoD Dr. P.S. Trimukhe, Dr. P.R. Rodiya, Dr. V.D. Dhumal, Ms.J. M. Shaikh, Ms. S.N. Bagwan, Ms. A.K. Balsaraf, Ms. A.D. Savalsure, Mr. V.D. Late, Mr. K.B. Walsange, Ms. S. S. Kale, Ms. A.S. Jagtap, Ms. K.S. Gaikwad and all the office bearers of Commerce Association.

Department of Chemistry and Analytical Chemistry

In the academic year 2022-23 Department of Chemistry and Analytical Chemistry has been conducted various activities which have been proved fruitful to the Faculty, Researchers and students for their academic and extracurricular excellence.

The following activities are conducted date wise listed below.

1. Two Day Hands-on & Corporate Training Workshop on "Software & Computational Resources in Chemistry-2022" (SCRC-2022)" Dated 4th & 5thAugust 2022. The program was inaugurated by Vice-Principal, Prof. S. N. Shinde, Dr. Kundan Tayade, was the resource persons & Convener of the Program Was Mr. M. S. Sudewad

Glimpses of Two Day Hands-on & Corporate Training Workshop on "Software & Computational Resources in Chemistry-2022"

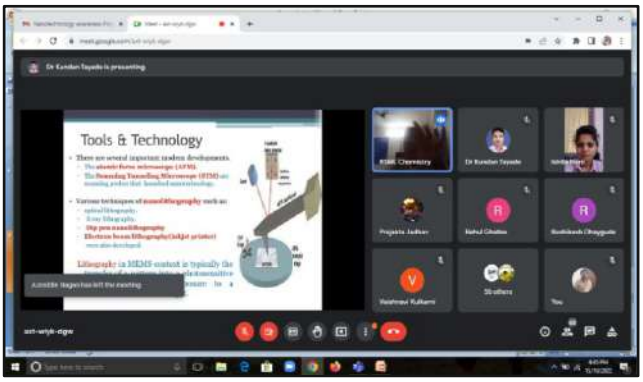
2. The One Day National Webinar on "Role of Ionic Liquids in Green Chemistry -2022" was Organized by Department of Chemistry & Analytical Chemistry on 25th August 2022. The Chairperson of Workshop was Dr. Mahadev Gavhane, Chief Guest & Resource Person of program was Dr. Gajanan Rashinkar, Associate Professor, Department of Chemistry, Shivaji University, Kolhapur On this occasion All Staff Members of Chemistry Departmrnt were virtually present.

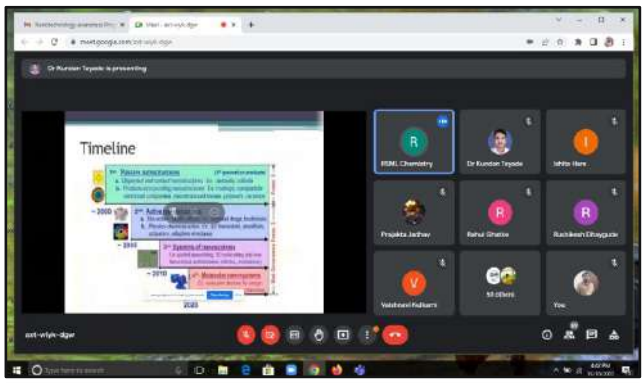

Resource Person Dr. Gajanan Rashinkar Addressing Audience & Presenting PPT in Webinar

3. The 9th October is Celebrated as "Nanotechnology day", on that occasion, Department of Chemistry & Analytical Chemistry organized webinar on "Nanotechnology Awareness Program-2022" Dated 14th October 2022.The Program was virtually inaugurated by Prof. D. G. Palke (HoD), Dr. K. C. Tayade Delivered Lecture on "Nanotechnology" with the help of presentation. On this occasion Prof. M. S. Sudewad, Prof. A.A. Bhandare & Prof. V. M.

Screenshots of Celebration of Nanotechnology Day

Dhumal. Was virtually present.

4. The Guest lecture was held on Heterocyclic Compounds on 26th July, 2022. In this function introduction of resource Person Prof. Prasad D. Kadam was given by Dr. Dhananjay Palke. Resource Person Prof. Prasad D. Kadam taught the content of heterocyclic compounds.

Resource Person Prof. Prasad Kadam Delevering Guest lecture on Heterocyclic compounds

Felicitation of Resource Person Prof. Prasad Kadam by Dr. D. G. Palke

5. The Capability Enhancement Program on Entry and Challenges in Industry for P.G. Chemistry Students on 13th August , 2022. In this function introductory speech was given by Dr. K. I.Momin, The Resource Person was Mr. Ishrar Deshmukh, Sai Life Sciences, Hyderabad.

Mr. Ishrar Deshmukh Delivering Lecture

6. Department of Chemistry and Analytical Chemistry organized an Outreach Activity, Basic experimental Techniques for school teachers and

Glimpses of the Outreach Activity

students. on 15-16th February 2023. 07 teachers and 158 students from three schools (Keshavraj Vidyalaya, Yashvant Vidyalaya and Jijamata Vidyalaya all from Latur.) have Participated.

7. One day Corporate Training Program on "Exploration as Researcher, Entrepreneur and Consultant (EREC-2023)" was organized by the Department of Chemistry & Analytical Chemistry on 14th March 2023, for PG students. The talk was Delivered by . Dr. Balu Uphade. Prof. D. G. Palke. Dr. K. C. Tayade, Dr. D. V. Vedhpathak, Mr. V. M. Dhumal and all the staff members were present.

Dr. Balu Uphade enlighting young aspirants and teachers during the session.

Dr. D. G. Palke delivering Presidential Address

8. One day Webinar on "Advances in Periodic Table-2023" was organized by the Department of Chemistry & Analytical Chemistry on 09th February 2023, for all UG & PG students. The guest lecture Delivered by Dr. Sayyed Hussain, Sir Sayyed College, Aurangabad Prof. D. G. Palke (HoD), Dr. K. I. Momin, Dr. K. C. Tayade, Prof. M. S. Sudewad & Prof. A. A. Bhandare was virtually present.

Dr. Sayyed Hussien Delivering Guest Lecture 09th

Dr. D. G. Palke delivering Presidential Address

9. Inauguration of "Dalton association-2022-23" organized by Department of Chemistry & Analytical Chemistry on 16th September 2022 In

Chief guest Dr. Abhay Bondge addressing the Audience

Dr. D. G. Palke delivering Presidential Address

Inauguration of Dalton Association was held at Auditorium of, RSM, Latur. The Dalton association Inaugurated by Chief Guest Dr. Abhay Bondage & Chairperson Prof. S. N. Shinde . During his inaugural speech, Dr. Abhay Bondge discussed about the importance & scope of Chemistry for Nation building activities & focused on current status of chemistry research, various competitive examinations in chemistry.

10. The Guest lecture on Basic Concepts in Organic Chemistry was held on 16th September 2022. In this function introduction of resource Person Prof. Dr. Abhay Bondage was given by Dr. K. I. Momin. Resource Person Prof. Dr. Abhay Bondage taught the content of Basic Concepts in Organic Chemistry by telling stories in humorous environment and he motivate the students by his talk..

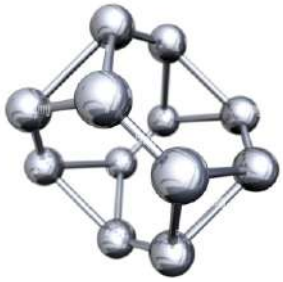
Dr. Abhay Bondage Delivering Guest Lecture on Basic Concepts in Organic Chemistry

11. The Guest Lecture on "Carbohydrates" was organized by the Department of Chemistry & Analytical Chemistry on 11th February 2023 For UG students. The guest lecture Delivered by Dr. Mantosh Swami. Dr. K. I. Momin, Mr. M. S. Sudewad, Mr. V. M. Dhumal was present.

Dr. Mantosh Swami Delivering Guest Lecture & Young Aspirants attending the lecture

Department of Mathematics

Students Association of Mathematics (SAM 2022-2023) was formed on 02/09/2022, Mr. Ganesh Chitte, Senior Intelligence officer, State intelligence department , Govt. of Maharashtra, Latur was chief guest for inaugural of SAM2022-23 and he guide about carrier opportunities after UG and PG. Miss. Rutuja More(B.Sc..-III) worked as a President where as Miss. Mote Sakshi (M.Sc-II) worked as Vice President of SAM 2022-2023.Department of Mathematics of Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous) has organized national webinar on Application of Planar Geometry in CAD CAM Industry on 28/09/2022. Dr. Mahesh Wavare,Convener introduce about the webinar as well as Chief Guest of the webinar .Mr. Siratam Ranmal, Sungrace Infotech Ltd , who was resource person for this event and speak about use of Mathematics in CAD CAM industry as well as future scope for students After the session is over Convener Dr Mahesh S. Wavare conclude the program with vote of thanks

Department of Mathematics organized Academic talks/Professional development programs for Staff and students stated as follows:

Mr. Ganesh Chitte (Alumni) delivering guest lecture on the topic "Career Opportunities after UG and PG" on 02.09.2022

Prof. Sadanshiv S. V., Sanjevanee College Chapoli motivating students on the occasion of Fibonacci Day on 23.11.2022

Dr. J N Salunke ,Rtd Professor, S R T M U Nanded while delivering his talk on Study of Mathematics 16.09.2022

Guest Lecture on NET/SET/GATE/JAM Preparation by Prof. Sushil Muneshwar on 16.09.2022

Dr. Abhijit Yadav IQAC Co-Ordinator giving his resource talk during workshop on INSA-Summer Research Fellowhip-2023 on 12.10.2022

Celebrating National Maths Day in Presence of Chief Guest Prof. B. B. Kulkarni on 22.12.2022

Dr. S SBellale , Dayanand Science College Latur while delivering his talk during celebration of Pi-Approximation day on 22.07.2022

Dr. Renuka Londhe delivering invited talk on Introduction to Python Programming on 09.03.2023.

Mr. SiratamRanmal ,Sungrace Infotech Ltd ,Pune while giving his talk during webinar on Application of Planar Geometry in CAD CAM Industryon 28/09/2022.

Pi day Celebration Program on 14.03.2023

Latur Region Students while participating in Ramanujan Competition of Mathematics Knowledge - 2023(Under MoU with Yashwant Mahavidyalaya, Nanded and in collaboration with MMS, Chh.Sambhajinagar) Date 21.02.203

Alumni Mr. Vishal Birajdar BYJUS, Teaching Associate while guiding studentsduring the program on Career Opportunities in Teaching Industry Related Fields on 15.04.2023

Dr.M.H.Gavhane, Principal Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, (Autonomous), Latur Guiding the students and staff members on Awareness program on Govt. and Institutional policies for Science Students.Date.04.01.2023

Chief guest Dr. S.S.Bellale ,Hon. Principal Dr. Mahadev Gavhane, Vice Principal Prof. S.N.Shinde Inaugurating the Poster Presentation Competition 22.07.2022

Department of Physics and Electronics

Department of Physics and Electronics is one of the Star Departments recognized by UGC under CPE scheme. Dr Abhijit Yadav listed among top 2% Scientists of the world in Applied Materials and Physics discipline by Stanford University, USA. He received INSA Summer Research Fellowship 2023. He also served as resource person in various 12 occasions. 02 students awarded PhD degree in Physics at our research center. 01 student qualified IIT JAM examination, 02 teachers and 16 students qualified SWAYAM-NPTEL courses in Physics. The department has organized various activities which have been proved fruitful to the students for their curricular and co-curricular excellence.

The following activities were organized.

1. Formation of Physics Students Association (PSA):

Physics Students Association (PSA 2022-23) was formed The office bearers of the Association were selected through Elocution Competition.

Office Bearers of Physics Students Association2022-23

Sr. No.	Name of the Student	Class	Designation
1	Barure Pritam	B.Sc.III	President
2	Gund Suraj	M.Sc.II	Vice-President
3	Pathak Renuka	B.Sc.II	Secretary
4	Funde Harshada	B.Sc. I	Jt. secretary
5	Survase Divya	B.Sc.III	Treasurer
6	Deonikar Sayali	M.Sc.II	Jt. treasurer
7	Boyane Viraj	B.Sc.II	Jt. Treasurer
8	Kamble Nagesh	B.Sc. I	Jt. Treasurer

2. Poster Design Competition on International Moon Day 2022

Moon, the earth's only partner as it journeys around the sun, is one of the most romantic objects in the sky. It has held the attention and curiosity of humankind forever to behold, to ponder, to dream and to rendezvous. When Neil Armstrong stepped foot on the moon, it changed humankind forever. We celebrate "One small step for man, one giant leap for mankind on International Moon Day.

Poster Design Competition with theme 'Living in Space' on "International Moon Day Celebration 2022" was organized on 20 July 2022 at 3.00 PM in the Department of Physics and Electronics. Dr Mahesh Wavare, Professor of Mathematics, Inaugurated the Poster Design Competition. Dr. Vijay Dalvi, Associate Professor of Geography was the Examiner for the Poster Design Competition. The winners of the Poster Design Competition are:

Name	Class	Title	Rank
Momin Aqsa Fatema Ahemed Riyazoddin	B.Sc.II	The MOON	I
Shinde Sujata Pandit	B.Sc.II	Phases of the MOON	II
Pathak Renuka Gopalkrishna	B.Sc.II	The MOON Facts	III
Javalge Vijay Manik	B.Sc.III	Gravitational Shift and Time Dilation	III

Dr Mahesh Wavare, Professor of Mathematics, inaugurated the Poster Design Competition.

Students interacting with teachers during Poster Design Competition

Students interacting with teachers during Poster Design Competition

3. PSA 2022-23 Inaugural Function and Guest Lecture on Practical Approach in Conceptual Physics:

The Inaugurator for the function was Dr. Kamlakar N. Shivalkar, Mahatma Gandhi Mahavidyalaya, Ahmedpur. Dr. A.A. Yadav (HoD Physics & Electronics) delivered the concept note, Director of PSA Dr. D. V. Raje introduced the guest.

Dr. Kamlakar Shivalkar thoroughly guided on importance of Association of Physics and their Activities for the students. For this Inaugural function Vice-Principal Prof. S. N. Shinde,

Vice-Principal Prof. Sadashiv Shinde welcoming Resource Person by offering bouquet

Dr. Kamlakar Shivalkar, interacting with students

Dr. D. V. Raje, Mr. S. S. Undalkar, Dr. Nilesh Ingale, Mr. A.S. More, Mr. A. K. Mungle, Mr. V. B. Zadke, Mrs. Rupali Katkar and 74 students were present. The guest covered the basic concepts in Physics, Practical Approach in Conceptual Physics and latest invention of LIGO. The Guest Lecture was beneficial to U.G. and P.G. students.

4. Poster Making Competition on The World Space Week 2022

The Poster Making Competition with a theme 'Space and Sustainability' was organized in the Department of Physics and Electronics on 10.10.2022 at 03.00 PM. The Poster Making Competition was Inaugurated by the auspicious hands of Principal Dr. Mahadev Gavhane and Vice-Principal Prof. Sadashiv Shinde. Dr. Mahadev Gavhane highlighted the Importance of achieving Sustainability in space and Sustainability from space. Vice-Principal Prof. Sadashiv Shinde encouraged students and appreciated the efforts of the department. Prof. Mahesh Wavare was the examiner to evaluate the posters. The UG and PG students visited and gained the knowledge about space and Sustainability.

The winner of the poster making competition were:

Name	Title	Rank
Miss. Ankita Chandrakant Deshmukh	Galaxies	I
Miss. Vaishnavi Gajendra Dhole	Solving the space and Sustainability Problem	II
Miss. Vaishnavi Suryakant Khape	How scientists Plan to Turn Space Junk into Fuel	III
Miss. Sanjyot Balaji Satpute	Space and Sustainability	III

Principal Dr. Mahadev Gavhane and Vice-Principal Prof Sadashiv Shinde with Winners of Poster Making Competition

Students interacting with guests during Poster Making Competition

Students interacting with teachers during Poster Making Competition

5. Workshop on Energy Conservation:

Workshop on Energy Conservation was arranged on 14th Dec. 2022 at 3.30 PM in VLC Hall under Chairmanship of Principal Dr. Mahadev Gavhane. Dr Mahadev Gavhane appealed students for being 'Brand Ambassador for Energy conservation' to spread awareness amongst the public for energy conservation. The Inaugurator Mr. Sameer Ghodke, Regional Managing Director, Maharashtra Energy Development Agency (MEDA), Latur motivated participants to use the

Mr. Sameer Ghodke, inaugurating the workshop.

Publication of Information Brochure on Energy Conservation

Publication of Banner on Energy Conservation

Mr. Kedar Khamitkar giving Oath on Energy Saving

non conventional energy sources such as Solar Energy,Tidal energy, Wind energy etc. The

Mr. Kedar Khamitkar highlighting the importance of Energy Conservation

Participants during the workshop

person Mr. Kedar Khamitkar, thoroughly highlighted the Importance of Energy sources in humans' life. The main focus of his lecture was to inform about conventional energy sources like Natural gas, Oil, Coal, etc. are getting depleted day by day. So it's necessary to aware about Energy conservation. Using PPT and Videos he delivered his valuable lecture. From this Workshop Participants motivated for the conservation of Energy and developed the Social responsibility about Energy conservation.

For this Workshop Vice-Principal Prof. Sadashiv Shinde, COE Dr Omprakash Shahapurkar, HoD Dr Abhijit Yadav, Director of Physics Students Association Dr. D. V. Raje, Mr. Swapnil Undalkar, Mr Akshay Mungale, Dr. Nilesh Ingle, Mrs. Rupali Katkar were present.

6. IIT-JAM Classes (15.12.2022 to 10.02.2023):

The classes for IIT-JAM were arranged to prepare the students to qualify the IIT-JAM Examination. Teachers taught the different Concepts in the syllabus and cleared the doubts of the students. The correct approach and strategy to qualify the JAM exam in Physical Sciences were explained during the class. The important topics and syllabus for the exam pattern of examinations, topic wise weightage in IIT-JAM exam, the cutoff marks in previous examinations, etc. were explained in detail. As a result, our student Mr. Charudatta D. Tikte qualified the IIT-JAM Exam 2023.

JAM 2023 Scorecard

Joint Admission test for Masters | Indian Institute of Technology Guwahati

CANDIDATE'S DETAILS

Name : CHARUDATTA DEVANAND

Parent's/Guardian's Name : DEVANAND GOVINDRAO PH214A0

Registration Number :

CANDIDATE'S PERFORMANCE

Test Paper (Code)	Number of Candidates Appeared in the Test Paper	Marks Scored (out of 100)	All India Rank
Physics	1274	11.3	691

CUT-OFF MARKS*

Test Paper (Code)	GEN	GEN-EWS/OBC-NCL	SC/ST/PwD
Physics	21.2	19.1	10.6

* A candidate is considered to be in the merit list if the marks scored are greater than or equal to the cut-off marks mentioned for the category, for which a valid category certificate, if applicable, must be produced along with this Scorecard.

22 March 2023

Prof. Venkatesh Tamarapalli

Score card of IIT-JAM Qualified Student.

7. Showing Videos on Energy Conservation:

On 19th December 2022, Videos and films on the necessity of energy conservation and development were shown in the college premises by using the Picture Van Chitrarathh) of Maharashtra Energy Development Agency (MEDA), Latur. Students, teachers and non-teaching staff were encouraged by Shri Kedar Khamitkar for energy conservation and development and took pledge for energy saving in

Video on Energy conservation building code shown to students on Big LED Screen Wall

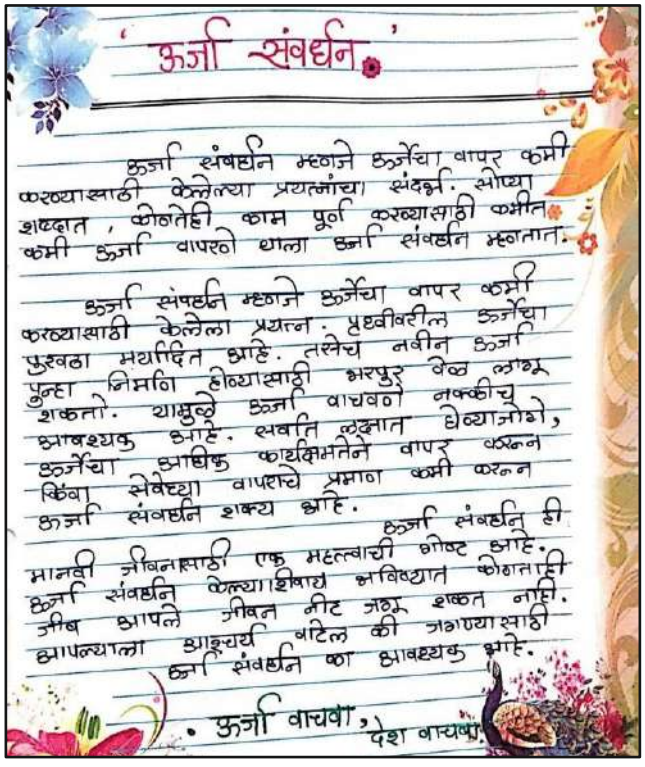
Students watching the videos on Energy Conservation & Development

their respective areas and offices.

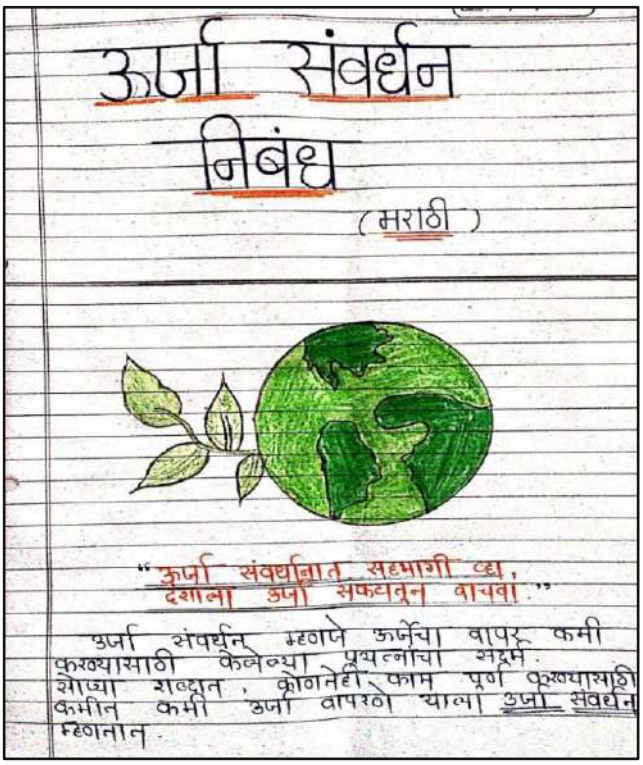
Vice Principal Prof. Sadashiv Shinde, COE Dr. Omprakash Shahapurkar, OSD and Head of Department Dr Abhijit Yadav, Director of the Physics Students Association Dr Dayanand Raje, Prof. Swapnil Undalkar, Prof. Akshay Mungle, Prof. Nilesh Ingle, Prof. Atul More, Prof. Rupali Katkar, teachers and nonteaching staff were present with 594 college students.

8. Essay Writing Competition on Energy Conservation:

An Essay Writing Competition on "Energy Conservation" on the occasion of "Energy

Glimpse of some ESSAYS on Energy Conservation

Conservation Week-2022 was organized on 19.12.2022. 53 students submitted an Essay written on the theme "Energy Conservation" Prof. Mahesh Wavare and Dr Vijay Dalvi worked as Examiners for this Essay Writing Competition. The essays were evaluated based on originality and relevance.

List of Winners:

Sr. No	Name of Students	Rank
1.	Kamble Shweta Mukund	I
2.	Patil Vaishnavi Vijay	II
3.	Bhise Mayur Sudhakar	III
4.	Kamble Nagesh Deepak	III

9. Poster Presentation competition on National Energy Conservation Week:

On the occasion of National Energy Conservation Week, "Poster presentation competition on Energy Conservation and Development" for the students was organized by the Department of Physics and Electronics on 20th December 2022. Topics selected by students were Biogas Energy, Save Earth Save Energy, Way to Conserve Energy, Solar Energy, and Use Energy with Care, Save Energy Save Environment etc. to get the knowledge about Conventional and Nonconventional Energy Sources and its availability.

Students visited the poster making competition and gained the knowledge on energy conservation

Principal Dr Mahadev Gavhane observing the posters.

Teachers interacting with students

Dr Kalyan Savant evaluating the Posters

Dr Vijay Dalvi and Dr Kalyan Savant worked as examiner. Students who got the rank as first, second, third among the contestants were given attractive prizes and Certificates. The program was inaugurated by Principal Mahadev Gavhane and motivated the students. Vice-Principal Prof. Sadashiv Shinde, COE Dr O.V. Shahapurkar, HoD Dr Abhijit Yadav, Director of Physics Students Association Dr Dayanand Raje, Mr. Swapnil Undalkar, Mr. Akshay Mungale, Dr Nilesh Ingle, Mrs. Rupali Katkar & all teaching and Nonteaching staff with all 32- participants and Visitor UG & PG Students were present.

10. Study Tour to Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded:

Three days Study Tour was organized by the department of Physics and Electronics to visit Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded. The Educational tour provided the knowledge to students with a sense of excitement and adventure, which lead to increased motivation and engagement in learning. The communication and critical thinking power of students are enhanced.

At Astrophysics Lab with Research Scholar

At Research Lab with Research Scholar

Study Tour at SRTMU, Nanded

Our Faculty Mr. Swapnil Undalkar presenting poster

Gurudwara, Godavari River at the city of Nanded

11. College Day Celebration:

College day celebration has its relevance because of the fact of togetherness and unity. The department of Physics and Electronics was organized the College day for U.G. III and P.G.II students on 12 January 2023. College day celebration marks a remarkable difference in student's life. Student needs relaxation and relief mind from their busy study schedule. College day makes student realize importance of teacher's dedication and their hard work in teaching. The fun and enjoyment during celebration of college day keep mind and health of students energetic, indeed, it helps student to learn and work more with confidence.

On this occasion, Special seating arrangements were made in Physics laboratory for the participating students. Timetables and Course structure was designed especially for participated students. The classes were allotted to the participant according to timetable to teach. The students conducted lectures on UG and PG classes throughout the day. The participant carried out sincerely teaching activity under the guidance of head of the department and teachers. At the end of the day, photo session of participants was carried out with respected Principal and Senior teachers.

This activity successfully carried out with energetic involvement of students and faculties. The participant performed their teaching duties successfully under the guidance of senior faculties. This activity helped students to enhance their subject knowledge, teaching skill and self-confidence.

College day List of Participants:

Sr. No	Name	Gender	Designation
1	Surwase divya	Female	Student
2	Deshmukh Ankita	Female	Student
3	Pathak Renuka	Female	Student
4	Shinde Sujata	Female	Student
5	Dhole Vishnavi	Female	Student
6	Pawar Rohini	Female	Student
7	Satpute Sanjyot	Female	student
8	Deshmukh Somesh	Male	Student
9	Sampate Omkar	Male	student
10	Maniyaar Rajasaab	Male	Student

12.Workshop on 'Intellectual Property Rights and Patent Filing:

A Workshop on 'Intellectual Property Rights and Patent Filing' was organized by the Department of Physics and Electronics on 27.01.2023 (Friday) at 04.00 p.m.24 (Male 12 and Female 12) participants attended the workshop. Dr D.V. Raje delivered the concept note and introduced the resource person. Mr. R. Chandrasekhar started his session with basic concepts like Intellectual Property, IPR and IP Laws. He highlighted the importance of Copyright, Geographical Indications, Trademarks, Designs Act 2000, Patents, etc. Mr. R. Chandrasekhar interacted with students and cleared their doubts. Dr Abhijit Yadav delivered the presidential address and encouraged students to register for IPR. Mr. Swapnil Undalkar expressed a vote of thanks.

Dr D.V. Raje delivering the concept note

Resource Person Mr. R. Chandrashekhar discussing Intellectual Property Rights

Resource Person Mr. R. Chandrasekhar highlighting importance of Copyrights

Dr Abhijit Yadav delivering the presidential address.

13. Science Exhibition-Outreach Activity for School Teachers and Students:

On this occasion, Special arrangements for seven experiments were made in Physics laboratory for the School level students and teachers. Experimental set up designed especially for school level students and teachers. The participant carried out Experiments with interest under the guidance of the departmental staff and school teachers. 110 participants (Male 32 and Female 78) attended the exhibition.

Showing experiments to School Teachers and Students

Arrangement of Laboratory Experiments

14. Poster Presentation Competition on 'National Science Day 2023' Theme: Global Science for Global Wellbeing:

Poster Presentation Competition on 'National Science Day 2023' with theme 'Global Science for Global Wellbeing' was organized on 17.02.2023. The Poster Presentation Competition was Inaugurated by the auspicious hands of Dr D.S. Rathod, HoD. Zoology and Fishery Science and Dr K.S. Raut, Assistant Professor of Zoology of on college. Both of them also served as Examiners. The winners of the poster were:

Sr. No.	Name	Rank
1	Sakshi Chothwe	I
2	Shruti Painapalle	II
3	Atharva Joshi	III

Dr D.S. Rathod, HoD, Zoology and Fishery Science and Dr K.S. Raut, Assistant Professor of Zoology, inaugurating the Poster Presentation Competition.

Students presenting their Posters

Students interacting teachers during Poster Presentation Competition

Students interacting examiners during Poster Presentation Competition

15. Workshop on Solar Energy and Energy Conservation under Alumni interaction:

The Workshop was arranged on 23rd Feb. 2023 at 1.30 PM in VLC of our College Mr. Santosh Balgir, MD Sunrays Green Energy Latur was as a resource person. Dr Dayanand Raje, Department of Physics and Electronics introduced the Resource Person and the theme of the Workshop. Mr. Santosh Balgir delivered lecture on "Solar Energy and Energy Conservation". He discussed how to Save energy, Ways to Save the Environment and conserve energy. Through his lecture he highlighted the applications of solar

energy in house and various fields like Industry, Farming, Communication, Medical, etc. Chairperson Prin. Dr. Mahadev Gavhane said that, Now a day's nonconventional energy sources like Solar energy, Wind energy and Tidal energy are necessary for day today life for human beings and various inventions are necessary for that. Total participants were 134 with teaching and nonteaching staff. It was thoroughly enlightening and informative session. From this workshop, students understood the importance of Solar energy, tidal energy, wind energy and the aspects of their abundant nature. At the end Mr. Suraj Gund proposed vote of thanks. Miss. Divya Survase was anchor. HoD of the Department Dr. Abhijit Yadav, Director of PSA Dr. Dayanand Raje, Mr S.S. Undalkar, Mr Akshay Mungale, Dr. Nilesh Ingle, Office bearers of Physics Students Association, Brand Ambassadors for Energy Conservation and Students of UG and PG were present.

Resource person Mr. Santosh Balgir addressing the participants

Principal Dr Mahadev Gavhane delivering presidential note

Participants during the workshop

16.IndustryAcademia Interaction on solar energy and job opportunities in solar industry.

The Industrial Academia Interaction was arranged on 24th Feb. 2023 in VLC of our College Mr. Santosh Balgir, MD Sunrays Green Energy Latur was as a resource person. Mr. Santosh Balgir interact with students on Solar energy and job opportunities in Solar industry. He also discussed the importance of solar energy and the job opportunities in Solar energy sectors. Through his Interaction he highlighted the applications of solar energy for plomastic purpose and various fields like Industry, Farming, Communication, Medical, etc. It was thoroughly enlightening and informative interaction. The interaction of students and resource person is carried out in energetic environment. 44 participants (Male 23 and Female 21) attended the Interaction session. The students now understand the importance of renewable energy and how to get jobs in Renewable Energy sector like solar energy.

Principal Dr Mahadev Gavhane delivering presidential note

Mr. Santosh Balgir, interacting with students

Department of Botany

The Department of Botany is established in 1971. It is one of the leading departments in the field of teaching and student activities. After Autonomy, in keeping pace with the advances in various aspects of plant sciences, the department has introduced the courses like Molecular Biology, Cell Biology, Plant Biotechnology, Bioinformatics, Genetics, Plant Pathology, Instrumentation in Botany, Pharmacognosy, Gardening and Landscaping, Plant Breeding, Biostatistics etc. The department has successfully implemented the choice based credit system for grading the students. The department is known for the teaching, learning and the results. It is also known for strict implementation of rules and regulations formulated time to time by the college administration.

The department has undertaken the students projects in the areas of Plant Pathology, Genetics, Plant Biotechnology, Medicinal Plants, and Aerobiology etc. Presently the department run started M.Sc. Degree very effectively.

The examinations of B.Sc. and M.Sc. students are held as per the credit system rules laid down by the autonomous college. It involves continuous assessment that is internal assessment and semester end examination. The Curriculum of the B.Sc. and M.Sc. has been designed by taking into account NET, SET, GATE and others competitive examinations.

The students of the department are regularly participating in co-curricular and extracurricular activities. Recently the research center in Botany is recognized by the parent university. This will enrich the research domain of the department.

The department regularly organizes the student seminars and Botanical Excursions and other activities. The student's association viz. 'Symbiosis' is very active in the department. Through this association various events are organized for the students.

The various events organized by the Department are as follows:

Sr. No.	Name of the Activity	Date
1	Gurupurnima Celebration Function	13.07.2022
2	Celebration of Birth Anniversary of G. J. Mendel Function	22.07.2022
3	Celebration of World Nature Conservation Day	28.07.2022
4	Celebration of Birth Anniversary of M. S. Swaminathan Function	08.08.2022
5	Celebration of Birth Anniversary of E. J. Butler Function	13.08.2022
6	Industry Academia Interaction under MoU	25.08.2022
7	One Day Short Excursion	28.08.2022
8	Inauguration of Symbiosis, Welcome function	26-09-2022
9	Alumni Expert Guidance Lecture	26-09-2022
10	Plantation Awareness Rally	27.09.2022
11	Poster presentation	17.10.2022
12	Energy conservation	22/12/2022
13	Field Visit to Agree college	07.01.2023
14	College Day	12/01/2023
15	Workshop on Career Opportunities in Life Sciences	20.01.2023
16	Visit to oil research station	04/02/2023
17	Outreach Activity for school students and Teachers	15-16.02.2023
18	Orientation Program on Landscaping	18.02.2023
19	Workshop on Strategies to crackdown Competitive Exams in Life Science	20.02.2023
20	Long Excursion Mysore and Ooty	28.02.2023 - 06.03.2023
21	Embryological Woolen Models Exhibition	20.03.2023
22	Field visit to Nursery, Bardapur	26.03.2023
23	Field Visit to Varad Tissue Culture Center, Latur	31.03.2023
24	Celebration of Birth Anniversary of Norman Borlaug Function	29/03/2023
25	Field Visit to Mushroom Cultivations Farm, Kubhari	02.04.2023
26	Fare well function	03/04/2023

Celebration of Gurupurnima on this occasion on the stage (From Left to Right) Dr.K.D.Savant, Prof. S.N. Shinde, Dr. D. V. Vedpathak, Capt. Dr. O.V. Shapurkar and D.R. Awad

Participants involved in Celebration of Gurupurnima.

Celebration of Birth Anniversary of G. J. Mendel on this occasion Prof. S.N.Shinde, Vice-Principal and Head department of Botany, Dr. K.D.Savant and Other staff members.

Celebration of World Nature Conservation Day on this occasion Prof. S.N. Shinde, Vice-Principal and Head, Dr.K.D.Sawant, D.R.Awad and otheralong with the tree.

Having Pledge to conserve the nature on the occasion of World Nature Conservation Day

Prof. S.N. Shinde, Vice-Principal and Head department of Botany, Dr. K.D. Savant and Other staff members appreciating the Akanksha Satvadhar student who sketched the photo of M.S. Swaminathan.

Celebration of Birth Anniversary of E.J. Butler (Father of Indian Plant Pathology) on this occasion Prof. S.N. Shinde, Vice-Principal and Head department of Botany, Dr. K.D.Savant and Other staff members.

On occasion of Industry Academia Interaction (From Left to Right) Mr. D.R. Awad, Prof. S.N. Shinde, Dr. Mahendra Ranjekar, Miss P.S. Maske, Miss R. L. Shaikh, Miss P.V. Kumbhar, Mrs R.K. Mekleand Miss D. S Chavan

Dr. K.D.Savant, Mr. D.R.Awad, R. K.Mekle, Miss R.L.Shaikh, Miss D.S. Chavan, Miss R.L.Shaikh and Students of UG and PG during the visit toKapildhara

On occasion of Inauguration and Welcome Function Prof. S.N. Shinde FelicitatingVeena Kopkar, Mr. D.R. Awad,Dr. K.D. Savant,Miss P.S. Maske, Miss N.S. Kamble, Miss A. Biradar.

On occasion of plantation rally Principal Dr. Mahadev Gavhane, Prof. S.N. Shinde, Mr. D.R. Awad, Dr. K.D. Savant, and Shubham Jadhav.

On occasion of plantation rally Prof. S.N.Shinde, Dr. K.D.Savant , Mr. D.R.Awad, Shubham Jadhav, other faculty members and students.

On occasion of Workshop on Strategies to Crackdown Competitive Exams in Life Sciences Prof S.N. Shinde, Prof. Dadasaheb Sondge, Dr. K.D. Savant and other members while Sciences lamp lighting

On occasion of Workshop on Career Opportunities in Life Sciences Felicitation of Dr. Santosh Kathwate at the hands of Prof. S.N. Shinde

Dr. Santosh Kathwate while guiding the students On occasion of Workshop on Career Opportunities in Life Sciences

Visit to Sri Chamarajendra Zoological Garden, Mysuru Dr. K.D.Savant, Miss D.S.Chavan and students.

Visit to Botanical Garden, Ooty Dr. K.D.Savant and others

During industrial Visit to Done's Mushroom Farm, Dr. K. D. Savant, Laxman Done, Miss Pranjali Kumbhar and Students of B. Sc. II

Dr. K. D. Savant showing fruiting bodies of Mushrooms to the students of B. Sc.II

Visit to Nursery at Bardapur, Dist. Beed

Miss D. S Chavan, Miss P.S. Maske and students Visited to Plat tissue culture laboratory, Warad Biotech Private Limited, Latur

On occasion of Outreach activity, the Experimental Demonstration Keshavrajvidyalaya visited to Department

Mr. D. Awad while demonstrating the experiment of photosynthesis to the students and teachers during Outreach activity.

Departmental staff and students while Celebrating of Birth Anniversary of Norman Borlaug

Prof. Dr. S.V.Mandge, Prof. S.N.Shinde and Dr. K.D.Savant Observing Poster presentation of B. Sc.III Students

Prof. Dr. S.V.Mandge, Prof. S.N.Shinde, Dr. K.D.Savant and Dr. O.V.Shapurkarwhile Observing Poster presentation of B. Sc.III Students

On occasion of Celebration of Energy Conservation Day Prof. S.N. Shinde, KedarKhamitkar and students

Prof. S.N. Shinde, Dr. K.D. Savant, D.R. Awad and other faculty members while observing the Embryological Woolen Models Exhibition

Prof. S.N. Shinde, Dr. K.D. Savant and other faculty members along with outgoing students of B. Sc. III and M. Sc. II during Farewell Function.

Akshay Kangule while singing welcome song, on this occasion on the stage (From Left to Right) Miss A. Biradar, Dr. K.D. Savant, Principal Dr. Mahadev Gavhane, Prof. S.N. Shinde, Miss N. Kamble and Mr. Aditya Kadam

Department of Computer Science

The Department of Computer Science is a thriving department that offers two full-fledged programmes: the B. Voc. in Computer Technology and the M. Sc. in Computer Science, as well as one optional course for B. Sc. students. The department arranges a variety of activities in addition to the usual teaching and learning process to promote the students' overall development and to achieve programme outcomes and program-specific outcomes.

Every academic year, department forms the Computer Science Association. A computer science association has been formed and officials were selected. Mr. Vishal Bhede (M. Sc. CS SY) was selected as Vice President, Mr. Rahul Agrawal (M. Sc. (CS) SY) was selected as Secretary, and Mr. Mahesh Katambe (B. Voc. TY) was elected as President. The Association has seven members selected from other classes. Under the auspices of the Computer Science Association, various events were organized.

Dr. Renuka Londhe, Head of the Computer Science Department, has been elected on the Board of Studies in Computer Science and Applications of Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded. She has been also nominated as member on Faculty of the Science and Technology of Swami Ramanand Teerth Marathwada University in Nanded. The Department of Higher Education, Pune, has nominated Dr. Renuka Londhe as the regional co-ordinator of Infosys Springboard courses.

The department functions as an Online Learning Guidance Centre as it's one of the best practises, with the aim of providing students online learning platforms to increase their knowledge, make studying more inexpensive, and pursue a range of advanced courses. To promote this practice, the department has organised two workshops on "Swayam NPTEL online course awareness workshops" for students of various faculties. On July 22, 2022, the first workshop has been organized and on February 3, 2023, the second. The objectives of these workshops were to increase student knowledge of online courses, to persuade students to enrol in courses provided by Spoken Tutorial, NPTEL, Coursera, and Springboard, and to talk about the registration and enrolment procedures for courses. More than 800 students participated in the workshop. These workshops were led by Dr. Renuka Londhe, SPOC and Head of the Department of Computer Science, who refined the students on the value of NPTEL courses and how they encourage the practice of staying connect with this course.

A Guest Lecture on "Career Opportunities in Computer Networks" was organised by the Computer Science Association on August 29, 2022, to explore the significance of international certifications in computer networks. Mr. Shrikant Patil, Tech Lead at Opus Solution Pune, served as resource person for this guest lecture. The Mind Fest Quiz Competition was held after the guest lecture in order to foster critical thinking and create a habit of creative learning. 69 students from various programmes participated in the competition. On September 20, 2022, the Computer Science Association organised the Intercollegiate Poster Presentation Competition to foster a research mindset among students and improve their presentational abilities. 50 students from various colleges participated in this competition.

Computer Science Association had organized Fresher's Party to welcome new students in friendly atmosphere of the college campus and encourage their creative impulses which boost the confidence, to explore the hidden qualities, they possess and provide them a platform to showcase the same on 24th September 2022. Students from First Year enjoyed the party and participated in various fun intended activities like singing, dancing, gaming etc. Along with that the title of Mister and Miss fresher was awarded to the students.

To grab job opportunities in data Science, various tools are required. To provide hands on practise on those tools, department had conducted a Workshop on Data Science for M.Sc. (CS) FY & SY students. Mrs. Maheshwari Patne was the resource person for this workshop. Total 34 students participated in this workshop.

Giving the students a grasp of how multinational software companies operate, as well as how satellite communication works and how computer science is used for it, department of computer science organised an industrial visit at

ISRO Bangalore and Mysore from December 11 to December 15, 2022. For this tour, a total of 46 students and 4 staff members were present.

The department offers trainings to students on logical reasoning and quantitative aptitude. Students in their final year profit from these trainings and find it easier to pass the aptitude tests offered by many MNCs, like Wipro, TCS, Tech Mahindra, etc. In addition to this, the department sets up mock interviews so that students can become accustomed to the format of interviews at multinational companies.

The department frequently emphasises the empowerment of girls, and every year it organises several events to commemorate International Day of Women and Girls in Science.

On February 11th, 2023, a guest lecture on "Career Opportunities for Women in STEM" was held. For this guest lecture, Dr. Komal Gomare, assistant professor at Dayanand Science College in Latur, served as the resource. She gave advice regarding numerous fellowships and programmes that the Indian government provides specifically for ladies. 76 students in all attended this guest presentation.

Ms. Jadhav Sunita delivering importance of NPTEL Courses

Studaent participants from all the facultiesa

Resource Person: Mr. Shrikant Patil explaining various careers in Computer Networking.

Chairperson: Prof. Sadashiv Shinde presenting Presidential Address.

Vice Principal Prof S N Shinde Inaugurating the Poster Presentation Competition.

Judges evaluating the posters

Student from B. Voc. CT SY Portrayed as Chhatrapati Shahu Maharaj.

Student showing singing talent

Ms. Maheshwari Patne guiding students with practical implementation using Python

Karnataka Vidhan Souda (Vidhan Sabha)

Visvesvaraya Industrial & Technical Museum (VITM) Bangalore, Karnataka.

Dr Renuka Londhe conducting HR round

Chairperson & Principal Dr. Mahadev Gavhane giving presidential address.

Resource Person Dr. K. S. Gomare guiding the students.

Department of Information Technology

1. IASc (Bengaluru), INSA (New Delhi) and NASI (Prayagraj) Summer Research Fellowship Programme 2022

Ms. Pooja Gopal Bhuse (B.Sc.CS SY) and Ms.Disha Devidas Mitkari (B.Sc.CS SY) are selected for IASc (Bengaluru), INSA (New Delhi) and NASI (Prayagraj) Summer Research Fellowship Programme 2023.

Felicitation of Ms. Disha Devidas Mitkari and Ms. Pooja Gopal Bhuse with parents by Principal Hon'ble Dr. Mahadev Gavhane

2. Placements:

Sr. No.	Name of student	Programme completed	Name of the company/
1	Shuham Chavan	BSc CS FY	GD (General Duty) in Indian Army
2	Saee Kallurkar	BSc CS	Matrics Technology
3	Shivam Atnure	BSc CS	Wipro
4	Sahil Dhumal	BSc CS	Wipro
5	Sidharth Bhore	BSc CS	Wipro
6	Sachin Sarvade	BSc CS	Wipro
7	Prathmesh Kulkarni	BCA	Wipro
8	Nikita Suryawanshi	BCA	Cravita Technologies India Private Ltd.
9	Aditya Tapdiya	BCA	Cravita Technologies India Private Ltd.
10	Chaitanya Swami	BCA	Wipro
11	Gaurav Bodhe	BCA	Wipro
12	Prathmesh Landge	BCA	Wipro
13	Mohammed Khadar Kaif Khajapasha	BCA	Wipro
14	Kisansing Gahirwar	BSc CS	Wipro
15	Rutik Malage	BCA	Wipro
16	Onkar Pawar	BSc CS	Wipro
17	Dnyaneshwar Buttepawad	BSc CS	Wipro
18	Hanumant Devale	BSc CS	Neurosoftech

Sr. No.	Name of student	Programme completed	Name of the company/
19	Vishwajeet Gulbhele	BCA	Neurosoftech
20	Abhishek Bodhwad	BSc CS	Neurosoftech
21	Ajay Bhalerao	BSc CS	Neurosoftech
22	Aniket Dhaktode	BCA	Neurosoftech
23	Ankita Shete	BSc CS	Neurosoftech
24	Ashwini Bhuse	BSc CS	Neurosoftech
25	Diksha Sonkamble	BCA	Neurosoftech
26	Dipak Kamble	BSc CS	Neurosoftech
27	Dattaprasad Jadhav	BCA	Neurosoftech
28	Fija Pathan	BSc CS	Neurosoftech
29	Megha Tilak	BCA	Neurosoftech
30	Nishad Pathan	BCA	Neurosoftech
31	Payal Raut	BCA	Neurosoftech
32	Preeti Jadhav	BSc CS	Neurosoftech
33	Raman Khelge	BCA	Neurosoftech
34	Rijuta Tat	BSc CS	Neurosoftech
35	Rutuja Gumme	BSc CS	Neurosoftech
36	SandipHause	BSc CS	Neurosoftech
37	Shruti Mane	BCA	Neurosoftech
38	Simran Shaikh	BCA	Neurosoftech
39	Pranjali Chinchole	BCA	Neurosoftech
40	Kaldate Swaroop	BCA	Wipro
41	Vaishali Gade	BSc CS	Wipro
42	Baliram Hande	BSc CS	Wipro
43	Abhishek Bodhwad	BSc CS	Wipro
44	Madhura Chavan	BSc CS	Wipro
45	Parvej Sayyed	BSc CS	Wipro
46	Birajdar Jayesh	BSc CS	Wipro
47	Shubham Mule	BSc CS	Vritti Solutions Limited
48	Sandhya Sampate	BCA	ABM Private Limited
49	Sandhya Sampate	BCA	Pregard
50	Rohan Mugale	BSc CS	TCS
51	Dnyaneshwar Bhosale	BSc CS	TCS
52	Siddharth Bhore	BSc CS	TCS
53	Raviraj Ade	BCA	Paveway Automation Ltd, Pune

3. Achievements

College received Best Creative Performance Champion of the Year 2023 Award and Best process compliance Award from Quick Heal Foundation, Pune for active participation in "Cyber Shiksha for Cyber Suraksha" initiative run by Quick Heal Foundation, Pune at Award Ceremony conducted as Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur University, Solapur on 9th March 2023.

Nikita Kadam (B.Sc.CS SY) participated in State Republic Parade 2023 at Mumbai, Maharashtra State during 17th-26th January 2023.

Ajay Jangid (B.Sc.C.S. SY) secured First Prize (Certificate and Trophy) in Mobile Photography Competition and Swapnil Mane(B.Sc.C.S. SY) got Second Prize in Poem Writing Competition organized by Nehru Yuva Kendra,Latur on 14th Oct 2022.

Yogesh Mane (B.Sc.CS SY) and Siddhi Attal (B.Sc.CS SY) got First Prize in the branch of Science and Technology Category, District Level Avishkar Competition organized by S.R.T.MU. Nanded in association with R.S.M. Latur(Autonomous) on 14 October 2022.

Reshmi Singh(B.Sc.CS SY) and Sakshi Salunke (B.Sc.CS SY) got Second Prize in the branch of Science and Technology Category, District Level Avishkar Competition organized by S.R.T.MU. Nanded on 14 October 2022.

Birajdar Jayesh(B.Sc.CS TY) and Attal Siddhi (B.C.A. SY) secured first and Yogesh Mane (B.Sc.CS SY) got third prize in the National level RSM-HACKATHON-S-22 Competition organized by the college on 29/07/2022.

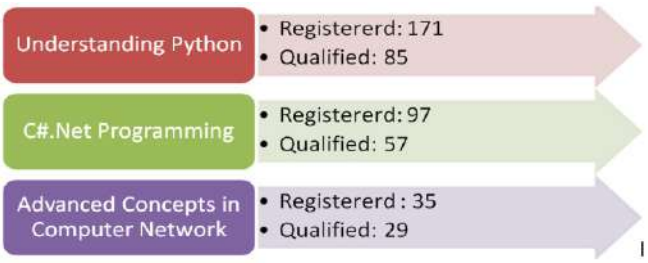
4. Activities conducted by department

4.1 Activities under MoU

4.1.1 Online Certificate Courses in association with Pratibha College of Commerce & Computer Studies, Chinchwad, Pune

Rajarshi Shahu Mahavidylaya, Latur (Autonomous) promote collaborations and linkages with other institutions, research centres or companies in order to share and conduct the best activities of each other for enhancing skills of students and teachers. Under the guidance of Hon'ble Dr.Mahadev Gavhane, the Department of Information Technology has taken an initiative to design and run online certificate courses. Under MoU, Four Week Online Certificate Courses entitled Understanding Python, C#.Net Programming andAdvanced Concepts of ComputerNetworkwere run for the students and teachers of Pratibha College of Commerce & Computer Studies, Chinchwad, Pune during 17.10.2022 to 17.11.2022. Mr. Riyaj Shaikh, Mr. Vishwanath Panchal (Understanding Python),Mr Manoj Birajdar, Ms. Jyoti Mashalkar (C#.Net Programming) and Mr Aman Shaikh, Mr Mahadev Bhatade (Advanced Concepts of Computer Network) worked as course teachers for these courses. Dr. Shivraj Patil, Mrs Chandraprabha Kulkarni and Mrs Manjusha Shinde worked as Coordinator for these courses.

The statistics of these courses is shown below:

4.1.2 Outreach Activities conducted in association with Quick Heal Foundation, Pune and Maharashtra Cyber Cell

In tune with the mission statement of the institute to develop students as responsible citizens with human values, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya Latur (Autonomous) signed MoU with Quick Heal Foundation(QHF), Pune in the academic year 2021-22. QHF aims to train you thon cyber security under their Cyber Shikshafor Cyber Suraksha initiative for bringing awareness in the entire society.

The department conducted following activities in association with Quick Heal Foundation, Pune and Maharashtra Cyber Cell:

a) Teacher and Student Orientation programme on Cyber Shiksha for Cyber Suraksha Earn & Learn 2022-23

The Department of Information Technology conducted Teacher and Student

Orientation programme on Cyber Shiksha for Cyber Suraksha Earn & Learn 2022-23 on 16/09/2022 to aware students (B.C.A./B.Sc. CS)and teachers about Cyber Shiksha for Cyber Suraksha initiative as well as motivate them to participate in it. The total 172 participants attended this programme.

b) Awareness Programme on Cyber Shiksha for Cyber Suraksha in association with Quick Heal Foundation, Pune and Maharashtra Cyber Cell

Being a part of this initiative and as a social responsibility, an Awareness Programme on Cyber Shiksha for Cyber Suraksha in association with Quick Heal Foundation, Pune and Maharashtra Cyber Cell was conducted in schools and colleges of Latur and nearby villages and public places in Latur from 9.12.2022 to 20.1.2023. The total 17414 participants (Male 8909 and Female 8505) attended the programme.

c) Mass Gathering Activity on Cyber Shiksha for Cyber Suraksha: Street Play and Oath Taking

To aware the people about various cyber frauds, crimes and security, a Mass Gathering Activity on Cyber Shiksha for Cyber Suraksha: Street Play and Oath Taking was organized on 16.01.2023 for people Krishi Utpanna Bajar Samiti, Latur where labours, farmers, vendors and other people were present. A street play entitled "Let's Say No to Share Own Particulars" was presented by student volunteers of BCA and B.Sc.CS at the venue effectively.

During conduct of these sessions, Principal of college Hon'ble Dr.Mahadev Gavhane, Vice Principal Prof Sadashiv Shinde, Hon'ble Sugandha Dani, Senior Executive, QHF, Gayatri Pawar and Jangavli Sir and QHF team guided the student volunteers and teacher coordinators.The total 30 students from BCA TY and B.Sc.CS TY worked as Cyber Warriors whereas Ms. Jyoti Mashalkar and Mrs. Jayshree Jadhav worked as teacher coordinator for Cyber Shiksha for Cyber Suraksha initiative.

Felicitation of resource person Sugandha Dani by Chairperson of programme Vice Principal Prof Sadashiv Shinde

Chief guest Asst. Police Inspector Mr.Suraj Gaikwad guiding the participants

Awareness Session conducting at Z. P. School, Nitur Tq.Nilanga Dist. Latur

Mass Gathering Activity on Cyber Shiksha for Cyber Suraksha: Street Play

4.2 National Level Hackathon Competition RSM-HACKATHON-S-23

RSM-Hackathon is an initiative taken by the department to provide students a platform to solve the real world problems, to inculcate the programming and project development skill among the students and encourage them for startup. In the academic year 2022-23, National Level RSM-HACKATHON-S-23 competition was organized on 12.04.2023. The Chairperson of competition, Hon'ble Dr.Mahadev Gavhane,Vice Principal Prof Sadashiv Shinde, the judges of competition Mr Mahesh Jadhav, Mr.Rupesh Patil, Mr Ashish Dake and Mr.Kanhaiya Madole were present. The total 105 groups including 260 participants were registered from all over India. The students came with their projects such as software applications, IoT projects, websites, mobile apps etc. Mrs.Manjusha Shinde worked as Convener; Mr.Manoj Birajdar and Mr.Bhairavnath Gorde as Co-Convener for this competition.

Felicitation of judges by
Principal Dr. Mahadev Gavhane

Students participated in this competition

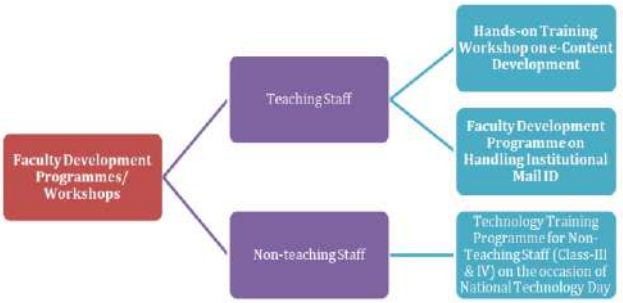

Winners of RSM-HACKATHON-S-23

Participants, mentors and teachers attending the Prize Distribution Ceremony of RSM-HACKATHON-S-23

4.3 Programmes organised for teaching and non-teaching staff of college:

4.3.1 Hands-on Training Workshop on e-Content Development

MHRD, UGC and Government of India have taken several initiatives in recent years to promote usage of ICT in education. Also in NEP 2020, the focus is given on developing e-contents and using it in education system. Hands-on Training Workshop on e-Content Development was organised on 20.08.2022 by Department of Information Technology to provide training on e-content development to teaching faculty of college.The resource person Mr. A. K. Shaikh gave practical demonstration of how to record and edit

videos using applications like Camtasia, Kinemaster, Open Camera, Handbrake, and Pixel Lab. The knowledge shared by the resource person will definitely helpful for all the participants while developing e-contents and designing certificate courses of their own discipline. The total 118 teaching faculty of college attended the workshop. Mrs Chetna Ahale and Prashant Joshi worked as coordinator for this workshop.

4.3.2 Faculty Development Programme on Handling Institutional Mail ID

In virtual official communication, institution of the employee should be reflected in their email ID. To achieve this, college has taken an initiative to provide institutional email ID to each department and support unit. To provide training on it, a Faculty Development Programme on Handling Institutional Mail ID was organized on 07.12.2022 for HoDs sand in charge of support units of college.The resource person Mr. Manoj Birajdar gave information about importance of Institutional mail ID, how to use mail ID of department/support unit which included sending and receiving emails with attachments. The total 46 participants attended this programme.

4.3.3 Technology Training Programme for Non-Teaching Staff (Class-III & IV) on the occasion of National Technology Day

To promote Digital Literacy and related activities for upgradation of technical skill of the employees, the Department of Information Technology organized a Technology Training Programme for Non-teaching Staff (Class-III & IV) on the occasion of National Technology Day 2023 on 11.05.2023.

The Chairperson of Programme Principal Hon'ble Dr.Mahadev Gavhane, Vice Principal Prof Sadashiv Shinde, Registrar of college Mr. Satish Chavan, Office Superintendent Mr.Jagannath Kshirsagar, Department Coordinator Mr.Vishwanath Panchal, faculty members of department and non-teaching staff of college were present for this programme.

During this programme, the training on Word Processor, Microsoft Excel and handling institutional email ID using Outlook with practical demonstration provided. The resource persons for this programme were the faculty members of department Mr.Riyaj Shaikh, Mrs Chetna Ahale, Mr.Mahadev Bhatade, Mr Prashant Joshi, Mrs.Jayshree Jadhav and Mrs.Chandraprabha Kulkarni. The total 75 non-teaching staff of college was present and Mrs.Manjusha Shinde worked as coordinator for this programme.

Faculty Development Programme on Handling Institutional Mail ID: Resource person Manoj Birajdar guiding the participants about institutional mail ID

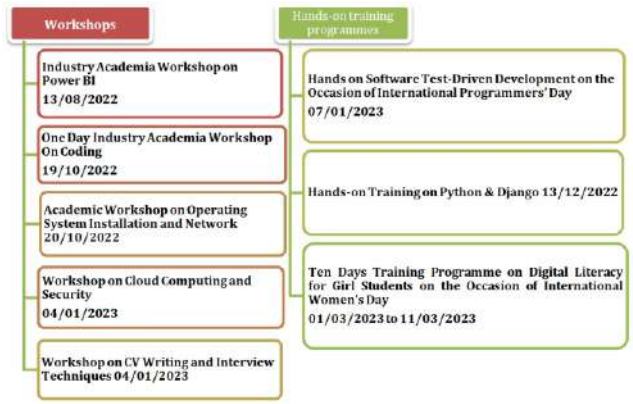

Technology Training Programme for Non-Teaching Staff (Class-III & IV) on the occasion of National Technology Day: Chairperson Principal Dr.Mahadev Gavhane guiding the participants in inaugural session.

The resource persons Prof. R.S.S. Shaikh, Mrs. C. P. Ahale, Prof. M. B. Bhatade, Prof J. M. Jadhav, Prof. C. V. Kulkarni guiding the participants on Word processor, MS-Excel and Institutional Email Id using Outlook

4.4 Workshops

4.4.1 Industry Academia Workshop on Power BI

In order to pursue a career in Power BI, an Industry Academia Workshop on "Power BI" was organised on 13.08.2022 by Department of Information Technology. Microsoft Power BI is a business intelligence platform that provides nontechnical business users with tools for aggregating, analyzing, visualizing and sharing data.

Mr. Sham V. Suryavanshi, SSIS/SQL Developer, Vector Management Consulting Pvt. Ltd., Mumbai guided the students on how Power BI can be used as a tool for data visualization in IT companies for online shopping platforms. He gave the practical demonstration of how to retrieve data from excel sheet/database, create various charts for it such as column chart, bar chart, geographic chart.The total 109 students participants attended this workshop.

4.4.2 One Day Industry Academia Workshop on Coding

To grab positions of programmer, system developer, DBA, App developer etc. in IT industry, the students of BCA and B.Sc.CS need to be proficient in coding or programming. Keeping this in mind, on the occasion of 92nd Birthday of Hon. Dr. Gopalrao Patil, President, Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, the Department of Information Technology organised an Industry Academia Workshop on Coding on 19.10.2022.

The Chairperson, President, SCSS, Latur Hon'ble Dr.Gopalrao Patil, Principal Dr.Mahadev Gavhane, Resource Person Mr. Ashok Panchal were present for this workshop. The resource person guided the students on basics of coding, how to have hands on programming and making use of coding knowledge while developing software applications. The Chairperson Dr. Gopalrao Patil guided and motivated the students to develop programming skill through syllabus taught in the college as well as online certificate courses. The total 367 participants attended this workshop. Prof. Chandraprabha Kulkarni and Prof. Mahadev Bhatade worked as a programme coordinator for this workshop.

4.4.3 Academic Workshop on Operating System Installation and Network Threads on the Occasion of National Cyber Security Awareness Month (NCSAM)

The department has organized Academic Workshop on Operating System Installation and Network Threads on the occasion of National Cyber SecurityAwareness Month (NCSAM) on 20th October 2022. The resource persons Mr. Kuldeep Shinde and Mr. Rahim Sayyad provided a detailed explanation about Network Devices and demonstration of Windows and Linux operating systems. Also they guided students on network threats.The total 104 participants attended this workshop. Prof. Manjusha Shinde worked as coordinator for this workshop.

4.4.4 Workshop on Cloud Computing and Security

Security of data stored on clouds is a major concern. To get acquainted with cloud computing security threats, a Workshop on Cloud Computing and Security was organised by Department of Information Technology for B.C.A. and B.Sc. CS final year students on 04.01.2023.

The resource person Dr. Sanjeev Kumar Pippal, Programme Director-Emerging Technology MGM University-Nath School of Business & Technology, Aurangabad explained need and importance of cloud computing in enterprises, industries and institutions by giving examples. He focused on different ways by which security issues in cloud may occur, why security is needed in cloud computing and various methods to

secure data available on the clouds. He also guided on the various paths of career in cloud security. The total 142 participants attended the workshop. Mrs C. V. Kulkarni and Mr M. B. Bhatade worked as Programme Coordinator for this workshop.

4.4.5 Workshop on CV Writing and Interview Techniques

To enhance placement ratio of department and to make students competent in IT sector, Workshop on CV Writing and Interview Techniques was organised on 04.01.2023 for B.C.A and B.Sc. CS final year students.The resource person Dr. M. A. Maroof, Assistant Professor, MGM University- Nath School of Business & Technology, Aurangabad guided students on how identify lacunas of ourselves, develop soft skills, create effective resume and prepare for interview.The total 142 participants attended the workshop. Mrs.C.V.Kulkarni and Mr M. B. Bhatade worked as Programme Coordinator for this workshop.

Resource person Mr. Sham Suryavanshi delivering the session on Power BI

One Day Industry Academia Workshop on Coding: Chairperson Dr. Gopalrao Patil Sir guiding to students in Workshop on coding

4.5 Hands on training programmes

4.5.1 Hands-on Training on Python & Django

Django is a Python web framework that enables rapid development of secure and maintainable websites. To get acquainted with this framework and job opportunities in it, **Hands-on Trainingon Python & Django** was organised on 13.12.2022 by Department of Information Technology for BCA and B.Sc. CS Third year students. The resource person Mr.Balaji Shette (ITM College, Nanded) gave introduction of Django Python including its advantages and applications. He focused on how to develop web applications easily using Django Python web framework with practical demonstration. Lastly he guided on preparations required to grab the position of Python Django Developer in IT industry. The total 55 participants attended the programme. Mrs C. V. Kulkarni and Mrs J M Jadhav worked as Programme Coordinator for this workshop.

4.5.2 Hands on Software Test-Driven Development on the occasion of International Programmers' Day

The Department of Information Technology organized Hands on Software Test-Driven Development on the occasion of International Programmers' Day on **07/01/2023.** The resource person Mr. Avinash Gavane, QA Manager, Synechron Technology, Pune provided a detailed explanation about how to write test cases for software, correct the failed tests and execute the test cases. He guided on the benefits of testing such as preventing bugs, reducing development costs and improving performance. The total 105 participants attended this programme. Prof. Manjusha Shinde worked as coordinator for it.

4.5.3 Ten Days Training Programme on Digital Literacy for Girl Students on the Occasion of International Women's Day 2023

The Department of Information Technology and Internal Complaints Committee (ICC) jointly organized Ten Days Training Programme on Digital Literacy for Girl Students on the occasion of International Women's Day 2023 from **01/03/2023 to 11/03/2023.**The main objective of this programme was to promote digital literacy and to empower the girls currently pursuing their education by providing training on digital skills. The faculty members and student volunteers of the department gave training to the girl students of college on computer and various software applications, online payment gateways,

etc. The total 106 girl students attended this programme.

4.6 Guest lectures/seminars

4.6.1 Guest Lecture on Role of Soft Skill in Corporate Sector

Information Technology (IT) is a diverse field with numerous job opportunities and roles. In addition to technical skills, possessing the right soft skills can help the person to differentiate himself/herself from other person during the hiring process and advance the career. A Guest Lecture on Role of Soft Skill in Corporate Sector was organised on 26/07/2022 for students. The resource person Mr Rahul Bulani, Catalyst Group, Latur explained why soft skills are essential for IT professionals or in corporate sector. He focused on importance of soft skills and how soft skills help to mold as per the changing trends and technologies in fast-paced IT work environment. The total 79 participants attended this guest lecture. The programme coordinator Mrs. Chandraprabha Kulkarni worked as programme coordinator for this lecture.

4.6.2 Seminar on Career Counselling: TCS National Qualifier Test (NQT)

TCS National Qualifier Test (TCS NQT) helps to prove the student skills to top Corporates. The NQT Score card will showcase the student performance in every section of the test. Students can apply for jobs in various Corporates that accept NQT Score, on TCS website and respective Corporates'. To get acquainted with this test, a seminar on Career Counselling: TCS National Qualifier Test(NQT) was organised on 16.08.2022 by Department of Information Technology for third year students. Alumni of department Ms. Prutha Mandvekar, Full Stack Developer, Tata Consultancy Services, Pune) guided the students on this test. The total 70 participants attended the seminar

4.6.3Awareness Programme on Government and Institutional Policies for Information Technology Students

In order to provide information about institution, government and institutional policies, various committees, support units and initiatives taken by the college for the welfare of students, an Awareness Programme on Government and Institutional Policies for Information Technology students was organised on 5.1.2023 by Department of Information Technology. The resource person Principal Hon'ble Dr. Mahadev Gavhane focused on history and development of Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, Latur and college. Sir guided on importance of online certification courses, fellowship programmes, higher education at foreign institutions/ universities, internship and placement related activities. The welfare measures initiated by college for students, various committees such as Anti Ragging, ICC, SC/ST/OBC Cell and Minority Cell, details of quality initiatives such as seminars, conferences, industry academia workshops, guest lectures and library resources available such as Delnet, N-List were also explored during the session by the resource person. Also the resource person motivated the students to participate in extra-curricular activities conducted through NSS, NCC, Sports, Cultural unit of college and make use of facilities like Health Care Centre and Canteen of college its achievements. The total 769 participants attended the programme.

4.6.3 Seminar on Emerging Trends in IT

The technologies in IT field changes over a time. To provide information about recent trends in IT sector to BCA and B.Sc.CS first year students. the Department of Information Technology conducted a Seminar on Emerging Trends in IT on 18.01.2023.

The resource person Ms.Pratiksha Rachmale explained how IT will be in the future and its wide opportunities for career. She gave introduction on the emerging technologies of IT such as loT, AI, Machine Learning, Block Chain, Cloud computing and Big data. The total 218 participants attended the seminar. Mrs Chetna Ahale worked as Programme Coordinator for this seminar.

4.6.5 Guest Lecture on Career Guidance for Abroad Studies

To enhance the student progression of the department and to guide final year students about various opportunities available for higher education at abroad, a Seminar on Abroad Studies was organised on 20.01.2023.

The resource person Mr G. S. Mhetre who gave introduction of various courses/programmes of higher education available at foreign countries such as MS, MBA, etc, procedure to apply for such programmes, fee structure, scholarships, facilities

available and examinations such as ITLES, TOFFEL and GRE. The total 121 participants attended this seminar.

Resource person Principal of college Dr Mahadev Gavhane guiding the students on institutuional policies

Resource person Alumni Prutha Mandvekar (TCS, Pune) guiding the students on TCS NQT test

4.7 Student Association Activities

4.7.1 Inaugural Function of Student Associations of IT Department

The college promotes the activities for the holistic development of students. The formation of student association helps the students to work in a team, develop management skill and leadership qualities. In the academic year 2022-23, two student associations named Information Technology Student Association (ITSA) for BCA and Techno Quest Student Association (TQSA) for B.Sc.CS were formed. The Vice Principal Prof Sadashiv Shinde, teachers and students were present for inaugural function on 10.08.22. The felicitation of Presidents of both associations and their members took place. The chief guest Mr. Sham V Suryavanshi, SSIS/SQL Developer, Vector Management Consulting Pvt. Ltd., Mumbai motivated the students to work in a team and conduct activities through these associations and guided on how to improve communication skill and to face interview confidently. The Chairperson Principal Dr.Mahadev Gavhane appreciated the student associations for conducting blood donation camp and motivated to conduct various activities for students throughout the year. Mrs.Shradha Jadhav and Mr.Bhairavnath Gorde worked as coordinator for student associations.The total 568 participants attended the inaugural function.

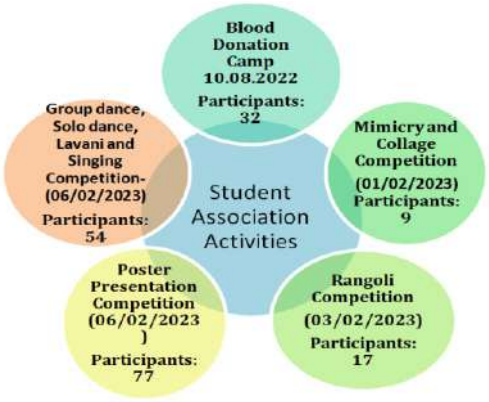

Chairperson Hon'ble Dr.Mahadev Gavhane, Chief Guest Sham Suryavanshi, Vice Principal Prof Sadashiv Shinde lighting the lamp

Students donating blood

Both the student associations jointly organised following activities to provide a platform for students to showcase their hidden talent.

4.8 Other activities

4.8.1 Four Week Online Certificate Courses

Certification courses enrich the skills of students and teachers. Keeping this in mind, the Department of Information Technology designed and run three online certificate courses of four weeks namely Understanding Python, C#.Net Programming and Advanced concepts of Computer Network during 22/08/2022 to 25/09/2022.

The statistics of these courses is given below:

1) Understanding Python: Registered 300, Appeared 69 and Qualified 43

2) C#.Net Programming: Registered 266, Appeared180 and Qualified 63

3) Advanced Concepts of Computer Network: Registered 266, Appeared 171 and Qualified 66

The final exam was conducted and the e-certificate was issued to those participants who successfully submitted all four-week assignments and passed the final exam.

4.8.2 Student-Teacher-ParentMeet

To provide information to the students and parents of BCA FY and B.Sc.CS FY regarding college, department & rules and regulations of college, a Student-Teacher-Parent Meet was organized by Department of Information Technology on 2.7.2022. The total 150 students and 66 parents attended the meet.

Dr.S.V.Patil gave the information regarding importance of laptop for improving technical skills and Mrs.Manjusha Shinde about RSM-Hackathon competition. Alumni Mr. Amol Kalekar (Sagitec, Pune) guided the students on how to prepare for campus interview and work culture of IT industries

The Chairperson of this meet Principal Dr. Mahadev Gavhane guided the students and parents which included rules and regulations of college, importance of discipline in life and what preparations needed to achieve goal.

Chairperson Principal Dr.Mahadev Gavhane guiding the students on rules and regulations of college

Students and parents attending the meet

4.8.3 Student Induction Programme

The objective of student induction programme was to provide the information to the students of B.C.A F.Y. and B.Sc. C.S. F.Y. about college, rules and regulations of college, examination section, office section, NCC/NSS, Cultural activities, various activities conducted by college and department. The first session was conducted for all faculties of college in common where rules and regulations of college, examination section, office section, NCC/NSS, Cultural activities, various activities organized in by college were explored. The second session was conducted faculty wise in which the information regarding BCA and B.Sc.CS syllabus structure**,** Internal and External examination and its pattern, marking scheme, attendance of theory and practical and college website was given by department coordinator Mr. V D Panchal, Ms. Jyoti Mashalkar and all faculty members. The total 331 participants attended the programme. Mrs. Shradha Jadhav and Mrs. Chetna Ahale worked as programme coordinator for this programme.

Department coordinator Mr. V. D. Panchal guiding the students of F.Y.

Department coordinator Ms. J. V. Mashalkar guiding the students of F.Y. about rules and regulations of college and department

4.8.4 College Day-2023

To promote holistic development of students, a platform is provided through celebration of college day every year. Through this, the management skill and leadership qualities of students get developed and also they can showcase their hidden talent. In this academic year, College Day-2023 was organised for B.C.A. and B.Sc.CS students on 12.01.2023.

Anusaya Suryawanshi (B.C.A.TY) interacting with students

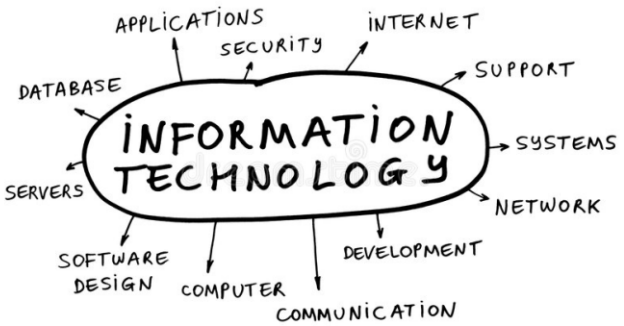
Priyanka Bonwale(B.Sc.CS TY) delivering lecture on Jagged Arrays inC#.Net using Projector

The students of BCA TY and B.Sc.CS TY selected for the various posts such as Department Coordinator, teachers, technician, non-teaching staff, and photographer. The total 46 students participated in this event. They conducted theory lectures and practicals as per the schedule with proper management.

Ms.Vanshika Dang (BCA TY) was selected as Principal and Mr.Mukesh Londhe (B.Sc.CS TY) as Administrative Officer of college on the occasion of College Day-2023.

Felicitation of Student selected as a Principal on the occasion of College Day - 2023 Ms.Vanshika Dang (BCA TY) by the Principal of college Hon'ble Dr.Mahadev Gavhane, Vice Principal Prof Sadashiv Shinde and Dr.Sambhaji Patil

Department of Microbiology

Microbes are the silent warriors; these tiniest beings possess the strength to spark a revolution that can have monumental impacts in the world of science.

Microbes are tiny creatures that require a microscope to observe. However, the combined mass of invisible microorganisms is more than that of all the planet's living being. They are dispersed everywhere on this biosphere! They are present on the inside as well as the outside of our body. And although they are invisible to us, microorganisms have a profound effect on both our surroundings and ourselves. We just couldn't survive without them. Without microbes, the earth would be filled with dead bodies and litter. Bacteria break down (or decompose) dead organisms, animal waste, and plant litter to obtain nutrients. But microbes don't just eat nature's waste, they recycle it.

The goal of the microbiology department is to support students' holistic development. The Department plans a number of events and activities for different times of the year. The goal of these activities is to teach the students scientific concepts and inculcate ethical values in them. Learners are urged to take part fully in order to acquire a variety of life skills, including effective intra- and interpersonal communication, the capacity for decision-making and problem-solving, critical and creative thinking, self-awareness and empathy, assertiveness, and composure. The following activities are conducted by the Microbiology department in academic year 2022-23

Sr No	Activity	Date	Resource person/ Chief guest	Remarks/Outcome
1.	"World Microbiome Day"	27 th June, 2022	Prof. Jeetendra Kulkarni Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Sub Centre , Osmanabad	Students understood the importance of MICROBIOME in human health.
2.	"Synergism: Innovative Idea Competition	23rd July, 2022	Principal Dr. Mahadev Gavhane	Students are inspired for thinking about new ideas which will give rise to new startups.
3.	The two-week certificate course "Biofertilizer technology: Gateway to Entrepreneurship"	12th to 25th August, 2022	Mr. Amey Ranjekar, MD, Green Vitals Biotech, Pune Prof. Mahendra Ranjekar, Technical Expert, Green Vitals Biotech, Pune	Students learned to produce biofertilizer on a pilot scale and its soil application for plant growth promotion. Students also learned pricing and marketing skills of the product. Students acquired the knowledge of Government regulations about biofertilizer production. Students inspired to start small scale startup in biofertilizer production

4.	Guest lecture on, Importance of Biofertilizers"	18th August, 2022	Prof. Sushil Inchure Research fellow Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Auto.) Latur	Students learned about importance and production techniques of metal chelating liquid biofertilizer.
5.	Biofertilizer Exhibition and Sale	30 th August, 2022	Principal Dr. Mahadev Gavhane	This activity inspired student about entrepreneurial development.
6.	International Microorganism Day: "Competition on Molecular Biology and Techniques."	20 th September, 2022	Dr. Dnyneswar Rathod Head, Dept. of Zoology and Fishery, R.S.M.(Auto.) Latur Dr. K. I. Momin Dept. of Chemistry, R.S.M.(Auto.) Latur	"Competition on Molecular Biology and Techniques." Enriched knowledge of the students, developed presentation skills and self-confidence of participants.
7.	Students Induction Program	23rd September, 2022	Dr. Omprakash V. Shahapurkar CoE, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous)	This program initiated interaction of the fresh student with senior students and faculty members, and helped new students to adjust and feel comfortable in the new environment
8.	Guest lecture on " Overseas Education and Job Opportunities"	21st January, 2023	Miss. Sayali Lomte, MS, Illinois Institute of Technology, Chicago, USA	Students obtained the information about educational and job opportunities abroad and learnt how to face the challenges in such endeavour.
9.	National Level Workshop on Handling of Modern Analytical Instruments	24/01/2023 & 27/01/2023	Mr. Anil Vispute, Ms. Apurwa Arjun Hiwale, Mr. Tushar Anil Dapake (Reliable Shree Industrial Training centre, Jalgaon)	Students learned to handle all instruments and hence adopted skills in handling advanced analytical instruments.
10.	Fermented food exhibition	30th January, 2023	Ms. P. D. Mane, Mrs. A. B. Dhaigude are judges for the event	Students gained the experience of food fermentation processes and its decorative presentation. They also learnt how to make people aware about healthy foods.
11.	Study visit to Latur Diagnostic Services	07 th April, 2023	Mr Datta Apsingekar, Director, LDS Health care,	Students acquire knowledge about application of advanced equipments in diagnostics.

Prof. Jeetendra Kulkarni delivering his talk on the occasion of World Microbiom Day

A student Mr Aditya Kadam Expressing his idea in the competition

The ready to market solid and liquid form of biofertilizer produced by students during the course

The Microbiology department staff along with Dr.M.K. Ranjekar Green vital Biotech Pune, celebrating the successful Biofertilizer

Prof. Sushil Inchure delivering his lecture on Importance of Biofertilizer

Principal Dr. Mahadev Gavhane and Vice Principal Prof. Sadashiv Shinde interacting with students during the exhibition and sale

Dr. Omprakash V. Shahapurkar addressing students in the program

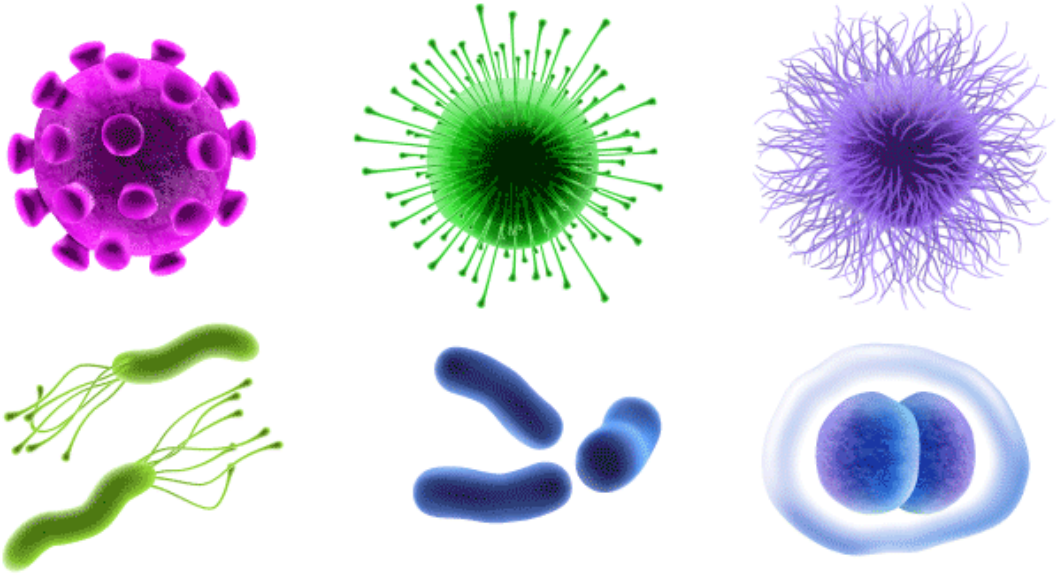
Resource person Mr. Anil Vispute Demonstrating Drug dissolution apparatus

Mrs. A. B. Dhaigude and Ms. S.S. Deshpande observing and interacting with students in the exhibition

Mr Datta Apsingekar, Director LDS, Latur interacting with the Students

Department of Zoology & Fishery Science

Department of Zoology and Fishery Science is one of the finest departments in the college that has always taken an initiative to achieve academic as well as socio-cultural development of the students. Develop overall personality of the students, besides regular curricular activities, different co-curricular and extracurricular activities such activity are arranged every year. The activities carried out and the achievements of the department in 2022-23 are summarized below.

1. Inauguration of SAB and Welcome Function of B.Sc. F.Y. Students (SAB-2022-23)

Departmental students association, named as Students Association of Biology (SAB), under it several programs are conducted. Every year organizing committee is formed by nominating students of all the classes. The organizing Committee of SAB for the academic year 2022-23 was formed and inaugurated at the auspicious hands of Hon. Dr. A.A. Yadav, Hon. Vice - Principal Prof. S.N. Shinde, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous),Latur and Chief Guest Prof. Dr. K.N. Kadam Department of Zoology Shri Kumarswami Mahavidyalaya, Ausa on 19.09.2022. The Inaugural function was initiated by welcome song composed by students. Then dignitaries lit the lamp. The dignitaries were welcomed by Dr.D.S. Rathod (HoD), Dr. K.S. Raut & other staff members offering bouquet and book. Dr. D.S. Rathod, Head, Department of Zoology and Fishery Science delivered an introductory speech. Names of SAB office bearer and Freshers of B.Sc. I , M.Sc. I year were felicitated by chief guest. Hon. Dr. K.N. Kadam Department of Zoology Shri Kumarswami Mahavidyalaya, Ausa by offering Flower and Pen.

Inauguration of SAB: OSD, Dr. A.A. Yadav, Chief Guest Dr. K.N. Kadam Department of Zoology Shri Kumarswami Mahavidyalaya, Ausa, HoD Dr.D.S. Rathod, Incharge of SAB, Dr.K.S. Raut and President of SAB Miss. Pratiksha Patil

2. Guest Lectures:

i. Guest Lecture on Integrated Fish Farming:

Prof. Dr. Milind Lokhande, Department of Zoology, Indira Gandhi Senior College, CIDCO, was invited to deliver a lecture on "Integrated Fish Farming" for UG and PG students on 16.01.2023. The lecture was highly motivating and splendid torch on fish farming. He interacted with students and students were highly impressed.

Dr. D.S. Rathod Head of the department Of Zoology and Fishery Science Introducing Chief Guest Hon. Dr. Milind Lokhande Dept. of Zoology Shri Indira Gandhi Mahavidyalaya, Cidco Nanded 16.01.2023

ii. Guest lecture under MoU on 'World Water conservation Day

'A special guest lecture of Prof. Dr. K. N. Kadam Professor Dept. of Zoology Kumar swami College, Ausa was arranged on 15.11.2022. Dr. K. N. Kadam has contributed a great deal of work in the field of water conservation. He was invited to extend his expertise for UG as well as PG students. He delivered his learned talk on the 'Water conservation its method and Needs.

Prof. Dr. K. N. Kadam Delivering lecture on the occasion of World water conservation day (15.11.2022.)

iii. Guest Lecture on Aquaculture

A guest lecture on "Aquaculture" by Prof. Dr. R.V. Solunke Head Department of Zoology and Fishery Science, Dayanand Science College, Latur. was specially arranged for PG students. Dr. R.V. Solunke have shared all his experiences about aquaculture development.

Ravi Solunke Prof. & Head of the department of Zoology delivering lecture on Aquaculture on 14.09.2022

3. Science and Engineering Research Board (SERB) Sponsored "National Symposium on ''Applied Zoology, Profitable Animal Production, and Health: Current Status and Future Progress." (NSAZ-2022-23) Date: 23rd and 24th September- 2022.

There were 116 participants registered for Symposium from various universities, institutes and colleges. Out of which around 22 participants submitted Research papers for publication in Peer review Journal of Recent Trends in Fisheries Research (ISSN:2319-474X). There were One (01) Key Note Address session and Eight (08) Technical sessions. There were 6 resource persons Out of which 02 speakers from out of Maharashtra and 04 speakers from Maharashtra. Out of six speakers 03 were Senior Scientist and 03 were Young Scientist from renowned institutes doing noteworthy teaching and research in animal science. The inaugural function was held on 23rd September 2022 at 10.30 am. Hon'ble, Mr. Babruwan Gomsale, Member, Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, Latur Chaired the inaugural function. The symposium was inaugurated by Dr. Mamidala Estari, Head, department of Zoology Kakatiya University, Warangal Telangana. Chief Organizer, Principal Dr.Mahadev Gavhane, Vice-Principal Prof S.N. Shinde, OSD/IQAC Co-ordinator Dr. Abhijit Yadav and Convener, Dr. Dnyaneshwar S. Rathod, Department of Zoology and Fishery Science, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur along with all the staff members of the Department were present for the inaugural function. The session wise summary of the Science and Engineering Research Board (SERB) Sponsored "National Symposium on "Applied Zoology, Profitable Animal Production, and Health: Current Status and Future Progress." is depicted below.

Dr. Mamidala Estari Delivering the Inaugural Speech

4. One day Bee keeping awareness program

This function was inaugurated by the auspicious hands of Hon. Principal Dr. M.H.Gavhane, Hon. Vice –Principal Prof. S.N. Shinde, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous),Latur and Chief Guest Shri. Sunil Pokre Assistant Director, Central bee keeping Institute-CBRTI, Shivaji Nagar Pune. Shri. Shrikant Dharmapurikar Member –Gauri natural Foods, MIDC, Chakur on 23.01.2023. Inaugural function was started by welcome song composed by students. Then dignitaries lit the lamp. The dignitaries were welcomed by offering bouquet and book. Dr. K.S. Raut delivered an introductory speech. About 128 participants were attained this program.

Hon. Shri. Sunil Pokre, Asst. Director, CBRTI, Pune guiding the participants

Presidential Address by Hon. Principal
Dr. Mahadev Gavhane.

5. 05 Days short Term Training Course in Beekeeping

This function was inaugurated by the auspicious hands of Hon. Principal Dr. M.H.Gavhane, Hon. Vice –Principal Prof. S.N. Shinde, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous),Latur and Chief Guest Shri. Sunil Pokre Assistant Director, Central bee keeping Institute-CBRTI, Shivaji Nagar Pune. Dr. D. H. Jadhav Maharashtra Mahavidyalaya, Nilanga on 20.03.2023 to 25.03.2023. Inaugural function was started by welcome song composed by students. Then dignitaries lit the lamp. The dignitaries were welcomed by offering bouquet and book. Dr. K.S. Raut delivered an introductory speech. About 24 participants were attained this program.

Hon. Shri. Sunil Pokre, Asst. Director, CBRTI, Pune
guiding the participants

6. Excursion Tour to Ramling wildlife Sanctuary At Yedsi Tq. Dist. Osmanabad

Study tour was arranged by the department to visit Ramling wildlife Sanctuary At Yedsi Tq. Dist. Osmanabad on 07.08.2022. The purpose of visit was to study and understand the nature wild life fauna in the sanctuary. About 94 students participated in this event. This study tour was led by Dr. K.S. Raut, and Staff and Krishna Erle, Lab Attendant of the Department of Zoology and Fishery Science.

All the students of B.Sc. & M.Sc. Zoology at
Ramling wildlife Sanctuary

7. Excursion tour to Borgaon Sericulture Unit at Borgaon Tq.Murud Dist.Latur

Study tour was arranged by the department to visit Borgaon Sericulture Unit at Kale Borgaon Tq.Murud Dist.Latur on 07.08.2022. The purpose of visit was to study and understand the Sericulture techniques . About 94 students participated in this event. This study tour was led by Dr. K.S. Raut, and Staff and Krishna Erle, Lab Attendant of the Department of Zoology and Fishery Science.

Dr. K.S.Raut demonstrating sericulture
farm At. Borgaon Tq.Dist. Latur

Department of Biotechnology

Student Induction Programme (SIP 2023) Student Induction Programme (SIP-2022) for B.Sc. BT I year on 22nd to 23rd August 2022 organised by Department of Biotechnology to introduce students about requisites and challenges in higher education and how to set objectives and goals during learning in graduation.

Resource Persons:

Dr. O. V. Shahapurkar (COE, Professor) Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur
Dr.D.Vedpathak (Associate Professor) Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous),Latur
Dr.S.S.Kulkarni (HOD)Department of Biotechnology, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur
Dr.M.A.Dhotre
Mr. Udaybhanu P. Sirdeshmukh
Dr. R .B. Ade

One day Seminar

A orientation session on "AIF-DELL FUTURE WORKSPACE SKILLS TRAINING"on 10th January 2023 by Dr.Vishwas Kedari of American India Foundation for Youth development and Livelihood enhancement projects, Pune for UG and PG Biotechnology students.

A one day seminar about " Awareness Programme on Government and Institutional Policies for Biotechnology Students" on 7th January 2023 by Dr. Mahadev Gavhane (Principal, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, (Autonomous), Latur.

Online one day seminars

A Guest Lecture on "Role of Biotechnology in Nation Building: An Overview" on 14th November 2022 by Dr. R. B. Shinde, Department of Zoology, Shri Pundlik Maharaj Mahavidyalaya, Nandura, Dist. Buldana. (Microsoft Team)

Guest lecture on "Emerging Technologies and Job Opportunities in Food Processing Industries"On 30th August 2022 by Ms. Sadhana Suresh Magar ,Assistant Professor,LGM College of Food Technology, Lodga, Latur.(Zoom)

National Seminar on " Scope and Limitations of Recombinant DNA Technology" on 30th August 2022 by Dr. Rajesh Jorgewad, Assistant Professor, Department of Biotechnology Engineering, KIT's, College of Engineering (Autonomous), Kolhapur.(ZOOM)

Hands on Workshops

Hands on Training Programme on Basic and Applied Microbiological Techniques organised by Department of Biotechnology for PG Chemistry, Botany, zoology and Microbiology students on 16th December to 20th December 2022.

Resource Persons:

Dr. M. A. Dhotre
Dr. R. B. Ade
Prof. S. D. Kadam
Prof. A. M. Devarshe
Prof. S. M. Bansode
Prof. K. S. Komatwar
Prof. K. R. Gaikwad

Hands on Training Programme on Basic Microbiological Techniques for B. Sc.BT second year Biotechnology students organised by Department of Biotechnology on 5th July to 8th July 2022.

Resource persons:

Dr. M. A. Dhotre
Prof. S. G. Swami
Prof. A. M.Devarshe

Hands on Training on Basic and Advanced Microbiological Techniques organised by Department of Biotechnology on 19 July to 21 July 2022 for B. Sc.BT Third year students.

Resource Persons:
Dr. S. R. Surwase
Mr. K. R. Gaikwad
Mr. S.M.Bansode
Ms.S.G.Swami

Industry Academia Workshop

"Industry Academia Workshop on Think Beyond the Boundaries" on 10th February,2023 by Department of Biotechnology for UG and PG Biotechnology students.

Resource Persons:

Dr. M. K. Ranjekar Department of Bioengineering, College of Engineering, Pune
Mr. Amey Ranjekar COE, Green Vitals' Biotech, Pune

One Day Industry Academia Workshop on Tools and Techniques used in Medical Coding on 13/09/2022.

Resource Person:

Mr. Navnath Rathod Senior Medical Coder, Gebbs healthcare Solutions Pvt.Ltd. Aurangabad.

One Day Industry Academia Workshop on GLP and GMP for UG and PG Biotechnology Students on 26/12/2022.
Resource Person
Mr. Vijay Kyadampure QC head, Sanofi Aventis, Verna, Phase 3, GOA.

Campus Recruitment Drive, Career Counselling and Skill enhancement initiatives

Campus Recruitment Drive held on 18th November 2022 for PG Students in Life sciences includes Biotechnology, Microbiology, Botany and Zoology .
Invited Chairpersons:
Mr. B. B. Thombre (Chairman), Natural Sugar & Allied industrialists Pvt. Ltd.,Ranjani .
Mr. Harshal B. Thombre, Joint Managing Director, Natural Sugar & Allied industrialists Pvt. Ltd., Ranjani .

Career Counselling Seminar on "Clinical Research and Statistical Programming" for UG and PG students on 03 March 2023.
Resource Person:
Dr. Arjun Mahadev Udge, CEO and MD, Rabacon Research Organization, Latur
Dr. Sarika Ramkishan Kalyankar, Co- Founder, Rabacon Research Organization, Latur

A one-day guest lecture on "Intensification of communication skills" on 10th October 2022 UG Biotechnology students.
Mr. Rahul M. Athawale, Placement Officer, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur.

A Workshop on "Professional Development Programme on Teaching Digital Skills in Higher education " for Teaching faculty of Department of biotechnology on 05th August 2022.
Resource person :
Mr. Akash J. Waghmare, Assistant Professor, Department of Biotechnology and Food processing Technology, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur.

A one day workshop on "Capacity Enhancement Skills on Good Laboratory Practices for Non-Teaching Staff" organised by Department of Biotechnology on 06th March 2023.
Resource Person :
Mr. Sanket Bansode, Assistant Professor, Department of Biotechnology, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur

National level poster presentation:

National level Student Poster Competition BIOINSIGHT- 2023 on the theme "Global Science for Global Wellbeing" organised by Department of Biotechnology on 08/03/2023.
Invited Judges for BIOINSIGHT 2023
Dr.R.D. Wadulkar, Assistant Professor, Dayanand Pharmacy College, Latur.
Ms. A. B. Lasure ,Assistant Professor, Latur Pharmacy College, Latur.
Mr. M.S. Sudewad, AssistantProfessor, R. S. M. (Autonomous), Latur
Mr. Y.R. Harangule , Assistant Professor, Latur Pharmacy College Latur

Educational tour and training

Educational and Industrial Study Visit was organised by Department of Biotechnology on 20th to 21st January 2023 to NCMR, NCCS, Pune University and Bio Era Life sciences Pvt.Ltd., Pune for UG Students B. Sc.BT Third and Second year.

World and National Day celebrations:

A guest lecture organised on the occasion of Celebration of "World Food Day" on16th October 2022.
Mr. Rahul Lakhapate, Marketing Head Radha Foods and Agro Biotech, Latur

A Lecture on nobel laureates on the occasion of National Science Day28th February, 2023.
Resource person:
Miss. Karuna Komatwar, Assistant Professor, Department of Biotechnology and Food Processing Technology, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur.

Coaching and preparations for Competitive Examinations

Coaching and practice examinations for IIT-JAM and other premier institutional examinations organised by Department of Biotechnology in a six Month's programme held on 22 August 2022 to 21 January 2023.
Resource persons:
All the Faculties of Department of Biotechnology Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur.

Financial Literacy initiates

Value added course and one day workshop

One Week Value added course on 'Financial Education for Young Citizens',

organised by Department of Biotechnology on 3rd March to 10th March 2023 with Financial Literacy program "Kona Kona Shiksha", a CSR initiative of Kotak Securities Ltd. organized by National Institute of Securities Markets (NISM)
Resource Persons :
Dr.Brijmohan Dayma
Dr.Sarika Dayma

One day Workshop on the occasion of Global Money Week 2023 on "Plan your money, plant your future" on 24th March 2023 ,in collaboration with SEBI.
Resource Person:
Dr. Brijmohan Dayma

Green initiatives –

Exhibition of endemic plant's seeds collected through different seed collection Programmes organised all over Maharashtra and Guest lecture on"Endemic plants and its restoration a need for present and future generations "on 23rd July 2022.
Resource persons:
Mr.Suparn Jagtap & Mr. Shivshankar Chapule

A one day workshop on Cultivation, Plantation and Conservation of Endemic Plants organised by Department of Biotechnology in collaboration with Sahyadri devrai and Rotary club of Latur Midtown on 24 July 2022
Resource Persons :
Mr.Suparn Jagtap & Mr.Shivshankar Chapule.

A real time endemic plant nursery development Programme organised and executed by Department of Biotechnology.Total 5000 plants are grown by department for institutional plantation programme organised by college on the occasion of 75 years of independence Aazadi Ka Amruta Mahotsav under the title Conservation and Preservation of Medicinal Plants and Nursery development on 29th August 2022 to 31 December 2022.
Co-ordinators : Dr. R. B. Ade Prof. U. P. Sirdeshmukh

Visit to Nurseries to aware the students about nursery development processes and its value in green initiates at Mathura Nursery, Karwa Nursery and Garden Green Nursery On 23rd February 2023.

Workshop on "Conservation and Efficient Use of Petroleum Products" for B.Sc Second Year and M.Sc First Year Students on 24th December 2022.
Resource person:
Mr.Kedar Khamitkar, Petroleum Conservation Research Association (PCRA)

Solid waste management initiatives:

Student orientation Program on Solid Waste Management for B. Sc.BT Third year students Site visit on 6th April 2023.
Mr. Ashish Sathe,Sanitary Inspector
Mr. Azim, Asst. Sanitary Inspector

Solid Waste Processing plant, Warwanti Latur

Student orientation Programme on Solid Waste Management for B. Sc.BT Second year students on 3rd April 2023.
Mr. Annasaheb Kale Incharge, Sant Gadge Baba Centre, MIDC, Latur.

Solid Waste Processing plant, MIDC Latur

Social responsibility:

A medical camp organised by Department of Biotechnology in collaboration with Arpan Blood component and Apheresis centre, Latur for all the students, staff and others on 5th August 2022.
Programme:

Blood group, and Haemoglobin detection tests Blood donation camp
Facilitators:
Dr. Kulkarni and Team Arpan Blood Component and Apheresis Centre, Latur

Women Empowerment initiatives

Ten day's Self Defence Program for Women on 6th March to 16th March 2023
Guest Trainer:
Mr. Sudhakar Ulekar, 5th Dan Blackbelt, Chief Examiner Secretary, New Karate-Do Association, Latur

Quiz competition organised by Department of Biotechnology on the occasion of International Women's Day 2023 on 21st February 2023.
Convenor: Mr. U. P. Sirdeshmukh
Co-ordinator: Dr. R. B. Ade

Student's Achievements

CSIR-UGC NET LS and JRF in Life Sciences Qualified Students Year 2022.

Mukta Bamankar -All India Rank 94

Shivam Achawale – All India Rank 166
University level Avishkar 2023

Miss. Shivani Gate stood second in the category of Agriculture and Animal Husbandry.

Selection of Six month's Research Training programme by Regional Centre for Biotechnology (RCB) for the year 2023.

Miss. Shivani Gate is selected for Prestigious National level research training program by RCB from July 2023 to December 2023.

21st National level MicrobiOlypiad for undergraduate Life Science students held on 20th February 2023, organised by Government Institute of Science, Aurangabad.

Shaikh Fardeen – III Prize
Bolegave Ruchita – V prize
Nirmale Sanvi - V Prize
Bhakre Shreedatt -V Prize

National Talent Student Meet 2023 (NTSM-2023) Quiz competition held on 4 March 2023 at Saurashtra University, Rajkot, Gujrat.

Mr. Vikram Kavdale won III Prize

Student's Placements Year 2023

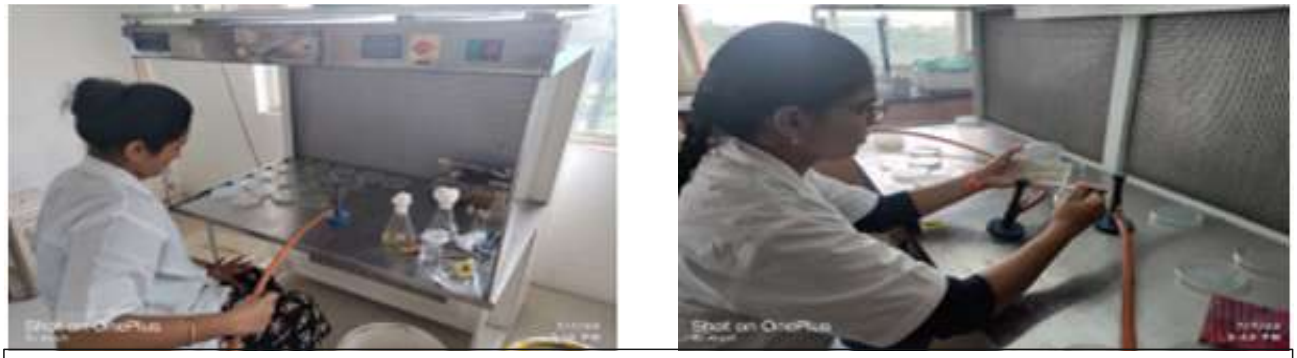
Mr.Pritam Kaudkar – M.Sc. BT II year – placed at Serum Institute of India Pvt.Ltd.,Pune.

Mr. Deepak Pawar placed as Trainee offier at Lupin Research Park,Pune.

Mr. Abhijeet S. Shinde placed at Plasma department at Virchow biotech Pvt.Ltd., Hyderabad.

Mr.Hadbe Virendra Sugriv placed at Plasma department at Virchow biotech Pvt.Ltd., Hyderabad.

Miss. Avantika Phule – B.VOC (Food Processing Tehnology) placed at Sumera foods Pvt.Ltd., Pune as a QC officer.

Hands on Training Programme on Basic and Applied Microbiological Techniques for Life science students

A medical camp organised by Dr. Kulkarni and Team Arpan Blood Component and Apheresis Centre, Latur

Dr. Brijmohan Dayma as a resource person during one week value added course on Financial Education for Young Citizens.

A plantation programme at Bokangaon – A green Initiative.

ग्रंथालय विभाग

१. ग्रंथालयाच्या सुयोग्य व्यवस्थापनासाठी प्राचार्यांनी प्रतिवर्षाप्रमाणे ग्रंथालय समितीची नियुक्ती केली असून ग्रंथालय समितीच्या वेळोवेळी बैठका घेण्यात आल्या.

२. इ.स. १९७०-७१ या शैक्षणिक वर्षापासून ३१ मार्च २०२३ अखेर १०७२०४ ग्रंथाची खरेदी झाली असून त्यावर रु. १,५१,५५,५२०/- इतका खर्च झाला आहे. याशिवाय कनिष्ठ महाविद्यालयात १,५९,९२९ ग्रंथ आहेत. त्यावर ३१ मार्च, २०२३ अखेर रु. १,१३,५७,२०८/- इतका खर्च झालेला आहे.

३. २०२२-२०२३ या चालू शैक्षणिक वर्षात वरीष्ठ महाविद्यालय ग्रंथालयात १,५४९ इतकी ग्रंथाची भर पडली असून त्यावर रु. ७,०४,२४६/- इतका खर्च झाला आहे. याशिवाय कनिष्ठ महाविद्यालय ग्रंथालयात ८३१ ग्रंथाची खरेदी झाली असून, त्यावर रुपये १,०४,६३८/- इतका खर्च झाला आहे.

४. कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना २०२२-२०२३ या शैक्षणिक वर्षात विशेष पुस्तक पेढी अंतर्गत ६,८४१ विद्यार्यिांना २२०७६ पाठ्यपुस्तके वर्षभरासाठी देण्यात आली.

५. ग्रंथाशिवाय ग्रंथेत्तर साहित्याची सेवासुद्धा (Non-Book Material) आवश्यकतेनुसार विशेष सेवा दिली जाते, ज्यामध्ये शैक्षणिक ऑडीओ, व्हीडीओ कॅसेटस्, सीडीज्, मायक्रो फिल्म्स्, स्लाईडस्, इ. समावेश आहे.

६. ग्रंथालयात दोन सर्वर व २३ नोडस् (टर्मीनलस्) चे नेटवर्क असून २००३ ते २०१८ पर्यंत (SOUL Software) २०१९ ते २०२१ (Libman Microsoft Cloud Computing Software) आणि २०२२-२३ पासून (KOHA) अज्ञावलीनुसार ग्रंथालयीन संगणकीकरण पुर्ण झाले असून विद्यार्थ्यांना , प्राध्यापक, शिक्षकेत्तर कर्मचाऱ्यांना (KOHA Software) या संगणक प्रणालीद्वारे पुस्तकाचे देवाणघेवाण केली जाते.

७. शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीलाच विद्यार्थ्यांना संगणकीय (डीजीटल) ओळखपत्र देण्यात आले.

८. वाचनालयात १४० राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील नियतकालिके व २९ दैनिके नियमित येतात.

९. बाल गंगाधर लोकमान्य व साहित्यसत्न आण्णाभाऊ साठे यांच्या जयंती निमित्त १ ऑगस्ट, २०२२ रोजी ग्रंथप्रदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले होते.

१०. दिनांक १२ ऑगस्ट ते १९ ऑगस्ट २०२२ या कालावधीत ग्रंथालय परिचय सप्ताह साजरा करण्यात आला होता. सदरील कार्यक्रमात ३९९ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नांदविला.

विद्यार्थ्यांना ग्रंथालयाचा परिचय करून देताना ग्रंथपाल एस. बी. मस्के

११. १६ सप्टेंबर २०२२ रोजी पुणे येथील डायमंड पब्लिकेशन यांनी महाविद्यालयात ग्रंथप्रदर्शनाचे आयोजन केले.

१२. १५ ऑटोंबर २०२२ रोजी डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम यांच्या जन्म दिवसाचे औचित्य साधुन ग्रंथप्रदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले होते.

प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, शिक्षक, शिक्षकेत्तर कर्मचारी व विद्यार्थी डॉ. ए. पी. जे. कलाम यांच्या जयंती कार्यक्रमात सहभाग

१३. दिनांक ६ मार्च २०२३ रोजी आंतरराष्ट्रीय महिला दिन

डॉ. अनुजा जाधव, ग्रंथपाल एस.बी. मस्के आणि विद्यार्थ्यांचा महिला लेखकांच्या पुस्तक प्रदर्शनात सहभाग

सपताह महाविद्यालयात साजरा करण्यात आला, त्याचा एक भाग म्हणून ग्रंथालयातील महिला लेखिकेंचे ग्रंथाचे प्रदर्शन आयोजन करण्यात आले होते.

१४. २० ऑक्टोंबर २०२२ रोजी ग्रथालय आणि माहितीशास्त्रातील रोजगाराच्या संधी या विषयावर एक दिवशीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. सदरील कार्यशाळेत प्रा. सगर गोपाळ (ग्रंथपाल, कला, वाणिज्य विज्ञान महाविद्यालय , किल्लेधारुर) हे साधन व्यक्ती म्हणून उपस्थित होते.

ग्रंथालय आणि माहिती शास्त्रातील नोकरीच्या संधी या विषयावरील एक दिवशीय कार्यशाळेत सहभागी शिक्षक आणि विद्यार्थी

१५. ३० डिसेंबर २०२२ रोजी ग्रंथालय कर्मचाऱ्यांनी आर.एफ.आय.डी. तंत्रज्ञानाचे उपयोजन या विषयावर एक दिवशीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते.

१६. १२ जानेवारी २०२३ रोजी ग्रंथालय Creation of Institutional Repository या विषयावर ग्रंथालय कर्मचाऱ्यांसाठी प्रशिक्षण आयोजित करण्यात आले होते.

१७. १० व ११ फेब्रुवारी २०२३ या कालावधीत ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र विषयातील विद्यार्थ्यांसाठी दोन दिवसीय शोधनिबंध व प्रकल्प आराखडा तयार करणे बाबत.

प्रा. युवराज आंधोरीकर, प्रा. व्ही. एन. मिश्रा, प्रा. व्ही. व्ही. गायकवाड, प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य एस. एन. शिंदे, प्रा. एस. वरवटे, ग्रंथपाल एस. बी. मस्के व कार्यशाळेत सहभागी विद्यार्थी

१८. डॉ. एस. आर. रंगनाथन वाचन-लेखन स्पर्धेचे आयोजन २७ जुलै २०२२ ते २० ऑगस्ट २०२२ या कालावधीत करण्यात आले.

१९. डॉ. बाबासाहेब वाचन-लेखन स्पर्धा डिसेंबर २०२२ ते जानेवारी २०२३ या कालावधीत घेण्यात आली. या स्पर्धेत प्रथम, द्वितीय व तृतीय परितोषिक प्राप्त विद्यार्थ्यांना रोख स्वरुपात रुपये ५००, ३०० व २०० पारितोषिक म्हणून देण्यात आले.

अतिरिक्त पोलिस अधिक्षक अजय देवरे यांच्या हस्ते वाचन-लेखन स्पर्धेतील पारितोषिक स्विकारताना विद्यार्थ्यीनी प्रियंका कांदे पाटील

२०. दिनांक ६ मार्च २०२३ रोजी सावित्रीबाई फुले (१५ तास) वचन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते.

२१. डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम वाचन कट्टा दि. ३ डिसेंबर २०१८ पासून विद्यार्थ्यांसाठी चालू करण्यात आल असून विद्यार्थ्यांनी स्वतः या वाचन कट्टयाच्या माध्यमातून ग्रंथ, नियतकालिके व वृत्तपत्रे घेऊन वाचन करण्याची सुविधा उपलब्ध करुन देण्यात आली.

२२. शैक्षणिक वर्ष्ज २०१६-१७ पासून अंध विद्यार्थ्यांसाठी ऑडीओ ग्रंथाची सुविधा उपलब्ध करुन देण्यात आली आहे. तसेच चालू शै. वर्षापासून ऑडिओ क्लिप्स सोशल मिडीया व्हॉट्सॲप च्या माध्यमातून प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांना मागणीनुसार उपलब्ध करुन देण्यात येत आहेत.

२३. अंध विद्यार्थ्यांसाठी ब्रेन लिपितील ग्रंथ उपलब्ध करण्यात आले आहेत.

२४. विभागप्रमुखांच्या मागणीनुसार एकुण १५ विभागात डिपार्टमेंटल लायब्ररीची सुविधा करण्यात आली आहे.

२५. २००८-२००९ या शैक्षणिक वर्षापासून आपल्या महाविद्यालयाचे ग्रंथालय व DELNET मध्ये करार केला असून यांच्यामार्फत वाचकांना खालील सुविधा पुरविल्या जातात.

1. Inter Library Loan
2. Union Catalogue Databases
3. Union Catalogue of Books
4. Union List of Current Periodicals
5. Union Catalogue of Periodicals

२६. शैक्षणिक वर्ष २०१०-२०११ वर्षापासून एन. लिस्ट ची वर्गणी भरुन सभासदत्व घेतल्यामुळे महाविद्यालयातील प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांना ६००० पेक्षा जास्त ई-जर्नल्स व १,९५,००० पेक्षा अधिक ई-बुक्स उपलब्ध करुन देण्यात आलेले आहेत. याकरिता प्रत्येक विद्यार्थी व प्राध्यापकांना युजर आय.डी आणि पासवर्ड देण्यात आले आहेत.

२७. एन-लिस्ट वरील ई-बुक्स आणि ई-जर्नल्स चा वापर करण्यासाठी विद्यार्थ्यांना पुढीलप्रमाणे युजर आय.डी. आणि पासवर्ड देऊन दि. ३१-०१-२०२१ ते ०३-०२-२०२१ या कालावधीत पदवी व पदव्युत्तर वर्गातील विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले.

२८. संशोधन उपयोगी खुल्या नियतकालिकांच्या अंकाचे

एकुण ३४६२ बॉण्ड व्हॅल्युम्स् ग्रंथालयात उपलब्ध आहेत. त्याचा उपयोग एम.फील. व पीएच. डी. इ. संशोधकांना होत आहे. याची यादी महाविद्यालयाच्या संकेत स्थळावर उपलब्ध केलेली आहे.

२९. ग्रंथालयाच्या एकुण वाचकवर्गाची संख्या ४७७७ असून त्यात १४० शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचारी ५० व ४५८७ विद्यार्थ्यांचा समावेश आहे. देवघेव विभागातून दररोज सरासरी २०० विद्यार्थ्यांना पुस्तके दिली जातात.

३०. शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये ग्रंथालय विभागतर्फे खालील थोर/महान पुरुषांच्या जयंत्या साजऱ्या करण्यात आल्या.

१. राजर्षी शाहू महाराज जयंती	२६-०६-२०२२
२. वसंतराव नाईक जयंती	०१-०७-२०२२
३. लोकमान्य बाळगंगाधर टिळक जयंती	२३-०७-२०२२
४. साहित्यरत्न अण्णाभाऊ साठे जयंती	०१-०८-२०२२
५. क्रांतीसिंह नाना पाटील जयंती	०३-०८-२०२२
६. सद्भावना दिवस	२०-०८-२०२२
७. राजे उमाजी नाक जयंती	०७-०९-२०२२
८. केशव सीताराम ऊर्फ प्रबोधनकार ठाकरे	१७-०९-२०२२
९. पंडित दिनदयाल उपाध्याय जयंती	२५-०९-२०२२
१०. महात्मा गांधीजयंती	०२-१०-२०२२
११. लाल बहादुर शास्त्री जयंती	०२-१०-२०२२
१२. महर्षि वाल्मिक जयंती (तिथीनुसार)	०९-१०-२०२२
१३. डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम जयंती	१५-१०-२०२२
१४. इंदिरा गांधी पुण्यतिथी	३१-१०-२०२२
१५. राष्ट्रीय संकल्प दिवस	३१-१०-२०२२
१६. वल्लभभाई पटेल जयंती	३१-१०-२०२२
१७. राष्ट्रीय एकता दिवस	३१-१०-२०२२
१८. पंडीत नेहरु जयंती	१४-११-२०२२
१९. बिसरा मुंडा जयंती	१५-११-२०२२
२०. इंदिरा गांधी जयंती	१९-११-२०२२
२१. राष्ट्रीय एकात्मता दिवस	१९-११-२०२२
२०. संविधान दिवस	२६-११-२०२२
२१. संत संताजी जगनाडे महाराज जयंती	०८-१२-२०२२
२२. डॉ. पंजाबराव देशमुख जयंती	२७-१२-२०२२
२३. सावित्रीबाई फुले जयंती	०३-०१-२०२३
२४. जिजाऊ माँ साहेब जयंती	१२-०१-२०२३
२५. स्वामी विवेकानंद जयंती	१२-०१-२०२३
२६. नेताजी सुभाषचंद्र बोस जयंती	२३-०१-२०२३
२७. बाळासाहेब ठाकरे जयंती	२३-०१-२०२३
२८. संत सेवालाल महाराज जयंती	१५-०२-२०२३
२९. छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती	१९-०२-२०२३

कर्नल रंगा राव कमांडिंग ऑफिसर ५२, महाराष्ट्र बी.एन एनसीसी, नांदेड, उप्राचार्य एस.एन.शिंदे, मेजर डॉ.एन.एन. गायकवाड, विद्यार्थी व प्राद्यापक छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करताना

३०. संत गाडगेबाबा जयंती	२३-०२-२०२३
३१. यशवंतराव चव्हाण जयंती	१२-०३-२०२३
३२. शहीद दिन	२३-०३-२०२३

Library Building

वक्तृत्व व वादविवाद विभाग

राजर्षी शाहू महाविद्यालय गुणवत्ते सोबतच कलागुणांचा विकास करणारे, विविध कलावंत, कलाकार निर्माण करणारे महाविद्यालय ठरले आहे. विद्यार्थी केवळ मार्कवान नकोत तर गुणवान व्हावेत म्हणून महाविद्यालयात विविध उपक्रम राबविले जातात. विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्वाला पैलू पाडण्याचे काम येथे केले जाते. विद्यार्थ्यांच्या सुप्तकला गुणांना संधी दिली जाते. आजचे विद्यार्थी उद्याचे वक्ते, व्याख्याने, विचारवंत, नेते, लेखक, कवी, साहित्यिक व्हावेत म्हणून विद्यार्थ्यांना व्यक्तिमत्व विकासाची उपलब्ध संधी दिली जाते. त्यासाठीच 'वक्तृत्व व वादविवाद' मंडळ महाविद्यालयात कार्यरत आहे.

यावर्षी या मंडळाच्या माध्यमातून अनेक उपक्रम घेण्यात आले. प्रारंभी उत्सफुर्त वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करून वक्तृत्व व वादविवाद मंडळाचे पदाधिकारी निवडले, त्यात अध्यक्षपदी प्रमोद घोडके, सचिव कु. गौरी यादव, उपाध्यक्ष आदित्य दराडे, सहसचिव कु. प्रिया मोरे, कार्याध्यक्ष अक्षित हेरकर, सहकार्याध्यक्ष हर्ष गाडे, सदस्यपदी अमित गिराम, महेश कारंजे, पल्लवी नवगिरे व सार्थक परसाळगे, यांची निवड झाली. नेहरू युवा केंद्रद्वारे आयोजित जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन या वर्षी करण्यात आले. तसेच स्पीक फॉर इंडिया फेडरल बँक व महाराष्ट्र टाईम्स आयोजित जिल्हा स्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन यावर्षी मंडळामार्फत करण्यात आले.

महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन : ०२ जानेवारी २०२३

शैक्षणिक गुणवत्तेसाठी 'शाहू पॅटर्न' लातूर 'पॅटर्न' या नावाने हमाराष्ट्र व देशात प्रसिद्ध असलेल्या राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील 'वक्तृत्व व वादविवाद' विभागाने विद्यार्थ्यांच्या कलागुणांच्या विकासाचा सातत्याने ध्यास घेतला आहे. वक्तृत्व व वादविवाद विभागाच्या वतीने विद्यार्थ्यांसाठी निबंध, वक्तृत्व, वादविवाद, चित्रकला स्पर्धा, वाचन व लेखन स्पर्धा, वैचारिक अभिवादन स्पर्धा, विवेकवाहिनी व संविधान दिन जनजागृती यांसारखे व्यक्तिमत्व विकासाचे उपक्रम राबविले जातात. या उपक्रामद्वारे विद्यार्थ्यांमधील सुप्त कलागुणांना संधी दिली जाते. त्यांच्यातील अष्टपैलू व्यक्तिमत्वाला पैलू पाडले जातात. 'राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा' हा त्यापैकीच एक उपक्रम आहे. राज्यभरातील विद्यार्थ्यांना अभिव्यक्त होण्यासाठी आम्ही या वक्तृत्व स्पर्धेच्या माध्यमातून हक्काचं विचारपीठ उपलब्ध करून दिले होते.

भारतीय स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवानिमित्त व राजर्षी शाहू महाराजांच्या स्मृतिशताब्दी वर्षाच्या निमित्ताने या वर्षी राजर्षी शाहू हमाराजांच्या जीवन व कार्यावर आधारीत वक्तृत्व स्पर्धेचे विषय देण्यात आले. या स्पर्धेचे हे 'चौथे' वर्ष होते. महाराष्ट्राला पुरोगाती विचारांचा वारसा लाभला आहे. हा वारसा येथील पुरोगामी विचारवंत व सामजसुधारकांनी समृध्द बनविलेला आहे. याच पुरोगामी समाजसुधारकांच्या मालिकेतील एक 'नवतारा' म्हणजेच 'महर्षी विठ्ठल रामाजी शिंदे' हे होत. ते द्रष्टे व कृतीशल समाजसुधारक होते. दिनांक २३ एप्रिल १८७३ रोजी कर्नाटकातील जमखंडी येथे त्यांचा जन्म झाला. मुंबई विद्यापीठातून बी.ए. ची पदवी प्राप्त केल्यावर त्यांनी साामजिक सुधारणा चळवळीत सहभाग घेतला. महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे यांनी स्त्री शिक्षण, अस्पृश्यता निर्मूलन, द्यमपान बंदी, शेतकरी विकास योजना, दुष्काळ निवारण, मुरळी प्रतिबंधक चळवळ आणि धर्मसुधारणा चळवळीत सक्रीय सहभाग घेऊन सामाजिक बदल घडवून आणले. अखेर २ जानेवारी १९४४ रोजी पुणे येथे त्यांचे निर्वाण झाले. त्यांच्या पुरोगामी विचार व कार्याची ओळख युवा वक्त्यांना व्हावी या उद्देशानेच या राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते.

सध्याचे युग खऱ्या अर्थाने स्वत:ला व्यक्त करण्याचे आहे. संवाद व संभाषण कौशल्यामुळे विद्यार्थी सभाधिट होतात वा कौशल्यकलेत पारंगत होतात. त्यांच्यातून पुढे विविध क्षेत्रात नेतृत्व करणारे अष्टपैलू वक्ते निर्माण होतात. युवकांच्या विचारशक्तीला उत्तेजना मिळून महाराष्ट्राचा बौध्दिक आणि वैचारिक वारसा अधिक समृध्द व्हावा म्हणून आम्ही या वक्तृत्व स्पर्धेच्या माध्यमातून युवकांना हक्काचं विचारपीठ उपलब्ध करून दिले होते.

२ जानेवारी २०२३ रोजी झालेल्या या राज्यस्तरीय स्पर्धेत एकूण २० संघानी सहभाग घेतला. त्यात सायली फड हिने (फर्ग्युसन महाविद्यालय, पुणे) प्रथम ७००० रु. चषक व प्रमाणपत्र मिळविले तसेच परमेश्वर घोडके (स्वामी रामानंद तीर्थ महाविद्यालय, अंबाजोगाई) सर्व द्वितीय ५००० /- रु. स्मृतिचिन्ह प्रमाणपत्र तर सर्वतृतीय ३००० /- स्मतिृचिन्ह प्रमाणपत्र मेघराज शेवाळे (दयानंद कला महाविद्यालय, लातूर) यांनी मिळविले तर रोहन चव्हाण बलभीम महाविद्यालय बीड, व अभिजीत सोनवणे कॉक्सिट महाविद्यालय लातूर यांना उत्तेजनार्थ बक्षिसे देण्यात आली. सदरील स्पर्धेचे उद्घाटन प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या हस्ते झाले तर बक्षिस वितरण शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष व माजी खासदार डॉ. गोपाळराव पाटील यांच्या हस्ते संपन्न झाले.

२०२२-२३ या शैक्षणिक वर्षात महाराष्ट्रातील सर्वाधिक वक्तृत्व व वादविवाद स्पर्धा जिकंणारे हे एकमेव हमाविद्यालय ठरले असून या वर्षी मंडळाच्या विद्यार्थ्यांनी एकूण १ लाख २५ हजार रु. चे रोख बक्षिसे जिंकूण महाराष्ट्रात वक्तृत्वाचा 'शाहू पॅटर्न' निर्माण करत शाहूचा दबदबा कायम राखला व शाहूच्या यशाची परंपरा कायम राखली. या शैक्षणिक वर्षातील वैयक्तिक विद्यार्थीनिहाय पारितोषिक खालील प्रमाणे आहेत.

कु. प्रतिक्षा बळीराम मोरे (एम.ए. प्रथम वर्ष राज्यशास्त्र)

१) तोष्णीवाल कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय सेनगाव, जि. हिंगोली सांघिक द्वितीय वादविवाद रू. ७०००/- प्रमाणपत्र
२) आदर्श महाविद्यालय, हिंगोली सांघिक द्वितीय वादविवाद रु. ७०००/- प्रमाणपत्र
३) स्वामी रामानंद तीर्थ महाविद्यालय अंबेजोगाई, सांघिक तृतीय वादविवाद रु. ५०००/- स्मृतीचिन्ह प्रमाणपत्र
४) केशरकाकू सोनाजीराव क्षीरसागर कला,वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, बीड वादविवाद वैयक्तिक/सांघिक प्रथम रु.५०००/- स्मृतीचिन्ह प्रमाणपत्र
५) रोटरी क्लब, उमरगा - तृतीय सांघिक वादविवाद रु.४०००/- स्मृतीचिन्ह प्रमाणपत्र
६) श्री. छत्रपती शिवाजी महाविद्यालय, उमरगा द्वितीय वादविवाद रु. ७०००/-
७) सायन्स कॉलेज, नांदेड प्रथम सांघिक वादविवाद रु. ५०००/-
८) योगानंद महाविद्यालय, वसमत प्रथम सांघिक वादविवाद रु. ७०००/-
९) नारायणराव वाघमारे महाविद्यालय आ. बाळापूर सांघिक तृतीय वादविवाद रु. २०००/-
१०) ब्रिलीयंट महाविद्यालय, लातूर वैयक्तिक प्रथम वक्तृत्व रु. ५०००/-
११) रमेश वरपूडकर महाविद्यालय, सोनपेठ उत्तेजनार्थ वादविवाद रु. १०५१/-
१२) शिवाजी महाविद्यालय, रेणापूर उत्तेजनार्थ वादविवाद रु.१०००/-
१३) Speak For India विभागीय फेरीत निवड
१५) सकाळ द्वारे आयोजित YIN Festival राष्ट्रचेतना वक्तृत्व द्वितीय वादविवाद द्वितीय
१६) युवक महोत्सव, वक्तृत्व तृतीय, वादविवाद तृतीय
१७) महात्मा बसवेश्वर महाविद्यालय, लातूर वक्तृत्व स्पर्धा सर्वतृतीय रोख रु.२०००/- स्मृतीचिन्ह प्रमाणपत्र

चि. प्रमोद दत्तात्र्य घोडके (एम.ए. द्वितीय वर्ष अर्थशास्त्र)

१) ब्रिलीयंट महाविद्यालय, लातूर जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेत द्वितीय क्रमांक ३०००/-स्मृतीचिन्ह
२) तोष्णीवाल कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सेनगाव सांघिक तृतीय ३०००/- सन्मानचिन्ह
३) योगानंद स्वामी महाविद्यालय वसमत,ता. हिंगोली वादविवाद सांघिक प्रथम ७०००/- स्मृतीचिन्ह
४) एस.आर.टी. महाविद्यालय अंबेजोगाई - तृतीय वक्तृत्व ५०००/- स्मृतीचिन्ह
५) श्री. छत्रपती शिवाजी महाविद्यालय, उमरगा - सांघिक द्वितीय वादविवाद ७०००/- स्मृतीचिन्ह
६) आदर्श महाविद्यालय, हिंगोली सांघिक द्वितीय वादविवाद ७०००/- स्मृतीचिन्ह
७) कालिकादेवी महाविद्यालय, शिरूर कासार जि.बीड चौथा क्रमांक वादविवाद १०००/-
८) सायन्स महाविद्यालय, नांदेड वादविवाद सांघिक प्रथम ५०००/- स्मृतीचिन्ह
९) के.एस.के.महाविद्यालय, बीड सांघिक वैयक्तिक वादविवाद ३०००/- स्मृतीचिन्ह प्रथम द्वितीय
१०) शिवाजी महाविद्यालय, रेणापूर वैयक्तिक सांघिक वादविवाद ५०००/- स्शृतीचिन्ह द्वितीय प्रथम
११) अटल युवा वक्ता जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा द्वितीय क्रमांक ३०००/- स्मृतीचिन्ह
१२) राष्ट्रचेतना युवक महोत्सव सांघिक तृतीय वादविवाद स्मृतीचिन्ह
१३) महात्मा बसवेश्वर महाविद्यालय, लातूर वक्तृत्व स्पर्धा सर्वप्रथम रोख रु.४०००/- स्मृतीचिन्ह प्रमाणपत्र

कु. गौरी सुभाष यादव (बी.ए. द्वितीय वर्ष सी.इ.पी.)

१) नेहरू युवा केंद्र वक्तृत्व सहभाग
२) सकाळ YIN राज्यस्तरीय वादविवाद स्पर्धा द्वितीय सांघिक
३) National Level Youth Parliament Festival 2023 वक्तृत्व जिल्हास्तरीय बक्षीस
४) National Level Youth Parliament वक्तृत्व राज्यस्तरीय सहभाग
५) दीक्षा करंडक राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा सहभाग
६) National Level Youth Parliament Level online Elocution Competition राष्ट्रीय स्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा सहभाग

कु. वैष्णवी विजय पाटील (बी.ए. द्वितीय)

१) महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळ गटस्तरीय निबंध स्पर्धा उत्तेजनार्थ रोख रु.५००/- प्रमाणपत्र
२) आंतरभारती, अंबेजोगाई राष्ट्रीय निबंध स्पर्धा प्रथम ग्रंथभेट / प्रमाणपत्र
३) नेहरू युवा केंद्र, लातूर फूड फेस्टिव्हल प्रथम सन्मानचिन्ह / प्रमाणपत्र
४) राजर्षी शाहू महाविद्यालय वक्तृत्व स्पर्धा प्रथम प्रमाणपत्र

कु. शर्वरी लकडे (बी.व्होक. तृतीय वर्ष)

१) तेरणा महाविद्यालय, उस्मानाबाद वादविवाद स्पर्धा उत्तेजनार्थ ५००/-
२) Speak For India विभागीय स्तरावर, औरंगाबाद येथे निवड

कु. ऋतुजा विष्णु माने (बी.ए. द्वितीय वर्ष)

१) महाराष्ट्र कामगार मंडळाद्वारा आयोजित राज्यस्तरीय निबंध स्पर्धा - सहभाग प्रमाणपत्र
२) आयआयएमएल, एमजीएम विद्यापीठ औरंगाबाद, राज्यस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन निबंध स्पर्धा - सहभाग प्रमाणपत्र
३) शिवजागृती महाविद्यालय, नळेगाव आयोजित जिल्हास्तरीय

खुली निबंध स्पर्धा - प्रथम ग्रंथभेट व प्रमाणपत्र

४) राष्ट्रवादी काँग्रेस, लातूर आयोजित निबंध स्पर्धा - सहभाग प्रमाणपत्र

५) नेहरू यूवा केंद्र, लातूर आयोजित - प्रथम स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र

६) विचारज्योत फांऊडेशन, चंद्रपूर आयोजित राज्यस्तरीय निबंध स्पर्धा - सहभाग

कु. जान्हवी विष्णु माने (बी.ए. द्वितीय वर्ष)

१) महाराष्ट्र कामगार मंडळाद्वारे आयोजित राज्यस्तरीय निबंध स्पर्धा - सहभाग प्रमाणपत्र

२) शिवजागृती महाविद्यालय, नळेगाव आयोजित जिल्हास्तरीय खुली निबंध स्पर्धा -द्वितीय ग्रंथभेट व प्रमाणपत्र

३) राष्ट्रवादी विद्यार्थी काँग्रेस लातूर आयोजित जिल्हास्तरीय निबंध स्पर्धा- सहभाग प्रमाणपत्र

४) नेहरू युवा केंद्र, लातूर आयोजित जिल्हास्तरीय निबंध स्पर्धा - तृतीय प्रमाणपत्र

५) नेहरू युवा केंद्र, लातूर आयोजित निबंध स्पर्धा - द्वितीय स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र

६) विचारज्योत फांऊडेशन, चंद्रपूर आयोजित राज्यस्तरीय निबंध स्पर्धा - सहभाग प्रमाणपत्र

७) राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर भुगोल विभाग, वक्तृत्व स्पर्धा - तृतीय प्रमाणपत्र

अक्षित हेरकर (१२ वी कला)

१) छत्रपती शिवाजी महाविद्यालय, उमरगा - वादविवाद सांघिक प्रथम- ढाल व रोख रु. १०००/-

२) संभाजीराव बडगिरे कनिष्ठ महाविद्यालय, ममदापूर - वादविवाद सांघिक प्रथम - ढाल व रोख रु. २०००/-

अदित्य दराडे (१२ वी वाणिज्य)

१) छत्रपती शिवाजी महाविद्यालय, उमरगा - वादविवाद सांघिक प्रथम- ढाल व रोख रु. १०००/-

२) संभाजीराव बडगिरे कनिष्ठ महाविद्यालय, ममदापूर - वादविवाद सांघिक प्रथम - ढाल व रोख रु. २०००/-

या शैक्षणिक वर्षात मंडळाच्या यशस्वीतेसाठी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक प्रा. जयराज गंगणे, वक्तृत्व व वादविवाद विभागाचे प्रमुख डॉ. भीमराव पाटील, प्रा.सायली समुद्रे, प्रा. अमोल लांडगे, डॉ. चंद्रशेखर दवणे, अदिनीं विशेष परिश्रम घेतले.

कमवा व शिका योजना

आदर्श शिक्षक महर्षी कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या आदर्शाला अनुसरुन आमच्या महाविद्यालयात कमवा व शिका योजना राबविली जाते. या योजनेत गरीब व होतकरु विद्यार्थ्यांची निवड करुन त्यांना वर्ग स्वच्छता, सराव परीक्षा ड्यूटी व प्रसंगानुसार कार्यालयीन काम देवून त्यांना आर्थिक रुपाने सहकार्य केले जाते. या वर्षी या योजनेचे सरासरी तीस विद्यार्थ्यांनी लाभ घेतला.

सदरील योजना पूर्ण करण्यासाठी महाविद्यालयाचे माजी प्राचार्य व शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूरचे वर्तमान सचिव मा.श्री. अनिरुद्ध जाधव यांच्या सेवा निवृत्तीनंतर विद्यार्थी व समाजातील मान्यवरांच्या द्वारा दिलेल्या निधीचे व्याज व आपल्या संस्थेच्या आर्थिक सहकार्याने ही योजना राबविली जाते. या वर्षी कमवा शिका योजनेवर महाविद्यालयाने दोन लाख रुपये खर्च केले.

कमवा व शिका योजना पूर्ण करण्यासाठी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, विशेष कार्यासन अधिकारी डॉ. अभिजीत यादव, कार्यक्रम समन्वयक प्रा. राजेंद्रप्रसाद आर्य व प्रा. श्रीनिवास मोरे, सेवक प्रमुख श्री. गोविंद जाधव, श्री. चंद्रकांत तिडके आदींचे मार्गदर्शन व सहयोग प्राप्त झाले.

क्रीडा विभाग

प्रति वर्षाप्रमाणे सन २०२२-२३ या शैक्षणिक वर्षामध्ये महाविद्यालयाच्या क्रीडा समितीचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे तर सचिव डॉ. अनिरुध्द बिराजदार यांच्या सोबत खालील सदस्यांनी कार्य केले.

०१. उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे
०२. प्रा. रत्नराणी कोळी
०३. डॉ. निशांक पिंपळे
०४. प्रा. श्रध्दा जाधव
०५. प्रा. माधव शेळके
०६. प्रा. समरीन शेख
०७. प्रा. अकाश वाघमारे
०८. श्री. मिलींद सोनकांबळे
०९. कु. साक्षी मदणे (बी.कॉम. द्वितीय)
१०. श्री. अर्जुन जाधव (बी.सी.ए. तृतीय)

या वर्षभरात खालीलप्रमाणे क्रीडा स्पर्धेत सहभाग नोंदविला
राष्ट्रीयस्तर : १६ (९ तृतीय ७ सहभाग)
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ व क्रिडा महोत्सव : ६३
राज्यस्तर : ३७५

क्रीडा विभागाद्वारे आयोजित विविध उपक्रम व स्पर्धा :

०१. एक दिवसीय कार्यशाळा. Yoga for Mental & Physical Health)
०२. पंधरा दिवसीय योग प्रशिक्षण शिबीर - प्रा. शाहूराज औताडे
०३. अतिथी व्याख्यान :
डॉ. महेश मोरे : Job opportunities for Sportsmans in Competitive Exam
डॉ. स्वाती फेरे : How to handle Injury in Sports
०४. क्रीडा दिन (२९ ऑगस्ट)
०५. 'अ' विभागीय आंतर महाविद्यालयीन कबड्डी स्पर्धा २२-२३
०६. आंतर विभागीय आंतर महाविद्यालयीन कुस्ती (ग्रीकरोमन व फ्री स्टाईल) स्पर्धा २०२२-२३
०७. शाहू प्रिमीअर लिग फॉर फॅकल्टी
०८. लातूर वूमन्स प्रिमीअर लिग

'स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड अंतर्गत असलेल्या चार विभागामधून (लातूर, नांदेड, हिंगोली, परभणी) लातूर 'अ' विभाग क्रीडा स्पर्धेचे आयोजक महाविद्यालयाचा मान सलग तिसऱ्या वर्षी राजर्षी शाहू महाविद्यालयास मिळाला. झोनचे चेअरमन म्हणून प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे तर सचिव म्हणून डॉ. अनिरुध्द बिराजदार यांची नियुक्ती विद्यापीठाकडून करण्यात आली.

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड अंतर्गत झालेल्या स्पर्धेत पदकप्राप्त संघ :

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ व जयक्रांती महाविद्यालय, लातूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित अंतर महाविद्यालय बेसबॉल व सॉफ्टबॉल स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाच्या मुलींचा संघ दोन्ही स्पर्धेत प्रथम क्रमांकाने विजयी होऊन महाविद्यालयाला दुहेरी चषक मिळवून दिला.

०१. सानिया शेख ०२. वेदिका सुरकुटे
०३. दुर्गा काकड ०४. ऋतुजा कदम
०५. प्रांजल मुगळे ०६. श्रध्दा पवार
०७. कल्याणी साखर ०८. अंजली मुंडे
०९. वैष्णवी ढोले १०. भाग्यश्री जाधव
११. जयश्री जाधव १२. प्रतिक्षा मोरे
१३. ऋतुजा सगर

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व शिवाजी महाविद्यालय परभणी व न्यू मॉडर्न डिग्री कॉलेज हिंगोली यांच्या संयुक्त विद्यमाने झालेल्या अंतर महाविद्यालयीन बेसबॉल व सॉफ्टबॉल स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या मुलांच्या संघानी दूहेरी बाजी मारत प्रथम क्रमांक पटकावला.

०१. बालाजी सुर्वे ०२. किशारे शिंदे
०३. सैफ नायकवाडे ०४. मोहम्मद मौला
०५. गणेश पिटले ०६. विशाल टेंकाळे
०७. विशाल घुगे ०८. कृष्णकांत केंद्रे
०९. जुनेद शेख १०. माहादन स्वामी
११. ओंकार हंबीर १२. विद्यासागर मोरे
१३. नोमान शेख १४. रोहित फरीदाबाद
१५. ओसाम शेख १६. सुरज थडकर

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व महात्मा गांधी महाविद्यालय अहमदपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने झालेल्या अंतर महाविद्यालयीन नेटबॉल स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या मुलांच्या संघाने तृतीय क्रमांक पटकावला.

०१. प्रशांत जाधव ०२. संविधान शिंदे
०३. सुयश टेकाळे ०४. मुकेश लोंढे
०५. आदित्य चर्के ०६. कपिल वैष्णव
०७. विक्रम दावले ०८. मंगेश राठोड
०९. शुभम मुळे १०. श्रीनिवास माळी
११. सम्यक कोल्हे

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व ग्रामीण महाविद्यालय कोडग्याळ, मुखेड यांच्या संयुक्त विद्यमाने पार पडलेल्या बुध्दीबळ स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या मुलींच्या संघानी पहिल्याच वर्षी द्वितीय क्रमांक पटकावत यशाची परंपरा कायम ठेवली.

०१. गौरी यादव ०२. दीक्षा सोनवणे
०३. ऋतुजा लोकरे ०४. नम्रता वाघमारे
०५. श्रुती पाटील ०६. वैष्णवी दहिवाल

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व दयानंद कला महाविद्यालय लातूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने झालेल्या अंतर महाविद्यालयीन 'अ' विभाग खो-खो स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या मुलांच्या व मुलींच्या संघानी प्रथम क्रमांक पटकावून आपले वर्चस्व कायम ठेवले.

मुले	मुली
०१. नागेश जाधव	०१. अक्षता पाटील
०२. यशवंत ऐतनबोणे	०२. ऋतुजा सगर
०३. अजरोद्दिन शेख	०३. ऋतुजा जैन
०४. स्वप्निल गाडेकर	०४. साक्षी मनाले
०५. अमित हनमंते	०५. ऋतुजा पारवे
०६. सुमित हनमंते	०६. सुहासिनी काळे
०७. दीपक गुडे	०७. क्षितीजा बानाटे
०८. अभिषेक कांबळे	०८. आकांक्षा इरले
०९. ऋषिकेश कोकाटे	०९. ऐश्वर्या पेटकर
१०. अभिषेक पवार	१०. अमृता हाके
११. केतन चौधरी	११. महेक अनसारी
१२. शिवप्रदसाद दरेकर	१२. प्रीती राजमाने
१३. रमेश होळकर	

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व महाराष्ट्र महाविद्यालय निलंगा यांच्या संयुक्त विद्यमाने पार पडलेल्या अंतर महाविद्यालयीन 'अ' विभाग बास्केटबॉल स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या मुलींच्या व मुलांच्या संघानी सलग सहाव्या वर्षी प्रथम क्रमांक पटकावला.

मुले	मुली
०१. प्रशांत जाधव	०१. शितल चामले
०२. सुयश टेकाळे	०२. अंकिता गुणवंत
०३. विश्वजीत उडते	०३. वर्षा अंचेवाड
०४. सुरज भुजंग	०४. अनुष्का बेलुरे
०५. रमन जावळीकर	०५. संतोषी स्वामी
०६. मुकेश लोंढे	०६. पुर्वा लोखंडे
०७. आदित्य चक्रे	०७. स्मृती भंगे
०८. सम्यक कोल्हे	०८. श्वेता पांचाळ
०९. सविधान शिंदे	०९. गायत्री अलापुरे
१०. विक्रम दावले	१०. संस्कृती मद्येवाड
	११. वैष्णवी कावळे
	१२. वैभवी सातपुते

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व दयानंद कला महाविद्यालय लातूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने पार पडलेल्या 'अ विभाग' अंतर महाविद्यालयीन टेबल टेनिस स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या मुली द्वितीय तर मुलांच्या संघानी तृतीय क्रमांक पटकावत याची परंपरा कायम ठेवली.

मुले (द्वितीय)	मुली(तृतीय)
०१. सोमनाथ हुंडे	०१. श्रुती पाटील
०२. शिवम हारणे	०२. तेजस्वी साळुंके
०३. सौरभ सावंत	०३. ऋतुजा कदम

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व शहिद भगतसिंग महाविद्यालय किल्लारी यांच्या संयुक्त विद्यमाने पार पडलेल्या अंतर महाविद्यालयीन 'अ विभाग' बुध्दीबळ (मुले) स्पर्धेत शाहू महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांनी द्वितीय क्रमांक पटकावला.

०१. सुमित जटाळ	०२. आशिष भंडारे
०३. सोमनाथ हुंडे	०४. समाधान कांबळे
०५. कार्तिक दावळे	०६. आखिलेश इंगळे

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व मास्टर दिनानाथ मंगेाकर महाविद्यालय औराद (शहाजानी) यांच्या संयुक्त विद्यमाने पार पडलेल्या अंतर महाविद्यालयीन 'अ विभाग' व्हॉलीबॉल स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या मुलींच्या संघानी प्रथम क्रमांक पटकावला.

०१. संजना डावकरे	०२. प्रतिक्षा बोयणे
०३. मनिषा शेळके	०४. मयुरी वाघमारे
०५. पुनम येडले	०६. अंजली कदम
०७. चैत्राली सारगे	०८. वैष्णवी फावडे
०९. यशस्वी ढोले	१०. विशाखा मोरे

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व आझाद हमाविद्यालय, औसा यांच्या संयुक्त विद्यमाने पार पडलेल्या अंतर महाविद्यालयीन 'अ' विभाग वेट लिफ्टींग, पावर लिफ्टींग, बेस्ट फिजीक्स (शरीर सौष्ठव) क्रीडा स्पर्धा यांमध्ये खालील विद्यार्थ्यांनी पारितोषिक पटवावले.

(W.L.) : ०१) अभिषेक राठोड - प्रथम (१०० किलो पेक्षा जास्त)
(P.L.) : ०१) ऋतीक काळे - द्वितीय (८१ ते ८७ किलो)
०२) श्रीकांत दुबे - प्रथम (७३ ते ८१ किलो)
(B.L.) : ०१) सुरज हिंगारे - प्रथम (६५ ते ७० किलो)

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व शिवजागृती महाविद्यालय, नळेगाव यांच्या संयुक्त विद्यमाने पार पडलेल्या अंतर महाविद्यालयीन 'अ विभागीय' तलवारबाजी स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या कु. प्राजक्ता मोरे हिने प्रथम क्रमांक पटकावला.

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय लातूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने झालेल्या 'अ' विभागीय तायकांदो स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाच्या मुलींनी व मुलांनी खालील वजन गटात पारितोषिक पटकावले.

मुली	मुले
०१. धनश्री मदने - प्रथम (६३ ते ६७ किलो)	०१. सुमित कांबळे-द्वितीय (६८ ते ७४ किलो)

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व श्रीमती सुशीलादेवी देशमुख कला महाविद्यालय लातूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने पार पडलेल्या अंतर महाविद्यालयीन 'अ विभाग' बॉक्सिंग स्पर्धेत खालील खेळाडूंनी पदक प्राप्त केले.

०१. श्रीकांत दुबे - प्रथम (७५ ते ८० किलो)
०२. सुमित पन्हाळे - द्वितीय (७१ ते ७५ किलो)

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व एस.के.एस. महाविद्यालय, औसा यांच्या संयुक्त विद्यमाने झालेल्या 'अ विभागीय' रोप मलखांब स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाच्या कु. सानिका काळे हिने तृतीय क्रमांक पटकाविला.

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व जयक्रांती महाविद्यालय, लातूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने पार पडलेल्या अंतर

महाविद्यालयीन 'अ' विभागीय मैदानी क्रीडा स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या मलांनी व मुलींनी विविध गटात पारितोषिक पटकावले.

मुले

०१. प्रितम जाधव-(४०० मीटर) प्रथम
०२. सुरज थडकर - (१०००० मीटर) तृतीय
०३. ओसाम शेख - (उंच उडी) तृतीय
०४. प्रतिक वाघमारे - (लांब उडी) द्वितीय
०५. विशाल घुगे - (हातोडा फेक) तृतीय
०६. ओंकार लाडे - (भाला फेक) प्रथम

मुली

०१. प्रतिक्षा कद्राळे - (८०० मीटर) प्रथम
०२. प्रतिक्षा कद्राळे - (४०० मीटर) तृतीय
०३. ऋतुजा सगर - (हातोडा फेक) प्रथम
०४. वैष्णवी शिंदे - (भाला फेक) प्रथम

कनिष्ठ महाविद्यालय

राष्ट्रीय खेळाडू

नंदिनी डोरमारे - सॉफ्ट बॉल (चंदीगड)
ओमकार सोरडे - सॉफ्ट बॉल (चंदीगड)
मोहम्मद मुल्ला - बेस बॉल
यशपाल कांबळे - बेस बॉल
प्रगती कांबळे - बेस बॉल
कांचन सूर्यवंशी - बेस बॉल
नम्रता पवार - बेस बॉल
मुक्ताई राऊत - बेस बॉल

महाराष्ट्र ऑलिम्पीक असोसिएशन व क्रीडा व युवक सेवा संचलनालय पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने नागपूर येथे घेण्यात आलेल्या मिनी ऑलिम्पीक हॅन्ड बॉल स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाच्या पुढील मुलींचा सहभाग होता.

०१. साक्षी कोंबडे
०२. शताक्षी जाधव

बारामती येथे झालेल्या राज्यस्तरीय आंतर शालेय बेसबॉल मुले व मुली क्रीडा स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाच्या मुलांच्या संघाने द्वितीय पारितोषिक पटकावले.

संघातील खेळाडू

०१. झिपरे निखिल
०२. पवार विक्रम
०३. स्वामी मनोज
०४. जाधव विशाल
०५. जाधव शुभम
०६. पटेल महोमद
०७. कांबळे यशपाल
०८. करे सचिन
०९. बुरांडे मयुर
१०. दळवे कार्तिक
११. पवार अभिषेक
१२. पठाण आवेज
१३. मगर ईश्वर

जळगाव येथे झालेल्या राज्यस्तरीय अंतर शालेय सॉफ्टबॉल मुले व मुली क्रीडा स्पर्धेत मुलांनी द्वितीय तर मुलींनी तृतीय पारितोषिक पटकाविले.

मुले (तृतीय)	मुली (द्वितीय)
०१. निखील झिपरे	०१. कांबळे प्रगती
०२. विक्रम पवार	०२. नम्रता पवार
०३. तुषार जाधव	०३. कांचन सुर्यवंशी
०४. शुभम जाधव	०४. नंदिनी ढोरमारे
०५. मनोज स्वामी	०५. वेदिका दळवे
०६. यशपाल कांबळे	०६. साक्षी समसापुरे
०७. ओंमकार सोरडे	०७. मुक्ताई राऊत
०८. मोहमद पटेल	०८. वैष्णवी जाधव
०९. सचिनकरे	०९. प्रीती धनगर
१०. मयुर दुराडे	१०. पुजा कांबळे
११. कार्तिक दळवे	१०. राधा कांबळे
१२. अभिषेक पवार	११. स्नेहा पाटोळे
१३. ईश्वर मगर	१२. पायल देसरडा
१४. ऋषिकेश धर्माधिकारी	१३. क्रांती सोनवणे
१५. आवेज पठाण	१६. विराज जाधव

सिंधूदूर्ग येथे झालेल्या राज्यस्तरीय अंतर शालेय वेटलिफ्टींग स्पर्धेत कु. साक्षी कोंबडे हीने तृतीय क्रमांक पटकाविला.

नांदेड येथे झालेल्या राज्यस्तरीय अंतर शालेय तलवारबाजी स्पर्धेत साबरे सांघिक गटात आमच्या महाविद्यालयाच्या मुलींच्या संघास तृतीय पारितोषिक पटकाविले.

०१. पायल स्वामी
०२. संचिता लोदगेकर

नागपूर येथे झालेल्या राज्यस्तरीय अंतर शालेय हँडबॉल स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या मुलींच्या संघाने सहभाग नोंदवला.

०१. मानसी वक्राने
०२. सताक्षी जाधव
०३. नंदिनी वक्राने
०४. साक्षी कांबळे
०५. अंकिता कंगटीकर
०६. दर्शना खाकरे
०७. ज्योती सोनवणे
०८. श्वेता बंडगर
०९. अनुष्का सोनकांबळे

बारामती येथे झालेल्या राज्यस्तरीय अंतर शालेय कराटे स्पर्धेत खालील खेळाडूंनी सहभाग नोंदविला.

०१. पायल देसर्डा
०२. प्रतिक्षा शिनगारे
०३. चैतन्य डहाके

जळगाव येथे झालेल्या राज्यस्तरीय अंतर शालेय बुध्दीबळ स्पर्धेत खालील खेळाडूंनी सहभाग नोंदविला.

०१. प्रगती वायचळकर
०२. अर्णव पारसेवार
०३. कमलेा देशमुख

बालेवाडी पुणे येथे झालेल्या राज्यस्तरीय अंतर शालेय मैदानी स्पर्धेत श्री. प्रथमेश कुडदे यांने तीहेरी उडी व ४०० मी. धावणे स्पर्धेत भाग घेतला.

वार्षिक स्नेहसंमेलन २०२२-२३
क्रीडा विभाग अहवाल

बुध्दीबळ :स्थळ- बुध्दीबळ हॉल

मुले

०१. अशिष भंडारे (बी.ए. द्वितीय) - प्रथम
०२. ओम पवार (बी.कॉम द्वितीय) - द्वितीय
०३. सुमित जटाळ (बी.कॉम प्रथम) - तृतीय

मुली

०१. पुजा सगर (एम.एस्सी. प्रथम रसायनाास्त्र) - प्रथम
०२. पुजा गनगावकर (एम.ए. द्वितीय राज्यशास्त्र) - द्वितीय
०३. सिमरन तांबोळी (एम.एस्सी. प्रथम रसायनाास्त्र) - तृतीय

कब्बडी (मुले) : कॉलेज कॅम्पस

विजेतेपद : एम.ए. (कला)

०१. प्रमोद घोडके
०२. धोंडूतात्या कांबळे
०३. निखील आदमाने
०४. विष्णू पवार
०५. आक्षय मेश्राम
०६. निलेश चव्हाण
०७. बळीराम वाघमारे
०८. पवन गायकवाड
०९. अजरोद्दीन शेख
१०. सुमित पन्हाळे

क्रिकेट : राजर्षी शाहू क्रीडा संकुल, लातूर

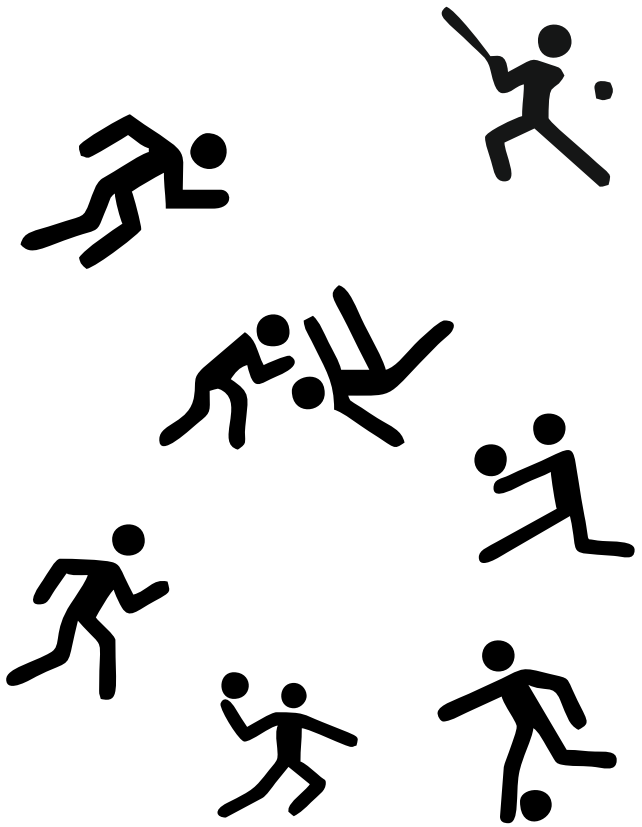
बी.टी. विभाग	बी.कॉम. तृतीय
प्रथम	द्वितीय
०१. अकाश दवणे	०१. जगदिश कुलकर्णी
०२. सौरभ अडुडे	०२. अक्रम मुजावर
०३. विवेक शिंदे	०३. शुभराज पाटील
०४. दिगंबर शेळके	०४. निरंजन शिंदे
०५. अमित रातौड	०५. रमाकांत वचने
०६. फरदीन शेख	०६. संकेत येमले
०७. शांतनु वावटे	०७. संकेत मुंगे
०८. सोपान खोट	०८. विशाल कदम
०९. अनिकेत गडादे	०९. श्रीकांत शिंदे
१०. सुरज गुटे	१०. विश्वजीत घुट्टे
११. नितीन वाघमारे	११. अभिषेक पवार
१२. गणेमा सोनटक्के	१२. अरबाज शेख
१३. योगेश बोने	१३. शुभम जाधव
१४. ऋषीकेश शिंदे	१४. सोहेल मासुलदार
	१५. शरिफ सय्यद
	१६. कृष्णा पाटील

राजर्षी शाहू महाविद्यालयाद्वारा आयोजित शिव छत्रपती शिक्षण संस्थे अंतर्गत सर्व शाखांतील कर्मचाऱ्यांसाठी शाहू क्रिकेट प्रिमीअरलिग फॉर फॅकल्टीचे आयोजन गत तिन वर्षापासून केले जात आहे. त्यामध्ये महाविद्यालयाच्या शाहू एलेवन्स संघाने प्रथम पारितोषिक पटकावले.

शिव छत्रपती शिक्षण संस्था व क्रीडा विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमानाने घेण्यात आलेल्या शाहू प्रिमीअर लीग फॉर टीचर्स २०२३ मध्ये ०७ संघाने भाग घेतला होता. त्यामध्ये राजर्षी शाहू महाविद्यालयाच्या प्राध्यापक संघाने प्रथम क्रमांक मिळवला.

तसेच वार्षिक स्नेहसंमेलनानिमित्त घेण्यात आलेल्या विद्यार्थी, शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचारी यांच्यातील क्रिकेट स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या प्राध्यापक संघानेच विजय मिळवला. व या संघातील खेळाडू खालीलप्रमाणे.

०१. प्रा. स्वप्निल उंडाळकर(कर्णधार) ०२.डॉ. निाांक पिंपळे (उपकर्णधार)
०३. प्रा. वसंत धुमाळ ०४. प्रा. विनय गायकवाड
०५. डॉ. अनिरुध्द बिराजदार ०६. प्रा. महेाकुमार जाधव
०७. प्रा. महेश नागरगोजे ०८. प्रा. विशाल पुरी
०९. श्री. प्रविण सूर्यवशी १०. प्रा. ज्ञानोबा आवाड
११. प्रा. रणजित शिंदे १२. प्रा. सूर्यकांत चव्हाण
१३. प्रा. अमोल लांडगे १४. प्रा. प्रदीप गोरंबेकर
१५. प्रा. भैरवनाथ गोरडे १६. श्री. धनंजय पाटील
१७. प्रा. अक्षय भंडारे

NCC-Boys

Our 19 Cadets successfully participated in Joint Tree Plantation Drive with Collector Office Latur on 24.07.2022. At Manjara River bank of Sonwati Village of Latur Tehsil. Cadets planted total 120 trees there.

On 12th September 2022 NCC cadets of Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur actively took part in the virtual meeting, Interaction with National Cadet Corps in the presence of Dr. Virendra Kumar, Honourable Union Minister of Social Justice & Empowerment, Government of India and Mr. Rajnath Singh, Honorable Union Minister of Defence, Government of India through social media platform. All the cadets participated in the meeting Individually & centrally. The Ministry of Social Justice and Empowerment launched the program NashaMukt Bharat Abhiyaan. The launch of NashaMukt Bharat Abhiyaan (NMBA) is for 272 Districts across 32 State/Union Territories that have been identified as the most vulnerable in terms of usage of drugs in the country. Nasha Mukt Bharat Abhiyaan intends to reach out to the masses and spread awareness about the drug uses and do the necessary initiatives. It was such an enormous opportunity for the cadets to be in such an interaction

NCC Boys Unit had successfully organised a one Orientation programme on Enrolment process of NCC CDT during 2022-2023 on the date 18/07/2022.CTO Dr. Mahesh Wavare Introduces programme and Session I of the Programme , Capt. Dr. O V Shahapurkar informs students about career oportunities after NCC .While in Session II Lt. Dr. Archana Tak introduces the enrolment process of Cadets during this year.

NCC Boys unit celebrated **Kargil Vijay Diwas** on 26/07/2022 in presence of Principal Dr. Mahadev Gavhane,Capt. Dr O V Shahapurkar ,Lt. Dr Archana Tak CTO Dr. Mahesh S Wavare etc were present for the Same . Also in the afternoon session on this occasion, NCC (Boys/Girls) unit had arranged an easy writing competition.

Department of social justice and Empowerment, Ministry of Social Justice and Empowerment, Government of India has organised online webinar on NashaMukt Bharat Abhiyan Interaction with NCC Cadet on 12.09.2022, at 16.00 .In this webinar total 24 cadets ,CTO Dr. Mahesh S Wavare and Capt. Dr. O V Shahapurkar of our college has participated successfully .

53 Mah BN Latur unit organised a program on Shahido ko Shatshat Naman on 05.09.2022 at Mahatma Basaweshwar College, Latur . CTO Dr. Mahesh S Wavare and total 21 Cadets were present for this programme.

Our 11 cadets from NCC Boys Unit had successfully participated in a Rally on the occasion of World TB Day. The World TB Day rally was organised by Civil Hospital, Latur on 24 March 2023 at 08.00 am and the rally was from Civil Hospital to Ganjgolai.

As per directions of Mah NCC Directorate and 53 Mah BN NCC Latur to celebrate the International year of Millets ,our NCC Boys Unit had arranged an Awareness Campaigns for Use Millets in daily meals on 26/02/2023.

As per directions of NCC Directorates, we had organised an Awareness program on Environmental Protection and Conservation as a part of G-20 Summit on 23/02/2023.Total 18 cadets were present for the program.

On the occasion of 75th Army Day ,Unit organised a poster presentation competition on 16 Jan 2023 and in this competition total 18 (Boys/Girls) participated successfully.

On 14/02/2023 our unit gave tribute to Pulwama Martyr and for this 25 cadets and other students were present .

We celebrate World Wetlands Day on 02/02/2023 by conducting an interaction program with NCC cadets . Dr. M S Wavare ,CDT SuyashTekale ,CDT Ganesh Shinde and SUO Omkar Kaname interacted about the importance of Wetlands during the programme.Total 30 Cadets were present for the programme.

Our 15 cadets and CTO Dr. Mahesh S Wavare participated in **Run For Leprosy Marathon** on 30 Jan 2023 on the occasion of World Leprosy Day. Rally was from Mahatma Gandhi Chowk to Chhatrapati Shivaji Maharaj Chowk .

NCC Department of RSML in association

with District Integrated Health and Family Welfare Society, Latur had arranged a rally as part of National Tuberculosis Eradication Program on the occasion of World Tuberculosis Day on 24 March 2023. A rally was organised and our NCC cadets (11 Boys) successfully participated in this rally.

We had arranged a Guest Lecture on Map Reading for preparation of C certificate examination on 09.02.2023 and a total of 32 Cadets were present .Sub. Shekhar Torat and BHM Sukhvinder Pal of 53 Mah NCC BN guide students about Map Reading .

The Department of NCC organised a workshop on **'Role of Youths in Disaster Management'** on 1st March 2023. Dr. Pramod Patil was the resource person of the workshop. He trained the cadets on various points regarding disaster management. He said that the most important thing was the initiative by the cadets to provide relief to the citizens during the disaster. The youth have a strong power to help the people. So, they should be always ready for the welfare of the people. He performed some demo practical's during the disaster. Dr. Vijay Dalvi. Associate Professor, Department of Geography presided over the program. During his presidential talk he mentioned the key role of NCC youth in disaster situations. CTO Dr. Mahesh Wavare Introduced chief guest and Lt. Dr. Archana Tak was introduced about the program. CTO Dr. Mahesh Wavare hosted the program and S/Uo Nikita Gadade expressed the vote of thanks.

As per direction given by 53 MAH BN NCC Latur, Our NCC Boys Unit jointly with ECO CLUB, RSML, organised a program onEarth Day on 18.04.2023. Theme of the programme was Save Environment Save Earth. Earth Day is an annual event on April 22 to demonstrate support for environmental protection.

During this year C certificate result is 100% and B Certificate result is 95 % Total 11 cadets qualified NCC C certificate examinations and 19 Cadets Qualified NCC B Certificate examination .

Cadets during Tree Plantation on 24 July 2022 at Sonawati Latur

Tribute to Shahid Jawan on Kargil Day 26 July 2023

NCC Cadets during Har Ghar Tiranga Rally on 13August 2022

NCC Cadets took the drug free oath during the program Nasha Mukt Bharat Abhiyan on 12 Sep. 2022.

Visit Commanding Officer, Col. Hemant Joshi, AO Santosh Kumar and Sub. Dilip Damor of 53 MAH BN NCC Latur Visited institute on 27Jan 2023

Commanding Officer, Col. Hemant Joshi of 53 MAH BN NCC, Latur while interacting with Cadets on 27Jan 2023

NCC cadets while participation this Run for Leprosy Marathon which was organized by Health Department of Government of Maharashtra on 30 Jan 2023.

Chief Guest Dr. Dayanand took oath on Save Environment during program **on "Environmental Protection and Conservation" (NCC activities as a part of G20 summit) on 24/02/2023**

Dr. Mahadev Gavhane, Principal,Prof. Sadashiv Shinde Vice -Principal, Dr. Mahesh Wavare CTO Lt Dr. Archan Tak while "A Awareness Campaigns for Use of Millets" on the occasion of international Year of Millets on 26 Feb 2023

NCC Department of RSML in association with District Integrated Health and Family Welfare Society, Latur had arranged a rally as part of National Tuberculosis Eradication Program on the occasion of World Tuberculosis Day on 24 March 2023.

Dr. Vijay Dalvi Chairman Eco Club RSML while interacting with cadets on **Earth Day** on 18April 2023

NCC Cadets During Republic Day on 26 Jan 2023

Sub. Shekhar Thorat and BHM. Sukhvinder Pal while guiding on topic Map Reading on 9 Feb 2023

Sub. Shekhar Thorat while guiding on topic Map Reading on 9 Feb 2023

Distribution of C Certificate by Principal Dr. Mahadev Gavhane ,Vice-Principal Prof Sadashiv Shinde ,CoE Capt. Ompraksh Shahapurkar and CTO Dr. Mahesh Wavare on 09 June 2023

Achievements of Cadets During 2022-23

Sr. No.	Name of the Cadet	Camp Name	Duration and Place	Achievement
1	Suraj Madhukar Sandur	CATC (221) with Sp GSC RDC GTC-I	20/09/2022 to 27/09/2022 Pravara Nagar, Loni	Participated Successfully
2	Omkar Vikram Kaname	Ek Bharat Shresth Bharat	10/10/2022 to 19/10/2022 Bhubaneshwar	Silver in Dance Competition
3	Ganesh Gopalrao Shinde	Ek Bharat Shresth Bharat	10/10/2022 to 19/10/2022 Bhubaneshwar	Silver in Singing Competition
4	Dnyneshwar Dinesh Tate	Rock Climbing and Trekking Camp	09/11/2022 to 18/11/2022 Gwalior	Excelled Rock Climbing Winner (Gold)
5	Suyash Balaji Tekale	CATC -228 Nanded	15/12/2022 to 24/12/2022 52 MH NCC Nanded	Best Cadet Award Silver in Firing Competition , Silver in Best Firer, Silver in Flag Area Competition
6	Prashant Narayan Panchal	CATC -228 Nanded	15/12/2022 to 24/12/2022 52 MH NCC Nanded	Bronze in Drill Competition
7	Ranjit Sanjiv Vibhute	ATC-220 Latur	16/10/2022 to 23/10/2022 J N V Latur	Silver in Volley Ball Competition
8	Suraj Madhukar Sandur	ATC-220 Latur	16/10/2022 to 23/10/2022 J N V Latur	Silver in Volley Ball Competition

NCC Girls

NCC Girls Unit affiliated to 7 Maharashtra Girls BN, Aurangabad has been functioning since 1972 in our college. The cadets are given the Military Training every year through the national level institute. 54 cadets were given admission in the academic year 2022-23.

"B" and "C" Certificate Exams:

1. 20 Cadets appeared for **"B" Certificate Exam** in February 2023. All cadets passed the exam and the result is 100%.

2. 09 cadets appeared for **"C" Certificate Exam** in February 2023. All Cadets passed and the result is 100%. 05 Cadets got "A" Grade.

The Participation in Training Camps and Awards:

1. Cadets Pranjal Mugale and Cadet Sanjana Davkare participated in five consecutive camps. After being selected at BN level and Group Level consecutive camps, they were selected for Pre-IGC camp and IGC- TSC camp.
2. J/UO Sangita Kshirsagar and Cadet Ban Sadhana participated in consecutive two camps. They were selected at GSC - TSC camp.
3. Cadet Komal Rathod and Cadet Kalyani Sakhare were participated in National Level Ek Bharat Shreshth Bharat Camp at Newase (Dist. Ahmednagar, Maharashtra) on 15th to 25th November 2022.
4. S/UO Nikita Gadade, Cadet Komal Rathod, Cadet Smruti Bhange, Cadet Nikita Kadam, Cadet Mehek Ansari, Cadet Kalyani Sakhare, Cadet Vaishnavi Dhole, Cadet Akshata Patil, Cadet Pranjal Mugale got First Rank in Group Dance competition in Annual Training Camp at Pravaranagar from 9th to 18th June 2022. They were honored with trophy by 7 Maharashtra Girls BN NCC, Aurangabad.
5. Cadet Sanjana Davkare won Bronze Medal in Firing Competition which was conducted in Annual Training Camp at Pravaranagar from 9th to 18th June 2022.
6. Cadet Smruti Bhange won Bronze Medal in Firing Competition which was conducted in Annual Training Camp at Ahamednagar 13th to 20th August 2022.
7. Cadet Smruti Bhange, Cadet Ankita Kare, Cadet Pooja Kamble, Cadet Nandini Survase, Cadet Payal Kamble, Cadet Ankita Shinde, Cadet Pooja Barge, Cadet Madhuri Bansode, Cadet Sneha Kadam, Cadet Vaishnavi Favade, Cadet Ankita Sonvane, Cadet Renuka Pathak, Cadet Vaishnavi Dhole participated in Group Dance competition and got Third Rank which was conducted in Annual Training Camp at Ahamednagar from 13th to 20th August 2022.
8. Cadet Madhuri Bansode and Cadet Payal Kamble participated in a street play on 75 Years of Indian Independence in Annual Training Camp at Ahamednagar from 13th to 20th August 2022.
9. S/UO was Nikita Gadade and J/UO was Sangita Kshirsagar for the academic year 2022-23.
10. Lt. Dr. Archana Tak was selected for Annual Training Camp at Jawahar Navodaya Vidyalaya, Latur from 28th June to 07th July 2022.

Activities:

1. Army Day:

India celebrates Army Day on January 15th every year to commemorate the achievements of the first Indian Commander in Chief of the Indian Army General, later Field Marshal, K.M. Cariappa. He was appointed General Commander of the Indian Army on this day. The Department of NCC conducted a poster making competition on Army Day on 16th January 2023. The cadets presented different aspects of Indian Army through the posters. Lt. Dr. Archana Tak and Dr. Mahesh Wavare was the judge of the competition. The following cadets got the ranks.

1. S/Uo Nikita Gadade
2. Cpl Suyash Tekale
3. Cadet Ranjit Vibhute

NCC Cadets while presenting their poster

2. On the occasion of Leprosy Day "Run for Leprosy" Marathon:

World Leprosy Day is observed internationally every year on the last Sunday of January to increase the public awareness of leprosy or Hansen's disease. This date was chosen by French humanitarian Raoul Follereau as a tribute to the life of Mahatma Gandhi who had compassion for people afflicted with leprosy. So NCC cadets (Boys and Girls) have participated this Run for Leprosy Marathon which was organized by Health Department of Government of Maharashtra on 30th Jan 2023. It was rally walk from Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Mahatma Gandhi Chauk to Chhatrapati Shivaji Maharaj Chauk and Back to College

Cadets with CTO Dr. Mahesh Wavare

3. Guest Lecture on Roll of Youth in Disaster Management:

NCC Girls and Boys Units organized a guest lecture on 'Role of Youths in Disaster Management' on 1st March 2023. Dr. Pramod Patil was the resource person of the lecture. He guided the cadets on various points regarding the disaster management. He told that the most important thing was that the initiative by the cadets to provide relief to the citizens during disaster. The youth a strong power to help the people. So, they should be always ready for the welfare of the people. He presented practical's. S/Uo Nikita Gadade expressed the vote of thanks.

4. Har Ghar Tiranga Abhiyan:

India is celebrating 75 years of independence, so the occasion is being observed as Azadi Ka Amrit Mahotsav. The Government of India appealed the citizens of India to hoist the Tiranga at every home for three days from 13th to 15th August 2022. The campaign has been named as Har Ghar Tiranga. Considering the importance of the occasion, the NCC Girls and Boys Units organized cadets rally on 12th August 2022. The rally was organized from College to Gandhi Chowk and Gandhi Chowk to College. The cadets participated enthusiastically in the rally. They felt proud while motivating the people to participate in the campaign Har Ghar Tiranga.

Cadets participated in practical of Disaster Management

5. Motivational Speech on "My Experiences in the Recruitment Process in Indian Army":

The NCC Girls and Boys Unit organized a motivational speech for the cadets. Mr. Suraj Udar was the Resource Person. He is an ex cadet of Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur. The topic was "My Experiences in the Recruitment Process in Indian Army". He shared his experiences with cadets about recruitment

Mr. SurajUdar delivering his Motivational Speech

process. He said that the discipline is very important during recruitment and throughout service. S/Uo Nikita Gadade hosted the program and S/Uo Omkar Kaname expressed vote of thanks. The cadets got very important information about the recruitment process through the experiences of Mr. Suraj Udar. The cadets got inspiration to join Indian army.

6. Shahido Ko Shat Shat Naman:

In association with 53 Maharashtra Battalion, NCC, Latur and Mahatma Basaveshwar College Latur on September 5, 2022, at 10.30 am in Mahatma Basaveshwar College, a ceremony was organized to honor the families of the martyrs of Osmanabad and Latur districts under 'Shahidon Ko Shat Shat Naman' program. Various Cadets and ANOs/CTOs were present for program. Total 21 cadets took participation in this program. All cadets took actively participation and shows their gratitude towards family member of Martyrs.

Cadets with AO Lt. Col. Santosh Kumar

7. Republic Day Parade:

The NCC Cadets presented March Parade on the occasion of 75th Republic Day of India on 26th January 2023. Before Flag Hoisting, Lt. Dr. Archana Tak reported the chief guest, Hon. Mr.Babruvan Gomsale, Member, Shivchhatrpati Shikshan Sanstha, Latur on the behalf of NCC Girls and Boys Units. After flag hoisting, the cadets under the leadership of S/Uo Omkar Kaname presented parade. S/Uo Nikita Gadade was presented parade as Troop Commander of 7 Maharashtra Girls BN NCC Unit of the College and same as J/Uo Rushikesh Swami of 53 Maharashtra BN NCC, Latur Unit of the College. The March Parade was presented by the NCC Cadets on the occasion of 75th Republic Day on 26th January 2023

Parade was presented by the NCC Cadets on the occasion of 75th Republic Day on 26th January 2023

8. Guest Lecture on Drill (Practical and Theory), Map Reading & Health Hygiene:

Sub. Hardev Singh and Sub. Sanjay Kumar Yadav, 7 Maharashtra Girls BN NCC, Chhatrapati Sambhaji Nagar introduces about Map Reading, Drill, Health and Hygiene to all cadets. He also gave a detail information about these topics.

NCC Girl Cadets while training in Drill on the College Ground

9. Guest Lecture on Map Reading:

Sub. Shekhar Thorat, 53 Maharashtra BN NCC, Latur introduces about Map and Compass to all cadets. He also gave brief information about Map Reading, Types of Maps and Conventional Signs in the Map. BHM Sukhvindar Pal give practical demonstration of compass and its uses of the map reading.

Sub. ShekharThorat while guiding on topic Map Reading

10. Millets Lunch on the occasion of International Women's Day and International Year of Millets:

The proposal for an International Year of Millets (2023) was put forth by the Government of India in United Nations. 72 countries supported the proposal and UN declared the 2023 as an International Year of Millets. So, to create awareness about the year and importance of Millets, the NCC Girls Unit conducted Millets Lunch competition on 8th March 2023 on the occasion of International Women's Day. The theme of the competition was Bajara. The participant cadets were asked to prepare dishes from Bajara. The cadets participated enthusiastically and prepared a different kind of dishes from Bajara. They prepared Khichadi, Laddoo, Khir, Pakode, Chakli, Dhapate, Bhajji, Unde, Rodage, Bhakari, Kharvadi, appe, Pizza, Puri etc. The competition was inaugurated by Principal Dr. Mahadev Gavhane. Vice Principal Prof. Sadashiv Shinde was present on the occasion. Dr. Prakash Rodia, Dr. Kalyan Sawant, Dr. Swati Sawant did the supervision of the competition. 21 cadets had participated in the competition. Cadet Diksha Gadka, Cadet Divya Sonkamble, Cadet Smruti Bhange, Cadet Gauri Shinde won first, second, third and consolation prizes respectively. The winners were awarded NCC Girls Unit.

Judge Dr. Prakash Rodiya during the examination

11. Swachhata Abhiyan:

Cadets present for Swachhata Abhiyan

We organized Swachhata Abhiyan in collaboration with NCC Boys Unit, Yashwant Vidyalaya, Latur. The Campaign conducted in the premises of Shri. Siddheshwar and Ratneshwar Devalaya, Latur. 32 girl cadets participated in the campaign.

12. World TB Day Rally:

NCC Girls Unit of Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur in association with District Integrated Health and Family Welfare Society, Latur had arranged a rally a part of National Tuberculosis Eradication Programme on the occasion of World Tuberculosis Day on 24th March 2023. A rally was organized and our NCC cadets had successfully participated in this rally.

S/Uo Nikita Gadade felicited by Health Department Staff, Latur District

13. Joint Tree Plantation Drive with Collector office, Latur:

On the occasion of Azadi Ka Amrut Mahotsav, Collector Office, Latur jointly with educational institutes and NGO's have initiated Mass Tree Plantation drive on 24th July 2022. Near about 28000 trees to be planted on the both banks of Manjara River (Latur District) In Lieu of this our college has decided to plant 4000 trees on the same occasion. Our 25 NCC girl cadets and ANO Lt. Dr. Archana Tak participants were actively and planted trees.

NCC Girl Cadets while Planting the tree

Placement Cell

Placement Cell in Coordination with mdi (Advanced Micro Devices Pvt. Ltd.), an Indian Multinational Company organised a campus placement drive for the post of Executive – Technical Sales on 13.04.2023 and 14.04.2023 in our college campus. Total Four students selected in this Campus Drive. 1. Pratiksha Barge,2. Sana Pathan, 3. Dhondutatya Kamble, 4. Sanjy Suryvanshi.

Placement Cell in Coordination with Netizens Foundation, Laturorganised a"One Day Workshop on Career Opportunities in Teaching Profession"on 21.12.2023 in VLC hall. Total 10 students placed in CBSC schools as a TGT and PGT teacher in Mathematics and Science.

1) Shravani Reddy 2) Shivani Bhosale 3) Raju Kalkumbe 4) Sameer Shaikh 5) Pranit More 6) Ankita Dhumale 7) Taufik Maniyar 8) Divvyani Birajdar 9) Fazge Tejswini 10) Vishnu Patil.

Mr. Subhashish Kumar, Assistant Manages-Sales briefing about mdi(Membrane Technology) Company in Campus drive.

Mr. S J Todkar, Founder of Netizens Foundation Latur, guiding students

Mr. Kishore Sutar (Alumni) , Technolgy Executive, Advanced MicrodevicesPvt. Ltd. Guiding the students about

Dr.Pathan , HR , Netizens Foundation, Latur, explaining the procedure of recruitment

Dr. Nishank S Pimple, Placement Officer, introducing to students about campus drive.

Dr. Nishank S Pimple, Placement Cordinator, briefing about Workshop

योग दिवस अहवाल (२१ जून २०२२)

आंतरराष्ट्रीय योग दिनाच्या निमित्ताने राजर्षी शाहू महाविद्यालयात योग दिवसाचे आयोजन करण्यात आले. २१ जून २०२२ ची थीम मानवतेसाठी योग अशी होती. भारतीय स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवी वर्षात अत्यंत भव्यतेने योग दिवसाचे आयोजन करण्यात आले. क्रीडा विभाग व हेल्थ अँड वेलनेस कमिटीच्या पुढाकाराने संपन्न झालेल्या या उपक्रमात उपयोगी आसनांचे पोस्टर्स आसनांच्या माहितीसह लावण्यात आले होते.

भारतीय संस्कृतीची धरोहर म्हणून विश्वमान्यता पावलेल्या योगाला जगातील प्रत्येक देशाने उत्तम शारीरिक व मानसिक आरोग्याचे साधन म्हणून मान्यता दिल्याने सर्व सामान्य लोकांपर्यंत योगाची आवड निर्माण झाली आहे. शहर असो वा गाव, शाळा असो की महाविद्यालय सर्वत्र २१ जून हा दिवस उत्साही वातावरणात साजरा केला जात आहे. हाच उत्साह मनात बाळगून राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील सर्व शिक्षक, प्राध्यापक व शिक्षकेत्तर कर्मचा-यांसह महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक प्रा.जयराज गंगणे यांनी योग दिवसाच्या कार्यक्रमास हजेरी लावली.

सकाळी ५.३० ते ७.३० या वेळेत सर्वांकडून योगाची प्रात्यक्षिके करवुन घेण्यात आलीत. ही योगाची प्रात्यक्षिके करवून घेण्यासाठी पतंजलि योग समितीचे योग प्रशिक्षण प्रा. शाहूराजे औताडे यांना पाचारण करण्यात आले होते. या योगसत्राची सुरुवात वैदिक मंत्रांचा उच्चार करुन झाली. योगाभ्यासात ग्रीवा चालन, कटिचालन, सूर्यनमस्कार, सूक्ष्म व्यायाम, यौगिक जॉनिंग इ. व्यायामांचा अभ्यास केल्यानंतर प्राणायामाच्या प्रकारांचा देखील अभ्यास घेण्यात आला.

या प्रसंगी प्रा. औताडे यांनी सर्व प्रकारच्या योगासनांचे व प्राणायामांचे लाभ वर्णन करुन सांगितले. या योगसत्रत विद्यार्थी व विद्यार्थीनीदेखील सहभागी झाले. या कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक प्रा. जयराज गंगणे, परीक्षा नियंत्रक डॉ.ओमप्रकाश शहापूरकर, कार्यासन अधिकारी प्रा.डॉ.अभिजित यादव, क्रीडा विभाग प्रमुख प्रा.डॉ.अनिरुद्ध बिराजदार, हेल्थ अँड वेलनेस कमिटी प्रमुख डॉ. स्वाती फेरे, स्टाफ सेक्रेटरी प्रा. सोमदेव शिंदे, श्री.गोविंद जाधव मामा इत्यादींनि परिश्रम घेतले. या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक व सूत्रसंचालन प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी केले.

सांस्कृतिक मंडळ

अतीत से नव स्फूर्ति लेकर,
वर्तमान में दृढ उधम कर,
भविष्य में दृढ निष्ठा रखकर,
कर्मशील हम रहे निरंतर ।।

लोककल्याणकारी राजा राजर्षी शाहू महाराज यांचे हे स्मृती शताब्दी वर्ष. शाहू महाराजांनी कला आणि क्रीडा क्षेत्राला राजाश्रय दिला. बाबुराव पेंटर, पं.भास्करबुवा बखले, केसरबाई केरकर, हैदरखाँ, मंजीखाँ, अब्दूल करीम खाँ, लक्ष्मीबाई जाधव, शाहीर विठ्ठल डोणे, रामचंद्र माळी, शाहीर लहरी हैदर, आबालाल रहिमान, माधवराव बागल, केशवराव भोसले, बालगंधर्व, गोविंदलाल टेंबे अशा अनेक हरहुन्नरी दिग्गज कलाकारांना छत्रपती शाहू महाराजांनी राजाश्रय दिला. राजर्षी शाहू महाराजांच्या काळात कोल्हापूर ख-या अर्थाने 'कलापूरच' झाले होते. शाहू महाराजांच्या कलाक्षेत्रातील या अतुलनिय योगदानाला अभिवादन करण्यासाठी महाविद्यालयाच्या सांस्कृतिक मंडळाने या वर्षातील सर्व कार्यक्रम छत्रपती शाहू महाराजांना समर्पित करून मानाचा मुजरा केला आहे.

छत्रपती राजर्षी शाहू महाराज स्मृती शताब्दीच्या निमित्ताने दि.०५ मार्च, २०२३ रोजी लोकराजा राजर्षी शाहू महाराज लघुपट महोत्सवाचे आयोजन महाविद्यालयाच्या व्ही. एल. सी. हॉल मध्ये करण्यात आले होते. या महोत्सवात राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय पातळीवर मानांकन मिळालेल्या तेरा लघुपटांचे सादरीकरण झाले. या लघुपट महोत्सवाचे उद्घाटन शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूरचे अध्यक्ष मा. डॉ.गोपाळराव पाटील यांचे अध्यक्षतेखाली, प्रसिध्द लेखक श्री. बालाजी सुतार यांचे हस्ते, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या उपस्थितीत पार पडले. सादर झालेल्या सर्वच चित्रपटांचे दिग्दर्शक, प्रमुख भूमिका कलावंत आणि लातूर शहरातील चोखंदळ रसिकांची उपस्थिती या महोत्सवाला लाभली. प्रत्येक तीन लघुपटांच्या स्क्रिनिंग नंतर उपस्थित रसिकांनी त्या लघुपटाचे दिग्दर्शक आणि कलावंतांशी संवाद साधून चर्चा केली. या लघुपट महोत्सवाचे संपूर्ण नियोजन सुप्रसिद्ध कलाकार आणि महाविद्यालयाचे माजी विद्यार्थी श्री. अनिल कांबळे यांनी केले होते. माजी विद्यार्थी श्री. महेश बिडवे यांनी त्यांना सहकार्य केले.

दि.२२ ते २८ ऑगस्ट, २०२२ दरम्यान सांस्कृतिक मंडळाने नाटय प्रशिक्षण शिबिराचे आयोजन केले होते. यात ३७ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. या शिबिराचे उद्घाटन प्रसिद्ध अभिनेते डॉ. योगेश सोमन यांच्या शुभहस्ते, प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या अध्यक्षतेखाली आणि उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांच्या उपस्थितीत संपन्न झाले. श्री. बाळकृष्ण धायगुडे, ॲड. शैलेश गोजमगुंडे, श्री. धनंजय देशपांडे, श्री. भारत थोरात, श्रीमती अनुराधा जोशी, श्री. अभय कुलकर्णी आणि श्री. अनिल कांबळे यांनी विद्यार्थ्यांना या कार्यशाळेत साधन व्यक्ती म्हणून मार्गदर्शन केले. या कार्यशाळेकरीता महाविद्यालयाचे माजी विद्यार्थी श्री. अनिल कांबळे यांनी समन्वयक म्हणून काम पाहिले.

दि.२७ मार्च, २०२३ रोजी जागतिक रंगभूमी दिनाच्या निमित्ताने श्री. अभय कुलकर्णी लिखित आणि श्री. अरूण बारस्कर यांनी अभिनय केलेल्या जात (The Cast) या एकपात्री प्रयोगाचे सादरीकरण करण्यात आले. या पहिल्या प्रयोगाचे उद्घाटन महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांनी केले. लातूर शहरातील ९७ नाटय रसिकांनी या कार्यक्रमाचा आस्वाद घेतला.

दि.२७ डिसेंबर, २०२१ रोजी 'मैत्र जीवांचे, रंग शाहूचे' या सांस्कृतिक मंडळाच्या माजी विद्यार्थी कलाकारांच्या मेळव्याचे आयोजन करण्यात आले होते. ९८ माजी विद्यार्थ्यांनी या मेळाव्यास उपस्थिती लावत सर्व कार्यक्रमात सक्रिय सहभाग नोंदवला. महाविद्यालयीन जीवनातील आठवणींना उजाळा देत अनेक अंगभूत कलांचे सादरीकरण विद्यार्थ्यांनी केले. या मेळाव्याचे उद्घाटन शाहू महाविद्यालय ॲल्युमिनाय असोसिएशन, लातूर (SMAAL) चे अध्यक्ष डॉ. विठ्ठल लहाने यांचे हस्ते, श्री. गोपाळ शिंदे, श्री. बब्रुवान गोमसाळे, प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, ॲड. शैलेश गोजमगुंडे, ॲड. उदय गवारे, श्री. बाळकृष्ण धायगुडे यांच्या उपस्थितीत पार पडले. मेळाव्याच्या समारोप प्रसंगी उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांच्या हस्ते सर्व माजी विद्यार्थ्यांना स्मृतीचिन्ह देऊन गौरविण्यात आले. महाविद्यालयाच्या सांस्कृतिक मंडळाची धूरा अनेक वर्षे सांभाळलेले प्रा. डॉ. विश्वास शेंबेकर यांच्या सेवानिवृत्ती निमित्त यावेळी सर्व माजी विद्यार्थ्यांनी त्यांचा सन्मान केला.

दि.१२ फेब्रुवारी, २०२३ रोजी सांस्कृतिक मंडळ आणि रंगगंध कलासक्त न्यास, चाळीसगाव यांच्या संयुक्त विद्यामाने जागतिक मराठी साहित्य अभिवाचन महोत्सवाचे आयोजन करण्यात आले होते. या महोत्सवात ३८ कलाकरांनी सहभाग नोंदवत विविधांगी मराठी साहित्याचे अभिवाचन केले. या कार्यक्रमाचे पारितोषिक वितरण स्पंदन नाटय संस्थेचे अध्यक्ष डॉ. अशोक आरदवाड यांचे हस्ते करण्यात आले. दि.२५ ते २७ फेब्रुवारी, २०२३ रोजी संपन्न झालेल्या महाविद्यालयाच्या वार्षिक स्नेहसंमेलनात, राजर्षी शाहू महाराज कृतज्ञता सोहळा, सांस्कृतिक मंडळाच्या १०६ विद्यार्थी कलाकरांनी एकूण १६ कलाप्रकारांचे सादरीकरण करत स्नेहसंमेलनात उत्साहाची उधळण केली.

आपल्या कला निपुणतेच्या बळावर सांस्कृतिक मंडळाच्या

विद्यार्थ्यांनी महाविद्यालयाच्या शिरपेचात अनेक मानाचे तुरे खोवले. दि.९ ते १२ ऑक्टोबर दरम्यान पार पडलेल्या स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेडच्या आंतरमहाविद्यालयीन युवक महोत्सवात महाविद्यालयाच्या संघाने ०९ पारितोषिके प्राप्त केली. यात समुह गायन भारतीय (प्रथम), समुह गायन पाश्चात्य (प्रथम), समुह लोकनृत्य (द्वितीय), विडंबन अभियन (द्वितीय), नक्कल (द्वितीय), वक्तृत्व (तृतीय), वादविवाद (तृतीय), लावणी (तृतीय), आणि सुगम गायन भारतीय (तृतीय), या पारितोषिकांचा समावेश आहे. जानकी औताडे, निशा कांबळे, वैष्णवी खंदारे, गायत्री भोजने, वेदांती लक्षेट्टे, गायत्री सुतार, मोरे प्रतिक्षा, प्रमोद घोडके, कवडे वैभव, पल्लवी नवगिरे, महेक अन्सारी, रोहिणी मधाळे, कल्याणी साखरे, मयुरी वाघमारे, शुभम क्षिरसागर, यश कुसळे, ऋतु सुरवसे, पृथ्वीराज चव्हाण, विशाल वाटवडे, अभिषेक शिंदे, अभिजीत भड या विद्यार्थ्यांनी यशस्वी सहभाग नोंदवला.

दि.०८ डिसेंबर, २०२२ रोजी औरंगाबादच्या तापडिया रंगमंदिरात पार पडलेल्या लोकसत्ता लोकांकिका स्पर्धेच्या प्राथमिक फेरीत सादर केलेल्या श्री. सुरेंद्र पाटील लिखित आणि श्री. अनिल कांबळे दिग्दर्शित 'आंतरभेगा' या एकांकीकेने प्रथम क्रमांक पटकावला. या एकांकीकेत ऋतुराजा सुरवसे, वैभव कवडे, संदीप घुगरे, सुदर्शन सोनटक्के, विनोद वडतिले, पल्लवी गायकवाड, अनिकेत गायकवाड, अभिषेक शिंदे, निकिता कोकाटे, विशाल कांबळे यांनी भूमिका बजावल्या.

दि.१४ ऑगस्ट, २०२२ रोजी अस्तित्व मेकर्स फाऊंडेशन, सोलापूर यांनी आयोजित केलेल्या विनोदी विडंबन स्पर्धेत महाविद्यालयाने सादर केलेल्या, 'आधुनिक किर्तन' या विडंबनाने तृतीय क्रमांक पटकावला.

दि.१४ ऑक्टोबर, २०२२ रोजी लातूर मध्ये सादर झालेल्या नेहरू युवा केंद्राच्या युवक महोत्सवात संघाने आदिवासी नृत्य स्पर्धेत प्रथम क्रमांक मिळवत रु. ५०००/- चे रोख पारितोषिक पटकावले.

दि.२९ नोव्हेंबर, २०२२ रोजी सादर झालेल्या सकाळ वृत्तपत्र समूहाच्या यिन कला महोत्सवात महाविद्यालयाच्या संघाने वक्तृत्व, विनोदी विडंबन, नृत्य आणि वादविवाद या स्पर्धांमध्ये सहभाग नोंदवत द्वितीय सर्वसाधारण विजेतेपद मिळवले.

लोकराजा राजर्षी शाहू महाराज लघूपट महोत्सव - २०२३

लघुपट महोत्सवाचे फलक

उद्घाटन प्रसंगी डॉ.गोपाळराव पाटील, साहित्यीक बालाजी सुतार, प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा.सदाशिव शिंदे, प्रा.डॉ. दिपक वेदपाठक

लघुपट महोत्सवात प्रदर्शीत झालेल्या लघुपटांच्या दिग्दर्शक आणि कलाकारांनी प्रेक्षकांसी संवाद साधला

लघुपट महोत्सवाकरीता उपस्थित असलेला रसिक प्रेक्षक वर्ग

नाट्य प्रशिक्षण शिबीराचे उदुघाटनपर संबोधन करतांना
जेष्ठ नाट्य कलाकार डा.योगेश सोमण, मुंबई

नाट्य अभिनेते श्री धनंजय सरदेशपांडे, पुणे विद्यार्थ्यांशी संवाद साधाताना

सिने आणि नाट्य अभिनेते अभय कुलकर्णी,
मुंबई यांनी जाहिरातीतील अभिनयाबद्दल मार्गदर्शन केले

वेशभुषेचे प्रात्यक्षिक दाखवतांना जेष्ठ रंगकर्मी श्री भारत थोरात गुरुजी

प्रा.डॉ.अनुराधा कुलकर्णी यांनी स्त्रि भूमिकांविषयी मार्गदर्शन केले

शिबीरार्थींनी सादर केलेला 'वाडा चिरेबंदी' या नाटकातील एक प्रसंग

Avishkar

AVISHKAR is an Inter University research project competition for Undergraduate, Postgraduate and M. Phil/ Ph.D. students. This activity was initiated by Hon'ble Governor of Maharashtra Shri. S.M. Krishna in 2006 which is on similar line as that of Ashwamegh, and Indradhanushya .

Latur District Level Avishkar-2023

Swami Ramanand Teerth Marathwada University Nanded sponsored Avishkar-23 was organized on 14.10.2022. There were 123 entries from six disciplines and 246 participants registered for Avishkar-23 from various colleges of Latur district. There were six observer of various discipline. The inaugural function was held on 14th October 2022 at 11:30 am. Hon'ble, Dr. Abhijit Yadav IQAC and OSD, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur chaired the inaugural function. The District Level Avishkar-23 was inaugurated by Dr. Laxman Waghmare Dean Science and Technology, Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded. University Coordinator Prof. Dr. Pekamwar, Chief Organizer, Principal Dr. Mahadev Gavhane, Vice-Principal Prof S. N. Shinde, District Coordinator, Dr. Dnyaneshwar S. Rathod, Department of Zoology and Fishery Science, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur along with all the staff members of the Department were present for the inaugural function.

Last session of Avishkar-23 was the valedictory function. Principal Dr. M. H. Gavhane was the Chairperson, and distinguished personality Dr. Babasaheb Thombare Assistant Dean Agriculture College, Latur as chief guest. Vice-Principal Prof. S. N. Shinde Grace this occasion by his presence and University Coordinator, Dr. Sanjay Pekamwar and District Coordinator, Dr. Dnyaneshwar S. Rathod, were present for the valedictory function. District Level Avishkar-23 program is successfully organized because of financial support from Swami Ramanand University Nanded.

Dignitaries Lightening the Lamp on the occasion of Avishkar -23

Welcome Song

Dr. S.N. Shinde Vice-Principal R.S.M.L Felicitating Chief Guest Dr. L.M. Waghmare Dean Faculty of Science and Technology S.R.T.M. University Nanded

Dr. Abhijit Yadav, OSD and IQAC coordinator R.S.M.L Felicitating University Coordinator Prof. Dr. Pekamwar S.R.T.M. University Nanded

Dr. L.M. Waghmare, Dean Faculty of Science and Technology S.R.T.M. University Nanded Delivering the inaugural speech

Research Poster and Model Presentation evaluation.

Dr. Sanjay Pekamwar Avishkar University Coordinator S.R.T.M.University, Nanded expressing view in Valedictory Function

Feedback Remarks By Participant

Prize Distribution in Valedictory function

Hon'ble, Principal Dr. Mahadev Gavhane R.S.M.L Delivering presidential Address

Group Photo of Research Festival Avishkar - 23

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded
District Level Avishkar -23 Competition
Number of Entries of Six Disciplines and Four Catagories
Name of College : Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, (Autonomous), Latur

Discipline/ Category	UG	PG	PPG	TH	Total
Humanities, Languages, Fine Arts	04	06	01	01	12
Commerce, Management, Law	11	08	01	02	22
Pure Sciences	14	09	03	01	27
Engineering & Technolo gy	18	06	06	00	30
Agriculture & Animal Husbandry	08	06	00	01	15
Medicine & Pharmacy	06	12	00	01	19
					125

AVISHKAR – 2023
District Level Avishkar-23 Sponsored
Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded
Winners List of District Level Avishkar
Organized by :- Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur

Sr. No.	Name	Prize	Class	Category	Discipline
1.	Giram Amit Manoj Deonikar Sayali	First	M.Sc.II	PG.	Pure Science
2.	Shailaja Dhutekar	First	Resear cher	Research	Pure Science
3.	Mr. Vinay Gaikwad	First	B.Sc. III	UG	Humanities and Languages
4.	Sampada Suresh Kale 9421995523	Second	M.Sc.	PG	Commerce and Management
5.	Attal Siddhi Dipak Birajdar Jayesh Santosh	Second	M.Sc.	PG	Engineerin g and Technology
6	Mohini Kavathe Shivani Gate	First	M.Sc.	PG	Agriculture and Animal Husbandry
7	Singh Reshmi Rajbahadur	Second	B.Sc. CS	UG	Engineering and Technology

Winners List of University Level Avishkar
Organized by :- Dayanand Science College, Latur

Sr. No.	Name	Prize	Class	Category	Discipline
1.	Giram Amit Manoj Deonikar Sayali	First	M.Sc.II	PG.	Pure Science
2.	Shailaja Dhutekar	First	Researcher	Research	Pure Science
3.	Attal Siddhi Dipak Birajdar J ayesh Santosh	Second	M.Sc.	PG	Engineering and Technology
4.	Mohini Kavathe Shivani Gate	First	M.Sc.	PG	Agriculture and Animal Husbandry

Science Association

Science Association is Association of all science departmental students associations such as Association of Physics students, Dalton Association, SAM Association, Symbiosis Association, Microbial Association, SAB Association etc.

In the academic year 2022-23 Science Association has been organized various activities which have been proved fruitful to the students for their academic and extracurricular excellence. The following activities are conducted date wise listed below.

1. Formation of Science Association

Science Association is formed on 15th October 2022 from the office bearers of each departmental students association Shri Pritam Barure selected as President, Prajakta Jadhav as Vice Presidents. Somnath Hunde as Secretary, Mahesh Katambe as Joint Secretary and Shri Aditya Kadam as Cultural Representative by all members of Science Association

2. Inauguration of Science Association

It was inaugurated by Chief Guest of function Dr. Basawraj Nagoba (Assistant Dean, MIMSR Medical College, Latur.) Chairperson of program was Dr. Mahadev Gavhane (Principal RSM, Latur). 365 participants (teachers of Science faculty 38 and students 327) were present for inaugural function on 08th Feb. 2023.

3. Science Association organized a state Level Science Exhibition on 27th and 28th Feb. 2023 for school students on the occasion of National Science Day Celebration.

Exhibition Inaugurated at Auspicious hand of Hon. Principal Dr. Mahadev Gavhane. For this event Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous) announces three prizes 1st Rs. 5000, 2nd 3000 and3rd 2000. In this State Level Science Exhibition 73 Participants from 27 Schools participated with two students and one teacher of each. (54 students and 19 teacher) The Chief guest of Valedictory function of State Level Science Exhibition was Dr. Maharudra Ghodke, Professor and Oil Seeds Specialist, Oil Seeds Research Station, Latur.

4. 1st prize goes to Jijamata Vidyalaya, Latur. 5000 Rs. Memento and Certificate, 2nd prize goes to Maharashtra Vidyalaya, Nilanga. 3000 Rs. Memento and Certificate, 3rd prize goes to Motegaonkar Primary School, Latur 1000 Rs. Memento and Certificate, 3rd prize goes to Yashwant Vidyalaya, Latur 1000 Rs. Memento and Certificate.

Consolations prizes also given to three schools and Certificates are distributed to all participants.

4. Science Association organized an Activity for male student in which male students encouraged to express views about the women in their lives or who motivated them on the occasion of celebration of International women's Day on 3rd March 2023. For this activity 41 students and 03 teachers expressed their views in this wonderful activity and total 506 students from various faculties were present.

Felicitation of Chief guest Dr. B. S. Nagoba by offering Memento, Book and Bouquet. 08-02-2023

Guidance of Chief guest Dr. B. S. Nagoba 08/02/23.

All the office bearers of Science Association on the occasion of Inaugural function 08/02/23.

Chairperson Principal Dr. Mahadev Gavhane delivering Presidential speech 08/02/23

National Anthem inaugural function of Science Association 08/02/2023.

Chief guest Principal Dr. Mahadev Gavhane sir and Chairperson Prof. S. N. Shinde Inaugurating State Level Science Exhibition 27th Feb. 2023

Chairperson Prof. S. N. Shinde Fellicitates Chief guest Principal Dr. Mahadev Gavhane sir by offering buquet 27th Feb. 2023

Chief guest Principal Dr. Mahadev Gavhane felicitate School Teacher Komal Dake by offering buquet 27th Feb. 2023

Guidance of Chief guest Principal Dr. Mahadev Gavhane sir. Date:27/02/23

Chairperson Prof. Sadashiv Shinde delivering Presidential speech Date:27/02/23

Examiner team evaluating on occasion of state level Science exhibition27/02/23

Glympses of State Level Science Exhibition on ocassion of National Science Day on 27th Feb. 2023.

Chief guest Dr. Maharudra Ghodke sir and Chairperson Prof. S. N. Shinde Inaugurating Poster presentation Date:28/02/22

Chairperson Prof. S. N. Shinde Fellicitates Chief guest Dr. Maharudra Ghodke sir by offering bouquet, Memento and Book 28th Feb. 2023

Dr. Dhananjay Palke delivering Introductory speech Date:28/02/23

Teacher participant expressing their views in Valedictory Function Date:28/02/23

Students participant expressing their views Date:28/02/23

Guidance of Chief guest Dr. Maharudra Ghodke sir. Date:28/02/23

Chairperson Prof. Sadashiv Shinde delivering Presidential speech Date:28/02/23

Glympses of Valedictory Function of State Level Science Exhibition on ocassion of National Science Day Date:28/02/23

Glympses of Valedictory Function of State Level Science Exhibition on ocassion of National Science Day Date:28/02/23

Prof. Dr. D. G. Palke giving information about program to Arts Students. Date 03/03/2023.

Arts Students present for program. Date 03/03/2023.

Students of Arts Faculty Expressing their views about women who motivated them on occasion of celebration of International wo men's Day 03 /03/2023.

Students of Arts Faculty Expressing their views about women who motivated them on occasion of celebration of International women's Day 03 /03/2023.

Students of Commerce Faculty Expressing their views about women who motivated them on occasion of celebration of International women's Day 03 /03/2023.

Prof. Smt. Dr. R. R. Londhe giving information about program toIT Students. Date 03/03/2023.

Prof. V. D. Panchal from IT Department expressing his views about mother Date 03/03/2023.

Students of I. T. Faculty Expressing their views about women who motivated them on occasion of celebration of International women's Day 03 /03/2023.

Prof. Dr. D. G. Palke giving information about program to Science Students. Date 03/03/2023

Students of Science Faculty Expressing their views about women who motivated them on occasion of celebration of International women's Day 03 /03/2023.

Prof. Dr. R. B. Aade expressing his views
Date 03/03/2023.

Prof.Suraj Kadam expressing his views
Date 03/03/2023.

Students of Biotechnology Faculty Expressing their views about women who motivated them on occasion of celebration of International women's Day 03 /03/2023.

राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग

१) कार्यक्रमाधिका-याची कार्यशाळा:

राजर्षी शाहू महाविद्यालय राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेड यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. ०९.०५.२०२२ रोजी कम्युनिटी बेसड पार्टिशिपेटरी रिसर्च (CBPR) व राष्ट्रीय सेवा योजना या विषयावर एकदिवसीय विभागीय कार्यशाळा अयोजित करण्यात आली. या कार्यशाळेमध्ये स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठातील ३६ कार्यक्रमाधिकारी व २४ विद्यार्थी स्वयंसेवक प्रतिनिधी सहभागी झाले. या कार्यशाळेचे उद्घाटन राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे संचालक डॉ. भोसले यांनी केले. या कार्यक्रमास महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी अध्यक्षस्थान भूषवले. सहभागी कार्यक्रमाधिकाऱ्यांना मार्गदर्शन करण्यासाठी विद्यापीठ अनुदान आयोग नवी दिल्ली येथील सीबीपीआरचे समन्वयक डॉ. राजेश टंडन यांनी आभासी पध्दतीने मार्गदर्शन केले. त्याचबरोबर महाविद्यालयातील सीबीपीआरच्या समन्वयक प्राध्यापीका डॉ. अनुजा जाधव यांनी साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित सर्व कार्यक्रमाधिकारी व स्वयंसेवक प्रतिनिधी यांना मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. कल्याण सावंत यांनी केले तर कार्यक्रमाचे सूत्रसंचलन डॉ. सचिन भंडारे यांनी केले.

डॉ. अर्जुन भोसले संचालक, राष्ट्रीय सेवा योजना, स्वा.रा.ती.म.वि. नांदेड कार्यक्रम अधिका-यांची विभागीय कार्यशाळा, उद्घाटन कार्यक्रमात बोलताना.

२) Eat Right India Walkathon मध्ये सहभाग:

(दि. ०१ मे २०२२ रोजी) फुड सेफ्टी ॲण्ड स्टॅण्डर्ड अथोरेटी ऑफ इंडिया द्वारा आयोजित व्याकॅथॉनमध्ये महाविद्यालयातील १४० विद्यार्थी स्वयंसेवकांनी सहभाग नोंदवत दयानंद महाविद्यालय लातूर ते राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर इथपर्यंत पायी चालत आहाराच्या सवर्यीविषयी व सकस आहाराविषयी घोषवाक्य देत जनजागृती केली. या कार्यक्रमाचा समारोप दयानंद महाविद्यालय, लातूर येथील मैदानात झाला. या कार्यक्रमाध्ये कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. सचिन भंडारे व १४० स्वयंसेवकांनी सहभाग नोंदवला.

३) शाहू महाविद्यालयात महात्मा फुले जयंती साजरी:

दिनांक ११ एप्रिल २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथे महाराष्ट्रातील भारतीय सामाजिक कार्यकर्ते, विचारवंत, अस्पृश्यता, जातिव्यवस्थेचे निर्मूलनकार, स्त्रियांना आणि मागास जातीच्या लोकांना शिक्षण मिळवून देणारे थोर समाजसुधारक आणि 'शेतक-यांचा असूड', 'गुलामगिरी' चे लेखक महात्मा जोतीराव गोविंदराव फुले यांची जयंती साजरी करण्यात आली. यावेळी महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी व भारत स्काऊट गाईड चे युनिट लीडर प्रा. विजय गवळी व ग्रंथपाल डॉ. एस.बी. मस्के यांनी महात्मा फुले यांच्या जीवनकार्याचा प्रकाश टाकत उपस्थित विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. तसेच कु. सय्यद नूर हिने आपले विचार मांडले. महाविद्यालयाचे सहाय्यक ग्रंथपाल श्री.पांडुरंग भोगीले, सावंत मैडम, श्री धनु राठोड, श्री हरिश बंडगर, व राष्ट्रीय सेवा योजना आणि स्काऊट गाईड चे विद्यार्थी उपस्थित होते.

४) शाहू महाविद्यालयात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती (विविध स्पर्धेतील विजेत्यांना बक्षीस वितरण)

लातूर दिनांक १४ एप्रिल २०२२ रोजी राजर्षी शाहू (स्वायत्त) महाविद्यालय , लातूर येथे एन.एस.एस. आणि ग्रंथालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने भारतीय घटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची १३१ वी जयंती साजरी करण्यात आली. या प्रसंगी ऋषिकेश गायकवाड, अनिकेत गायकवाड ,राकेश आदमाने यांनी भीमगिताने कार्यक्रमाचा आरंभ केला. या प्रसंगी अक्षित हेरकर, आदित्य दराडे व प्रिया मोरे यांनी भाषण व काव्यातून आंबेडकरांच्या विचारांची प्रासंगिकता मांडली.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची जयंती निमित्त अभिवादन करतांना प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उप.प्राचार्य एस.एन.शिंदे, परीक्षा नियत्रंक डॉ.ओ. व्ही. शहापूरकर, उप. प्राचार्य सुचेता वाघमारे व इतर मान्यवर.

या कार्यक्रमा प्रसंगी राष्ट्रीय सेवा योजना व रेडरिबन क्लब यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित युवा दिनानिमित्त HIV व Covid-19 जनजागृती निमित्त घेण्यात आलेल्या व्हिडिओ क्लिप निर्मिती स्पर्धेतील चि. रणवीर धर्मराज हल्लाळे याने प्रथम क्रमांक पटकावले. कु.साक्षी

बजुळगे हिने द्वितीय तर कु.आर्शिया शेख व कु.मनियार खलील यांनी तृतीय क्रमांक प्राप्त केले., पोस्टर मेकिंग स्पर्धेत कु. नेहा जाधव हिने प्रथम क्रमांक पटकावले तर कु. श्रद्धा जाधव हिने द्वितीय आणि कु. साक्षी कुलकर्णी व कल्याणी बिराजदार यांनी तृतीय क्रमांक प्राप्त केले. मास्क डिझायनिंग स्पर्धेत कु. मनियार सानिया खलील हिने प्रथम क्रमांक पटकावले तर कु.निलम पठाण व कु. श्रद्धा घुटे यांनी क्रमशः द्वितीय व तृतीय क्रमांक प्राप्त केले. नेताजी सुभाषचंद्र बोस यांच्या जयंतीनिमित्त राष्ट्रीय सेवा योजना व भारत स्काऊट गाईड विभागाच्या वतीने घेण्यात आलेल्या ऑनलाईन भाषण स्पर्धेत चि.अक्षित हेरकर याने प्रथम क्रमांक पटकावले तर कु.प्रिया मोरे, चि. आदित्य दराडे यांनी द्वितीय व कु आकांक्षा लांडगे हिने तृतीय क्रमांक प्राप्त केले. या सर्व विजेत्यांनां कार्यक्रमात महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे यांच्या हस्ते बक्षीस वितरण करण्यात आले. तसेच राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा.विजय अशोक गवळी यांची लातूर जिल्हा रासेयो चे समन्वयक म्हणून निवड झाल्यामुळे त्यांचा पुष्प गुच्छ देऊन गौरव करण्यात आला.

कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी ''डॉ. बाबासाहेबांनी स्वातंत्र्या पेक्षा समता अधिक महत्वाची आहे. ही बाब प्रकर्षाने मांडली तसेच बाबासाहेब परदेशात शिकून भारतीयांच्या विकासासाठी सगळी हयात येथे खर्च केली पण आजचे भारतीय युवक भारतात शिक्षण घेतात आणि परदेशात सेवा देतात'' असे मत मांडले. कलम ३७० ला विरोध करणारे बाबासाहेब पहिले व्यक्ती होते तर हिंदू कोड बिलच्या माध्यमातून स्त्री पुरुष समानता प्रस्थापित करण्यासाठी त्यांनी अविरत प्रयत्न केले व राज्यघटनेचे अनेक भारतीय भाषामध्ये भाषांतर करण्याचे हि काम त्यांनी केले असे मत त्यांनी मांडले.

या प्रसंगी उप.प्राचार्य एस.एन.शिंदे, परीक्षा नियत्रंक ओ. व्ही. शहापूरकर, उप. प्राचार्य सुचेता वाघमारे, आय. क्यू. ए. सी. समन्वयक डॉ. अभिजीत यादव,कार्यक्रमाधिकारी डॉ. सचिन भंडारे , प्रा. विजय गवळी , प्रा. सोमदेव शिंदे तसेच विद्यार्थी स्वयंसेवक विष्णू चव्हाण, शुभम व्यवहारे, शुभम पोफळघट, माया सोनकांबळे, निकिता कदम, महेक अन्सारी, सूरज मुळे आदी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५) शाहू महाविद्यालयात आंतरराष्ट्रीय योग दिवस साजरा:

दिनांक २१ जून २०२२ रोजी पतंजली योग समिती, लातूर व राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील क्रीडा विभाग, हेल्थ ॲन्ड वेलनेस समिती व राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने आंतरराष्ट्रीय योग दिवस साजरा करण्यात आला. या योग प्रशिक्षण शिबीरात डॉ. शाहूराजे औताडे यांनी महाविद्यालयातील उपस्थित प्राध्यापक, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांना योग प्रशिक्षण दिले. यावेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा.सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. सोमदेव शिंदे, डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. विजय गवळी, क्रीडा विभागाचे प्रमुख डॉ. अनिरुद्ध बिराजदार, डॉ. स्वाती फेरे यांनी सदर कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी विशेष परिश्रम घेतले.

६) शाहूतील कर्मचाऱ्यांसाठी एल.पी. जी. वापर व सुरक्षेसंदर्भात कार्यशाळा:

दिनांक २९ जून २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने उज्वला गॅस योजनेचा प्रचार प्रसार करण्यासाठी तसेच गॅस सुरक्षा अभियान अंतर्गत महाविद्यालयातील शिक्षक शिक्षकेत्तर कर्मचारी यांच्या करिता एक दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळेमध्ये सूर्या गॅस एजन्सी चे फ्फील्ड मॅनेजर श्री गजानन टोलपे यांनी साधन व्यक्ती म्हणून मार्गदर्शन केले. या कार्यशाळेमध्ये त्यांनी अनेक प्रात्यक्षिके करून दाखवत लिक्विड पेट्रोलियम गॅस वापर करतांना होणारे गैस लिकेजब व त्यापासून होणा-या संभाव्य दुर्घटना व गॅस संदर्भातील धोके आणि सुरक्षा याची माहिती महाविद्यालयातील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना करून दिली.

कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांची तर उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, उपप्राचार्य प्रा. सुचेता वाघमारे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे यांची कार्यक्रमात उपस्थिती होती. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. कल्याण सावंत यांनी केले तर आभारप्रदर्शन प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी केले.

एल.पी.जी. वापर व सुरक्षेसंदर्भात कार्यशाळेत मार्गदर्शन करतांना सूर्या गैस एजन्सी चे फील्ड मॅनेजर श्री गजानन टोलपे व मंचावर उपस्थित कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे इत्यादी.

७) राजर्षी शाहू महाविद्यालयात Covid-19 प्रतिबंधात्मक बुस्टर डोस लसीकरण मोहीम

लातूर दि. १८/०७/२०२२ ते २१/०७/२०२२२

लातूर महानगरपालिका अंतर्गत नागरी आरोग्य केंद्र बौद्ध नगर

व राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने Covid-19 प्रतिबंधात्मक बुस्टर डोस चे लसीकरण मोहीम दिनांक १८/०७/२०२२ रोजी राबविण्यात आली. यावेळी ११८ लाभार्थ्यांना कोविशिल्ड व ४८ लाभार्थ्यांना कोवॅक्सीन असे एकूण १६६ लाभार्थ्यांना बुस्टर डोस ची लस टोचून लसीकरण करण्यात आले. या नंतर २१ जूलै २०२२ पर्यंत हे लसीकरण अभियान राबविण्यात आले. व अनेक लाभार्थ्यांनी याचा लाभ घेतला. यावेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, उपप्राचार्य सौ. सुचेता वाघमारे, परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर , राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. सचिन भंडारे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. नासाहेब काळे, डॉ. अनिरुद्ध बिराजदार, प्रा. रत्नराणी कोळी, नागरी आरोग्य केंद्र बौद्ध नगर चे मलेरिया डॉ. आडे.आर.एल., ए.एन.एम.सौ.गोरटे आर. व्ही, सौ. शारदा गायकवाड, आशा वर्कर सौ. हाणमंते, डेटा ऑपरेटर श्री तेजस मदने, कु. सुरक्षा कोल्हे इत्यादींनी विशेष परिश्रम घेतले.

दि. १८.०७.२०२२ COVID- 19 प्रतिबंधात्मक बुस्टर डोस चे लसीकरण मोहीम दरम्यान आयोजित लसिकरण शिबीरामध्ये लस घेताना प्रा. नानासाहेब काळे व विद्यार्थी. प्रसंगी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्यप्रा.सदाशिव शिंदे, उपप्राचार्य प्रा.सुचेता वाघमारे, परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ.कल्याण सावंत.

८) वृक्षारोपण पूर्वतयारीसाठी बैठकीत कार्यक्रमाधिकारी यांची उपस्थिती:

दिनांक ०६ जुलै २०२२ रोजी जिल्हाधिकारी कार्यालय लातूर येथे वेगवेगळ्या महाविद्यालयातील प्राचार्य / प्रशासकीय अधिकारी यांची मांजरा नदी काठावर वृक्षलागवड अभियान पूर्वतयारीसाठी बैठक घेण्यात आली. या बैठकीत जिल्हाधिकारी मा. बी.पी. पृथ्वीराज यांनी मार्गदर्शन केले. शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. सचिन भंडारे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे इ.उपस्थित होते. तसेच दिनांक १६ जुलै २०२२ रोजी वृक्षारोपण पूर्वतयारीसाठी सोनवती व भातखेडा गावात बैठक घेण्यात आली या बैठकीत जिल्हा प्रशासनाचे कर्मचारी, गावातील सरपंच, ग्रामसेवक, नागरिक व राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. सचिन भंडारे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे इ. उपस्थित होते. व १९ जुलै २०२२ रोजी जिल्हाधिकारी कार्यालय लातूर येथे वेगवेगळ्या महाविद्यालयातील प्राचार्य / प्रशासकीय अधिकारी यांची वृक्षारोपण पूर्वतयारीसाठी बैठक घेण्यात आली. दिनांक २३ जूलै २०२२ रोजी भातखेडा येथे बैठक घेण्यात आली. जिल्हा प्रशासनाचे कर्मचारी, गावातील सरपंच, ग्रामसेवक, नागरिक व राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, इ.उपस्थित होते.

दिनांक १६ जुलै २०२२ रोजी भातखेडा येथे वृक्षलागवड अभियान राबविण्यासाठी पूर्व तयारी बैठकीत बैठकीत उपस्थित ग्रामसेवक,तलाठी, लातूर जिल्हा प्रशासन समन्वयक, तहसीलदार, ग्रामस्थ व राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे इत्यादी.

९) मांजरा नदीच्या काठावर भातखेडा व सोनवती गावात एकाच वेळी ४००० वृक्ष रोपांची लागवड:

जिल्हाधिकारी कार्यालय लातूर यांच्या वतीने भारतीय स्वतंत्र्याच्या अमृत महोत्सवी वर्षानिमित्त वेगवेगळ्या गावांमध्ये मांजरा नदी काठावर दिनांक २४ जुलै २०२२ रोजी सकाळी ११:१५ वा. एकाच वेळी २८००० वृक्ष लागवड कार्यक्रम आयोजित केला. जिल्हाधिकारी कार्यालय लातूर व राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने सदर दिवशी सकाळी ११:१५ वा. एकाचवेळी 'भातखेडा' गावातील मांजरा नदी काठावर २००० व 'सोनवती' गावातील मांजरा नदी काठावर २००० असे एकूण ४००० वृक्ष रोपांची लागवड करण्यात आली. या उपक्रमात महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थी स्वयंसेवकांसोबत वेगवेगळ्या विभागातील १२७५ विद्यार्थ्यांनी व ७५ पेक्षा जास्त प्राध्यापक, शिक्षकांनी सहभाग नोंदविला. या उपक्रमात दोन्ही गावातील नागरिकांनी ही सहभाग नोंदविला. सदर अभियान यशस्वी करण्यासाठी जिल्हाधिकारी कार्यालय, लातूर च्या प्रशासकीय कर्मचारी यांच्या बरोबर

महाविद्यालयातील प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा.सदाशिव शिंदे, प्रा. सुचेता वाघमारे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. सचिन भंडारे, प्रा.विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे, महाविद्यालयातील वेगवेगळ्या विभागातील विभागप्रमुख, प्राध्यापक, शिक्षक यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

दिनांक २४ जुलै २०२२ रोजी भातखेडा गावातील मांजरा नदीच्या काठावर २००० वृक्षरोप लागवड कार्यक्रमासाठी उपस्थित लातूर चे जिल्हाधिकारी मा.बी.पी.पृथ्वीराज, जि.प.लातूर चे विशेष कार्यकारी अधिकारी श्री. अभिनव गोयल, राजर्षी शाहू महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ.कल्याण सावंत, प्रा. सोमदेव शिंदे, इतर प्राध्यापक डॉ. अभिजित यादव, डॉ. सुरेश फूले, प्रा. माधव शेळके, इतर प्राध्यापक आणि विद्यार्थी.

१०) वृक्षारोपण:

दिनांक २८ जुलै २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा.श्री विजय अशोक गवळी यांनी शिक्षक कॉलनी, त्रिनेत्रेश्वर मंदिर रोड, शिक्षक कॉलनी, बाभळगाव चौक, लातूर येथे दोन वृक्ष रोपांची लागवड केली.

११) स्वातंत्र्य दिनाच्या निमित्ताने ध्वजारोहण व 'हर घर तिरंगा जनजागृती अभियान':

दिनांक १३ ऑगस्ट २०२२ ते १५ ऑगस्ट २०२२ राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील 'राष्ट्रीय सेवा योजना' व 'एन.सी.सी.' व 'स्काउट गाइड विभागाच्या' संयुक्त विद्यमाने 'हर घर तिरंगा जनजागृती अभियान' कार्यक्रम राबविण्यात आले. या अभियानात दिनांक १३ ऑगस्ट २०२२ रोजी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे यांनी ध्वजारोहण केले. यानंतर 'राष्ट्रीय सेवा योजना' व 'एन.सी.सी.' व 'स्काउट गाइड विभागाच्या' संयुक्त विद्यमाने 'हर घर तिरंगा जनजागृती अभियान' जनजागृती साठी रॅली काढण्यात आली. दिनांक १४ ऑगस्ट २०२२ रोजी शिव छत्रपती शिक्षण संस्था लातूर चे सदस्य व लोकमत वृत्तपत्राचे संपादक श्री धर्मराज हल्लाळे यांच्या शुभहस्ते ध्वजारोहण करण्यात आले. व दिनांक १५ अगस्त २०२२ रोजी शिव छत्रपती शिक्षण संस्था लातूर चे सदस्य श्री. आनंद माने यांच्या शुभहस्ते ध्वजारोहण करण्यात आले. यावेळी कार्यक्रमात महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, उपप्राचार्य सुचेता वाघमारे, परीक्षा नियंत्रक डॉ.ओमप्रकाश शहापूरकर, रासेयो कार्यक्रमाधिकारी डॉ.कल्याण सावंत, डॉ.पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. सचिन भंडारे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे व महाविद्यालयातील इतर प्राध्यापक, शिक्षक शिक्षकेत्तर कर्मचारी आणि विद्यार्थ्यांनी सक्रिय सहभाग घेतला.

दि. १३.०८.२०२२ रोजी हर घर तिरंगा अभियानांतर्गत तिरंगा रॅलीचे आयोजन रॅलीमध्ये सहभागी सर्वप्राध्यापक व विद्यार्थी.

१२) एक विद्यार्थी, तीन वृक्षारोप लागवड अभियान:

दिनांक १५ ऑगस्ट २०२२ ते शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील रासेयो विभागातर्फे महाविद्यालयात शिक्षण घेणा-या प्रत्येक विद्यार्थ्यासाठी 'एक विद्यार्थी, तीन वृक्षारोप लागवड अभियान' राबविण्यात आले. या अभियाना सक्रिय सहभागी विद्यार्थ्यांनी वृक्षारोपणासाठी तीन खड्डे खोदणे व त्यात तीन वृक्षारोप लागवड करुन त्यागे जीओ टॅग फोटो काढून पर्यावरण शिक्षण व मूल्यशिक्षण वहीत सदर फ्फोटो चिटकवण्यास आवाहन करण्यात आले. याची अमलबजावनी करत इयत्ता ११वी व १२वी कला, वाणिज्य व एच.एस.सी.व्होकेश्नल शाखेतील ७५% पेक्षा जास्त म्हणजे १४५० पेक्षा जास्त विद्यार्थ्यांनी वृक्षारोप लागवड करुन 'पर्यावरण शिक्षण व जलसुरक्षा' या विषयाच्या प्रकल्प अहवाल वही मध्ये तीन खड्डे खोदल्याचे व तीन वृक्षारोप लागवडीचे असे ६-६ फ्फोटो चिटकविले. वया वृक्षलागवड अभियानाला यशस्वी करण्यासाठी योगदान दिले. सदर अभियान यशस्वी होण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव

गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

१३) वैभव कांबळे या विद्यार्थ्यांकडून महाविद्यालयातील रासेयो विभागास ५० वृक्षरोप भेट:

दिनांक १३ सप्टेंबर २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील इयत्ता ११वी कला या वर्गात शिकणारा विद्यार्थी चि. वैभव कांबळे या विद्यार्थ्याने त्याच्या वाढदिवसानिमित्त महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागास ५० वृक्षरोप भेट दिले. यावेळी राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे व रासेयो चे विद्यार्थी स्वयंसेवक उपस्थित होते.

दि. १३ सप्टेंबर २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील विद्यार्थी चि. वैभव कांबळे आपल्या वाढदिवसानिमित्त रासेयो विभागास ५० वृक्षारोप भेट दिले. यावेळी उपस्थित रा.से.यो. चे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

१४) दुचाकी गाड्यांचा वापर व सतर्कता या विषयावर जनजागृती कार्यक्रम:

दिनांक १४ सप्टेंबर २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने 'दुचाकी गाड्यांचा वापर व सतर्कता' या विषयावर जनजागृती कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले. गाडी चालवताना हेल्मेट वापरले पाहिजे. योग्य स्पीड ने गाडी चालवली पाहिजे. याबाबत मार्गदर्शन या कार्यक्रमात करण्यात आले. यावेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे व विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

दि. १४ सप्टेंबर २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील रासेयो विभागातर्फे 'दुचाकी गाड्यांचा वापर व सतर्कता' या विषयावर जनजागृती करतांना उपस्थित महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

१५) मानवाच्या भवितव्यासाठी वृक्ष लागवड करणे अत्यावश्यक - माजी आमदार पाशा पटेल (शाहू महाविद्यालयात रासेयो स्थापना दिवस 'वृक्षारोपण व पर्यावरण संवर्धन: काळाची गरज' या विषयावर व्याख्यान):

दिनांक २४ सप्टेंबर २०२२ पृथ्वीतलावरील वाढत्या वृक्षतोडीमुळे, औष्णिक ऊर्जा निर्मितीसाठी वापरल्या जाणा-या दगडी कोळसा द्वारे वाढत्या कार्बन उत्सर्जनामुळे जागतिक स्तरावर दिवसेंदिवस तापमान वाढत चाललेले आहे. येत्या २८ वर्षांनंतर म्हणजे वर्ष २०५० पर्यंत मानवजात व सजीवसृष्टी धोक्यात येऊ शकते. म्हणून भावी पिढीला वाचवण्यासाठी झाडे लावणे गरजेचे आहे. असे मत माजी आमदार पाशाभाई पटेल यांनी NSS च्या स्थापना दिनानिमित्त राजर्षी शाहू महाविद्यालयात व्यक्त केले. शिवछत्रपती शिक्षण संस्था द्वारा संचालित राजर्षी शाहू महाविद्यालय(स्वायत्त), लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातर्फे २४ सप्टेंबर या NSS च्या स्थापना दिनानिमित्त 'वृक्षारोपण व पर्यावरण संवर्धन: काळाची गरज' या विषयावर व्याख्यानाचे कार्यक्रम संपन्न झाले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे हे होते.

दि. २४ सप्टेंबर २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालयात रासेयो स्थापना दिनानिमित्त 'वृक्षारोपण व पर्यावरण संवर्धन : काळाची गरज' या विषयावर मार्गदर्शन करतांना माजी आमदार श्री पाशा पटेल व मंचावर उपस्थित महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

पुढे बोलताना माजी आमदार पाशा पटेल म्हणाले की, शाहू महाविद्यालयाने शैक्षणिक उपक्रमासोबतच वृक्षारोपणाचा एक नवा पॅटर्न

निर्माण केला आहे आणि भारतातील सर्व नद्यांच्या काठावर वेगवेगळ्या महाविद्यालयातील युवकांच्या मदतीने मोठ्या प्रमाणात वृक्षलागवड करुन हा वृक्षलागवडीचा हा शाहू पॅटर्न संपूर्ण देशात पोहचणार आहे. असेही ते म्हणाले.

भारतीय स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवी वर्षानिमित्त राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने ७५००० वृक्षारोपांची लागवड केली जात आहे. असे कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ महादेव गव्हाणे यांनी सांगितले. डॉ. अनुजा जाधव यांनी मुल्यशिक्षण या विषयावर मार्गदर्शन करत विद्यार्थ्यांनी आपले सामाजिक शैक्षणिक व कर्तव्याचे भान ठेवून कार्य करावे असे आवाहन केले.

कार्यक्रमात मंचावर प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, सामाजिक कार्यकर्ते श्री अच्युतराव गंगणे, रासेयो कार्यक्रमाधिकारी डॉ.कल्याण सावंत, डॉ.पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा.विजय गवळी इत्यादी व सभागृहात मोठ्या संख्येने इतर प्राध्यापक व विद्यार्थी उपस्थित होते.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ.कल्याण सावंत, सूत्रसंचालन प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी तर आभारप्रदर्शन प्रा.विजय गवळी यांनी केले.

१६) शाहू महाविद्यालयाने 'साखरा' वनक्षेत्रात १६ एकर जागेवर केली ७००० वृक्षरोपांची लागवड:

दिनांक २५ सप्टेंबर २०२२ राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील मूल्यशिक्षण अभ्यासक्रम व राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने दिनांक २५ सप्टेंबर २०२२ रोजी ता. जि. लातूर च्या मौजे - साखरा गावातील वन क्षेत्राच्या १६ एकर जागेवर ७००० वृक्षरोपांची लागवड करण्यात आली. या वृक्ष लागवड अभियानामध्ये शाहू महाविद्यालयातील वेगवेगळ्या विभागातील १२५० विद्यार्थ्यांनी सक्रिय सहभाग नोंदवला होता. भारतीय स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवी वर्षानिमित्त शिव छत्रपती शिक्षण संस्था द्वारा संचलित राजर्षी शाहू महाविद्यालय(स्वायत्त), लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने या दीड-दोन वर्षांमध्ये ७५००० वृक्षलागवडीचे संकल्प केलेला आहे. महाविद्यालयांने सातत्याने वेगवेगळ्या ठिकाणी आतापर्यंत २०००० वृक्षरोपांची लागवड केलेली आहे.

लातूर मधील जंगल क्षेत्राचे प्रमाण १% पेक्षा कमी आहे. म्हणूनच लातूरच्या जंगल क्षेत्राचे प्रमाण वाढवण्यासाठी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने गांभीर्यपूर्वक दखल घेत मूल्यशिक्षणाचे धडे गिरवणा-या विद्यार्थ्यांना सोबत घेऊन मौजे साखरा गावाच्या पूर्वेला जे १६ एकर चे वनक्षेत्राची रिकामी जागा पडून होती. या वन क्षेत्राच्या जागेत पिंपळ, आंबा, चिंच, सीताफळ, कडू लिंब, साग, करंज, जांभूळ व इतर अनेक प्रजातींच्या झाडांच्या वृक्षरोपण ची लागवड करण्यात आली. लातूर जिल्ह्याचे जिल्हाधिकारी मा. बी.पी. पृथ्वीराज यांनी स्वतः एक वृक्षरोप लागवड करत मौजे साखरा येथील वनक्षेत्रात वृक्ष लागवड कार्यक्रमाचे उदघाटन केले.

दि. २५ सप्टेंबर २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील 'मूल्य शिक्षण अभ्यासक्रम' व 'राष्ट्रीय सेवा योजना' विभागातर्फे लातूर जिल्ह्यातील मौजे साखरा गावातील वन क्षेत्रात ७००० वृक्षारोप लागवड कार्यक्रमात उपस्थित लातूर चे जिल्हाधिकारी मा. श्री बी.पी. पृथ्वीराज, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे, इतर प्राध्यापक, शिक्षक व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

सदर वृक्ष लागवड अभियान यशस्वी करण्यासाठी राजर्षी शाहू महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, मूल्यशिक्षण अभ्यासक्रम कमिटीचे चेअरमन डॉ.अनुजा जाधव, आयक्युएसी को- ऑरडिनेटर डॉ. अभिजित यादव, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, रासेयो +२ स्तर चे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे, वृक्ष लागवड समन्वय समितीचे सदस्य प्रा.विजय दळवी, प्रा. सुर्यकांत चव्हाण, प्रा. किशोर शिंदे, प्रा. चंद्रशेखर दवने, डॉ.अर्चना टाक, प्रा. सायली समुद्रे, प्रा. व्यंकट धुमाळ, डॉ. निशांक पिंपळे, डॉ.संदीपान हाडुळे, प्रा. माधव शेळके, प्रा.नितीन पांचाळ, प्रा. प्रमोद जैन, प्रा. वैभव माने, प्रा. अर्चना रणदिवे, प्रा. विश्वनाथ पांचाळ, प्रा. रियाज शेख, प्रा.ज्योती माशाळकर, प्रा.श्रद्धा जाधव, प्रा. प्रशांत जोशी, प्रा.चेतना आहाळे, प्रा. शुभम जाधव प्रा. चंद्रप्रभा कुलकर्णी व इतर प्राध्यापक, शिक्षक, शिक्षकेत्तर कर्मचारी व वृक्ष प्रतिष्ठान चे सदस्य अनिल वारद ,अरिहंत , मस्के , लक्ष्मण , अनिता देशपांडे , कविता सावंत , बिराजदार मॅडम , बालाजी जोशी यांनी विशेष प्रयत्न केले.

१७) राष्ट्रीय प्रजासत्ताक दिन पूर्व संचलन राज्यस्तरीय निवड चाचणी शिबीरात शाहू च्या विद्यार्थीनीचा सहभाग:

दिनांक २८ ते ३० सप्टेंबर २०२२ दरम्यान 'राष्ट्रीय प्रजासत्ताक दिन पूर्व संचलन राज्यस्तरीय निवड चाचणी शिबीर' शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे पार पडला या शिबिरात राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील वरिष्ठ महाविद्यालयीन राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी व जिल्हा समन्वयक डॉ. कल्याण सावंत व विद्यार्थी स्वयंसेवक श्याम बैनबोने, मगर अभिजित, कदम निकिता व कनिष्ठ महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाची विद्यार्थ्यांनी स्वयंसेविका कु. बोयने निकिता नारायण (इयत्ता १२वी कला) हिने सहभाग नोंदविला. प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, विभागीय शिक्षण उपसंचालक कार्यालय, लातूर चे विभागीय शिक्षण उपसंचालक डॉ. गणपत मोरे, लातूर विभाग, लातूर रासेयो + चे विभागीय समन्वयक डॉ. संदीप जगदाळे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी त्यांचे अभिनंदन केले.

१८) राष्ट्रपिता महात्मा गांधी व लालबहादुर शास्त्री:

दिनांक ०२ ऑक्टोबर २०२२ राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथे राष्ट्रपिता महात्मा गांधी व लालबहादुर शास्त्री यांची जयंती साजरी करण्यात आली. यावेळी राष्ट्रपिता महात्मा गांधी व लालबहादुर शास्त्री यांच्या प्रतिमेचे पूजन करुन त्यांना अभिवादन करण्यात आले. यावेळी उपप्राचार्य प्रा.सदाशिव शिंदे, परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, ग्रंथपाल श्री.एस.बी. मस्के, ग्राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय अशोक गवळी, सेवक श्री गोविंद जाधव, श्री धनु राठोड व इतर उपस्थित होते.

१९) मा. डॉ. गोपाळराव पाटील यांच्या वाढदिवसानिमित्त बाभळगाव रोड येथे वृक्षारोपण:

दिनांक ०३ ऑक्टोबर २०२२ रोजी शिव छत्रपती शिक्षण संस्था लातूर चे अध्यक्ष डॉ. गोपाळराव पाटील यांच्या वाढदिवसानिमित्त 'महाराणा प्रताप नगर, बाभळगाव रोड' येथे वृक्षारोपण करतांना रासेयो कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. सचिन भंडारे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे व स्वयंसेवक विद्यार्थी इत्यादी.

दिनांक ०३ ऑक्टोबर २०२२ शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष मा. डॉ. गोपाळराव पाटील यांच्या वाढदिवसानिमित्त राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने आज दिनांक ०३ ऑक्टोबर २०२२ रोजी 'महाराणा प्रताप नगर, बाभळगाव रोड, लातूर' या ठिकाणी ९३ वृक्षरोपांची लागवड करण्यात आली. यावेळी रासेयो कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. सचिन भंडारे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे, प्रा. शुभम जाधव व ४७ विद्यार्थी स्वयंसेवक यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

२०) शाहू महाविद्यालयात 'नो व्हेईकल डे' साजरा:

दिनांक ११ ऑक्टोबर २०२२ रोजी पर्यावरण व नैसर्गिक साधन संपत्तीचे संवर्धन करण्यासाठी राजर्षी शाहू महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातर्फे नो व्हेकलडे साजरा करण्यात आला यावेळी महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी आणि विद्यार्थी यांनी सदर दिवशी कोणीही चार चाकी किंवा दुचाकी वाहन महाविद्यालयात आणले नाही. महाविद्यालयात येण्यासाठी सर्वांनी यावेळी सार्वजनिक वाहनांचा किंवा सायकलचा वापर करून पर्यावरण संरक्षण करण्यासाठी आपले अनमोल योगदान दिले. सदर कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

२१) डॉ. गोपाळराव पाटील साहेबांच्या वाढदिवसानिमित्त भव्य रक्तदान शिबिर:

दिनांक ११ ऑक्टोबर २०२२ रोजी शिव छत्रपती शिक्षण संस्था लातूर चे अध्यक्ष डॉ. गोपाळराव पाटील यांच्या वाढदिवसानिमित्त रक्तदान शिबिरात उपस्थित महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, डॉ. दिपक वेदपाठक, वैद्यकीय अधिकारी डॉ. शिवकांता बामणे, डॉ. सुमित कयटलवार, डॉ. सिद्धेश्वर चौधरी, डॉ. स्वाती फेरे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे, प्रा.शुभम जाधव, इतर प्राध्यापक शिक्षक व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

लातूर: दिनांक ११ ऑक्टोबर २०२२ रोजी (प्रतिनिधी) राजर्षी शाहू महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, लातूर

यांच्या सहकार्याने शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष मा.डॉ. गोपाळराव पाटील साहेब यांच्या ९२ व्या वाढदिवसानिमित्त महाविद्यालयात भव्य रक्तदान शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. या सामाजिक उपक्रमात महाविद्यालयातील प्राध्यापक, शिक्षक, शिक्षकेत्तर, कर्मचारी व विद्यार्थी यांचा उत्स्फुर्त प्रतिसाद मिळाला. या शिबिरात ५१ पिशव्या रक्ताचे संकलन झाले.

या शिबिराच्या यशस्वितेसाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, आयक्यएसी को-ऑर्डिनेटर डॉ. अभिजित यादव, कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. सचिन भंडारे, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे, डॉ. दिपक वेदपाठक, प्रा. रंजीत शिंदे, प्रा. युवराज शिखरे, डॉ. नितीन भालके, डॉ. स्वाती फेरे, प्रा. शुभम जाधव, श्री. महेश शिंदे, श्री. गोविंद जाधव तसेच वैद्यीय महाविद्यालयाचे डॉ. शिवकांता बमणे, डॉ. सुमित कयटलवार, डॉ. सिध्देश्वर चौधरी, श्री. बी.डी. सुर्यवंशी, श्री. गौरीशंकर स्वामी, श्री. हणमंत देढे, सामाजिक कार्यकर्ते श्री. बळीराम कांबळे, श्री. दिनेश सुर्यवंशी, यांचे मोलाचे सहकार्य.

२२) लातूर परिसरात 'स्वच्छ भारत अभियान':

१९ ऑक्टोंबर २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने लातूर परिसरात प्लास्टिक जनजागृती रॅली काढून 'स्वच्छ भारत अभियान' राबविण्यात आले. या कार्यक्रमात शहरातील गंजगोलाई भागात व परिसराच्या दुकानातील प्लास्टिक जमा केले. व ते महाविद्यालयात महानगरपालिकेची घंटागाडी आल्यावर त्यांच्याकडे सुपूर्द केले. सदर अभियान राबविण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा.सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. सचिन भंडारे, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी परिश्रम घेतले.

दिनांक १९ ऑक्टोबर २०२२ रोजी 'स्वच्छ भारत अभियान' राबवितांना रासेयो चे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. सोमदेव शिंदे, प्रा. विजय गवळी, प्रा.शुभम जाधव, इतर प्राध्यापक, शिक्षक व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

२३) स्व.इंदिरा गांधी पुण्यतिथी व स्व. सरदार वल्लभभाई पटेल यांची जयंतीनिमित्त सांप्रदायिक एकात्मता कार्यक्रम:

दिनांक ३१ ऑक्टोबर २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालयात स्व.इंदिरा गांधी यांची पुण्यतिथी व भारताचे लोहपुरुष स्व. सरदार वल्लभभाई पटेल यांची जयंती साजरी करुन त्यांना अभिवादन करण्यात आले. यावेळी राष्ट्रीय एकता दिना निमित्त सांप्रदायिक एकात्मतेची सामुहिक शपथ घेण्यात आली व रासेयो स्वयंसेवकांची रॅली काढण्यात आली. याप्रसंगी रासेयो कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत सर व प्रा. सोमदेव शिंदे सर तसेच ग्रंथपाल प्रा. मस्के सर, विद्यार्थी, शिक्षकेतर कर्मचारी उपस्थित होते.

दिनांक ३१ ऑक्टोबर २०२२ रोजी स्व. इंदिरा गांधी यांची पुण्यतिथी व भारताचे लोहपुरुष स्व. वल्लभभाई पटेल यांची जयंती निमित्त अभिवादन करतांना ग्रंथपाल डॉ. एस. बी. मस्के, रासेयो चे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे, इतर प्राध्यापक, शिक्षक व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

२४) राज्यस्तरीय साहसी क्रीडा शिबिरात शाहू महाविद्यालयातील रासेयो स्वयंसेवक संचीत राजेंद्र पाटील चा सहभाग:

दिनांक ०२ ते ०७ नोव्हेंबर २०२२ दरम्यान महाराष्ट्र शासन उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग मंत्रालय, मुंबई व संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने चिखलदरा येथे आयोजित राज्यस्तरीय साहसी क्रीडा शिबिर संपन्न झाले. या साहसी क्रीडा शिबिरात शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने स्वयंसेवक संचीत राजेंद्र पाटील याने सक्रिय सहभाग नोंदविला. त्याबद्दल प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी तीचे अभिनंदन अभिनंदन केले.

२५) शाहू महाविद्यालयात आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण पूर्व निवड चाचणी शिबीर:

दिनांक २१ नोव्हेंबर २०२२ रोजी (प्रतिनिधी): कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ जळगाव येथे दि. १९ ते २८ डिसेंबर २०२२ दरम्यान होणाऱ्या राज्यस्तरीय आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण शिबिरात सहभागी होण्यासाठी दिनांक २१ नोव्हेंबर २०२२ रोजी स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड अंतर्गत राजर्षी शाहू महाविद्यालय (स्वायत्त) , लातूर राष्ट्रीय सेवा योजनेचे जिल्हा स्तरीय निवड चाचणी शिबीर संपन्न झाले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी उपस्थित स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन केले. या निवड चाचणीत लातूर जिल्ह्यातील वेगवेगळ्या महाविद्यालयातील एकूण ४८ स्वयंसेवकांनी सहभाग नोंदविला. त्यातून राज्यस्तरीय शिबिरासाठी २५ स्वयंसेवकांची निवड करण्यात आली. यावेळी उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, रासेयो चे जिल्हा समन्वयक डॉ. कल्याण सावंत, क्षेत्रीय समन्वयक डॉ. संजय गांधी, परीक्षक डॉ. केशव आलगुले, प्रा. विजय दळवी, प्रा. विजय गवळी, प्रा. शुभम जाधव, डॉ. स्वाती फेरे इ. उपस्थित होते.

दि. २१ नोव्हेंबर २०२२ रोजी 'आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण पूर्व निवड चाचणी शिबीर' प्रसंगी मार्गदर्शन करतांना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व मंचावर उपस्थित उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, क्षेत्रीय समन्वयक डॉ. संजय गवई, परीक्षक डॉ. केशव आलगुले, रा.से.यो.चे जिल्हा समन्वयक डॉ. कल्याण सावंत, रासेयो कार्यक्रमाधिकारी, प्रा. विजय गवळी, प्रा. विजय दळवी, व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

२६) शाहू महाविद्यालयातील हेल्थ केअर सेंटर येथे आरोग्य तपासणी शिबीर:

दिनांक २१ नोव्हेंबर २०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील हेल्थ केअर सेंटर मध्ये महाविद्यालयातील प्राध्यापक, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांची आरोग्य तपासणी करण्यात आली. या शिबिरात हेल्थ केअर सेंटर च्या विभागप्रमुख डॉक्टर स्वाती फेरे यांनी महाविद्यालयातील कर्मचारी यांची तपासणी केली. यावेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा.सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे, सामाजिक कार्य विभागाचे प्राध्यापक शुभम जाधव यांनी उपस्थित राहुन कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी विशेष सहकार्य केले.

२७) भारतीय संविधान दिवस साजरा:

दिनांक २६/११/२०२२ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथे ग्रंथालय विभाग, राष्ट्रीय सेवा योजना व राज्यशास्त्र विभागाच्या संयुक्त विद्यमाने वतीने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेचे पूजन करुन त्यांना अभिवादन करत 'भारतीय संविधान दिवस' साजरा करण्यात आला. यावेळी उपप्राचार्य प्रा.सदाशिव शिंदे यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमात भारतीय संविधानातील सर्व मूल्यांची जोपासना करण्यासाठी सामुहिक शपथ घेतली. यावेळी परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, कार्यालयीन अधीक्षक श्री जगन्नाथ क्षीरसागर, प्रा. माधव शेळके, प्रा.दीपक वेदपाठक, प्रा. विजय दळवी व मोठ्या संख्येने प्राध्यापक, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी उपस्थित होते. ग्रंथपाल श्री.एस.बी.मस्के, सहाय्यक ग्रंथपाल श्री. पांडुरंग भोगिले, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

दि. २६ नोव्हेंबर २०२२ रोजी 'भारतीय संविधान दिवस' निमित्त मार्गदर्शन करतांना उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, ग्रंथपाल डॉ.एस.बी.मस्के, प्रा. माधव शेळके, प्रा. सुदर्शन पाटील, रासेयो कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे, इतर प्राध्यापक, शिक्षक व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

२८) राजर्षी शाहू महाविद्यालयात 'मतदार नोंदणी शिबीर':

दिनांक ३० नोव्हेंबर ते १ डिसेंबर २०२२ मा. भारत निवडणूक आयोग, नवी दिल्ली आणि मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य यांच्या निर्देशानुसार विशेष संक्षिप्त पुनरिक्षण कार्यक्रम २०२३ अंतर्गत राजर्षी शाहू महाविद्यालयात राज्यशास्त्र व रासेयो विभागाच्या वतीने 'मतदार नोंदणी शिबीर' सुरु आहे. दिनांक ३० नोव्हेंबर ते १ डिसेंबर २०२२ दरम्यान सकाळी १०:०० ते सायंकाळी ४:०० या वेळेत हे शिबीर चालू असणार आहे. ज्यांचे वय वर्षे १८ पूर्ण झाले आहे व

मतदार यादीत नाव समाविष्ट करण्यात आलेले नाही त्यांचे नाव मतदार यादीत समाविष्ट करण्यासाठी 'वोटर हेल्पलाईन ॲप' (Voter Helpline App) च्या माध्यमातून सदर नोंदणी केली जात आहे. 'मतदान करने हे प्रत्येक भारतीय नागरिकाचे अधिकार आणि कर्तव्य आहे. म्हणून १८ वय वर्षे पूर्ण करणा-या प्रत्येक भारतीय नागरिकाने मतदार यादीत नाव नोंदणी करुन घ्यावे.' असे आवाहन प्राचार्य डॉ महादेव गव्हाणे यांनी केले आले आहे. सदर शिबीर यशस्वी करण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, प्रा. सुदर्शन पाटील, प्रा. ज्ञानेश्वर बनसोडे, रासेयो कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, प्रा. संदीपान हाडुळे, प्रा. उज्वला बगदूरे, प्रा. युवराज शिखरे, प्रा. रहीम शेख, प्रा. राहुल मोरे, प्रा. कृष्णा पांचाळ, प्रा. दिपीका स्वामी, प्रा. पल्लवी माने, प्रा. माया जाधव व महसूल विभाग, लातूर येथील मतदान नोंदणी अधिकारी श्री जी. पी. दहिफ्फळे, श्री. नागेश मुळे इत्यादी शिबीर यशस्वी करण्यासाठी विशेष प्रयत्न करत आहेत.

२९) जागतिक एड्स दिनानिमित्त 'रेड रिबन' ची प्रकृती साकारत जनजागृती रॅलीचे आयोजन:

दिनांक १ डिसेंबर २०२२ रोजी जागतिक एड्स दिनानिमित्त शिव छत्रपती शिक्षण संस्था द्वारा संचालित राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने महाविद्यालयाच्या प्रांगणात विद्यार्थी स्वयंसेवकांमार्फत 'रेड रिबन' ची प्रकृती साकारत एड्स जनजागृती रॅली काढण्यात आली. 'संयम पाळा, एड्स टाळा', 'एड्स है एक जान लेवा बीमारी, इसे मिटाना जिम्मेदारी हमारी' अशा घोषणा देत ही रॅली काढत जनजागृती करण्यात आली. यावेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, यांनी एच.आय.व्ही. रोगाबाबत सावधानता बाळगणे आवश्यक आहे. असे मार्गदर्शन केले. यावेळी उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, उपस्थित होते. राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे, डॉ. स्वाती फेरे यांनी एचआयव्ही रोगाबाबत जनजागृती साठी व सदर कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी विशेष प्रयत्न केले.

दिनांक १ डिसेंबर २०२२ रोजी 'जागतिक एड्स' दिनानिमित्त 'रेड रिबन' प्रतिकृती साकारत 'रैली' काढून जनजागृती करतांना उपस्थित महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे, इतर प्राध्यापक, शिक्षक व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

३०) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे ६६ वे महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त शाहू महाविद्यालयात अभिवादन कार्यक्रम

दिनांक ६ डिसेंबर २०२२ रोजी शिव छत्रपती शिक्षण संस्था संचालित राजर्षी शाहू महाविद्यालयात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे ६६ वे महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त अभिवादन कार्यक्रम घेण्यात आले. या कार्यक्रमात उपस्थितांना मार्गदर्शन करताना उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांनी म्हटले की, ''डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे खऱ्या अर्थाने जनहिताच्या उत्कर्षाचा ध्यास घेणारे महामानव होते. त्यांनी संत तुकाराम महाराज, संत कबीर, छत्रपती शिवाजी महाराज, छत्रपती राजर्षी शाहू महाराज यांच्या विचाराने प्रेरित होऊन अस्पृश्य निवारण्यासाठी चे महत्तम कार्य तर केलेच, त्याचबरोबर समाजातील सर्वांगीण दृष्टीने वंचित असणाऱ्या, स्त्री, शेतकरी, मजूर, आलूते-बलुतेदार इ. सामान्य घटकांच्या उन्नतीसाठी कार्य केले. बाबासाहेबांनी केलेले कार्य विद्यार्थ्यांनी आत्मसात केले तर त्यांना अभिवादन केल्याचे सार्थक होईल.''

'डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांचे महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त अभिवादन करतांना उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, डॉ. दीपक वेदपाठक, ग्रंथपाल डॉ.एस.बी.मस्के, कार्यालयीन अधीक्षक श्री जगन्नाथ क्षीरसागर, रासेयो चे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे, इतर प्राध्यापक, शिक्षक व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

या कार्यक्रमात महाविद्यालयातील विद्यार्थिनी कु. पल्लवी नवगिरे व विद्यार्थी सम्यक कोल्हे यांनीही प्रातिनिधिक स्वरूपात मनोगत व्यक्त केले. याप्रसंगी परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, सांस्कृतिक विभाग प्रमुख डॉ. दीपक वेदपाठक, ग्रंथपाल प्रा. एस. बी. मस्के, सहाय्यक ग्रंथपाल श्री पांडुरंग भोगिले, श्री निजाम शेख, कार्यालयीन अधीक्षक श्री जगन्नाथ क्षीरसागर, प्रा. राजेंद्र शास्त्री, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे इ. कर्मचारी व महाविद्यालयीन विद्यार्थी यांची उपस्थिती होती.

या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. सावंत यांनी तर आभारप्रदर्शन प्रा. विजय गवळी यांनी केले.

३१) वृक्षारोपण:

दिनांक २३ डिसेंबर २०२२ रोजी वेळ अमावस्या निमित्त राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रम अधिकारी प्राध्यापक विजय अशोक गवळी यांनी कोळपा येथील नांदेड रोड च्या कडेला श्री खराबे नागनाथ विश्वनाथ यांच्या शेतात 'चिंच' या झाडाच्या वृक्षारोपाची लागवड केली.

३२) शाहू महाविद्यालयात विद्यार्थ्यांना COVID -19 चा बूस्टर डोस:

दिनांक २९ डिसेंबर २०२२ रोजी कोरोना व्हायरस पासून बचावात्मक सुरक्षा बाळगण्यासाठी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील विद्यार्थ्यांना COVID -19 चा बूस्टर डोस देण्यात आले. यावेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, म.न.पा. लातूर येथील आरोग्य केंद्राचे कर्मचारी, महाविद्यालयातील रासेयो कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे इत्यादींनी सदर अभियान राबविण्यासाठी विशेष परिश्रम घेतले.

दिनांक २९ डिसेंबर २०२२ रोजी कोवीड १९ बूस्टर डोस कार्यक्रमाप्रसंगी उपस्थित राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी व मनपा लातूर चे आरोग्य कर्मचारी.

३३) पर्यावरण शिक्षण वह्यांमधील वृक्षारोप लागवडीचे फ्फोटो कात्रणे काढण्यासाठी स्वयंसेवकांचे योगदान:

दिनांक ३० डिसेंबर २०२२ शै. वर्ष २०२१-२२ मध्ये कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी 'पर्यावरण शिक्षण व जल सुरक्षा' या विषयातील प्रकल्प वही मध्ये 'एक विद्यार्थी, एक झाड' उपक्रमाचे जे फोटो लावले होते. ते फोटो वेगळे करण्यासाठी दिनांक ३० डिसेंबर २०२२ रोजी कनिष्ठ महाविद्यालयीन राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या १५ विद्यार्थी स्वयंसेवकांनी परिश्रम घेतले. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या सूचनेनुसार सदर कार्यात योगदान दिले.

३४) सावित्रीबाई फुले जयंतीनिमित्त 'मुलगा हवा, पण मुलगी का नको ? विषयावर पथनाट्य सादरीकरण

दिनांक ३ जानेवारी २०२३ रोजी सावित्रीबाई फुले जयंती निमित्त पथनाट्य सादर करतांना रासेयो स्वयंसेवक व माहाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे, इतर प्राध्यापक, शिक्षक व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

दिनांक ०३ जानेवारी, २०२३ रोजी शिव छत्रपती शिक्षण संस्था द्वारा संचालित राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व ग्रंथालय विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने स्त्री शिक्षणासाठी कार्य करणाऱ्या आद्य शिक्षिका व क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंतीनिमित्त त्यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करत अभिवादन करण्यात आले. या कार्यक्रमात राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी 'मुलगा हवा, पण मुलगी का नको ?' या विषयावर स्त्री भ्रूण हत्या व हुंडाबळी प्रथा रोखण्यासाठी जनजागृती पर पथनाट्य सादरीकरण केले. 'सावित्रीबाई फुले यांनी महात्मा फुले यांच्या नेतृत्वाखाली अनेक समस्यांना सामोरे जाऊन सुद्धा त्याकाळी महिलांना व मुर्लीना शिक्षण देत ज्ञानदानाचे कार्य केले'. असे विचार उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन करताना व्यक्त केले. 'टिफिन टाईम' चित्रपटाचे दिग्दर्शक म्हाल्साकांत कौसदीकर, निर्माते साहिल वास्टे, कलाकार विपुल साळुंखे, योगेश कुलकर्णी, सहाय्यक निर्देशक अजय शिंदे, कॉसमॉस अकॅडमीचे संचालक अजय मस्के यांनी

यावेळी महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांशी संवाद साधला. व ६ जानेवारी रोजी प्रदर्शित होणा-या 'टिफिन टाईम' या मराठी चित्रपटाला पाहण्यासाठी विद्यार्थ्यांना आवाहन केले. कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, ग्रंथपाल, डॉ. एस.बी. मस्के, सहाय्यक ग्रंथपाल श्री. पांडुरंग भोगिले, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

३५) राज्यस्तरीय नेतृत्व गुणविकास शिबिरात विद्यार्थी स्वयंसेवक व कार्यक्रमाधिऱ्यांचा सहभाग:

दिनांक १० ते १२ जानेवारी २०२३ दरम्यान साने गुरुजी स्मारक माणगाव जिल्हा रायगड (माणगाव रेल्वे स्टेशन) येथे महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ पुणे व शिक्षण उपसंचालक कार्यालय मुंबई यांच्या द्वारे राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या विद्यार्थी स्वयंसेवकांसाठी 'राज्यस्तरीय नेतृत्व गुण विकास शिबिर' आयोजित करण्यात आले. या राज्यस्तरीय नेतृत्व गुणविकास शिबिरात राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील विद्यार्थी स्वयंसेवक अनिकेत बालाजी गायकवाड, शितोळे सूर्यकिरण सिद्धेश्वर, पटेल रिजा इस्माईल या तीन स्वयंसेवकांनी व कार्यक्रमाधिकारी तसेच लातूर जिल्हा समन्वयक म्हणून प्रा. विजय अशोक गवळी यांनी सक्रिय सहभाग नोंदविला. तत्पूर्वी दिनांक ०८ जानेवारी २०२३ रोजी रात्री ८:०० वा. लातूर येथुन रायगड कडे प्रस्थान केले व दिनांक ०९ जानेवारी रोजी शिबिराच्या पहिल्या दिवशी 'रायगड' किल्ल्यावर जाऊन छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या समाधी स्थळाचे दर्शन घेतले. या शिबिरात नेतृत्व गुण विकसित करण्यासाठी विविध प्रकारचे उपक्रम राबविण्यात आले.

राष्ट्रीय युवा महोत्सवात सहभाग (दि. ११ ते १७ जानेवारी २०२३)

युवा व खेल मंत्रालय नवी दिल्ली व कर्नाटक शासन यांच्या संयुक्त विद्यमाने धारवाड हुबळी येथे आयोजित राष्ट्रीय युवा महोत्सवामध्ये महाविद्यालयाचा स्वयंसेवक श्री. मयुर भिसे या विद्यार्थ्याची निवड होऊन स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेडचे प्रतिनिधीत्व करत श्री. मयुर भिसे यांनी या राष्ट्रीय युवा महोत्वसामध्ये उत्स्फुर्त सहभाग नोंदवला.

३६) राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलन २०२३ साठी शाहू महाविद्यालयातील रासेयो स्वयंसेविका कु.कदम निकिता हिचा सहभाग:

दिनांक १७ ते २६ जानेवारी, २०२३ या कालावधीत राष्ट्रीय सेवा योजना कक्ष, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग महाराष्ट्र शासन आणि मुंबई विद्यापीठ यांच्या संयुक्त विद्यमाने विद्यानगरी सांताक्रुज (पूर्व) मुंबई येथे आयोजित राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिर व दिनांक २६ जानेवारी २०२३ रोजी शिवाजी पार्क मुंबई येथे प्रजासत्ताक दिन संचलनात राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने विद्यार्थी स्वयंसेविका कु. कदम निकिता संजय हिने सक्रिय सहभाग नोंदविला. त्याबद्दल प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी तीचे अभिनंदन अभिनंदन केले.

३७) आझादी की मशाल रॅली चे शाहू महाविद्यालयात भव्य स्वागत दिनांक :

भारतीय स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवी वर्षानिमित्त, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठाने सर्व महाविद्यालयातून आझादी की मशाल रॅली हा कार्यक्रम हाती घेतला. सदर रॅली राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथे दिनांक २४ जानेवारी २०२३ रोजी दुपारी १:०० वाजता पोहचली. राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवकांनी व महाविद्यालयातील प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा.सदाशिव शिंदे, रासेयो चे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, रासेयो +२ स्तर चे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे, यांनी रॅलीत सहभागी झालेल्या वेगवेगळ्या महाविद्यालयातील रासेयो कार्यक्रमाधिकारी व स्वयंसेवकांचे व आजादी च्या मशाल चे भव्य स्वागत केले.

दिनांक २४ जानेवारी २०२३ रोजी 'आजादी की मशाल रॅली' स्वागत कार्यक्रमात उपस्थित प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे, इतर प्राध्यापक, शिक्षक व रासेयो चे विद्यार्थी इ.

३८) प्रजासत्ताक दिनानिमित्त रोसेयो स्वयंसेवकांचे पथसंचलन:

दिनांक २६ जानेवारी २०२३ रोजी प्रजासत्ताक दिनानिमित्त ध्वजारोहण कार्यक्रमानंतर राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकां द्वारे 'पथ संचलन' करण्यात आले. यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश

रोडिया, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

३९) मौजे शिऊर गावात कार्यक्रमाधिकारी यांची शिबीर पूर्व तयारी साठी भेट:

दिनांक ३० जानेवारी २०२३ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातील कार्यक्रमाधिकारी डॉ.कल्याण सावंत, डॉ.प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, प्रा.सोमदेव शिंदे यांनी मौजे शिऊर, ता.जि. लातूर या गावात जाऊन विशेष युवक शिबीर पूर्व तयारी करण्यासाठी भेट दिली व सदर गावातील सरपंच श्री सचिन सूर्यवंशी आणि गावातील नागरिकांशी संवाद साधत गावातील नागरिकांचा प्रतिसाद जाणून घेतला.

४०) शिवजयंती निमित्त राजर्षी शाहू महाविद्यालयात भव्य रक्तदान शिबीर संपन्न:

छत्रपति शिवाजी महाराज सार्वजनिक शिवजन्मोत्सव समिती व राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या संयुक्त विद्यमाने येणा-या शिवजयंतीनिमित्त शनिवार दिनांक ११ फेब्रुवारी २०२३ रोजी महाविद्यालयात भव्य रक्तदान शिबिर संपन्न झाले. या रक्तदान शिबिराचे उदघाटन शि.छ.शि. संस्थेचे सदस्य डॉ. शेखर गरड व सौ सुरेखा गरड यांच्या हस्ते करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे हे होते. या भव्य रक्तदान शिबिरात १०४ रक्तपिशव्यांचे संकलन झाले. शिव छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जयंतीला फक्त डीजे, डॉल्बीची रॅली न काढता शिवाजी महाराजांच्या कार्याचा प्रचार प्रसार होईल यासाठी भाषण व वक्तृत्व स्पर्धा रक्तदान शिबिरे आणि विभिन्न सामाजिक प्रबोधनासारखे उपक्रमांचे आयोजन केले जावे. अशा प्रकारचे आवाहन प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी केले.

दिनांक ११ फेब्रुवारी २०२३ रोजी शिव जयंती निमित्त आयोजित रक्तदान शिबिरात उपस्थित रक्तदाते व शि.छ.शि.संस्थेचे सदस्य डॉ. शेखर गरड, शिव जन्मोत्सव समिती सदस्य व महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व इतर मान्यवर

यावेळी डॉ. गणेश पन्हाळे, डॉ. हर्षवर्धन राऊत,ॲड. शिवकुमार जाधव, ॲड. भाई उदय गवारे, डी. एस. पाटील, प्रमोद साळुंके, भगवान माकणे, धनंजय शेळके, शहाजी पवार, अभिमन्यू जगदाळे, योगेश शिंदे, दत्ता मोटे, प्रतीक जाधव आदींची उपस्थिती होती.

सदर रक्तदान शिबीर यशस्वी करण्यासाठी महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, डॉ. स्वाती फाफेरे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे, माऊली ब्लड बँकेचे डॉ.सोनाली केंद्रे, पी.आर. ओ. बालाजी जाधव, संदीप ढोपरे, कल्पना कोंपले, बालाजी नरहरे यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

४१)(अ) शाहू महाविद्यालयाचे रासेयो च्या विशेष युवक शिबीराचे उद्घाटन:

दिनांक १३ फेब्रुवारी २०२३ लातूर प्रतिनिधी: 'भारताच्या विकासासाठी ठिबक सिंचन, तुषार सिंचन, पाणी आडवा, पाणी जिरवा मोहिम द्वारा जलसंवर्धन, वृक्षारोपण, व्यसनमुक्ती, मुलगी वाचवा आणि मुलगी शिकवा, महिला उद्योग व सबलीकरण, अंधश्रद्धा निर्मूलन, ग्रामस्वच्छता, बाल विवाह समस्या आणि प्रतिबंधात्मक उपाय, शेती, ग्रामोद्योग व शैक्षणिक विकास करण्यासाठी भारतत सरकार द्वारा आयोजित नऊ सूत्री शासकीय योजनांचा प्रचार-प्रसार करण्यासाठी राष्ट्रीय सेवा योजनेचे युवक युवती गावा - गावात जाऊन लोकांसोबत संपर्क साधत वर्षभर विविध उपक्रम राबवत जनजागृती करतात. म्हणून राष्ट्र सेवेत एन.एन.एस. च्या स्वयंसेवकांचे अमूल्य योगदान आहे.' असे विचार जिल्हा परिषद लातूर चे मुख्य कार्यकारी श्री अभिनव गोयल यांनी युवकांचा ध्यास ग्राम-शहर विकास अभियानासाठी विशेष युवक श्रमसंस्कार शिबिराच्या उद्घाटनप्रसंगी व्यक्त केले. शिव छत्रपती शिक्षण संस्था लातूर द्वारा संचालित राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने मौजे शिऊर ता.जि. लातूर येथे 'युवकांचा ध्यास ग्राम-शहर विकास' अभियानासाठी दिनांक १३ ते १९ फेब्रुवारी २०२३ दरम्यान विशेष युवक श्रमसंस्कार शिबिराचे आयोजन करण्यात आले आहे. या शिबिराच्या उदघाटन समारंभात ते बोलत होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष शि.छ.शि.संस्थेचे अध्यक्ष डॉ.गोपाळराव पाटील हे होते.

डॉ गोपाळराव पाटील यांनी मार्गदर्शन करताना म्हटले की, 'संतांनी व महापुरुषांनी जो कृतिशील मार्ग दाखविला त्याचा सर्वांनी अवलंब केला पाहिजे. गावाच्या विकासासाठी कुठल्याही कामाची लाज बाळगु नये. सुशिक्षित व चांगल्या व्यक्तिच्या संपर्कात राहूनच लोकांचे मतपरिवर्तन होते.' लोकमत वृत्तपत्राचे संपादक श्री धर्मराज हल्लाळे, मांजरा सहकारी साखर कारखान्याचे उपाध्यक्ष श्रीशैल्य उटगे, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, गटविकास अधिकारी श्री

तुकाराम भालके आर्दीची मंचावर प्रमुख उपस्थिती होती. त्यांनी ही शिबिरातील विद्यार्थी स्वयंसेवक व ग्रामस्थांना मार्गदर्शन केले. शिबिराच्या उदघाटनापूर्वी पूर्वी वृक्षारोपण जनजागृती दिंडी रॅली काढण्यात आली.

महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे, सामाजिक कार्यविभागाचे प्रा. शुभम जाधव, शिऊर गावातील सरपंच प्रा. श्री. सचिन सूर्यवंशी, उपसरपंच श्री. विलास सूर्यवंशी, पोलीस पाटील श्री उद्धव पाटील, शालेय समितीचे अध्यक्ष श्री. सतिश सूर्यवंशी, जि.प.शाळेचे मुख्याध्यापक श्री. श्रीकांत शिरसाठ व मोठ्या संख्येने रोसेयो चे विद्यार्थी स्वयंसेवक आणि ग्रामस्थ उपस्थित होते. या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत यांनी केले. सूत्रसंचालन डॉ. प्रकाश रोडिया व प्रा. विजय गवळी यांनी तर आभारप्रदर्शन प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी केले.

दिनांक १३ ते १९ फेब्रुवारी २०२३ दरम्यान सुरू असलेल्या सात दिवसीय विशेष युवक समसंस्कार शिबिरा दरम्यान 'वृक्षारोपण व जनजागृती रॅली', 'ग्राम स्वच्छता व संत गाडगेबाबा आणि युवकांची भूमिका', ' अंधश्रद्धा निर्मूलन', 'पशु चिकित्सा शिबीर', 'लढा व्यसनमुक्तीचा', 'काव्य मैफिल', 'महिला मेळावा', 'बालविवाह समस्या आणि उपाय', 'पर्यावरण संवर्धन परिसंवाद', 'शेतकरी मेळावा', 'राष्ट्रीय एकात्मता व आजचा युवक', 'गजल गायन', 'आरोग्य शिबिर', 'सायबर सुरक्षा', 'सांस्कृतिक कार्यक्रम' , 'जलसंवर्धन', 'महिला सबलीकरण' अशा अनेक विषयांवर आधारित व्याख्यान, सांस्कृतिक व प्रबोधनात्मक कार्यक्रम राबविण्यात येणार आहेत व शिऊर गावाच्या सर्वांगीण विकासासाठी प्रयत्न केले जाणार आहेत.

शिबिराच्या समारोप समारंभाचे अध्यक्ष डॉ.पी.आर.देशमुख, प्रमुख पाहुणे म्हणून लातूर चे जिल्हाधिकारी मा. श्री बी.पी. पृथ्वीराज, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेड येथील रासेयो चे संचालक डॉ. मल्लिकार्जुन करजगी, लातूर विभाग राष्ट्रीय सेवा योजना + २ स्तर चे विभागीय समन्वयक डॉ. संदीप जगदाळे महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांची प्रमुख उपस्थिती राहणार आहे.

४२)(ब)शाहू महाविद्यालयातील रा.से.यो च्या विशेष युवक शिबीराचे समारोप संपन्न:

बालविवाह रोखण्यासाठी राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी प्रबोधन करावे.

- रासेयो चे संचालक डॉ. मल्लिकार्जुन करजगी (स्वा.रा.ती.म. विद्यापीठ नांदेड)

दिनांक १९ फेब्रुवारी २०२३ लातूर (प्रतिनिधी): महाराष्ट्र हा प्रगतशील व अनेक क्षेत्रांत पुढारलेला राज्य आहे पण तरीही बालविवाह च्या बाबतीत महाराष्ट्राचा नंबर सातव्या क्रमांकावर आहे. शिक्षणाच्या वयातच होणारे बालविवाह रोखण्यासाठी राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी प्रबोधन करावे. असे आवाहन स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेड येथील रासेयो चे संचालक डॉ. मल्लिकार्जुन करजगी यांनी शिऊर येथे राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग द्वारे आयोजित विशेष युवक शिबीराच्या समारोप समारंभाप्रसंगी व्यक्त केले. यावेळी समारोप समारंभाचे अध्यक्ष डॉ. पी.आर.देशमुख, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ महादेव गव्हाणे यांची मंचावर प्रमुख उपस्थिती होती.

शिवछत्रपती शिक्षण संस्था लातूर द्वारा संचलित राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने 'युवकांचा ध्यास, ग्राम-शहर विकास' अभियानासाठी दिनांक १३ ते १९ फेब्रुवारी २०२३ दरम्यान मौजे शिऊर, ता. जिल्हा लातूर येथे सात दिवसीय विशेष युवक श्रमसंस्कार शिबीर संपन्न झाले. यावेळी ते बोलत होते. तत्पूर्वी या शिबिराचे उद्घाटन वृक्षारोपण जनजागृती रॅली काढत जिल्हा परिषद लातूर चे मुख्य कार्यकारी अधिकारी मा. अभिनव गोयल यांच्या हस्ते करण्यात आले. उदघाटन कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष डॉ. गोपाळराव पाटील, प्रमुख पाहुणे म्हणून दैनिक लोकमत वृत्तपत्राचे संपादक श्री धर्मराज हल्लाळे हे होते.

दिनांक १३ ते १९ फेब्रुवारी २०२३ दरम्यान संपन्न झालेल्या सात दिवसीय विशेष युवक समसंस्कार शिबिरा दरम्यान डॉ.भीमराव पाटील यांनी 'ग्राम स्वच्छता व संत गाडगेबाबा आणि युवकांची भूमिका,' अनिस चे राज्य प्रधान सचिव श्री माधव बावगे यांनी' अंधश्रद्धा निर्मूलन कार्यशाळा' श्री दगडू लोमटे यांनी 'लढा व्यसनमुक्तीचा' डॉ.शुभदा लोहिया यांनी 'बालविवाह समस्या आणि उपाय' श्री सुपर्ण जगताप यांनी 'पर्यावरण संवर्धन परिसंवाद' सेवानिवृत्त पोलीस निरीक्षक श्री सय्यद रहेमान व लातूर जिल्हा पोलीस अधीक्षक श्री सोमय मुंडे यांनी 'राष्ट्रीय एकात्मता व आजचा युवक', न्यायाधीश श्रीमती अनुश्री गायकवाड यांनी 'महिला मेळावा' रेशीम विकास अधिकारी श्री एस.बी. वराट यांनी 'शेतकरी मेळावा' प्रा. मनोज बिराजदार यांनी 'सायबर सुरक्षा' या विषयांवर मार्गदर्शन केले. या शिबिरा दरम्यान घेण्यात आलेल्या आरोग्य शिबीरात ग्रामस्थांचे डोळे तपासणी, दंत तपासणी करत मोफत औषधोपचार करण्यात आले. या शिबिरात विद्यार्थी स्वयंसेवकांचे हिंदवी स्वराज्य, शिव प्रताप, गणिमी कावा, शिव शंभो, छावा, शिव छत्रपती असे सहा ग्रुप च्या माध्यमातून 'ग्रामस्वच्छता', 'बेटी बचाव, बेटी पढाव', 'काव्य मैफिल, 'गजल गायन', 'आरोग्य शिबिर', 'सांस्कृतिक कार्यक्रम' , 'पाणी आडवा, पाणी जिरवा

अभियानासाठी जलसंवर्धन उपक्रम', 'महिला सबलीकरण' या विषयांवर आधारित सांस्कृतिक, प्रबोधनात्मक व श्रमदान कार्यक्रम ही राबविण्यात आलेत. शिबिरात विद्यार्थी स्वयंसेवकांना राष्ट्रीय एकात्मता, सेवाभाव, संगठन, समय नियोजन, नेतृत्व विकास व व्यक्तिमत्त्व विकासाची शिकवन देण्यात आली.

सदर शिबीर यशस्वी करण्यासाठी शिबिराचे संयोजक महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक जयराज गंगणे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे, शिऊर गावातील सरपंच प्रा. श्री सचिन सूर्यवंशी, उपसरपंच श्री विलास सूर्यवंशी, पोलीस पाटील श्री उद्धव पाटील, ग्रामसेवक सौ.आर.बी. भारती, शालेय समितीचे अध्यक्ष श्री सतिश सूर्यवंशी, जि.प.शाळेचे मुख्याध्यापक श्री श्रीकांत शिरसाठ, ग्रामपंचायतीचे आणि सोसायटी चे सर्व सदस्य यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

४३) राष्ट्रीय एकात्मता शिबीरामध्ये सहभाग:

दि. २३ फेब्रुवारी ते १४ मार्च दरम्यान युवा व खेल मंत्रालय भारत सरकार व राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने नागपूर येथे राष्ट्रीय एकात्मता शिबीराचे आयोजन करण्यात आले. या शिबीरामध्ये महाविद्यालयाचा स्वयंसेवक श्री महेश कलमे याची निवड होऊन स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठाचे प्रतिनिधीत्व करत उत्स्फुर्त सहभाग नोंदवला.

४४) वार्षिक स्नेहसंमेलन बक्षीस वितरण समारंभात उत्कृष्ट स्वयंसेवकांचा गौरव:

दिनांक २७ फेब्रुवारी २०२३ रोजी वार्षिक स्नेहसंमेलन बक्षीस वितरण समारंभात वर्षे २०२२-२३ मध्ये राष्ट्रीय सेवा योजनेत नियमित कार्यक्रमात व विशेष युवक शिबिरात उत्कृष्ट कामगिरी करणा-या कनिष्ठ व वरिष्ठ महाविद्यालयीन स्वयंसेवकांचा प्रमुख पाहुण्यांच्या हस्ते सत्कार करण्यात आला. राष्ट्रीय सेवा योजना चा स्वयंसेवक शेख अमीर, व कुकडे ऋतुराजे यांना महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग द्वारे प्रमुख पाहुण्यांच्या हस्ते ५००-५०० रुपये बक्षीस वितरण करण्यात आले.

४५) शाह्रूत पाच दिवसीय 'लातूर जिल्हास्तरीय युवक-युवती नेतृत्व विकास शिबीर' संपन्न:

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व राजर्षी शाहू महाविद्यालय (स्वायत्त), लातूर राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक २७ ते ३१ मार्च २०२३ या कालावधीत पाच दिवसीय 'लातूर जिल्हास्तरीय युवक - युवती नेतृत्व विकास शिबीर' महाविद्यालयात संपन्न झाले. या शिबिराचे उदघाटन लातूर वृक्ष समन्वय

दिनांक २७ मार्च २०२३ रोजी 'जिल्हास्तरीय युवक युवती नेतृत्व विकास शिबीर उद्घाटनप्रसंगी मार्गदर्शन करतांना श्री सुपर्ण जगताप, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व मंचावर उपस्थित उपप्राचार्य प्रा.सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी प्रा. सोमदेव शिंदे व समोर रासेयो चे विद्यार्थी इ.

समिती चे समन्वयक श्री सुपर्ण जगताप यांनी केले. शिबिरात डॉ. भीमराव पाटील यांनी 'व्यक्तिमत्व विकासातील पैलू', सेवा निवृत्त पोलीस निरीक्षक श्री सय्यद रेहमान यांनी 'स्त्री-पुरुष समानता काळाची गरज', श्री सुपर्ण जगताप यांनी 'पर्यावरण संवर्धन समस्या व उपाय', प्रा. मंजुषा शिंदे यांनी 'सायबर क्राईम', डॉ. सदाशिव दंदे यांनी 'आत्मनिर्भर भारत आणि युवक', डॉ. मच्छिंद्र खंडागळे यांनी 'धर्मनिरपेक्ष भारत', डॉ. धनंजय गुट्टे यांनी 'वैज्ञानिक दृष्टिकोन', डॉ. दीपक वेदपाठक यांनी 'भारतातील ललित कला व सांस्कृतिक वारसा', आशा अनेक मान्यवरांनी सदर वेगवेगळ्या विषयांवर आपल्या व्याख्यानातून उपस्थित विद्यार्थी स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन केले. तर राजर्षी शाहू महाराज जन्म शताब्दी वर्षानिमित्त 'जलसंवर्धन' या विषयावर विद्यार्थी परीसंवादात मार्गदर्शन केले. या पाच दिवसीय शिबिरात दररोज सकाळी योगसत्र घेण्यात आले. व संध्याकाळी 'व्यक्तिमत्त्व विकास व नेतृत्व विकास संदर्भात काही गटचर्चा खेळांचे' आयोजन करण्यात आले. शिबिरात लातूर जिल्ह्यातील विविध महाविद्यालयातील व राजर्षी शाहू कनिष्ठ व वरिष्ठ महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातून एकूण १०० स्वयंसेवकांनी सक्रिय सहभाग नोंदविला होता. शिबिराच्या समारोप समारंभात दयानंद महाविद्यालयातील संगीत विभागाचे प्राध्यापक व लातूर विभागातील राष्ट्रीय सेवा योजना चे विभागीय समन्वयक डॉ. संदीप जगदाळे यांनी प्रमुख पाहुणे म्हणून स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन केले. या समारोप समारंभात शिव छत्रपती शिक्षण संस्था लातूर चे सहसचिव मा. गोपाळ शिंदे यांची प्रमुख उपस्थिती होती. या शिबिराच्या उद्घाटन व समारोप कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी मार्गदर्शन केले.

या शिबिराला यशस्वी रित्या संपन्न करण्यासाठी महाविद्यालयातील प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी व शिबीर संयोजक लातूर

जिल्ह्यातील रासेयो समन्वयक डॉ. कल्याण सावंत, कार्यक्रमाधिकारी डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, रासेयो चे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय अशोक गवळी, प्रा. सोमदेव शिंदे इतर प्राध्यापक अमोल लांडगे, डॉ. शिवराज काचे, प्रा. शुभम जाधव, प्रा. पुजा मस्के पाटील, इत्यादींनी विशेष परिश्रम घेतले.

दिनांक २१ मार्च २०२३ रोजी 'जिल्हास्तरीय युवक युवती नेतृत्व विकास शिबीर समारोप समारंभात मार्गदर्शन करतांना डॉ. संदीप जगदाळे, मंचावर उपस्थित शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे सदस्य श्री गोपाळ शिंदे, महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा.सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी इ.

आव्हान २०२२ येथील उत्कृष्ठ संघ म्हणून पारितोषिक पटकाविलेले लातूर जिल्ह्यातील संघातील महाविद्यालयाचे सहभागी झालेले स्वयंसेवक.

प्रजासत्ताक दिन संचलनात सहभागी राष्ट्रीय सेवा योजनेचे प्लाटून

दिनांक २६ जानेवारी २०२३ रोजी प्रजासत्ताक दिनानिमित्त पथसंचलन कलेले रासेयो चे स्वयंसेवक व शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष डॉ. गोपाळराव पाटील, , सदस्य श्री बब्रुवान गोमसाळे, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, रासेयो कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. सोमदेव शिंदे, प्रा. विजय गवळी व इतर.

IIT-JAM

In order to promote science as a career choice for talented students nationwide, the Joint Admission Test for Masters (JAM) is a qualifying exam for admissions to M.Sc. (Two-Year), Joint M.Sc.-Ph.D., M.Sc.-Ph.D. Dual Degree, and other Post-Bachelor's Degree Programmes at various IITs. In light of this, our college principal, honourable Dr.Mahadev Gavhane, took the initiative to establish an IIT-JAM CELL within the institution, designating Dr. Nishank Pimple as its coordinator.

The primary goal of IIT-JAM cell is to raise awareness of the IIT-JAM test and inspire UG final year students to pursue their studies at reputed IITs, NITs, and centrally supported institutions for M.Sc., M.Sc. integrated Ph.D., and Ph.D.

A "One Day IIT-JAM Examination 2023 Awareness Workshop" was arranged for third-year undergraduate students on September 11, 2022. Principal Dr.Mahadev Gavhane stated during this session that students may access as many books as they like to prepare for the IIT-JAM test, and there is a dedicated study area available for these aspirants 24 hours a day. Department-specific schedules for counselling and doubt-clearing have been established for these candidates. Forty students in all enrolled for this exam. Coordinator Dr. Nishank Pimple instructed all non-mathematics IIT JAM aspirants in subjects like chemistry, physics, and biotechnology on the fundamentals of mathematics using an offline approach. A rigorous Six MOCK TEST series of four papers is intended to lessen the stress of the final test. Following two test days, the results of each MOCK test series were announced, and the top scorers received rewards to encourage them. Students have selected a number of examination centres including Nanded, Solapur, and Pune. Before the IIT-JAM 2023 test, Hon. Vice Principal Prof. S.N. Shinde encouraged students and wished them well. Eventually, Coordinator Dr. Nishank Pimple took over the duty of taking IIT-JAM candidates to Solpaur for their examination.As an outcome of all these activities four students got qualified in IIT-JAM 2023 examination. It is also noticed that, the interest of B.Sc. III year students towards preparation and appearing the IIT-JAM Examination is found to be increased after establishment and activities of IIT-JAM Cell.

Chemistry and Physics

Bajarang Karad
IIT- JAM AIR-439 (CY)

Sumit Kadam
IIT- JAM AIR-1835 (CY)

Pritam Barure
IIT- JAM AIR-2612 (CY)

Charudatta Tikte
IIT- JAM AIR-6528 (PH)

3 students qualified GATE 2023 examination in Life Sciences and Chemistry.

Aditya Kadam
GATE - 2023
AIR-2073 (XL)

Gokul Sirsat
GATE - 2023
AIR-2670 (XL)

Gokul Sirsat
GATE - 2023
AIR-7452 (CY)

All these IIT-JAM and GATE qualifiers are felicitated byPrincipal Mahadev Gavhane, Vice Principal Prof. S. N. Shinde, IIT-JAM Coordinator,Dr.Nishank Pimple, and other faculty members.

Felicitation of IIT-JAM – 2023 &
GATE - 2023 Qualifiers

महाविद्यालयाच्या प्रदिर्घ सेवेतून सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचाऱ्यांचा निरोप समारंभ कार्यक्रमात सत्कार करताना शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे सचिव, प्राचार्य अनिरूध्द जाधव.

मा.आ.श्री बाबासाहेब पाटील यांनी महाविद्यालयास सदिच्छा भेट देवून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांचे कडून महाविद्यालयाची प्रगती आणि कार्यप्रणाली जाणून घेतली.

महाविद्यालयातील गुणवंत कर्मचाऱ्यांना **'शाहूभूषण'** पुरस्कार प्रदान करताना शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष डॉ. गोपाळराव पाटील, उपाध्यक्ष डॉ. पी. आर. देशमुख, प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व इतर मान्यवर.

स्वा.रा.ती.म. विद्यापीठ, नांदेड द्वारा आयोजित युवक महोत्सवात पारितोषीक प्राप्त सांस्कृतिक विभागाच्या विद्यार्थ्यांचा सत्कार करतान महाविद्यालयाचे प्राचार्य, प्रभारी प्राध्यापक, मार्गदर्शक व विद्यार्थी.

उच्च शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पूणे **डॉ. धनराज माने** यांनी पदवी प्रमाणपत्र वितरण समारंभ-२०२३ चे प्रमुख पाहूणे म्हणून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

राष्ट्रीय सेवा योजना विषयांतर्गत आयोजित 'वृक्षारोपण व पर्यावरण संवर्धन : काळाची गरज' या कार्यक्रमात विधान परिषदेचे मा. आ. पाशाभाई पटेल यांचे स्वागत करताना प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाण, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे आणि माजी विद्यार्थी अच्युत गंगणे.

विद्यापरीषद बैठकीमध्ये मार्गदर्शन करताना मा. कुलगुरू डॉ. बी.ए. चोपडे, सोबत संस्था संचालक मा. प्राचार्य डॉ. रावसाहेब कावळे, प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे व उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे

मराठवाडा विभागाचे शिक्षक आमदार श्री विक्रम काळे यांनी शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष मा.डॉ. गोपाळराव पाटील यांची सदिच्छा भेट घेवून संवाद साधला.

PARVATI/9923221000